

TRACTATVS DE IVRE, ET PRIVILEGIIS HONESTATIS

In Duodeuiginti Articulos distributus,

QVIBVS VNIVERSIM HONESTI ius, ac quod ad singulos personarum status pertinet explicatur.

OPVS V. I. STVDIOSO LECTORI, ac tam in scholis, quàm in foro versantibus haud iniucundum, nec infructuosum.

Authore BENEDICTO Ægidio, Lusitano, patria Pace Iulia.

Venerunt autem mihi omnia bona pariter cum illa, & innumerabilis honestas per manus illius. Sapient. 7.

COLONIAE AGRIPPINAE,
Apud PETRVM Henningium, sub signo Cuniculi, ANNO M. DC. XX.

AD BEATISSIMAM VIRGINEM MARIAM.

Dedicatoria oratio.

HONESTVM ſanè, & iuſtum erat, tractatū de iure, & priuilegijs honeſtatis, illi offerre, quæ ſingularibus honeſtatis prærogatiuis inter omnes excellit, omniū honeſtiſſima fœminarū, honeſtarū decus, & decor honeſtatis; quæ lucidū virginum ſpeculum, pudicitiæ viuum exemplar, honeſtatis præclarum incitamentum eſt; quæ flos virginitatis, lilium caſtitatis, & roſa puritatis eſt; quæ honeſtatis maxima cultrix, aſſidua è cælo fautrix, vberrima in terris eſt germinatrix; quæ caſta ſemper mente & corpore, honeſta decoro vultu, honeſto vultu pulcherrima eſt. Cui ergo potiùs quàm tibi, ô ſingularis Virgo, præſens *De honeſtate opuſculum* dicari debuit, quæ tot, ac multò pluribus honeſtatis nominibus decorata es, tot inſignita prærogatiuis,

gatiuis, tot exaltata præconijs? Accipe munuſculum, Beatiſſima MARIA, ampliſſimæ honeſtati tuæ dicatum, vt, qui maiora illius attollere præconia, non valeo, pro tenuitate mea, quaſi præconio hoc vno exili meo laudare inceſſanter videar, quam pleniùs laudare ſemper optarem, plenè verò laudare, nemo ſufficit. Exiguum eſt opus, opuſculum ſanè; ſed cuius. *De honeſtate* nomen & inſcriptio eſt, ſub honeſtiſſimo, auſpicatiſſimoque tuo nomine honeſtum opus apparebit. Enim verò, nomen tuum ſanctiſſimum in capite libelli iſtius ſcriptũ, & opus ipſum, cohoneſtat, & pium lectorem illius ad honeſtatis ſtudium excitat, & ipſum honeſtatis ius omnibus commendat. Operarium verò vbere nimis ac copioſa laboris ſui mercede, ô Domina pijſſima, condonabis, ſi Benedictum tuum tanto quidem munere indignũ, qui hoc tibi opus dicat, tu pro benignitate clemẽtiaq; tua, in qua confidens dicat, bene aliquãdo de te ſcripſiſſe, dicis. Dic, Domina, & voto huic meo, quaſi mei erga te, ſanctiſſimamq; tuã ac ſingularem honeſtatem deſideratiſſimi obſequij perpetuo pignori, ac monumẽto annue fauſtè, fœlix ac ſacra Virgo Maria.

PRO-

PROLOGVS
AD LECTOREM.

VM plurimi sint iuris Tractatus ab eiusdem iuris Professoribus luculenter elaborati, nullus (quem sciam) præclaro honestatis nomine ac titulo insignitus reperitur. Nec id quidem sic euenisse arbitror, quòd de honestate agere, fastidiosum cuique sit, cùm & eos qui inhonestè agunt, de honestate agere, eloqui, & audire, non poßit non delectare; quia, honestum omne, delectabile est, & ex se, vt delectabile, desiderabile, (D. Tho. 1. quæst 5. art. 6) *Angelico Doctore teste. Fortaßis, honestas sterilis reputata est à Nostris, ita vt, cùm in se illa honestißima quidem sit, honestum ex se partum, id est, iusti voluminis materiam fœcundi ingenij viris, suppeditare, sufficiens non videretur; idcirco qui peculiari hac de re tractatui operam nauauere, fœcundo ingenio par esse, non existimauerunt. Cùm tamen, si, ijs quæ speciali quodam honestatis fauore ac priuilegio iure traduntur, iungantur illa quæ contra inhonestè agentes legibus statuta sunt, non ita sterilis iure nostro honestatis materia appareat. Quare, his & illis præsens.*

AD LECTOREM.

Tractatus compositus, & coadunatus est, vt subiectus infra ad singulos eius articulos elenchus demonstrabit. Quòd si & adhuc exile videatur opus, benignus Lector, non vt opus, sed quasi opusculum accipiat; quod cùm ideo magis haud oscitans totum citò perlegat acceptum forte, atque acceptabile etiam sibi feret, vtpote, qui in opusculo paruo non pauca in vtroque foro, atque in scholis etiam versantibus profutura, noueq; aliqua acta, & excussa deprehendet; quibus alia superaddere, ingenioso cuique atque erudito viro facilè erit; vt ita, quod paruum nunc opusculum apparet, in magnum aliquando exeat De honestate *opus, honestum, inquam, exeat opus nomini suo conueniens, iuxa illud Hesiodanum,*

Adde parum paruo, paruo superadde pusillum,
Fiet & hoc magnum. *(Hesiod. lib. 1. de operib. & diab.)*

Omittendum tamen non est, libros non tam secundùm voluminis molem, quàm secundùm operis emolumentum æstimari debere; emolumentum verò, non à mole, sed à molimento est. VALE.

ELEN-

ELENCHVS,
SEV COMPENDIOSA SVMMA, ET ARGVMENTA EORVM
quæ in ſingulis præſentis tra-
ctatus capitibus conti-
nentur.

INITII ARGVMENTVM.

ONESTAS vnde dicatur, traditur; quid ſignificet ſecundum latam verbi ſignificationem, & ſecundum ſtrictam, cum diffinitione illius. Aſsignatur differentia inter honeſtatē, & caſtitatem, ad conditionē, ſi caſtè vixerit, &, ſi honeſtè vixerit. *Iuris præceptū, quod eſt*, honeſte viuere, *declaratur ad intellectum*, l. iuſtitia §. 1. ff. de iuſtit, & iur. & §. iuris præcepta, inſtit. eod. titul. *Agitur de principali legis requiſito, quod in morū honeſtate conſiſtit, & de intellectu* tex. c. erit autem lex. 4. diſt. *Et de illa iuris regula*, Non omne quod licet, honeſtum eſt; *item de lege præceptiua, & permiſsiua. Explicantur* tex. in l. in cauſæ 2. §. idē pomponius ff. de minorib. & in l. itē ſi pret. §. fin. ff. locat,

Denique, quòd maior in fœminis, quàm in masculis requiratur honestas, & castitas, in fine subditur ad sequentium continuationem articulorum.

Articuli primi.

QVòd honestatis ius ab omni superioritate sit exceptum, præmittitur, ideoq; subditæ ad tripudium à principe vocatæ ire non tenentur. Traditur, fœminarum tripudia, ex se honesta esse, per accidens tamen ex circunstantia aliqua aliquando dehonestari; quodqúe in publicis spectaculis, & histrionum theatris honestas semper seruari debeat, & publicæ etiam lætitiæ præferenda sit, cum intellectu tex. l. vnic. C. de maium. lib. 11.

Articuli secundi.

MVlier iudicandi munere fungi non potest, nec arbitrix esse, nec valet compromissum in illam factum etiam adhibito iuramento. Nec lege statui potest, vt mulieres in iudices eligi possint, quanuis priuilegij causa certæ alicui id tribui possit. Reginæ tamen, & quæ superiorem in comitatu suo non recognoscunt, possunt in illo iudicandi munus per se in subditos exercere. Quæ verò superiorem recognoscunt exercere id munus in comitatu suo non possunt, nisi

con-

consuetudine extante, idq; propter earum excellentiam; quod in alijs consuetudo inducere non valet tanquam bonis naturæ moribus contraria. Iuxta quod intelliguntur tex. in l. cùm prætor §. final. ff. de iudic. & in l. fin. C. de arbitr. & in c. dilecti, eod. tit. *Arbitratrix verò, potest esse mulier. Postulare pro alijs nequit, nec procuratoris munus exercere; sed potest in camera consulere, quod regulare est in postulare prohibitis. Item, ad iudicem ire testimonij ferendi causa, cogenda non est, sed in domo sua interrogari debet. Nec admittitur ad publici criminis accusationem, aut denuntiationem. Denique, per procuratores accusare mulieres possunt in causis criminalibus ad illas spectantibus; quod alijs non licet. Cuius rei ratio expenditur* ad leg. Regiam Lusitaniæ nostræ lib. 5. tit. 124. §. 15. *quæ communem in hoc secuta est sententiam.*

Articuli tertij.

T*Raditur, mulierem in publicum carcerem mitti non debere priuilegio honestatis, intellecto* tex. in Auth. vt null. iudic. §. necessarium, col. 9. *Quod priuilegium cùm honestarum sit, coniugatis competit, & si honestè non viuant. Explicatur, quando priuilegio hoc mulier frui non debeat,*

beat, quia honesta non est. Et contra fiscum priuilegio locus est. Et agitur, an locum habeat in causa delicti, & pro debito ex delicto descendente, ac denique, pro tutelari debito, quando mulier Velleiano, & omni iuris auxilio, atque etiam priuilegio huic expressim renuntiauit.

Articuli quarti.

VIrgines in cælo laureolam portant; &, quid laureola sit, aliàs, aureola, & vnde dicatur, traditur cum alijs virginitatis prærogatiuis & laudibus. Fori priuilegio vtuntur, quod viduis honestis competit. Eodem vtuntur honestæ mulieres non nuptæ, tametsi aliquando inhoneste vixissent, non tamen meretricio more. Item moniales, quanuis monasterium diues sit. Agitur de interpretatione ord. lib.3.titul.5.§.5. *Traditurq́, viduam à vidua conuentam curiæ præsidem eligere posse; nec priuilegio huic posse renuntiari. Denique, concluditur articulus cum prærogatiua virginum in loco & insessu & virginalis status excellentia.*

Articuli quinti.

AGitur de viduis, & viduitatis laus præmittitur: traditurq́, priuilegium alicui, & suis descendentibus masculis, & fæminis datum,

datum, etiam filiabus viduis competere. Nobilitatis priuilegia quæ viduæ competunt ex persona mariti defuncti; quæq; eidem, ipsius viduitatis causa competunt, propter inhonestam vitæ conuersationem etiam non admisso stupro amittit. Subiungitur disputatio de viduæ relictis in testamento mariti, atque etiam de in vita donatis, & de lucris alijs constante matrimonio intuitu mariti acquisitis, & de propria ipsius dote, an, & quatenus propter stuprũ hæc amittat: negatiuaq; sententia in his omnibus, præter relicta in testamento, probatur. Quæ sententia declaratur circa proprietatem bonorum liberis reseruandam, vt euenit, quando mulier ad secundas nuptias conuolauit. Et de tutelæ filiorum amissione propter luxuriosam vitam, & secundas nuptias consequenter tractatur. Et an amissam recuperet à mala vita resipiscens, & secundi matrimonij vidua facta, differentia inter vtrumque casum constituta. Ac denique, traditur, mulierem inhonesta conuersatione vtentem, quæ tamẽ casto corpore viuit, adeptam iam filiorum tutelam non amittere; ad illam verò non dum adeptam eiuscemodi mulierem admitti non debere, intellecta Regia ord. lib. 4. titul. 102. §. 3. in princ.

Articuli

Articuli ſexti.

QVanuis nuptiæ caſtæ ſint & honeſtæ; quia caſtitas ſimpliciter nominata etiam coniugalem coitum excludit, contra receptam ſententiam probatur, conditionem viduæ adiectam, donec caſtè vixerit, *aut*, donec honeſtè vixerit, *caſtam & honeſtam viduitatem importare, ſiue à marito, ſiue ab alio ſcripta ſit. Matrimonij verò impeditiua non eſt, cùm ijs perſonis in teſtamento adijcitur quæ nunquam matrimonium contraxerunt: ſecùs in contractu. Larga deinde ſubnectitur diſputatio de coniuge adultera tam ad ciuilem bonorum & alimẽtorum etiam, ac diuortij pœnam, quàm ad criminalem accuſationem: & de compenſatione paris adulterij: æqualiq́; vtriuſq́; coniugis cauſa cùm ciuiliter agitur, ac de exceptione maritalis adulterij, & lenocinij ipſius. Denique, ad legem adulteros occidere propriâ authoritate permittentem ſubinfertur, & de iuſtitia illius ad vtrumque forum diſcutitur.*

Articuli ſeptimi.

AGitur de filia irrequiſitis parentibus nubente ante vigeſimum quintum ætatis annum, latiorq́; de illa quæ in corpus ſuum

peccat disputatio intexitur ad pœnã exhæredationis, quam incurrit, si dum minor est peccat, tam communi, quàm Regio Lusitaniæ iure. Differentia tamen inter hoc, & illud ius notatur, quòd secundùm Cæsareum, vt filia exhæredari possit, requiritur, quòd luxuriosè viuat, secundùm Regium verò, semel peccasse, sufficit. Aliquando verò, & si post vigesimum quintum ætatis annum in corpus suum peccet, eandem patitur pœnam, videlicet cùm iustis à parente nuptijs illi conquisitis assentire nolens, turpiter viuere elegit. Idem est, si homini non libero quandocunque nupsit. Et intelligitur tex. in Auth. vt cùm de appel. cognoscit §. aliud quoq; capitulum, versic. Causas, prope fin. & in Auth. sed si post C. de inofficios. testam. & Lusitana ord. li. 4. tit. 88. §. 1. *Quòd mater meretrix non possit exhæredare filiam eadem labe affectam, possit verò pater meretricator, traditur, subiectis ad vtrumque parentem limitationibus. Agitur postea, an ob prædictã causam alimentis filia priuanda sit, & negatiuè resoluitur, quando aliunde non habet vnde alatur. Item de alimentis ingrato filio præstandis distinctione adhibita inter contrarias opiniones. Ac deniq;, an ingratitudinis causa per pœnitentiam tollatur, filiaq;*

subinde

subinde à turpi vita resipiscens, ex quo pœnam exhæredationis incurrerat, à patre dotanda sit.

Articuli octaui.

Concubinatus absq; animi in eum affectione non intelligitur, nec sine carnali vtriusq; commixtione, & ad id alia requiruntur. Naturali, diuino, & Pontificio iure prohibetur, de ciuili controuersia est. Et secundùm locorum statuta punitur, vt apud nos cùm in curia exercetur, iuxta ord. lib. 5. titul. 27. quę explicatur. *Traditur deinde, concubinarios turpium personarum numero censeri, vt ita si quis omisso fratre, aut sorore simili non affectis labe, concubinam, aut concubinarium instituat hæredem, sub inofficiosi testamenti querela maneat institutio. Quod in manifestis concubinarijs, de quibus intelliguntur leges de concubinarijs simpliciter loquentes, vt securius traditur. Et an tales, item ille qui duas simul concubinas retinet, aut vnam cùm vxoratus sit, infamiæ notâ sint aspersi, exquiritur, negatiueq; tenetur. Possunt autem concubinarij regulariter sibi inuicem in testamento quoquo titulo relinquere, vel inter viuos donare. Lusitano*

verò

verò iure nostro, si uxoratus concubinæ suæ aliquid donet, uxor in solidum sibi repetit cum libera eius administratione, ex ord. lib. 4. titul. 66. *Cuius lata subtexitur explicatio cum ampliationibus, & limitationibus ad eiusdem legis Regiæ ornatum. Annectitur deinde disputatio de largitionibus militum, tam per actum inter viuos, quàm per ultimæ voluntatis dispositionem in concubinas suas: concluditurq́; non semper in hoc procedere argumentum de milite armato ad cœlestem, & literatum.*

Articuli noni.

MEretrix, quæ sit, traditur, cum verbi etymologia: item, unde lupanaria dicantur, & quòd ad maiora mala euitanda, in ciuitatibus permittuntur. Subditur statim quæstio, an, qui talibus domos locant non ignari turpis earum usus in domo conducta, peccent. Item de expulsione meretricis aut mulieris inhonestè viuentis, è vicinia. Et de remissione pensionis pro residuo tempore expulso inquilino propter malum rei usum. Et quod etiam è domo propria expelli possit dominus inhonestè viuens, honestatis causa, traditur. Et quando con-

do coniugata illam ob causam expelli possit. Meretrices, infames, & turpes personas esse, subditur: & de alijs ad illas spectantib. remissiuè. Et quòd habeant testamēti factionem actiuam & passiuam. Cogi non posse, vt certum portent habitum aut signum, contra Bald. probatur, intellecta l. mimæ. C. de Episcop. audient. *Deniq́, ad coitum inuitam compelli impunè non posse, nec quæ in lupanario publico constituta est, traditur, intellecta* Lusitana ord. lib. 5. titul. 18. in princ.

Articuli decimi.

D*Ominæ coitus cum proprio seruo, vt detestabilis capitali supplicio in vtroq́ punitur, illo igni comburendo: filij quoque inde suscepti infames sunt, & matri insuccessibiles iuxta* l. vnic. C. de mulieribus quæ se propr. seru. iunxer. *cuius ratio assignatur. Domini verò cum ancilla sua coitus impunibilis est, tametsi ex hoc aliquando ad venditionem illius cogi dominus ipse possit. Et, si vsq́ ad mortem in concubinatu illius permanserit, & de ancilla, & liberis, si quos ex ea suscepisset, nihil disposuit, liberi omnes manēt* ex l. fin. C. cōmu. de manumission. *Quæ l. variè ampliatur, & declaratur ad ornatum illius: tandemquè limitatur in ancilla*

ancilla quæ, domino ignorante, cum alio fornicata est, vt ex hoc beneficio legis non fruatur ipsa absque liberorum præiudicio.

Articuli vndecimi.

Clericorum dignitas, & excellentia status commendatur cum verbi etymologia, iuxta quam summa in illis desideratur honestas: unde nec cum propinquis mulieribus si aliàs suspectæ sint, cohabitare illis licet. Nec solum cum sola loqui, nec sanctimonialium monasteria frequentare. Matrimonium contrahere prohibitum omnino est clericis. Et quid circà hoc in Orientalibus statutum iure Pontificio sit, explicatur. Fornicatio illorum etiam simplex arbitrio iudicis punibilis est: nec alia secum crimina inuoluit, præter sacrilegium. Concubinatus verò grauiter, ac variè punitur secundùm antiquos canones, & Concil. Trid. seß. 25. cap. 14. de refor. *De cuius explicatione agitur aliquot subiectis quæstionibus. De incestu clerici disputatio deinde sequitur, & de illo qui committit cum filia spirituali. Et de pœna clerici adulteri. Et de presbyterorum filijs, quos spurios esse, traditur, inspecta verbi etymologia; & à patribus alendi sunt etiam ex præbēdarum reditib. si aliunde*

de ali nequeant. Denique, etiam ex solutâ muliere suscepti, ex damnato & punibili coitu suscepti, traduntur: ex quo succedere matribus non valent.

Articuli duodecimi.

AGitur de publicis ministris mulieres coram illis muneris causa comparentes carnaliter cognoscentibus: quos leges puniunt, quamuis sponte volentem cognoscant, & talis mulier sit, quæ alijs se præbere consueuerit: intellecta sic, & ampliata Regia ord. lib. 5. titul. 20. *Intelligitur* item l. final. ff. de concubin. *Subditurque de custode carceris captam apud se mulierem cognoscente; & de pœna tutoris pupillam suam cognoscentis, intellecta* l. vnic. C. quis eam cuius tutor. fuer. corruper.

Articuli decimi tertij.

DE nobilium, & illustrium personarum, in quibus maior exigitur castitas, filijs illegitimè susceptis ad parentum successionem lata intexitur disputatio. Primoque de spurijs fœminæ illustris, cui tales non succedunt legitimâ sobole extante; illâ verò

verò non existente, spurius fœminæ illustris filius matri succedit, dummodò ex punibili coitu susceptus non sit; quo casu maternæ successionis incapax est. In propositum adducitur noua Imperatoris constitutio l. si qua illustris C. ad senat. consult. Orfician. *varijs ad intellectum, & ornatum illius quæstionibus subiectis de successione spurij in bonis matris illustris, & maternorum auorum. Atque etiam de reciproca spurij cum transuersalibus suis successione, tam abintestatò, quàm ex testamento, latè agitur. Item, de spurio ad paternorum auorum successionem. Et de nepote legitimo ex filio spurio habito. Postea de naturali filio ad successionem matris illustris cui legitima extat proles, tam communi, quàm Regio Lusitaniæ iure tractatur. Hinc ad idem ius Regium longa disputatio inseritur pro successione filij naturalis, & eius qui ex seruili suscipitur consortio, constituta differentia inter illud, & commune, varijsque subtextis quæstionibus ad intellectum, & ornatum Regiæ* ord. lib. 4. titul. 92. *Et è conuersò de parentum successione in bonis liberorum. Postremò, de reciproca naturalium cum collateralibus successione.*

Articuli Decimi quarti.

HOnestatis causa vidua in domo hæredum mariti alimenta percipere non tenetur, quando cum illis habitare honeste non potest, quamuis relicta illi sint eo addito, vt in domo hæredum præstentur. Et hospitij onere exempta est mulier, etiam quæ aliàs inhoneste viuit. Et etiam cum masculo impubere secura non est fæminæ sub eodem tecto pernoctatio; cùm & impuberes etiam aliquando nutrices suas grauidas effecisse, historijs tradatur. Huius rei gratia nocturna sacrificia apud veteres Romanos mulieribus inhibita erant; & in Ecclesia antiquarum vigiliarum loco sacra ieiunia subrogata sunt. Denique, & in templis ex more antiquo, ne quoduis honestas periculum pateretur, discretum à maribus fæminæ locum occupant.

Articuli Decimi quinti.

DE honesto præsumendo annectitur articulus sequens; ad quem pertinet legitimæ filiationis præsumptio, quæ etiã præualet aduersùs contrariam ipsius quæ genuit assertionem. Ad eundem item pertinet

tinet articulum præsumptio acquisitorum ab vxore, vt de bonis mariti acquisita præsumantur, ne aliàs turpis quæstus suspicio suboriretur. Idem in acquisitis per viduam intra annum luctus: & per filiam constitutam sub cura, & administratione parentum, de quorum bonis acquisiuisse præsumitur, quæ interim acquirit. In filio masculo quia diuersa est ratio diuersimode respondetur. Circa acquisita per concubinam, an ab amasio prouenisse, præsumantur, contrariæ referuntur opiniones negatiua probata, intellecto cum Alc. tex. in l.1.§.ipsas C. de natural.liber. *Denique, pro honestate mulieris præsumptio in dubio semper est tam ad legis, quàm ad hominis dispositionem: quam tamen allegari coram iudice debere, vltimò traditur, ex communi regula ac conclusione, id ita probante in qualibet iuris præsumptione.*

Articuli decimi sexti.

DE honesto præferendo subiungitur articulus: quo primò traditur, in legato pauperibus mulieribus distribuendo, aut pro maritandis virginibus relicto, inter pauperes, honestas non honestis præferri debere. Et inter honestas virgines, Diui

Nicolai exemplo edocetur, illas potiùs fore assumendas, quæ honestate ipsa magis periclitantur. Ad eandem honestatis prælationem adducitur exemplum de legato monasterio simpliciter relicto, cùm vnum virginum, & alterum conuersarum mulierum concurrunt. Item de locatione communis domus, quam vnus ex socijs personæ honestæ, alter inhonestæ locare vult. Longa deinde sequitur disputatio de illegitimè natis ad ecclesiasticæ emphyteusis successionem: atque etiam ad successionem priuatæ, pro iure Regio Lusitano in ord. lib. 4. titul. 36. §. 4. *nonnullis subinde quæstionibus excitatis. Ac tandem clauditur articulus subiecta ancipite quæstione, An illegitimè natus, ad doctoratus magisterijue gradum euehi possit, cum resolutione illius pro parte affirmatiua.*

Articul. decim. septim.

IMpedimentum iustitiæ publicæ honestatis, quid sit, traditur ex communi cum D. Thom. sententia; & in quibus ius antiquũ sacri Tridentini Concilij decreto corrigatur. Cuius correctio quia in sponsalibus de futuro tan-

ro tantùm locum habet secundùm Pontificiam Pij Quinti Bullam, tractatur quæstio in matrimonio clandestinè contracto quod irritum est ob prætermissam Concilij formam, an ex illo impedimentum iustitiæ publicæ honestatis oriatur, & affirmatiuè resoluitur.

Articuli decimi octaui & vltimi argumentum.

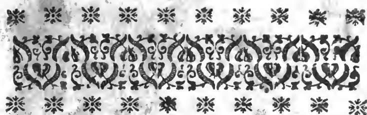
V*Ltimum in hoc opere locum sortitus est articulus, cui præ materiæ suæ præstantia & nobilitate primus debebatur; & pro amplitudine sua, non tantûm vnius operis partem, sed totum & alia maiora multò integra exposcebat. Sed hoc aliorum est qui sacris literis apprimè eruditi de re illa, integra magnaquè, & ad amussim elaborata volumina ediderunt. Nobis pro tenuitate nostra satis fuit, summis (vt aiunt) labris attingere præconia quædam, seu prærogatiuas de honestate, castitate, & virginitate beatissimæ* VIRGINIS MARIAE, *qui est articuli scopus, quo, quasi vino optimo ad calcem seruato, & pius Lector, si quod præcedentium*

lectio creauit fastidium, suauissima istius recreetur ab eo, & à nobis in fine operis, prout moris est, laus Deo detur pro toto in Deipara ipsa Virgine, cui & opus ipsum totum dicatum iri, fronte apparet.

APPRO-

APPROBATIO.

IBRI huius, *De Iure & priuilegijs honestatis*, inscripti argumentum honestum est, vt ex ipso titulo constat. Est etiam delectabile, quia varias materias in iuris pelago dispersas sub vnum veluti aspectum congerit: eritq; subinde iuris Professoribus vtile, quæ sunt tria bonitatis genera, in quæ, teste Philosopho, boni amplitudo secatur. Illius doctrina veritatibus iuris videtur consona, à veritate catholica, bonisque moribus dissonum nihil continet. Et ideo vt typis mandetur opus valde dignum iudico. Vlyssipone in Collegio S. P. August. anno Domini 1617. die 15. Septembris.

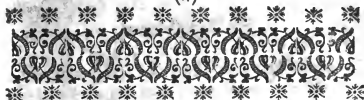
Doctor Fr. Antonius Vieira.

TRACTATVM hunc de Iure & priuilegijs honestatis, in duo de viginti articulos distributum, vidi & diligenter legi, nihilque in eo inueni quod fidei,& bonis moribus contradicat; quin potiùs affirmo,opus esse mira eruditione, pietate, ac vtilitate refertum, ac propterea censeo dignissimum esse, vt prælo mandetur, & in omnium manus perueniat.In Monasterio Diui Bernardi, 10.Ianuarij 1618.

Fr. Melchior de Abreu.

VIstas as informaçoẽs podese imprimir est liuro, & tratado de Iure & priuilegijs honestatis, & depois de impresso torne à este Conselho para se conferir com o original, & se dar liçenca para correr,& sem ella não correrá.

Bertolameu da Fonsequa.
Francisco Aluarez Brandão.
Antonio Diaz Cardoso.
Gaspar Pereira.
D.Francisco de Bragança.

JNDEX LOCORUM

IVRIS CIVILIS PONTIFICII, ac Regij Lusitaniæ, quæ in præsenti tractatu explicantur.

Ex Digesto veteri.

Ex Infortiato.

Ex

Ex Digesto nouo.

Ex Codice.

L. vnic.

Ex Authenticis.

Ex institut.

Ex iure Pontificio.

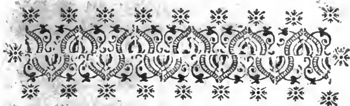
Ex sacro Concil. Tridentino.

Ex iure Regio Lusitaniæ.

Fim

INDEX

SVMMARIA INITII.

1.

ONESTATIS etymologia, & lata significatio, ac secundùm eam eiusdem diffinitio assignatur.

2. *Honestas in præsenti tractatu non accipitur in lata significatione, secundùm quam intelligitur de honorabili quouis statu, sed accipitur prout est virtus pertinens ad castitatem, in qua significatione diffinitur.*

3. *Honestatis diffinitio explicatur, & traditur, honestatem etiam de coniugatis prædicari, prout de ijs qui cælibem vitam agunt. Et traditur differentia inter honestatem, & castitatem, ad conditionem,* si castè vixerit, *aut,* si honestè vixerit.

4. *Declaratur iuris præceptum honestè viuendi, ad intellectum l. iustitia* §. 1. *ff. de iust. & iur. &* §. *iuris præcepta. instit. eod. titul.*

5. Explicatur c. *erit autem lex* 4. *distinct. & traditur morum honestatem legi inesse, vt principale requisitum illius. Et num.* 12. *versicul. Atque ita.*

6. *Honestatis excellentia notatur; & non omne quod licet, honestum est, cum omne honestum, semper licitum sit, & bonum.*

7. *Mouetur difficultas contra regulam iuris quæ dicit*, Non omne quod licet, honestum est.

8. *Soluitur difficultas adhibita distinctione inter ius præceptiuum, & ius permissiuum, secundùm quam concordatur regula quæ dicit*, Non omne quod licet, honestum est, *cum illo iuris principio*, quod est, honestè viuere.

9. *Explicantur text. in l. in causa 2. §. idem Pomp. ff. de min. & in l. item si pretio §. final. ff. locat. quatenus inquiunt, licere contrahentibus se circumuenire in pretio venditionis, & locationis; & intelligitur de eo quod licet ex iuris permissione.*

10. *Intelliguntur tex. ijdem in verbo.* naturaliter, *de quo ibi, & num.* 11.

12. *Lex permissiua, & si de malo sit, mala tamen ipsa non est aut iniusta, nec materia illius.*

Maior honestas & castitas requiritur in mulieribus, quàm in masculis, ibid. in fine.

IESV

IESV Duce, & Auſpice IESV.

TRACTATVS
DE IVRE, ET
PRIVILEGIIS HONESTATIS.

INITIVM, DE HONESTATIS etymologia, diffinitione, & excellentia.

ONESTATIS cauſâ ſpecialia multa iure noſtro cōſtituta ſunt; quæ quia in vaſto ipſius iuris corpore ſparſa ſunt, nec ita obuia, opus honeſtum, ac ſtudioſis gratum me facturum putaui, ſi hinc inde collecta, & ſuis ſingula quæſtionibus accumulata in vnum redigerem tractatum.

DEVS adiuuet me,& B. Virgo, quæ honestatis tutissima fautrix est, honestatis iura tractanti patrocinio suo assistat, vt ita qui *De honestate Tractatus est*, à suo nomine non degeneret.

7. Ante omnia præmitti oportet, vnde dicatur, *honestas*, & quid sit. Quod ad primũ attinet, *honestas*, dicitur à verbo, *honor*, seu, *honos*, quasi, honoris status, secundũ Isid. *li.* 10. Et hic, & Archid. *in c. erit autem lex* 4. *dist.* Bald. *in rubric. de vita, & honest. cleric. num.* 8. vbi ait, quòd honestas dicitur quasi honoris seruans statum, & allegat Ioan. Andr. *in rubr. eod. titul.* 6. vtrumque refert Gregor. *in l.* 7. *titul* 6. *p.* 1. *gloss.* 1. vnde, honestus dicitur, qui honorabilis est, & honesto loco natus apud Cic. & alios, qui bonis & honorabilibus ortus est parentibus; & diuites etiam, quia vulgò hominibus in honore sunt, honesti quandoq; appellantur, vt testatur Asconius in *verrinæ tertiæ cõmentarijs*, Probat Vlp. *in l. cũ hi* §. *si in annos*, & ibi Bart. *ff. de trãsaction. & in l. si quis vxori* §. *cũ Titio ff. de furt. Cũ Titio*, inquit, *honesto viro pecuniam credere vellem, subiecisti mihi alium Titium egenum, quasi ille esset locuples, &c.* Iuxta quam verbi etymologiam, ac significationem, ab aliquibus

diffi-

diffinitur honestas, vt sit, *honor perpetuus, ad aliquem secundo populi rumore delatus*, vt apud Lact. Fir. *diuin. inst. l. 3.* videre licet.

Cæterùm in præsenti tractatu, secundùm hanc latam verbi significationem, *honestatem* non accipimus, nec enim de iure, & priuilegijs honorabilium virorum, & qui dignitate aliqua, seu publico munere sunt insigniti, hic agimus, de quo iam alij ex nostris luculentos edidêre tractatus, de nobilitate, nuncupatos; sed honestatem hic pressiùs accipimus, prout est moralis virtus libidini opposita, & ijs quæ ad eam quoquo modo pertinent; in qua etiam significatione honestas ad eandem pertinet verbi etymologiam ac significationem, ad quam lata eius præcedens significatio, quâ comprehenditur & continetur, sicut species sub genere suo. Quinimò, cùm honestatem simpliciter dicimus, attento communi vsu loquendi, de virtute hac intelligimus, & de illa intelligimus, cùm honestum aliquem, honestamúe aliquam dicimus; quasi per excellentiam honestas de virtute illa intelligatur, quæ excellentiorem prædicat honoris statum, vnde honestas dicitur, quàm diuitiæ multæ, personæ dignitas, aut pa- 2.

rentum nobilitas. Iuxta hanc verò significationem, doctrinæ gratiã pro præsenti tractatu, honestatem diffinimus sic: *Honestas, est virtus castitatis, tam absolutæ, quàm coniugalis, externis moribus probata.*

3. Dicitur in diffinitione, *castitatis virtus, tam absolutæ quàm coniugalis,* quia absoluta castitas omnem coitum excludit tã licitum, quàm illicitum, idcirò, quanuis castitas dicatur, cum propria coniuge cõcubitus, vt in *c. Nicæ. synodus* 31. *distinct.* 7. tamen castitas simpliciter, & absolutè intellecta, de cõiugatis nõ prædicatur; quod saltem ex eo ostenditur, quia, si quis castitatis votum simpliciter fecerit, matrimonium contrahere impeditur, &, si de facto contrahat, quod tenet in voto simplici, debitum exigere non potest propter castitatis votum, quanuis reddere teneatur, vt est concors omnium sententia; cùm tamen, si coniugalem vouerit castitatem, matrimonium contrahere, & debitum exigere liberè possit. Honestas verò simpliciter, & absolutè sumpta in sensu prædicto, vt in præsenti accipimus, ad coniugatos æquè pertinet, vt ad cælibes; nã mulierem coniugatam, tam propriè ac verè honestam dicere possumus, quàm illam

quæ

quæ viro copulata non est, & honestè vixit. Vnde in quæstione illa, an legatum viduæ relictum donec honestè, ac castè viueret, extinguatur, illâ ad secundas nuptias conuolante, de qua fusè inferiùs agemus, distinguit Angel. *in l. iustitia, §. iuris præcepta, numer.* 1. *ff. de iust. & iur.* inter hæc, *donec honestè vixerit*, &, *donec castè vixerit.* Verba illa quæ in diffinitione sequuntur, *externis moribus probata*, significant, honestatem interiori hominis, mulierisúe mente non contineri, sed foras prodire; in quo à castitate absolutè sumpta secernitur; potest enim quis, castus & castissimus esse mente, & corpore, absque eo quòd hominibus talis appareat; imò, castus esse potest, & non honestus simul, vt apparet in virgine, aut casta aliàs matrona, meretricia veste induta, de qua loquitur tex. *in l. item apud Labeonem §. si quis virgines. ff. de iniur.* vnde conditionem, *si honestè vixerit*, non implet qui castus corpore viuit, inhonestâ tamen cõuersatione gaudet, vt tradit Mantic. cum relatis ab eo de *coniectur. vltimar. volunt. lib.* 11. *titul.* 19. *num.* 34. *& aliud agens scripsi ego in relect. mea l. Titiæ, tertio part. numer.* 8. *ff. de condition. & demonstrat.*

Per cõtrarium verò, qui verè honestus est, non potest nõ esse castus, ac talis foris apparere debet habitu, conuersatione, & morum probitate; honestas enim virtus, moralis est, non abscondita, ac mente retenta, iuxta illud Sapient. 7. *Venerunt autẽ mihi omnia bona pariter cum illa, & innumerabilis honestas per manus illius, & lætatus sum in omnibus; quoniã antecedebat me ista sapientia, & ignorabã quoniam horũ omniũ mater est. Quã sine fictione didici, & sine inuidia cõmunico, & honestatẽ illius non abscondo.* Et ad Ro. 13. *Sicut in die honestè ambulemus,* ait Apost. id est, cõuersatione, & habitu corã hominibus simus honesti, cõcinit ad Thess. 4. *Et vt honestè ambuletis ad eos qui foris sunt.* Nec enim honestatis virtus ex illis est, quas Dominus, in abscondito fieri, præcepit, *Matt.* 6.

4. Denique, vnum ex capitalibus iuris pręceptis, honestè viuere, est, *l. iustitia.* §. 1. *ff. de iustit. & iur.* quod ad vitam contemplatiuam non pertinet, quam iurisconsulti, ac veteres ciuilis iuris conditores non cognouerunt, sed ad actiuam, quã bonis moribus astruere curauerunt: vnde, præceptũ illud honestè viuendi, in se ipso vnusquisque implet, & circà mores versatur, vt ob-

obſeruauit gloſſ. *in d.* §.1. *& in* §. *iuris præcepta, inſtit. de iuſt. & iur.* & pertinet ad honeſtatem de qua eſt præſens tractatus, vt conſtat ex ijs quę occaſione pręcepti illius tractant Angel. *& Paul. in d.* §. 1. *Dec. in l. ſemper in coniunctionibus num.* 1. *cum ſequētibus ff. de reg. iur.* atque ita generale illud iuris præceptum, quod eſt, *honeſtè viuere*, eſt intelligendùm de honeſtate ſecundùm mores, quam ſeruare in ſe vnuſquiſque debet, iuxta gloſſ. ibi, & communiter Doctores.

Ad eandem honeſtatis ſpeciem, ac rationem pertinet *tex. in c. erit autem lex.* 4. *diſt.* vbi dicitur, quòd lex debet eſſe honeſta; quæ legis honeſtas, ad mores hominum refertur, quia propria & abſoluta legis appellatio eſt; quæ ad mores pertinet, vt tradit Suar. *de legib. lib.* 1. *cap.* 1. *num.* 5. Vnde in legis diffinitione ab eo ibid. tradita habetur, quòd ſit menſura quædam actuum moralium. Adeò verò moralis hæc honeſtas legi ineſſe debet, vt dixerit *gloſſ.* 1. *in d. c. erit autem lex, quòd in iure non tam deſideratur iuſtitia, quàm honeſtas*, & allegat *tex. in c. porrò* 35. *quæſt.* 3. cuius quidem rei non inciuile præſtat argumentum *tex. ille in d. c. erit autem lex*, vbi ante 5.

alia legis requisita ibi scripta, honestas ponitur, *Erit autem lex*, inquit, *honesta, iusta, &c.* & frequens ac receptum in iure est argumentum ab ordine scripturæ *l. quoties, vbi gloss notat, & concordant. allegat ff. de vsufruct.* Simile argumentum præstat tex. *in d. l. iustitia §. 1. & d. §. iuris præcepta*, nam è tribus illis generalibus ac capitalibus iuris præceptis de quibus ibi, primum in ordine scripturæ est, *honestè viuere.*

6 Quod pro magna honestatis excellentia notandum est, quæ inter iuris præcepta, & inter legis requisita, primum semper sortita est locum; quæ item in eo excellens apparet, quia, quod licitum est, excedit, ac supergreditur; siquidem non omne quod licet, honestum est, vt dicit iuris regula, in *l. non omne ff. de reg. iur. l. semper in coniunctionibus*, aliàs, in conuentionibus, *eod. titul.* cui concinit illud Apostoli 1. *ad Corint. cap. 6. Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt*; è contra verò, omne quod honestũ est, licitũ est, quia nõ potest nõ esse licitũ, quod bonum est, & honestũ omne, bonum est; adèo vt dicat Senec. nullum bonum nisi honestum, & summum bonum Stoici Philosophi in hone-
state

ſtate conſtituebant; & D. Ambroſ. *lib.* 2. *de offic. Tantus eſt*, inquit, *ſplendor honeſtatis, vt vitam beatam efficiat tranquillitas conſcientiæ, & ſecuritas innocentiæ.*

Sed contra hoc oritur difficultas ex illo iuris præcepto, de quo in *d. §. Iuris præcepta, & ex d c.erit autem lex*; ſi enim, iuris præceptum eſt, honeſtè viuere. &, ſi lex honeſta eſſe debet; videtur, quod omne quod licet, honeſtum eſt; quod probatur, quia ſi licet, ſecundùm ius eſt, ſi ſecundùm ius eſt, honeſtum; antecedens probatur, quia nemini licitum eſſe poteſt, quod illi iure non competit; atque ideo, quod licitum eſt, ſecundum ius eſt; porrò, ſi ſecundùm ius eſt, contra id quod honeſtum eſt, eſſe nō poteſt, cū ſecundū Tull. *offic.*1. nihil honeſtū eſſe poſſit, quod iuſtitia vacet, & iuris præceptū ſit, honeſtè viuere, & lex honeſta eſſe debeat. Atque ita difficilis apparet præcitata iuris regula quæ dicit, *non omne quod licet, honeſtum eſt.* 7.

Sed vt difficultas ceſſet, quòd attinet *ad d.* §. iuris præcepta, diſtinguendum eſt inter ius præceptiuum, & ius permiſſiuum; præceptiuum enim, abſque eo quod hone- 8.

honeſtum eſt, non conſiſtit; nec enim ius vnquam inhoneſtum aliquod præcipere poteſt; & de hoc clarè loquitur, & intelligitur tex. *in d.l. iuſtitia* §.1. *& d.* §. *iuris præcepta*; permiſſiuum verò ius, intelligendo de humano, & poſitiuo (nam naturale, & diuinum nulla mala permittit, nec malum aliquod impunitum Deus relinquit) aliquando ex cauſa mala aliqua permittit, & impunita relinquit, vt patet in permiſſione meretricum, & deceptionis intra dimidiam iuſti pretij, & alijs, quæ, cùm mala ex ſe ſint, legibus permittuntur, de quibus fusè Tiraq. in *l.9. connubial. num.2.* cum ſequentib. quãquam etiam & de bono permiſſiuæ leges ſint, vt explicat doctiſſ. Franciſc. Suar. primarius apud Conimb. noſtros SS. Thom. profeſſor *de legib. d. lib.1. c. ca.15. verſic. Vt autem magis, num.9. & ſequenti*, vbi ex *num. 5. verſicul.* Tertia difficultas, de lege permiſſiua, ſeu permittente, luculenter egit. Iuxta quam diſtinctionem concordanda eſt regula iuris ciuilis, de qua ſup. cum iuris principio, quod præcepit, honeſtè viuere, intelligendo principium iſtud, de iure præcipiente, & regulam illam, quæ dicit, *non omne quod licet, honeſtum eſt*, de eo quod licet

cet iure permittente. Exemplum ſit in concubinatu, qui cum honeſtus non ſit, ſed turpis valdè, tamen iure ciuili licitus erat, permiſſiuè quidem vt maiora euitarentur mala.

Simile eſt, quod eodem iure ſcriptum 9.
legimus, licere contrahentibus in pretio venditionis, & locationis ſe circumuenire *l. in cauſæ* 2. §. Idem Pompon. *ff. de minoribus l. item ſi pretio* §. *final. ff. locat.* quod intelligendum eſt de iure permittente, vt explicant Bald. & Alberic. *in d.* §. Idem Pomponius, poſt alios ibi, Pinel. *in l.* 2. 1. *part. c.* 1. *num.* 35. *C. de reſcind. vendit.* Matien. *in l.* 1. *titul.* 11. *gloſſ.* 1. *num.* 1. *&* 2. *lib.* 5. *recopilat.* & inſinuat tex. ipſe *in d.* §. *final.* vbi quod dicit Pompon. *in d.* §. Idem Pomponius, per verbum, *licere*, Paul. Iuriſconſult. interpretatur per verbum, *conceſſum eſt*, quod idem importat, quod, *permiſſum eſt*. Atque ita, deceptio illa quæ inter contrahentes licita dicitur (quod de deceptione intra dimidiam eſt intelligendum, ſaltem hodie poſt conſtitutionem *d. lib.* 2. quã nouum ius antea non cognitum, ab Imperatoribus inductum fuiſſe, contra communem latè contendit Pinel. *ibi d. c.* 1. *num.* 3. cum ſequentib. ſequitur Matien. *d. gloſſ.*

d.gloss.1.numer. 57.) permittentis iuris est, & non præcipientis, secundùm quod, *nemini licet alterum lædere, & ius suum cuique est tribuendum*; hæc enim duo capitalia ac maxima iuris præcepta sunt, æquè ac illud, *honestè viuere, d.l.iustitia* §.1. *d.* §. iuris præcepta.

10. Maior autem illorum iurium difficultas consistit in verbo, *naturaliter*, quo vterque Iurisconsult. vsus fuit, & à Scribentibus variè exponitur, vt constat ex adductis per Padill. *d.l.2.I.C.de rescind.vendit.* *num.*10. & sequenti, Pinel. *d.c.1.numer. 37. cum sequentibus*, vbi, alijs interpretationibus confutatis, verbum illud, pro iure gentium intelligit cum gloss. ad quam, ait, quòd nemo aduertit, in *d.* §. idẽ Pomponius, sequitur Matien. *d.gloss.* 1. *num.*3. cum duobus sequentib. Barbos. verò in *rubr.ff.solut.matrim.* 4. *part. num.* 27. illa magis placuit interpretatio, quam retulit Pinel. *num.*38. vt verbum *naturaliter*, non intelligatur de natura quæ secundùm rationem est, sed de illa quæ à sensualitate prouenit, quasi dicere voluissent Iurisconsulti, naturalis inclinationis esse, vt se inuicem contrahentes in pretio decipiant, iuxta illud quod Mimus quidam aie-

aiebat, vt refert D. Augustinus *lib.* 13. *de Trinitat.cap.*3. commune esse mortalium desiderium, vili emere, & magno vendere; quod etiam probat *tex. in l. si voluntate C. de rescindend. vendit.* Sed hæc interpretatio insignis Barbos. displicere ex eo potest, quia verbum, *concessum*, quo Iurisconsult. vtitur in *d. l. item si pretio §. final.* non propriè prædicatur de eo quod quisquam à se habet, & natura ipsa illi in est, prout est naturalis instinctus, seu sensualis natura. Gloss. verò interpretatio, quam Pinel. & Matien. sequuntur, ex eo displicet, quia naturalis ratio, qua constat ius Gentium, non permittit, alterum cum alterius iactura locupletari *l. nam hoc natura ff. de condict. indebit.* & omnis, ac quæuis circunuentio, seu pretij læsio repugnat æquo & bono, quo ius ipsum gentium consistit *l. iure succursum, in fin. ff. de iure dot.*

Quarè, his, & alijs omissis, verbum, *naturaliter*, de quo in illis iuribus, ad ipsam naturam contractus est referendum, non tamen sic, vt importet, è natura contractus esse, vt alter alterum circunueniat in pretio, sed importat, circunuentionem, de 11.

qua

qua ibi, ac pretij læsionem, illæsa contractus natura permissibilē esse; nec enim natura contractus, id est, substantia illius violatur, propterea quod alter alterum in pretio circumueniat; quæ tamen in bonæ fidei conuentionibus violatur, cùm dolus dat causam contractui, secundùm gloss. communiter receptam *in l. & eleganter ff. de dol.* Quod ergo dicitur, *naturaliter* licere contrahentibus, seu, *naturaliter* concessum illis esse, in pretio se circumuenire *d. l. in causæ* §. idē Pomp. *d. l. item si pretio* §. *final.* de lege permissiua intelligi debet, cuius permissio *naturaliter* fieri dicitur, quia illâ non violatur contractus natura, quæ talis est, tametsi bonæ fidei contractus sit, vt stante læsione illâ, seu deceptione, quæ contractui causam non dedit, contractus ipse suis viribus subsistat.

12. Sciendum verò est, quòd, & si lex permissiua de malo sit, qualis est illa, quæ pretij deceptionem permittit citra dimidiam iusti, ex quo talis permissio legis, securitatem non præstat in foro conscientiæ, vt tradunt Tiraq. *l. 9. connubial. num.* 8. 9. *&* 11. Pinel. *d. c.* 1. *num.* 35. *versicul. ex quo scribunt*, Matiens. *d. l.* 1. *gloss.* 1. *numer.* 6. Barbos. *d.* 4. *part. rub. numer.* 26. *versicul.* cùm

Barbos. *d.4.part.rub.nu.26.versic.* cùm igitur, qui alios referunt, & est concors Theologorum, & Iuristarum sententia, quam cõmunem,& verissimam opinionem dicit Couarr.& latè comprobat *li.2. variar. ca.4. num.*11. idq; non solùm vbi scienter deceptio fit, sed etiam vbi ignoranter re ipsâ læsio pretij interuenit, ibidem *per eum*,& Matien.*d.num.*6.vbi ita tradit cùm communi Theologorum ex Nauar. *in cap. qualitas, de Pœnitent. dist.*5. *num.*42. quanuis, inquam, lex permissiua de malo sit, non tamen lex, seu materia eius, mala, aut non iustà dici potest, si enim talis esset, legis virtutem non haberet, nec legis nomen promereret, ad quam requiritur, quòd iusta sit *ca. erit autem lex* 4. *dist.* quia in eo quod malum aliquod permittit, malum aliud maius euitare & prohibere intendit, in quo vera legis permissiuæ materia consistit, quæ honesta, & iusta est, vt per se patet. Atque ita, quod dicitur in d. *ca. erit autem lex*, quòd lex debet esse honesta, vel est intelligendum de lege præcipiente, iuxta supra dicta ad præceptum illud iuris, *honestè viuere*, vel, si de permittente etiam malum aliquod, & inhonestum, intelligi debeat, respondendum est,

in illa mali seu inhonesti permissione deterius aliud cohiberi, quo lex ipsa, eiusquè materia cohonestatur. Atque hæc satis nunc sint pro etymologia verbi *honestas*, significatione, & diffinitione illius. Nunc ad singularia honestatis iura, & priuilegia, veniamus, ab illis incipiendo quæ competunt mulieribus, quia in illis magis, quàm in masculis honestas desideratur, & maior in illis exigitur castitas secundùm mores hominum, vt notauit gloss. 1. *in l. palam § quæ in adulterio ff. de rit. nuptiar* & præcipuum muliebre ornamentum, honestas est, non aurum, non smaragdus, non vestimentorum nitor, vt ex Plutarch. & alijs tradit Tiraq. *de legibus connubial. l. 3. num. 9.*

ARTIC. PRIMI
Summaria.

1.

Subditæ à principe ad tripudium vocatæ ire non tenentur, propter honestatis ius, quod ab omni superioritate est exceptum.

2. *Tripudia fæminarum honesta ex se sunt: aliquando tamen circunstantia aliqua dehonestantur.*

3. *Hone-*

3. *Honestatis ius Imperiali, & Regiâ maiestate antiquius est, & in Paradiso terrestri capit cum primis Parentibus.*

4. *Explicatur tex. in l. vnic. C. de maiuma lib. 11. & quòd honestatis ius etiam publicæ lætitiæ sit preferendum, & in publicis spectaculis seruandum.*

ARTIC. I.

QVOD HONESTATIS IVS AB OMni superioritate sit exceptum.

PRo primo, ac principali priuilegio honestatis ponitur, quòd ius illius ab omni superioritate est exceptum, vt notanter scripsit Bald. *in l. quod ex libertat C. de oper. libert.* & ideo secundùm eum ibi, subditæ à principe ad tripudium vocatæ ire non tenentur, propter honestatis ius, quod illo offenderetur; sequitur Dec. *in l. semper in coniunctionibus aliàs semper in conuentionibus numero secundo, & tertio ff. de regul. iur.* Cagnol. *in l. 2. versic. Et cùm placuisset, num. 72. ff. de original. iur.* Gregor Tholosan. *in syntag. iur. lib. 6. cap. 20. nùm. 11. & pro regula ex Tell. l. 30. Taur. num. 7. ponit Matien. in lib. 2. titul. 5. gloss. numer. 2. libr. 5. recopilat.* Quàm limitat Martin. Laudens. *tract. de princip. conclus. 16.* 1.

in casu quo subditę vocarentur associandi consortem causâ, quia tunc, inquit, honestatis periculum cessat. Quæ quidem limitatio, si Bald. sensit, & qui eum sequuntur, ius honestatis tripudio ipso offendi, secura non videtur; consors enim ad euitandum castitatis periculum prodesse potest, sed non ad euitandum honestatis detrimentum, quod ipsa mulieris saltatione coram hominibus venit, siue sola saltet, siue cum consorte eiusdem sexus, nam si masculus saltantem mulierem associat, periculum maius vertitur, & maius honestatis offendiculum.

2. Cæterùm, si sic prædictam opinionem accipimus, vt, tripudio ipso muliebris honestatis decorem minui, dicamus, non leue aduersum nos iurgium excitabunt saltatrices mulieres, quod eò magis corroborabunt, quòd tripudia fœminarum non in priuatis solummodò ac profanis festis, sed & in solennibus, ac sacratis, publicè apud nos sunt in vsu; quæ sanè, saltem in sacris ædibus, & festis in honorem DEI, ac Sanctorum eius celebratis non admitterentur, si quoduis honestatis detrimentum secum ferrent. Denique, antiquum hoc est, atq; vt laudabile sacris literis

litteris legimus, nam, vt omittamus Mariam illam prophetissam Aaron, & Moysis sororem, quam in exitu Israël de Ægypto Israelitæ omnes cum tympanis & choris secutæ sunt, DEO psallentes, *Exod* 15. quod & cum tripudijs festiuoque saltatu pro maiori gaudio, feruentiorique gratiarum actione in communi totius populi lætitia, in castris virorum, illæso honestatis iure fecisse, non est dubitandum, vt fecit Dauid Rex coram Arca Domini maiestate Regiâ in hoc non offensâ, 2. *Reg.* 6. saltem illæ, quarum est carmen illud, *Percussit Saul mille, & Dauid decem millia* saltantes canebant; ait enim Scriptura, quòd choros ducebant, & præcinebant ludentes 1. *Reg.* 18.

Pro resolutione dicendum est, choreas fœminarum & tripudia, licita & honesta ex se esse, aliquando verò, per accidens dehonestari, vt si masculus tripudiantem associet, vel, etiam si sola tripudiet, si corporis motu gestuque ita se habeat, vt intuentium libidinem excitet. Iuxta quod intelligendum est, quod de subdita ad tripudium vocata Bald. & alij post eum tradiderunt, vt procedat quando cum masculo consorte tripudium sit agitandum; vel

etiam, quando eo aliàs honestatis ius lædi existimetur opinione bonorum prudentumque virorum; qui semper pro pudica ac verecunda puella, & quæ ad solos hominum pauet aspectus arbitrabuntur.

3. Quod verò honestatis ius illæsum semper seruari debeat, & ab omni superioritate sit exemptum, vt verissimum tenendum est, tum, quia id ad bonos mores pertinet, non ciuiles tantùm, sed & naturales; tum, quia ius honestatis imperio ipso ac regia dignitate antiquius est; quod cum Protoplastis incæpit in paradiso terrestri, vbi, quia statim post peccatum nudos se cognouerunt, consuerunt folia ficus, & fecerunt sibi perizomata, quibus honestatis causa in pudendis cooperirentur, *Gen.* 3 quod eleganter explicat D. Aug. *lib.* 14. *de ciuitat. Dei cap.* 17. *& ibi ad fin. cap.* ait, quòd ex hoc omnes gentes, quoniam ab illa stirpe procreatæ sunt, vsque adeò tenent in vsu, pudenda velare, vt quidam barbari illas corporis partes, nec in balneis nudas habeant, sed cum earum tegumentis lauant per opacas quoque in die solitudines.

Ad

Ad eandem etiam certissimam con- 4.
clusionem pertinet text. *in lib. vnic. C. de maiuma lib.* 11 vbi ab Imperatoribus traditum extat, maiumam ita celebrari debere, vt honestas seruetur. Erat autem maiuma, ludi quoddam genus, qui publicæ lætitiæ causâ agebatur, & quia mense Maio celebrabatur, maiuma vocabatur; atque ita, iuxta tex. ibi, in publicis spectaculis publicæ lætitiæ causa celebrandis seruanda est honestas. Ex quo ad histrionum nostri temporis theatra inferendum est, quæ ita demum in republica bene instituta sunt admittenda, vt nullum illis honestas periculum subeat; subit autem non leue, ac probabilem etiam, ne dicam certam, ruinam, si mulieres illis intersint personatum gerentes, præsertim cùm de amatorijs fabulis sunt; quod ciuitatum decuriones ac rectores præcauere maximè deberent, *argument. tex. in d. l. vnic. C. de maium.*

Fortassis verò à maiumis illis apud nos procedit mos puerularum, quæ prima die mensis Maij, atque alijs deinceps eiusdem mensis festiuis diebus, in plateis comptæ & ornate strato sedent, *maias*, vulgus vocat, alijs astātibus, ac cum tympanis canētibus.

Oportet verò, vt illæ infantilis, aut parum vltra, ætatis ſint, ne, ſi pubertatis annos aſcendant, hominum aſpectibus, quibus comptæ ſe præbent, honeſtatis ius, quod publicæ etiam lætitiæ eſt præferendum, vt in *d.l.vnic.* violari contingat, iuxta illud, *Auerte faciem tuam à muliere compta, & ne circumſpicias ſpeciem alienam; propter ſpeciem mulieris multi perierunt; & ex hoc concupiſcentia quaſi ignis exardeſcit, Eccleſiaſtic.9.*

ARTIC. SECVNDI
Summaria.

I.

MVLIER honeſtatis cauſa non poteſt eſſe iudex, neque arbiter etiam poſt arbitrium ſuſceptum.

2. *Traditur, mulierem honeſtatis cauſa quæ ſecundùm bonos mores naturales eſt, iudicandi munere prohibere, intellecta l.final.C.de arbitr.contra Barboſ.*

3. *Intelligitur l.cùm prætor §.final.ff.de iud.& concordatur cum d.l.final.C.de arbitr.*

4. *Honeſtatis ius bonis naturæ moribus inductum, contrariâ conſuetudine tolli non poteſt, ſecundùm Abb. contra alios.*

5. *Princeps non poteſt generalem legem condere, quâ ſtatuat mulieres iudicandi munere fungi poſſe; poteſt verò priuilegium alicui mulieri concedere ex cauſa, vt iudex eſſe poſſit; num.ſequenti.*

7. *Non valet compromiſſum in mulierem factum*

etiam

etiam adhibito iuramento, secundùm communem, quæ defenditur contra Barbos.

8. *Communis sententia refertur, secundùm quam, mulier succedens in comitatu, aut dignitate cui iurisdictio inest, iudicandi munus in subditos per se exercere potest.*

9. *Regina, & quæ superiorem non recognoscunt, iudicandi munus in subditos exercere per se possunt etiam non extante consuetudine. Aliæ verò dominæ quæ in comitatibus suis superiorem recognoscunt, non possunt inter subditos iudicare, nisi vbi consuetudo de hoc extat: & sic declaratur, & tenetur communis sententia.*

10. *Intelligitur tex. in c. dilecti, de arbitr.*

11. *Mulier, quamuis non possit esse arbitrix, potest tamen esse arbitratrix, iuxta communem.*

12. *Mulier pro alijs postulare in iudicio non potest honestatis causa, & si bona, & casta aliàs fœmina sit. Nec item procuratrix ad iudicia esse potest, præterquã in aliquibus casibus qui remissiuè traduntur. num. 13.*

14. *In camera tamen consulere non prohibetur; & generale est, vt postulare prohibitus, consulere in camera prohibitus non censeatur.*

15. *Mulier propter honestatis causam, testimonij ferendi causâ ad iudicem ire non est compellenda, sed in domo sua est interroganda. Limita vt ibid. in fine.*

16. *Mulier non potest publica crimina accusare quando suam aut suorum iniuriam secum non trahunt, præterquàm in aliquibus casibus qui remissiuè traduntur.*

17. *An mulier, & quiuis alius coram iudice denuntiare possit delictum, quod accusare nequit.*

18. *Mulier in causis criminalibus per procuratorem accusare potest. Et assignatur ratio ad communem sententiam, quam secuta est Regia ord. li. 5. titul 124. §. 16. secundùm quam non potest quisquis per procuratorem accusare etiam pœna talionis sublata.*

ARTIC. II.

DE HONESTATIS IVRE, ET PRIuilegio in ijs quæ ad iudicium pertinent.

1. SECVNDVM muliebris honestatis priuilegium in ijs versatur quæ ad iudicium pertinent, & in multis consistit. Primò enim, honestatis causa, mulieres in iudices dari non possunt. *l. cùm prætor, versicul. Moribus ff. de iudic. l fœminæ ff. de regul. iur. c. mulierem 33. quæst. 5.* Nec si in illas à partibus compromittatur, & quanuis susceperint arbitrium *l. final C. de arbitr. c. dilecti, eod. tit.* tradit Marc. Anton. Blanc. *tract. de compromiss. quæst. 2. num. 34.* Cuius prohibitionis ratio, honestas est quæ in mulieribus requiritur, vt tradit Abb. *in c. dilecti num. 3. de arbitr.* Azeued. *l. 7. tit. 9. num* 19. & sequenti *lib. 3. nouæ recopilat* quę lex Regni Castellæ hanc expresse approbat rationem, & meliorem dixit Azeued. ibi. *d. num.* 19. quam quæ scribitur in *l. 4. t. t. 4. part. 3* putat enim Azeued.

Azeued. rationem ibi ſcriptam, ob quam mulier iudicandi munere fungi nequeat, ad defectum intellectus pertinere; quæ ratio expreſsè damnatur in *d. l. cum prætor, verſi. Moribus*; nec illam quidem approbat *d. l. part.* ſed eam potiùs quæ ad fæminarum pertinet honeſtatem, vt deprehenditur in verſic. Nin muger, ibi, *porqua no ſeria coſa guiſada, que eſtuuieſſe entre la muchedumbre de los hombres, librando los pleitos*; ſimile enim eſt, aut ſanè idem, quod pro ratione ſcribitur *d. li. 7. tit. 9. lib. 3. in verſi. Otro ſi, los ſabios, ibi, Porqua ſeria deshoneſto, y ſin razon, que eſtuueſſe en el aiuntamiento de los hombres, librando los pleitos.* Atque ita apparet, quod eadem vtrobique prohibitionis ratio ſcripta eſt honeſtatis, ſcilicet, ratio, quia honeſtum non eſt, vt mulieres iudicandæ alienæ litis obtentu conuentibus virorum, vel iudicijs intereſſe præſumant *l. maritum C. de procurator l. 2. §. fæminas, verſicul. Sed & eas C. de his qui ven. ætat. impetrau. c. mulieres, in princ. de iud. lib. 6.* quæ eſt ratio *d. l. final. C. de recept. arbitr.*

Barboſ. verò in *d. l. cùm prætor §. final num 265.* honeſtatis cauſam, propter quam mulier à iudicandi munere repellitur, de honeſtate ciuili intelligit, id eſt, 2.

id eſt, quæ bonos mores ciuiles reſpicit ſolummodò, & non naturales; & ſic intelligit text. illum in *d. l. final.* expendens ad id *tex. ibi d. l. cùm prætor § final* dum dicit, quoſdam prohiberi naturâ, eſſe iudices, quoſdam verò moribus, è quibus eſt mulier, vt ibi; atque ita infert, mulierem naturâ non prohiberi, iudicare, & conſequenter, honeſtatem de qua in *d. l final.* non eſſe naturalem, ſed ciuilem. Quæ ſanè interpretatio, nec in ſe vera eſt, quia fœminarum honeſtas ad bonos mores naturales pertinet: & non dubiè repugnat literæ text. in *d. l. final. in princ. ibi, Suæ pudicitiæ memores, & operum quæ eis natura permiſit. & à quibus eas iuſſit abſtinere:* quæ verba, iunct. quæ ſequuntur, expreſsè probant, mulierem honeſtatis cauſa quæ ſecundùm naturam eſt, ab omni iudiciali examine abſtinere, debere.

3. Nec obſtat tex. *in d. l. cum prætor §. final.* qui, quatenus ibi mulier non numeratur inter eos qui naturâ impediuntur, ne iudices ſint ſed inter eos qui moribus, pugnare videtur cum *d l. final* in eo quod dicit, iudicandi opus eſſe è numero eorum, à quibus mulieres abſtinere, natura iubet. Sed pro vero intellectu, & concordia vtriuſque tex. dicendum eſt,

quòd

quòd verbum, *natura*, aliquando refertur ad ea quæ homini naturaliter insunt, & eueniunt, cuiusmodi sunt morbus, minor ætas, & iudicij defectus; aliquando ad mores qui homini conueniunt prout est animal politicum secũdum naturam agens; primo modo accipitur in *d. l. cùm prætor §. final* vt glos. ibi interpretatur verb. natura, & exempla in tex. adducta satis ostendunt quæ sunt de surdo, muto, furioso, & impubere, de quibus ibi dicitur, quòd naturâ impediuntur, ne iudices sint, quia iudicio carent; quo quia mulier non caret natura, secundùm hunc sensum accepta, iudicandi munere fungi, non prohibetur, & sunt quidem non paucæ, quæ & ad iudicandum, & ad rempublicam gubernandam stabili iudicio pollent, vt videre est apud Tiraque. *de leg. connubial. leg.* 11. vbi *num.* 30. insignium plurimarum curiosè meminit, post eum fusiùs Chassan. *in catalog. gloriæ mundi 2. part. considerat. 8. cum duab. sequentibus* posteriore verò modo accipitur verbum, *natura*, *in d. l. final. de bonis*, scilicet, naturæ moribus, ad quos pertinet pudicitiæ causa cuius ibi tex. meminit, cui conuenit, vt mulier ab omni iudiciali examine arceatur.

4. Ex

4. Ex hac autem sententia & intellectu infertur primò, hoc honestatis ius bonis naturæ moribus inductum, contraria cõsuetudine tolli non posse, quia non valet consuetudo honestati contraria, vt in terminis probat Abb. *in c. dilecti num 3. de arbitr.* vbi limitat in mulieribus in dignitate constitutis per *tex ibi.* Et quamuis Dec. *in l. 2. num. 4. ff. de regul. iur. & in cap. cum dilecta, num. 13. versic. Sed tamen, de confirmat. vtil vel inutil.* contrarium probet, valere, nempe consuetudinem in qualibet muliere, pro qua sententia alios refert, & sequitur Barbos. *d. l. cum prætor. §. final. num. 264.* Abb. opinio verior est, quia consuetudo quæ contra bonos naturæ mores est, ad quos pertinet matronalis pudicitia & honestas, quæ non leuiter, nec rarò eiuscemodi consuetudine offenderetur, corruptela potiùs dici debet, & idcircò valitura non est, vt in *c. final. de consuetud* Et ita pro Abb. sententia argumentatur Blanc. *d. tract. de compromiss. quæst. 2. num. 36. ex versicul.* circà hoc, licet tandem ab ea recedat propter authoritatem tenentium contrariam, quam *d. num.* 36. in fin. concludit, in iudicando teneri debere. Nec verò prædicto argumento satisfacit Barbos. respondens *d. num.* 265. hone-

honestatem hanc, ad quam pertinet, ne mulier iudex esse possit, aut arbitrix, ciuilem esse, non naturalem, cuius contrarium sup. ostendimus.

Infertur secundò, principem legem 5.
condere non posse, quâ statuat generaliter, mulieres in iudices eligi posse; tam, quia lex debet esse honesta. *ca. erit autem lex 4. dist.* de quo tradidimus sup in init. & ideo lex statuens, vt mulieres iudicandi munus gerere possint, tanquam honestati contraria, pro non lege habenda est; tum, quia honestatis ius, cui conuenit, ne mulieres iudices esse possint. ab omni superioritatis iure, & principis imperio exceptum est, vt ex Bald. *in l. quod ex liberta C. de oper libertor.* & alijs tradidimus sup. art. præcedente.

Fateor tamen, principem certam ali- 6.
quam mulierem priuilegio iudicandi posse honorare, vt post Bart. ibi tradit Dec. *d. l. 2. num. 5 ff. de regul. iur.* glossa, *in l. vnic. & ibi* Bart. *num.* 10. *C. de mulieribus in quo loc lib.* 10. & Gloss. *in d. cap. dilecti, verb. remota.* Blanc. *de compromiss. d. quæst. 2. numer.* 38. Barbos. *d. l. cùm prætor* §. *final. numer.* 259. Debet verò causa interuenire ad tale priuilegium, nempe, personæ dignitas, & ex-

& excellentia, & ætatis maturitas cum animi maturitate, ita vt matronalis pudicitia conuentibus virorum se exhibens periculum non subeat. Generalem verò legem condendo non poterit princeps statuere, vt mulieres iudicandi munus gerere possint, ex ijs quæ diximus, tametsi & in isto casu contrarium sine controuersia tradat Dec. *d. l. 2. num. 5.*

7. Tertiò, vt vltimò infertur, non valere compromissum in mulierem factum etiam adhibito iuramento, nec tale iuramentum, obligatorium esse, quia, cùm contra bonos mores naturales est, non est obligatorium, *regul. non est obligatorium, de regul. iur. lib. 6.* quæ sic communiter intelligitur secundùm Couarr. *in cap. quamuis pactum 2. par. in init. num. 1. de pact. lib. 6.* & sequitur Gutier. *de iurament. confirmat. 1. part. c. 3. num. 5.* Suar. *de Religion. tom. 2. tract. 5. lib. 2. cap. 22. num. 7.* Barbos. *d. l. cùm prætor § final. num. 266.* qui tamen in num. sequenti secutus Imol. *in d. c. dilecti, nu. 2.* censet, tenere compromissum in specie de qua agimus, reputans, iuramentum in illa adhibitum, non esse contra bonos mores naturales, sed ciuiles. Cæterùm contrarium est tenendum, quod tenuit Abb. *d. c. dilecti nu n. 2. in fin.* & communis ex

Bero

Bero. ibi *nu.* 6. quem retulit Barbof. *d.numer.* 267

Principalis verò conclusio, ac regula 8.
supradicta limitari communiter solet in
fæmina quæ succedit in comitatu, seu dignitate aliqua cui iurisdictio inest, vt illa
iudicandi munus in subditos per se exercere possit, vt tradit Angel. *d. l. cùm prætor §. non autem num.* 2 post eum Paul. *ibi in fin* & Iacobin. de facto Georg. *nu.* 7. vbi inquiunt,
quòd sic fecit Regina Ioanna, quæ sedens
in solio Regali, tulit sententiam contra
illos de Balso, & Comitissa Matilda, eandem sententiam probat Abb. *d. c. dilecti, de arbitr. num.* 4. *post Innoc. num.* 1. & communiter Doctor. ibi, teste Molin. de primogen. Hispanor. *lib.* 1. *ca.* 13. *num.* 14. Azeued.
l. 7. *tit.* 9 *lib.* 3. *non recopilat.* propè finem, &
post alios ab eo relatos sequitur Barbos.
d. l. cùm prætor §, final. num. 268.

Ego quidem communem hanc sententiam non ita indistinctè probo, sed duobus duntaxat casibus; primus est in Regina, aut in præcellenti alia terrarum domina superiorem non recognoscente; ad
quem casum pertinent exempla adducta
ab Angel. & alijs supra citatis, de Ioanna
illa Neapolitana Regina, & de Comitissa 9.

C Matil-

Matilda, quæ fuit domina quaſi totius Italiæ, vt ex Odofr. & Alberic. ibi, refert Iacobin. *d. l. cùm prætor. §. non autem numer. 7.* & fuit filia Regis Italiæ, & ſucceſſit in Regno, & omnia geſſit tanquam Rex, ſecundùm Cyn. *in l. fin. l. C. de recept. arbit.* & Paul. *ibi in princ.* qui de illa dicit, quòd mortuo patre rexit multas terras in Italia, & fecit plura monaſteria quæ extant vſque in hodiernum diem, vt Mantuæ, & in pluribus alijs locis. Secundus caſus eſt, vbi conſuetudo extat, quòd fœminæ iuriſdictionem habentes in comitatu aliquo ſibi ſubdito per ſe eam exercere poſſint, qui eſt caſus gloſſ. *final. in fin. d. l. final.* vbi gloſſ. opponit de Comitiſſa Campaniæ, & Matilda, quæ arbitrantur, contra tex. ibi, & reſpondet, id ex conſuetudine eſſe quæ dat illis iuriſdictionem; & ita gloſſ. ſententiam accipiunt Cyn. ibi, Salyc. & Paul. de quo eſt caſus in *d. c. dilecti* vbi propoſitam ſibi quæſtionem de validitate ſententiæ à Regina Francorum latæ virtute compromiſſi, affirmatiuè decidit Summus Pontifex ex vi conſuetudinis, cuius ibi meminit; ſecundùm quam in partibus Gallicanis fæminæ præcellentes ordinariam iuriſdictionem in ſubditos ſuos habere noſcuntur.

ur. Atque ita probare videtur tex. ille, quòd & quæ superiores non recognoscunt, iurisdictionem quam habent, per se n subditos exercere non possint, nisi id à onsuetudine habeant, vt sentit gloss. ostra *d. l. final.* & Cyn. ibi, Salyc. & Paul. uæ sententia opposita est illi quam tenuit Abb. & communiter. Scrib. *d. c. dilecti*, bi Abb. *num.* 4. *text* ibi intelligit in fœmina præcellente, & in dignitate constituta x persona mariti, cuius est principatus, t in illa consuetudo spectanda sit, vt inter subditos iudicare possit; illa verò uæ iurisdictionem habet ex propria persona, ac successione sibi delata, etiam onsuetudine cessante per se munus istud xercere possit.

Qui sanè intellectus, tex. illum nimis estringit; quo circa, generaliter eum ccipio, & inter contrarias sententias nediam teneo, quam scripsi, nem- , vt quæ comitatum cum iurisdiione habent in terris subditis, inr subditos iudices esse nequeant, xta regul. *d l cùm prætor* § *final.* quâ hæ iam mulieres comprehenduntur, nivbi consuetudo de hoc extite-, quæ in his propter excellentiam

D 2 earum

earum id operabitur, non in alijs, vt tradidimus super illation. ex Abb. sententia *d. cap. dilecti. num. 3.* & in istis accipio sententiam gloss. & sequacium *in d. l. final.* quæ verò superiorem non recognoscit, quasi Regina in principatu suo, priuilegium hoc iudicandi inter subditos, quod impertiri alijs potest, vt tradidimus illatione. 2. arrogare sibi poterit; quo casu communis opinio est accipienda, ad quem pertinent exempla Reginæ Ioannæ, & Comitissę Matildæ pro ea adducta.

10 Ad tex. *verò in d. c. dilecti, de arbitr.* responderi potest, Summum Pontificem ibi, propositam in Regina Francorum facti quæstionem, ex generali Regni illius consuetudine inter præcellentes fæminas obtenta decidisse, vt decisione suâ, non solùm decideret facti quæstionem in Regina contingentem, sed etiam in præcellentibus alijs eiusdem Regni feminis, tametsi subditis, circa quas similis quæstio oriri posset, quarum idcircò causâ ex generali consuetudine quæstionem decidit, vt decisione vnicâ plures comprehenderet casus, & dubitandi ansam circa alias deinceps amputaret.

11. Vltimò, sciendum est, quòd etsi mulier, arbitrix

arbitrix esse non possit, arbitratrix tamen esse benè potest, quia arbitratricis munus nõ est publicũ, sed extra iudiciale & priuatũ; & ita sinè controuersia tradunt Cyn. & Scrib. *in d.l.fin.C.de arb.* Abb. *notab.3.in d.c.dilecti,* & ibi Imol. *nu.2.* *Dec.in l.2.nu.17.ff.de regul.iur.* ad quod dixit Abb. esse tex. apertum *in c. Quinta vallis, de iure iur.* vbi Abb. notab. 2. & different. 6. quam ponit inter arbitrum, & arbitratorem, idem notat post Bald. & alios ibid.

Secundò, & principaliter, postulare pro alijs fæminæ prohibētur honestatis causâ. *l.2.vbi Dec.num.9.ff.de regul.iur.l.1 §.secundo loco ff.de postuland.* vbi ratio scribitur, ibi, *Ne contra pudicitiam sexui congruentem alienis causis se immisceant.* Quæ quidem honestatis ratio tam comprehendit bonas, quàm malas fæminas; ideo, quamuis Calphurnia illa improbissima, seu C.Afrania, vt legendum censet Titaque *leg.10.connubial num.32.* ex Valerio *lib. 8. cap. 3.* causam dedisset edicto, vt habetur in *d.§.secundo loco, versicul. Origo verò,* tamen prohibitionis ius ne pro alijs postulent, etiam bonas & castas ligat, quia ratio prædicta finalis est, & omnes respicit, vt explicat gloss. ibi verb. causam, quã sequitur Bart. ibid. & conuenit text. ex 12

Concilio Carthaginensi 4. *cap.* 99. *in cap. mulier* 23. *distin.* vbi sic habetur, *Mulier quamuis docta, & sancta, viros in conuentu docere non præsumat.*

13. Quâ etiam ratione procuratrices ad iudicia pro alijs esse non possunt *d. l.* 2. *iuncta gloss. magna ibi*, & Deci. *num.* 14. *l. neque fœmina ff. de procurator. l. quia absente l. alienam, eod. titul.* Nonnulli tamen excipiuntur casus in quibus in iudicio procuratoris nomine agere, & defendere possunt; quinque ponit Specul. pro limitatione regulæ *lib* 1. *titul. de procurator.* §. 1. *num.* 1 & de hoc egimus in 2. *part. l. ex hoc iure ff. de iust. & iur. ca. de procurator.*

14 Quamuis autem mulieri prohibitum extet, coram iudice pro alijs postulare, in camera tamen consulere, non prohibetur, vt tradit Dec. *d. l.* 2. *num* 9. & 10. cum quo transit Tiraque recens dictum appellans *in leg* 11. *connubial. num.* 28. Idque generale est, vt postulare prohibitus, in camera consulere, non censeatur prohibitus, vt notat Bart. *per tex. ib. in d. l* 1 § *postulare. ff. de postuland.* & Angel. *ibi in init* Idem Bart. *in l.* 1. § *aduocatos. num.* 4. *ff. de var. & extraordinar. cognitionib.* Abb. in *rubr. de postuland. versic. Et ex illis verbis,* circà

circà quod tamen, prohibitionis ratione considerari diligenter debere, monet Dec. *d.l.num.*10. vbi pro casu præsenti scripsit, quòd ratio propter quam mulier postulare prohibetur, cessare omnino videtur, quando ipsa non vadit coram iudice.

Tertiò, ob eandem honestatis ratio- 15.
nem non est compellenda mulier ad iudicem ire testimonij ferendi causa, sed in domo sua per officialem interrogari debet, iuxta tex. *optimum in c mulieres, de iudic. li 6.* sicut, & cúm aliás eas iurare necesse est, domum mitti oportet, secundùm gloss. *in l. ad personas, & ibi Doctor ff. de iure iur.* Tiraq. *d.l.*10. *num.*33. & absente aduersario iurant propter honestatem, vt tradit Bart. *d.l. ad personas in fin. per tex. in Auth. vt litigant. iurent. §. si verò mulier, collat.* 9. Et quamuis casus talis sit, in quo testes per iudicem ipsum interrogari debeant, vt apud nos in casibus contentis *ord lib* 1. *tit.* 85. §. 3. & 4. adhuc mulier ad domum iudicis ire compellenda non est, sed iudex potiùs ad illam personaliter accedet, vel, si id non deceat propter personæ illius qualitatem mittere debet qui interroget, quasi in casu isto

lex locum sibi nō vendicet, vt probat tex. *optimus in d.c.mulieres.* Quod tamen cum temperamento est accipiendum, & non absolutè; nam si vetula sit, & plebeiæ conditionis mulier, aut inhonestè viuat, ad iudicem, & etiam officialem illius testimonij ferendi causa ire debet.

16 Quartò, mulieri non permittitur, publica crimina accusare quando propriam illius, aut suorum iniuriam secum non trahunt, præterquàm in certis quibusdam casibus *l.2.l qui accusare ff.de accusation. l. de crimine C.de his qui accusar. non poss.* & vtrobique notat gloss. *& in §.consequens, verb. procedunt, instit.de suspect.tutoribus* vltra Ordinarios tradunt Gom. *3.tom.c.1.num.31.clar.in pract.quæst.14.num.8.exornat.* Tiber. Decian. *tract.criminal. part.1.lib.3.cap.7.nu.1* & sequentib. Farinac. *in prax.criminal quæst.12.num 16.* qui post Decian. & alios ponit casus in quibus mulier ad accusandum admittitur.

17 Dubitari verò potest, an mulier admitti possit ad denunciandum crimen quod accusare nequit? Et videtur, quòd admitti non possit; quia priuata persona denuncians, lòco accusatoris habetur, & ideo in testem non recipitur, vt cum alijs quos refert, tradit Farinac. *in prax. quæst. 52 num. 172.*

& non

& non probans denunciationem, ratione præsumptæ calumniæ in expensis condemnatur, secundùm Bald. *in l sancimus. 12. quæst. C. de iudic.* & ex communi tradit Clar. *in pract. criminal. q. 7. nu. final.* quamuis de consuetudine seruari contrarium, tradat Mascard. *de probat. conclus. 505. num. 2. de quo apud nos est ord. lib. 5. titul.* 118. §. *final.* Denique, secundùm Bart. *in l. diuus num. 7. ff. de custod. reor. quicunq; non potest esse accusator, non potest esse denunciator,* & ita pro regula tradit ibi; vnde infert, quòd qui accusare prohibentur in *d. l. qui accusare,* vbi mulier prohibita reperitur, ad denunciandum non admittuntur. Sed hæc Bart. opinio communiter in practica non seruatur teste Clar. *d quæst. 7. versi.* Quæro igitur, vbi eam duntaxat recipit, quando tale est delictum, in quo non possit per iudicem procedi nisi ad partis instantiam, vt tunc ad denunciandum non admittatur, nisi qui accusare potest; ad denunciandum verò de delicto, ad cuius punitionem iudex ex officio procedit, quilibet admittetur, secundum Clar. ibi. Iuxta q̃ resolutionẽ, mulier, etsi delicta publica accusare nequeat, denunciare ea tamen iudici poterit; & talis denunciatio operabitur, vt iudex inquirat; nam etsi delictum

tale sit, in quo iudex ex officio procedere possit per viam inquisitionis, debet tamen aliquid praecedere, quod viã inquisitioni aperiat, videlicet, diffamatio, vel querela partis, vel denúnciatio, vel aliud huiusmodi, & aliàs processus esset ipso iure nullus etiamsi deinceps delictum fuisset plenè probatum; & ita tradit, & iudicatum refert Clar. *in pract. quaest. 5 versic* Scias etiam, quem refert, & sequitur Farinac. *in praxi criminal. titul. de inquisitione, quaest. 1. num. 9. versic.* Sublimita; de quo per eundem *quaest. 9. per. tot.*

Nihilominus tamen, in proposita quaestione tenendum censeo, mulierem ad denunciandum coram iudice delictum, quod ipsa accusare non potest, non debere admitti, iuxta Bart. sententiam *in d. l. diuus, num 7* vbi, etsi in muliere expressè ac determinatè non loquatur, in illa ita planè sentit; & honestatis ratio etiam militat in denunciatione, intelligo verò de denunciatione coram iudice solenniter facta. Quarè si super ea iudicis inquisitio formetur, nullius momenti fore puto, tanquam si nulla praecessisset denunciatio.

18. Quintò & principaliter, in causis crimini-

minalibus mulieres per procuratorem in iudicio esse possunt, quod honestatis causa indultum illis specialiter est, vt inter alia honestatis fauore illis concessa tradit Anton. Surgent. de Neapol. *illustrat. li. 1. c. 9. num. 19.* de quo apud nos est *ord. lib. 5. tit. 124. §. 16. versicul. Porem.* quâ statutum est, posse mulieres per procuratorem accusare pręstita fideiiussoria cautione de qua ibi super litis expensas, & alia damna; quod tamen iudicis arbitrio ibi committitur; vnde vsus obseruat, vt promissoria simplici cautione admittantur. Notanda verò est lex Regia, quatenus in accusatoribus regulam prohibitiuam præmittit, à qua mulieres excipit; videbatur enim, accusatoribus permitti hodie debere, per procuratorem accusare, stante ratione communi, quæ pœnam talionis concernebat, cui subijciebatur accusator; vnde, quia hæc talionis pœna per consuetudinem hodie sublata est, vt ex multis, quos refert, tradit Clar. *in pract. criminal. quæst. 81 numer. 3.* videbatur etiam prohibitio accusandi per procuratorem, cessare hodie, vt per Clar. *d. pract. quæst. 32. numer. 3. & numer. 23. versic.* Quæro, nunquid, vbi, ita in practica seruari, refert, quicquid de iure sit;

crebrior

crebrior enim & solidior sententia est, secundùm Rub. *in l. penult. §. ad crimen num. 7. ff. de publ iudic.* quem retulit Clar. *d. versic.* Quæro, nunquid, etiam hodie, pænâ talionis sublatâ, accusatorem per procuratorem audiri non debere, iuxta *regul. tex. ili*, quia non debet accusatori licere, quod non licet accusato, vt respondit Alberic. *in l. seruum. §. publicè, num. 8. ff. de procurator.* Quam communem sententiam apud nos praxis obseruat, & secuta est Ord. nostra; cui quidem, & si ratio illa de talionis pæna cessset, non deest alia, quâ, communis, opinio, & lex nostra eam secuta, moueri iustè, potuissent, nempe, ne ita libera calumniandi maneret occasio, si nullum aliud ex iniusta accusatione damnum sibi proponeret iniquus accusator, quàm litis expensas; idcirco, & personali in iudicio comparendi labore onerare eum lex voluit, vt eo saltem, ac propriâ vexatione commotus ab iniusta alterius vexatione abstineat.

(✠)

ARTIC.

ARTIC. TERTII
Summaria.

1.

MVLIER priuilegio honestatis in publicum carcerem detrudenda non est. nec si detur carcer mulieribus deputatus, à carceribus hominum separatus, iuxta communem, & num. sequenti.

2. *Intelligitur tex. in Auth. vt null. iudic. §. necessarium, collat. 9. & traditur, priuilegium ne mulieres in carcerem mittantur, solis honestis competere.*

Limitatur in coniugata, quæ, & si inhonestè viuat, hoc fruitur priuilegio d. num. 2. versicul. Quod tamen. Et declaratur Regia ord. lib. 4. titul. 76. §. final. ibid. versic. Quando autem.

3. *Ampliatur, vt priuilegium exemptionis carcerum mulieri competat etiam pro fisci debito ex causa ciuili descendente; & quanuis fisci debitori succedat hæreditario titulo.*

4. *Attento communi iure nec pro delicto, & debito ex illo descendente mulier in publicum carcerem mittenda erat. Quod tamen hodie consuetudine est abrogatum, quam consuetudinem secuta sunt leges Castellæ, & Lusitaniæ.*

Quòd iudex non debeat de facili pro quouis crimine honestam mulierem in publicum carcerem mittere d. num. 4. versic. Monet verò.

5. *Agitur de quæstione, an mater pro tutelari debito quando Velleiano, & omni iuris auxilio renuntiauit, in carcerem mitti possit, in qua communes inuicem trariæ referuntur, & negans tenetur cum Bart. & sequacibus.*

6. Am-

6. Ampliatur secundùm eosdem, vt nec expressa istius priuilegij renuntiatione possit mater pro debito ex causa tutelæ contracto conijci in carcerem.

7. Probatur, non posse mulierem, renuntiare priuilegio, ne pro debito ciuili in carcerem mitti possit.

ARTIC. III.

HONESTATIS PRIVILEGIO MVlier in carcerem detrudenda non est.

1. TERTIVM honestatis priuilegium mulieribus competens, est carceris exemptio *l. 1. cum Auth.* ibi posita *C. de offic. diuersor. iudic. Auth. hodie nouo iure C. de custod. reor.* & in corpore vnde sumitur, in *Auth. vt null. iudic. §. necessarium, collat. 9.* vbi circà fin. pro ratione subditur, *Vt non per huiusmodi occasiones inueniantur circà castitatem iniuriatæ.* Quæ ratio concludit, mulieres in virorum carceribus non esse includendas; atque ita videtur, quòd priuilegium locum non habeat, vbi carceres mulierum à virorum carceribus distincti sunt, & separati; quod si admittimus, inane hoc, aut parui momenti priuilegium apparebit, cùm facillimum sit, in quacunque

que ciuitate, aut etiam castro specialem mulierum custodiæ carcerem instituere à carceribus virorum segregatum, vt apud nos in vsu est. Cæterum, Imperatoris mens in *d*.§.necessarium, largior, ac benignior deprehenditur, dum, mulieres in publicum carcerem nullo modo mitti sinit, nec pro grauissimo crimine, quo casu in monasterio aliquo custodiri, aut mulieribus tradi, præcipit, pæna, vt ibi, iudicibus contrarium facientibus inflicta.

Quarè, dicendum est, ratione ibi in fine scripta, tam amplam sanctionem ad carceres maribus deputatos non arctari, ac restringi; præsertim, cùm, ne fæminæ cum maribus in eodem carcere detinerentur, naturalis ipsa ratio præciperet, vt pro eo legem ferre, superuacaneum esset. Priuilegium ergo generaliter est accipiendum, iuxta quod verba tex. sonant, & ita communiter accipitur, vt videre est apud Couar. *de sponsal. 2. part. cap. 8. § 11 num. final.* Menoch. *de arbitr. lib. 1. quæst. 88. num. 10.* vbi hoc etiam intelligit in muliere ex causa publica obligata, *& lib. 2. cas. 328. in fin.* Clar. *in pract. criminal. quæst. 28. versicul. Quæro igitur, numero tertio*, vbi communem

nem dicit ex Boër. *in repetit.l. consentaneum, num.*144. C.*quomodo, & quando iud* latè Baët. *tractat.de inope debitor.c.*15.*ex nu.*3.*cum sequentib.* Matiens.*l.*10.*titul.*3.*gloss.*1.*cum sequentibus.l.*5. *recopilat.* Molin. Theologus tom. de contractibus.*dist.*571 *num.*6.

2. Ad rationem verò scriptam in *d.§.necessarium*, respondendum est, quòd & si dentur carceres fæminarum à virorum carceribus segregati, semper tamen carceris custos, masculus est; atque ita, mulier capta, masculo custodienda traderetur, quod omnino prohibet Imperat. propter periculum castitatis. Responderi etiam potest, præcipuam ac finalem istius priuilegij causam, specialem quandam honestarum fæminarum fauorem respi. cere, ita, vt etsi demus, captura earum, ac publici carceris detentione, nullum eas castitatis discrimen subire, adhuc priuilegio locus sit propter honestatis fauorem, & illarum castitas iniuriata dicetur, si, eo vti, non sinantur. Constat enim, priuilegium hoc, ne mulieres carceribus tradantur, honestis solùm competere, & non ijs quæ inhonestè viuunt, vt sup. citati tradunt. Quod tamen in nupta limitatur, quæ, & si inhonestè ac luxuriosè viuat, hoc

hoc fruetur priuilegio, ne matrimonio irrogetur iniuria, vt tradit. Couar. *d. c. 8* §. 11 *num. final* Gom. *l. 6* . *Taur. nu.* 1. *ver.* Quod iterum, comprobat Baët. *d. cap. 15. ex numer.* 18. & pluribus citatis communem dicit Matienz. *d l.* 10. *gloss.* 4. *num.* 4. *quàm num. sequenti*, post Couar. loco citato, & alios quos refert, limitat in casu quo marito consentiente mulier turpiter viuat, de quo inferiùs agemus *art.* 9. Quando autem mulier propter impudicitiam priuilegio hoc vti non debeat, tradunt Couar. *d.* §. 11. *num. final.* Gom. *d. l.* 62. *Taur. num.* 3. Matienz. *d. gloss.* 4. *num.* 2. & 3. Apud nos quidem latius hoc patet, quàm quod illi tradunt; nam stante iure nostro ord. *lib.* 4. *titul* 76. §. *final* nec quę publicè alicuius concubina sit à priuilegio isto repellenda erit; sed talis debet esse mulier quæ se publicè prostituat, siue in lupanario, siue alio in loco habitet: nec enim alijs, quàm his conueniunt verba illa legis nostræ in *d.* §. *final. saluo sendo mulheres solteiras publicas.* nam apud nos, *mulher solteira publica.* de palam prostituta intelligitur, secundùm communem loquendi vsum.

Et istud quidem priuilegium mulieribus competit etiam contra fiscum, pro 3.
D cuius

cuius debito ex ciuili causa descendente in carcerem detrudendæ non sunt, vt probat tex. *in d. §. necessarium. & in d. Auth. hodie nouo iure, & in d. Auth. sed hodie C. de offic. diuersor. iudic.* & est receptissima inter omnes conclusio, vt constat ex sup. citatis. Quæ amplianda est etiam in casu quo mulier hæreditario titulo successit fisci debitori, qui pro solutione debiti capi potuit, & in carcerem mitti; in isto enim casu mulier eius hæres non erit pro debito carceri mancipanda; quia verum est, ex causa ciuili fisci debitricem esse, quod satis est, vt priuilegio fruatur, iuxta iura citata, & Doctor. & ita in terminis tradit Baët. *d. tract. cap. 15. num. 5.* contra Mench. quem retulit. *num. præcedente, lib. 1. de success. creat. §. 36. numer. 38.* qui contrariam sententiam ex eo probat, quia fiscus etiam priuilegiatus est, & priuilegiatus non vtitur priuilegio suo aduersùs priuilegiatum; quod quidem argumentum facilè eliditur, si aduertatur, fiscum, in casu proposito priuilegiatum non esse, esse verò mulierem, imò, & aduersùs fiscum priuilegiatam expressè reperiri Authenticorum iure vbi super.

Non

Non solùm autem pro debito ex ciuili 4.
causa descendente mulier in carcerem mitti non debet, sed nec pro delicto, attento communi iure *d. Auth. vt null. iudic. in d. §. necessarium, & d. Auth. hodie nouo iure C. de custod. reor.* Quod tamen ius hodie non seruatur, sed consuetudine est abrogatum, & mulieres pro criminali causa, & pecuniario etiam debito ex ea descendente in carcerem detruduntur à carceribus virorum separatum; & ita de consuetudine seruari, testatur Clar. cum citatis ab eo *in pract. quæ. 28. num. 3. versic. Quæro igitur*, Baët. *d. c.* 15. *num.* 7. Matien. *d. l.* 10. *titul.* 3. *gloss.* 2. quam consuetudinem approbat lex Castellæ 62. *Taur. & l.* 10. *titul.* 3. *lib.* 5. *nouæ recopilat. apud nos ord. lib.* 3. *titul.* 31. §. 4. *& lib.* 4. *titul.* 76. §. 6. Monet verò Clar. *d. num.* 3. *versic.* Bonum est tamen, vt iudex in hoc sit valde circunspectus, ita, vt si mulier sit nobilis, vel honestæ conditionis, pro quouis crimine in carcerem non mittat, sed in domo alicuius nobilis & honestæ matronæ esse sinat sub idonea fideiussione. Ego illi in hoc libenter assentio; & addo, quòd, & si mulier nobilis genere non sit, nec, si nupta est, mariti

radijs præfulgeat, si tamen præsenti vitæ statu ac professione plebeiæ conditionis non est, & honestè viuit, subsidio hoc frui debet, præsertim cùm crimen ita graue non sit, vt pro eo & ipsam publici carceris pœnam ante supplicium sustinere mulier debeat, vt aliàs dicitur in *d. l. diuus Pius in fin. ff. de custod. reor.* Mouere verò in hoc iudices debet ipsius honestatis fauor, cuius intuitu præsens priuilegium inductum est, & adeò largè & liberaliter à Iustiniano promulgatum & commendatum, vt, & in grauissimi criminis accusatione, publici carceris mulierem immunem esse, voluerit in *d. §. necessarium, vers. Si verò grauissimum, notauit gloss. in d. l. diuus Pius in fin.* quod ius, etsi, consuetudine seu patrijs legibus correctũ esse, dicamus, saltem, vt in correctorijs stricta & benignior interpretatio recipiẽda erit; præsertim vt sic commendabilis ac principali clementia dignus honestatis fauor vsque adeò in delictis non emarcescat.

5. Controuersum verò valdè est inter scribentes, an & pro debito quod mater contraxit ex suscepto munere tutelæ Velleiano, & omni iuris auxilio renuntiato, adhuc priuilegio isto frui debeat.

In

In qua quæstione vtriusque sententiæ Authores citat Matien. *d. 10. gloss. 1. num. 3. & 4.* vbi in fine ait, quòd opinio affirmãs, apud Nostrates verior est, & receptior. Sed contra mulierem tenet Gom. *d. l. 62. Taur. nu. 2.* secutus Bart. in *Auth. matri & auiæ C. quand. mul er tutel. offic. fung. pot. col. penult. numer. 13.* cuius sententiam communem ibi esse, dixit, quam item tenuit Bart. in *l. si quis sub conditione. num 19. ff de testamentar. tutel.* & plures eam sequentes refert Couar. *lib. 2. variar. ca. 1. num. 3* & receptiorem fatetur in *cap. quamuis pactum 2. part in init. num. 7. de pact. lib. 6.* à qua tamen ipse dissentit eâ ratione quã adducit *d c. 1. num. 3.* nempe, quia etsi mater renuntiet Velleiano, & omni legum auxilio, adhuc tamen generale ac commune parentum priuilegium, ne à liberis conueniantur vltra quàm facere possint, illi competit, quia per prædictam renuntiationem, ea solùm iura ac priuilegia remissa censentur, quæ competunt matri, vt mulieri, & non vt matri, vt docet Bart. locis proximè citatis communiter receptus secundùm Couar. *d num. 3.* vnde infert, quòd si mater habet bona ex quibus debitum ex tutela contractum solui possit, in illis fiet executio, sin minus, quia

 non

non est exigenda vltra quàm facere possit, pro reliquo in carcerem detrudenda non erit: quâ etiam ratione hanc sententiam probauit Baët.*d.tract.de incpe debitor.c.*15. *nu.*13.& sequenti, de quo latè per eundem tract. *de decim.tutor.c.*4.*num.*46. *&* 78. vbi plura adducit, & alijs relatis sequitur Barbos.*in l.alia* §.*eleganter,num.*24.*v.*Quod etiam, cum num.sequenti. *ff.solut.matrim.* Pater Molin.*tom.de contractib.disput.* 571. *num.* 8.

6. Secundum quos, nec expressà huius priuilegij renuntiatione pro debito ex causa tutelæ potest mater conijci in carcerem; id namque esset contra bonos naturæ mores, & reuerentiale ius, quod pacto & renuntiatione tolli non potest. *l. alia.* §. *eleganter.ff.solut.matrim.* vbi ita in terminis tradit Barbos.*d.num.*25.

7. Sentiunt verò, mulierem aliàs posse renũtiare priuilegio ne in carcerẽ detrudatur pro ciuili debito; quod expresse probat Baët.*d.c.*15.*nu.*15.& sequenti, vbi tamen fatetur, absurdum hoc videri, & aduersùs fæminarum pudicitiam & publicam honestatem, sequitur Barbos. *d.* §. *eleganter nu.*24.contra Men. *de success.creat.*§. 4.*nu.* 49.*ad fin.&* §.22.*nũ.*82. & cõtra alios quos refert

refert; vltra quos idem probat Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *quæst.* 88. *num.* 1. quorum sanè sententia mihi magis tenenda videtur ipsius honestatis fauore, propter quam mulieri priuilegium hoc legibus concessum est; & quamuis aliàs cuilibet, priuilegio suo renuntiare, licitum sit, iuxta regul. *l. penult. C. de pact.* non tamen renuntiare potest iis quæ publicum concernunt fauorem, & publici fauoris causa conceduntur; ad quem pertinet fęminarum honestas, adeò quòd magis expedit reipublicæ, honestatem seruari, quàm multiplicatio populi procedens ex corruptis moribus, verba sunt Bald. *in Auth. cui relictum C. de indict. viduit. tollend.* quæ refert Socin. *in l. hæc conditio, num.* 3. *ff. de condition. & demonstrat.*

ARTIC. QVARTI
Summaria.

I.

V*IRGINES in cælo portant laureolam; & quid sit laureola, declaratur, & quibus virginibus debeatur.*

2. *Explicatur tex. in Auth. de lenonib. §. sancimus, coll.* 3. *vbi ait, quòd virginitas sola Deo cum fiducia*

 potens

potens est hominum animas præsentare. Et tex.in nuptiæ 32.q.1. Et de virginum excellentia.

3. *Virginis testimonio, cæteris paribus, magis creditur, quàm aliarum mulierum.*

4. *Ad testificandum de virginitate non admittuntur mulieres nisi quæ honestæ sunt: & traditur, meretrices infames esse, & ideo regulariter in omni casu à testificando repelli.*

5. *Virgines priuilegio fori fruuntur, quod in viduis scriptum est, secundùm communem.*

6. *Ampliatur ex mente communis etiam in stuprata & corrupta innupta quæ honestè viuit; & declaratur regia ord.lib.3.titul.5. §.5. Et quid significet verbum,* Mulier, *in propria, & stricta significatione.*

7. *Agitur de interpretatione ord.d.li.3.titul.5.§.5. & traditur, secundùm eam, virgines, & mulieres quæ aliquando malè vixerunt, honestè postea viuendo priuilegio fori gaudere, & num.8. quod declaratur num. sequenti.*

8. *Pupillus, & pupilla non dicitur qui patrem habet tametsi infra pupillarem ætatem existat; idcircò tales fori priuilegio pupillis concesso non fruuntur. d. numer.8.*

9. *Mulier innupta quæ inhonestè vixit aliquando, viuendo postea honestè non semper fori priuilegio gaudet, & tres casus circà hoc considerantur.*

1 *Per triennale spatium naturales mores mutati præsumuntur, ibid. versicul. Secundus casus.*

Quæ fuit meretrix, quamuis postea meretricio derelicto honestè viuat, ad testificandum non admittitur, nec priuilegio gaudet, d.num.9. versicul. Tertius casus.

10. Monia-

10. *Moniales fori priuilegium habent, quanuis monasterium dives sit. Item viduæ quanuis sint diuites eodem vtuntur priuilegio.*

11. *Probatur aduersus alios, viduam, aut mulierem honestam conuentam ab alia cui idem competit priuilegium iudicem proprij domicilij declinare posse, & curiæ præsidem eligere; & expenditur pro hac sententia Lusitana Ord.*

12. *An vidua fori priuilegio, quod miserationis causa inductum est, renuntiare possit.*

13. *Virgines loco, & incessu fœminis alijs præcedunt. Et de virginitatis laudibus remissiuè.*

ARTIC. IV.

DE VIRGINIBVS.

VIRGINITATIS priuilegia multa sunt in cœlo, & in terra; in cœlo enim Virgines laureolam portant, iuxta tex. iuncta glossa ibi, *verb. suscitare, in c. si Paulus 32. quæst. 5. gloss. final in fin. in c. causam matrimonij, de probat.* quæ est corona quædam splendoris, quâ ab alijs discernuntur, dicta à lauro, quæ semper virens est, & illâ victores coronabantur, vt explicant. Abb. post Ioan. Andr. *d. c. causam, num. 2. Cardinal.* & Imol. *ibid. in fin.* Theologi aureolam vocant, quasi aureæ diminutiuum, quâ essentiale præmium significatur, & aureolâ 1.

 acciden-

accidentale, id est, gaudium quoddam aureæ superadditum, quod est de operibus quæ habent rationem victoriæ excellentis, vt explicat *Addit. ad tert. part.* D. Thom. *quæst.*96.*art.*1. *& ibi art.*5. habetur, quòd virginitati specialis corona debetur, quæ aureola nominatur, & quòd hoc communiter ab omnibus tenetur. Docetur verò ibid. quòd hæc illis tantum virginibus propriè debetur, quæ propositum habuerunt virginitatem perpetuò conseruandi, siue hoc propositum voto firmauerint, siue non; & Agnum sequuntur quocumque ierit, *Apocal.* 14. quasi singulare virginum in hoc apud cælestem Regem priuilegium inculcetur, quòd nullus eis locus in cælesti aula claudatur, & cuncta illis diuinarum mansionum habitacula reserentur, vt interpretatur Author libelli de laude virginitatis, qui inter opera D. Hieronymi circunfertur; iuxta quod in festis Virginum canit Ecclesia.

Quocumque pergis, Virgines
Sequuntur, atque laudibus
Post te canentes cursitant,
Hymnosq; dulces personant.

Virgi-

Virginitas paradisum implet, iuxta D. 2.
D. Ambrosij verba in *c. nuptiæ 32.q.1.* & secundùm Imper. *in Auth. de lenonibus. §. sancimus collat.3. sola Deo cum fiducia potens est hominum animas præsentare*; quod verbū, *Sola*, non est exclusiuum aliarum virtutum, nam & aliæ animas hominum possunt Deo præsentare, quia non solùm virgines, & continentes, verùm etiam coniugati per rectam fidem, & operationem bonam placentes Deo, ad æternam merentur beatitudinem peruenire, vt habetur *in c.1.§.final.de Summ. Trinitat.* & vt ait D. Augustin. *in libro de bono coniugali c.21.in fin. tom.6.* non impar meritum est continentiæ in Ioanne qui nullas expertus est nuptias, & in Abraham qui filios generauit; quod explicat D. Thom.2.2. *q.152.art.4.ad 1.* Nec, rursus, intelligendū est, quòd sola virginitatis virtus, spretis alijs perducit ad Regnum cælorum, quia offendēs in vno, factus est omniū reus, vt dicit iuris regula in *c.defleat peccator, extr. de regul.iur.* idq; in fatuis illis virginibus videmus, quæ quidē virgines erant, & tamē quia nō sumpserūt oleū secū, nō intrauerūt cū Spōso ad nuptias, qui respōdit illis, *Nescio vos*, Mat.25. Vnde Abb. *d.c. causā, num.2.*

nu.2.& Felin,*ibi nu.4.*eum secutus intelligunt de virtute virginitatis, vt sola inter alias principali, quã tamen vt accessoriæ aliæ comitentur; de qua dicit D. Cyprian. *in lib. de virginit. tract. de habitu virginum, paulò post princ. quòd est flos ille Ecclesiastici germinis, decus atque ornamentum gratiæ spiritualis, illustrior portio gregis Christi.* Vel etiam, quia virginitas simpliciter non est excellentissima virtutum, vt docet D. Thom. *d. q. 152. art. 5* cui conuenit quod legitur in reuelationibus B. Brigittæ lib. 6. cap. III. ibi, *virginitas meretur coronam; viduitas appropinquat Deo; sed obedientia omnes in gloriam introducit.* verbum, *Sola*, de quo in *d. §. sancimus.* ad facilitatem præsentandi Deo animas hominũ referri debet, quasi dixerit Imper. quòd sola castitas facilè hoc potest, quia plus à Christo amatur quàm coniugium *c. qui sitit 33. q. 5.* vbi etiam dicitur, quòd non expedit homini ad cælorũ Regna tendenti accipere vxorem; cui sensui conuenit verbum, *fiducia*, de quo in *d. §. sancimus* ex maioris, namque amoris prærogatiua fiducia oritur, & illud Apost. 1. *ad Cor. 7. Mulier innupta, & virgo cogitat quæ Domini sunt, vt sit sancta & corpore & spiritu, quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat viro.* Quo etiã sensu accipitur D. Amb. text. *in d. c. nuptiæ*, vbi dicitur, quòd nuptiæ terram

terrā implent, virginitas paradiſum; quod maximum virginitatis priuilegium dixit gloſſ. *ſi*·*al in d.c. cauſam*; intelligitur verò, nō quòd ſolæ virgines intrent in paradiſum, ſed quòd faciliùs intrant; cogitant enim quæ Domini ſunt, & quomodò illi placeant, ſecundùm Apoſtol. Et de laudibus illarum; atque in cælo prærogatiuis copiosè & eruditè plura adducit ex ſanctis Patribus Luſitan. Blas. Viegas Soc. IESV in commentar. *Apocal. ad c.* 14. *comment.* 1 *per tot* & earum excellentiam inter alios, coniugatorum, ſcilicet, & viduarum ſtatus, valde commendat, ac prędicat triplex ille fructus Euangelici ſeminis, quod cecidit in terram bonam, apud Matth. 13. & Marc. 4. trigeſimus, ſexageſimus, & centeſimus; inter alias enim expoſitiones vna ac frequens eſt, quòd trigeſimus caſtis coniugibus attribuitur, ſexageſimus viduis continentibus, cẽteſimus, vt amplior, ac perfectiſſimus, ipſam etiam centenario numero perfectionem deſignans, virginibus; ita per Expoſitores Euangeliſtarum, *&* *Add. ad* 3. D. Thom. q. 96. *art.* 4.

In terra etiam Virgines non paucis fruuntur priuilegijs & prærogatiuis. 3.

Pri-

Primò enim, teſtimonio virginis magis creditur, quàm viduæ, vel aliarum mulierum, ſecundum Bald. *in d. c. cauſam*, quem ibi refert, & ſequitur Felin. *numer.* 4. notandum dicens, Guliel. Benedict. *in c. Raynutius 3. part. verb. Qui cum alia matr. contrahens numer.* 45. *de teſtament.* vbi ſcripſit, quòd indubitanter hoc verum credit, & locum habere in cauſis pecuniarijs, vt data paritate numeri teſtium vtriuſque partis, teſtimonium virginum præponderet teſtimonio viduarum, & coniugatarum, ſequitur Chaſſan. *in catalog. gloriæ mundi* 3. *part. conſiderat.* 39. *num.* 46. Monticell. *in repertor. de teſtib. rubr. teſtium quis præferatur, ſub titul. maſculi fœminis, verſicul. penult.* vbi, & Chaſſan. loco citato allegant Barbat. *d. c. cauſam matrimonij*, Anton. Gabr. *lib.* 1. *commun. titul. de teſtib. concluſ.* 4. *num.* 67. Farinac. *tract. de teſtib. quæſt.* 59. *num.* 50. Debet verò intelligi hoc in virgine pudica & verecunda, quæ ſi concurrat cum vidua, aut coniugata eiuſdem qualitatis, cæteris paribus teſtimonio virginis magis credetur.

4. Secundò, mulieres quę adhiberi ſolent ad teſtificandum de virginitate, honeſtæ

eſſe

esse debent, & aliàs non admittuntur, quamuis peritę sint, vt notāt Innoc. Bald. & Felin.*numer.final. per tex. ibi in d.c.causam*, vbi Bald. ampliat etiam si essent genere nobiles, quia meliores sunt boni mores, quàm nobilitas, secundùm eum, quem refert & sequitur Felin.*d.num.final.* Sciendum verò est, in casu isto, appellatione honestarum mulierum, non excludi meretrices; hæ enim, quia infames iure sunt *l. palam. versi. Non solùm.ff.de rit. nuptiar.ibi, lege notatur, gloss. in l.3.§. lege Iulia, verb.palam.ff.de testib.*à testificando regulariter in omni casu repelluntur, vt probat tex.*in d.§. lege Iulia*, communem tradit Mascard.*de probation. vol.2..conclus.* 1066.*nu.penult.& concl.*1357.*nu.*20.*vol.*3.& pluribus citatis ac pro regula ponit Farinac.de testibus, *qu.*56. *art.* 10. vbi ampliat, & limitat,per tot. Cùm ergo dicitur, secundùm Innoc.& alios,ad testificandum de virginitate,honestas mulieres fore adhibendas, eæ excluduntur, quæ, etsi palam se non prostituunt, quod meretricum est, id est, passim, & sinè delectu, siue quæstus causâ, siue sinè eo, vt probat *tex. in d. l. palam*, inhonestæ tamen mulieris nota affecta est;
& hæc,

& hæc, quanuis testimonium ferre aliàs non prohibeatur, quia meretrix non est, nec infamis, priuilegio tamen virginitatis, in causa illius non admittitur: puto rationem esse, quia virginitati alterius suspecta creditur, quæ propriæ non pepercit, & statui suo debitam non seruat honestatem.

5. Tertiò, priuilegio fori virgines fruuntur, quod in viduis scriptum reperitur in *l. vnic. C. quand. Imper. inter pupill. vel vid.* vbi Azo in sum. hanc opinionem tenet, eandem probant Cyn. ibi, Oldr. Alberic. Bart. & Fulgos. communem testatus, & alij citati à Couar. *pract. quæst. cap. 7. numer. 2.* licèt ibi contrariam vt iure veriorem regulariter probet, cum qua, secundùm eum, manet gloss. *in d. l. vnic.* quia eam vltimo loco posuit. Cæterùm, glossa 2. ibi vtramque opinionem, scripsit, nec, cui potiùs adhæreret, expressit; at verò *in l. malum §. viduam. ff de verbor. significat.* cum priore sentit; pro qua facit tex. ibi, & eam secuta est ord. nostra *lib 3 titul 5. § 5.* tradit Cabed. *decis 180 part. 1.* vbi iudicatum refert circà eam quæ adhuc in ætate erat, vt nubere posset, in quo dubium ibi vertebatur, stante ord. antiquâ, quæ tunc seruabatur, quod dubium

dubium nouâ lege sublatum deindè fuit; & secundùm prædictam sententiam, à qua non dissentit Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *cent.* 1. *cas.* 66. *num.* 8. sæpè in Neapolitano senatu iudicatum fuisse, refert Vincent. de Franch. *decis.* 100. *num.* 1. *part.* 1. vbi fusè prosequitur, & ampliat à *num.* 11. cùm sequentib. etiam in virgine patrem habente sub cuius potestate existat.

Nec tantum virginibus, sed etiam stupratis & corruptis innuptis, honestè tamē viuentibus idem competere priuilegium, è mente eorum est, quos refert Couar. *d. c.* 7. *num.* 2. & in his planè locuta est ord. nostra *d. titul.* 5. §. 5. ibi, *E todo o que dito he acerca das viuuas, hauerà lugar nas mulheres honestas & que honestamente viuerem, posto que nunca fossem casadas*; quod verbum, *mulheres*, quo deinde iterum lex ibi vsa fuit, omnes æquè comprehendit tam inspecto communi loquēdi vsu, quo apud nos, hoc verbum, *Mulier*, corruptā, & intactam significat, quàm verbi etymologiâ attentâ, quæ est à mollicie, secūdùm, Sebastian. Monticul. *de patr. potestat.* §. *matrimonium, num.* 15. quanuis alias instricta significatione, de corrupta tantùm accipiatur, *vt in l. alioquin versicul. Quòd si ego.* 6.

si ego.ff. de contrahend. empt. l. ex empto §. si quis virginem.ff. de action. empt. l. quæritur §. mulierem.ff. de ædilit. edict. l. si collactaneus, in fin. ff. de manumiss. vindict. In qua significatione accipitur illud Domini apud *Matth.* II. *Inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista*, vt interpretatur D. Augustin. *serm.* 21. *de Sanctis*. Iuxta quam verbi significationem lex nostra multò magis probat, corruptam mulierem nunquam nuptam quæ honestè viuit, ad priuilegium fori honestis viduis indultum pertinere. Locuta verò est in muliere, & non in virgine, vt vno verbo vtramque comprehenderet; quia, etsi verbum, *mulier*, strictè, vt diximus, de corrupta intelligatur, propriè tamen etiam de virgine viripotente accipitur, secundùm communem loquendi vsum, & verbi etymologiam, vt diximus, & ita probat tex. *in l. mulieris ff. de verbor. significat.*

7. Notanda verò est lex Regia loco citato. quæ superfluitatis vitium pati videtur, ibi, *mulheres honestas, & que honestamente viuerem*; videtur enim, quòd satis fuerat, dixisse alterutrum, scilicet, *mulheres honestas*, aut, *que honestamente viuerem*, vt de nun-

nunquam nuptis honestè viuentibus lex intelligeretur,sicut in §. 3. *d. titul.*5. vbi de viduis circà idem loquitur, honestarum appellatione contenta fuit. Quarè, vt superfluitas euitaretur, cogitaui primùm, si fortè lex priuilegium fori de quo ibi, elargiri voluit mulieribus quæ nunquam matrimonium contraxissent, si moribus honestæ essent, & vitæ simul professione, ita, vt quæ sordido quæstu viuerent,licèt aliàs morum honestatem præferrent, à priuilegio fori manerent exclusæ, atque ita, verbum *honestatis* in lege repetitum, primo loco ad mores, secundo ad vitæ institutum referretur; & pro differentiæ ratione inter nunquam nuptas,& viduas, in quibus sola in moribus honestas requiritur, vt priuilegio locus sit *d. titul.* 5. §. 3. cogitabam, dici posse,hoc fori priuilegium originaliter,& principaliter esse viduarum, tam iure communi attento,quàm Regio,aliarum verò mulierum, per ampliationem, & participatiuè; ex quo arctiùs erga illas Legislatores nostri statuere voluissent.

Cæterùm, rem postea maturiùs cogitanti interpretatio ista displicuit, tùm, quia prædicta differentiæ ratio inter

viduas,& nunquam nuptas, ſtabilis viſa non eſt,tum,quia,etſi verbum,*honeſtas*,ſecundùm propriam ſignificationē vtrumque ſignificet; & honorabilem, ſcilicet, vitæ profeſſionem, & morum virtutem libidini ac luxuriæ oppoſitam, vt ſup. in init.tradidimus, non tamen par eſt credere,prudentes Legislatores, eodem verbo nunc in vnum, nunc & in eadem oratione ac ſtatim in diuerſum alium vti ſignificatum; & denique, ſubinde in eodem §. vbi de viduis, & mulieribus honeſtis quæ nunquam nupſerunt lex iterum loquitur abſque repetitione illa, *que honeſtamente viuerem*,exceptio ponitur in ijs quæ iuriſdictione aliqua præcellunt, quæ exceptio in caſu iſto,ad alios ſub regula contentos, firmat regulam in contrarium, vt notat Bart.*per tex.ibi,in l.quæſitum §.denique,ff. de fund.inſtruct.*cum alijs Dec. *in l.* 1.*num.* 21.*ff.de regul.iur.*

8. Quarè,ſecuriùs fore, putaui, ſi lex generaliter intelligeretur etiā in ijs quæ in ſordida paupertate viuunt, obſeruatâ tamen iuxta ſuum ſtatum honeſtate perſonæ,quæ ſola honeſtas ſpectanda eſt, vt fori priuilegio locus ſit, tam in nunquam nuptis, quàm in viduis. Quâ interpretatione

tione retentâ, ad verba ord. superiùs relata respondendum erit, quòd honestæ mulieris appellatione simpliciter, & absolutè illa intelligitur, quæ semper coluit honestatem, qualis est, quæ vulgò apud nos, *donzela*, nuncupatur; & hanc tanquam digniorem præmisit lex ibi, *mulheres honestas*, cum mulieris appellatione etiam virgo viripotens contineatur *l. mulieris appellatione ff. de verbor. significat.* porrò, ad fori priuilegium, quia virgo illa demum pertinet quæ viripotens est, quæ enim infra pupillarem ætatem est, non quia virgo, sed quia pupilla est, hoc fruitur priuilegio, vt tradit, Vincent. de Franch. *d. decis.* 100. *num.* 17. *versic. Quando autem*, & *probat d. l. vnic. C. quand. Imper. inter pupill. vel vid.* melius ord. nostra *d. tit.* 5. §. 3. *in princ.* & eius ætatis puella tunc demum hoc priuilegio vtetur, si patre orbata sit, quia si patrem habet, pupilla non dicitur propriè, sicut nec pupillus qui patrem habet, *l. pupillus ff. de verbor. significat.* qui ideo non vtitur priuilegio, vt in masculo, & fœmina traditur *d. decis.* 100. *num.* 15. cùm duobus sequentibus.

Postquàm ergo lex nostra de muliere honesta simpliciter & absolutè, id est,

ſemper honeſta, locuta eſt, ne videretur, fori priuilegium de quo ibi, ad illam velle reſtringere, conſequenter ſubdit eam quæ honeſtè vixerit, quaſi dicere intendens, non ſolùm illam quæ honeſta ſimpliciter eſt, ſed etiam quæ aliquando aduersùs honeſtatem deliquit, honeſtè deinde viuendo ad honeſtarum viduarum priuilegium de quo ibi pertinere. Quòd ſi quæratur, cur in viduis id ipſum lex non adiecit, vt ſi honeſtè vixerint, quamuis antea deliquiſſent, priuilegio fruerentur; Reſpondebitur, quod in nunquam nuptis lex declarauit, ad viduas etiam indubitanter pertinere, quibus priuilegium de quo ibi originaliter ac principaliter competit; & ſatis fuit, in vna mulierum ſpecie id exprimere, quod ad vtramque pertinebat; ideo fortaſſis magis placuit, id exprimere in nunquam nuptis; quia in illis dubitatio maior apparebat, propterea quòd ſpeciali quâdã ac fauorabili legis interpretatione ad viduarum priuilegium eſſent admiſſæ, quo poſſent videri indignæ quæ honeſtatis ius, cuius intuitu conceſſum illud eſt, vel ſemel offendiſſent.

9. Nec verò ſupradicta ita latè & indiſtin-

ſtinctè ſunt accipienda, vt quæ antea turpi vitæ genere dehoneſtatæ fuiſſent, ſi poſtea honeſtè viuant cùm priuilegio vti contendunt, ad illud ſemper admitti debeant; ſed in hoc, quod apud alios tactum non inueni, tres caſus diſtinguam. Primus eſt de illa quæ cum certo aliquo rem habuit ſiue ſemel, aut iterum, ſexus fragilitate lapſa, ſiue pluries, ab eo fortè ſpe futuri matrimonij ſeducta; & hæc vtique, ſimul ac turpẽ conuerſationẽ dereliquiſſe, bonorum opinione cõſtiterit priuilegio vti poterit quaſi honeſte viuens, etiam non expectato triennio, de quo ſtatim; quia etſi iſta male egit, & honeſtatis ius violauit, excuſanda tamen erit fallaci ſpe, iunctâ ſexus fragilitate, quæ etſi iniuſtam præbeant excuſationis cauſam, iniuſta etiam iure noſtro à dolo excuſat, iuxta *regul. l. igitur, verſic.* Et generaliter *ff. de liberal. cauſ. de qua Iaſ. in l. vnic. §. final num. 24. cum ſequentibus ff. ſi quis ius dicent. non ob temper. poſt gloſſ.* & alios ibi.

Secundus caſus eſt de illa quæ in alicuius concubinatu vixit per tempus aliquod, vel etiam aliquibus corpus ſuum præbuit, nec tamen vt meretrix palã proſtituit; & hęc, ſi turpi vita derelicta honeſtã

deindè agat, non erit à priuilegio repellenda, cùm verum sit, honestè eam viuere quando priuilegio vti contendit. Cæterùm, honestè viuere, non dicetur, vt priuilegio vti possit, nisi transacto triennio post turpem vitam derelictam; per id enim temporis spatium naturales mores mutati præsumuntur, *Auth. de monach. §. sancimus, collat*, 1. vbi tradit Angel. & Reliqui, Cabed. noster loquens in terminis honestæ modò quæ antea impudica fuerat, *decis.* 55. *num.* 2. *part.* 1. Gars. *de Hispanor. nobilitat. & exempt. gloss.* 30. *numer.* 1. vbi ait, quòd ad hoc quotidie allegatur text. ille. Addo tamen, quòd si ista ita impudicè viuendo ad senectutem peruenerit, ad eam, inquam, ætatem, quæ venereis actibus idonea non reputetur, quanuis deinceps honestæ matronæ personam gerat, à priuilegio honestarum mulierum in perpetuum exclusa manebit, nec enim honestarum mulierum priuilegio digna apparet, quæ quandiu potuit, & quandiu libuit, vixit inhonestè, quamquè honestam, si honesta dici potest, non tam voluntas fecit, quàm necessitas.

Tertius casus de meretrice est; est autem meretrix, quæ palam ac sinè delectu

corpus

corpus ſuum proſtituit, ſiue quæſtu, ſiue ſinè eo. ſiue in lupanari, ſiue alio in loco, *l. palam, in princip. ff. de rit. nuptiar.* & inferiùs latiùs tradenius, vbi de meretrice ſpecialis ſe offert diſputatio. Huic ergo mulieri, & ſi à meretricia vita ad caſtam & honeſtam reſurgat, & in illa per trienniũ, & vltra perſeueret in iuuenili adhuc ætate exiſtens, honeſtarum mulierum priuilegium non competere, exiſtimo, quia non debet honeſtarum mulierum priuilegio vti, quæ turpiſſimo vitæ vſu honeſtatem ipſam adeò deturpauit in ſe, vt infamiæ notam indè contractam ſecum ſemper portet, vt probat *tex. in d. l. palam, verſicul. Non ſolùm*; vndè, etſi meretrix eſſe deſinat, ad teſtificandum non admittitur propter perſeuerantẽ infamiæ notam, vt cũ gloſſ. *in l. 3. §. lege Iulia, verb. palam. ff. de teſtib.* tradit Farinac. *de teſtib. q. 56. a. 10. n.* 363. ſi ergo mulier quę fuit meretrix, etſi meretricari poſtea deſinat, repellitur ab eo quod iure cõmuni illi aliàs competebat, multò magis repellenda erit ab eo quod iure ſpeciali venit, *l. eius militis §. 1. ff. de militat. teſtament.*

Ex ijs autem quæ dicta ſunt, conſtat, 10.
virginibus Deo dicatis in monaſterio aliquo,

liquo, idem fori priuilegium competere, quod honestè in sæculo viuentibus competit; quod in Regno Castellæ receptum esse, tradit Couar. *pract. ca. 7. num. 3. versic.* At in hoc; idque apud nos sinè dubio transit propter leg. Regni de qua sup. quæ priuilegium istud honestis fæminis nunquam nuptis expresè impertita est, tradit Cabed. *decis.* 54. *numer.* 10. cum sequentib. 1. *part. vbi numer.* 13. post Couar. quem allegat loco citato, addit, hoc procedere, etiam si monasterium diues sit; nimirùm, nam & diuitibus viduis idem competit priuilegium, vt tradit Vincent. de Franch. sic indistinctè iudicatum referens, *decis.* 100. *numer.* 9. & sequenti 1. *part.* & apud nos praxi receptum est, vt tradidimus in commentar. *lib.* 1. 3. *part.* §. 4. *sub num.* 5. *C. de sacrosanct. eccles.* vbi cum ibi relatis hanc aduersùs aliòs probauimus sententiam. Meminisse verò oportebit, quòd apud nos; si moniales iurisdictionem quamuis habeant in oppido aliquo, priuilegio isto vti non poterunt, per *ord. d. lib. 3. titul. 5. §. 5. in fin.*

11. Non rara etiam in hac materia controuersia est inter priuilegiatas mulieres, cùm vna aliam conuenit coram iudice

proprij

proprij illius domicilij, & conuenta excipit, curiæ præsidem in causæ iudicem eligens, quo casu non teneri actricem extra proprium vtriusque domicilium, ad præsidem ire, tenet Couar. secutus alios quos refert *distinct. capite septimo, numero quinto versicul.* Quintus deducitur, vbi hoc sibi expeditum videri, affirmat, sequitur Cabed. *d. decis.* 54. *numer.* 14. & ratio est secundùm eos, quia quæ proprium iudicem declinat, & alium eligit priuilegio vtens extra proprium domicilium, in malitia esse videtur, cui non est indulgendum *l. in fundo ff. de rei vendicat.* Quæ sanè ratio idem æquè euincit casu quo non priuilegiata persona contra viduam, aut mulierem aliàs honestam coram ordinario iudice domicilij illius experiri contendat, nam si ab eo ad curiæ præsidem declinet priuilegio vti volens, dicetur, quòd malitiosè agit, quæ extra proprium domiciliũ conueniri mauult, & quia malitijs nunquã est indulgendũ, *d. l. in fundo*, nec in casu isto declinatoria proprij iudicis exceptio admittenda videbitur; quod in casu isto nemo affirmabit; quare nec in proposito securè dicitur, conuentam mulie-

mulierem ab exceptione sua fore repellendam. Et nuper euenit casus, in quo vidua vna alteram, pupillosque eius extra curiam commorantes coram ordinario domicilij iudice conuenit, illa ad præsidem curiæ excepit, iudex exceptionem repulsit; sed supplicanti Senatus prouidit, causam ad curiæ præsidem deferri iubens ex viduæ, pupillorumque priuilegio, contra actricem eiusdem qualitatis mulierem integrè permanente. Et reuera ord. nostra *d. titul.* 5. §. Porem pro hac parte fortiter stringit, dum ait, personam miserabilem, pupillum, viduam, aut aliam, eligendi iudicis, siue ordinarij, siue præsidis curialis, priuilegio vti posse aduersùs aliam eiusdem qualitatis; porrò, si in hac eligendi iudicis facultate lex intelligeretur solummodò in casu quo conuenit vidua in curia domicilium haberet, vbi & ordinarius domicilij iudex residet, nimis restringeretur generalis eius dispositio.

12. Vltimò, priuilegio huic, quod est miserationis causâ introductum, non posse à personis miserabilibus renuntiari, tenuit doctissimus Lusitan. Petr. Barbos. cum relatis, ab eo, *in l. alia §. eleganter*, *num.*

num.50.post princ.ff.solut.matrim. & in l.1. art.4.num.69.ff. de iudic. & ego eandem tenui opinionem in commentar. *l.1. 3. part.§.4.num.5. versicul. Quod quidem C. de sacrosanct.eccles.* ad quam citatur gloss. *reputata singularis in l.unic.verb excedere. C.quand.Imperat.inter pupill. vel vid.* vbi Bald.notat,quòd priuilegio indulto miserationis intuitu renuntiari non potest; & est ratio secundùm Felin. *in cap. si diligenti,num.16.de for.competent.* quia renunciatio tolleret misericordiam, quod contra bonos mores est,igitur non valet. Si tamen mulier , seu persona alia cui eligendi iudicis priuilegium competit,apud vnum conuenta , illi consentiat coram eo respondendo , non poterit deinde in causa illa aliũ petere;& sic videtur , quòd tacitus in certum iudicem consensus plus operetur,quàm expressus;sed aliud est, in iudicio consentire siuè expresè, siue tacitè, propter eius calorem , iudicisque authoritatem, cuius idcirco iurisdictio tacito litigantium consensu prorogata censetur,*l.1. & 2. cum ibi notat. ff.de iudic.* aliud, extra iudicium pacto renuntiare priuilegio, quod non potest mulier, nec dum facta iam vidua,sed & cùm maritata

est,

est; si enim simul cum marito in eadem scriptura se obliget, & coram certo iudice respondere promittat, vidua deinde facta priuilegio fori, & eligendi iudicis priuilegio vti nihilominus poterit, vt tradit Cabed. iudicatum referens *decis.* 173. 1.*part.* de quo scripsimus in *l.ex hoc iure* 2. *part.cap*.13.*de clausula fort, numer*. 22. *ff. de iustit.& iur.* vbi tamen in expressa viduæ renuntiatione contrariam sententiam magis probaui, discedens ab ea quam obiter scripseram *d.l.*1.3.*part.*§.4.*numer.*5. Eruditus lector perpensis pro vna, & altera adductus, quæ verior sit, æstimet.

13. Et hæc de honestatis priuilegio quod ad virgines attinet; quas vt digniores, & de honestate ipsa magis benemeritas fœminis alijs præposuimus, quasi & hoc etiam priuilegium virginum sit, vt loco alias præcedant, sicut & incessu præcedunt, vt priuilegij causa tradunt Bald. Barbat. & Felin. *numer.*4.*in c. causam matrimonij, de probat.* Chassan. *in catalog. gloriæ mundi* 3.*part. considerat.* 39. *numer.* 45. quo in loco, *& considerat.*11.*part.*2. de virginitatis laudibus plura adducit, tã ex sacris, quàm humanis literis deprompta, & post

post eum fusè Marquard. tract. *de cælibat. Sacerdot. non abrogand. cap.* 9. *per tot.* 1. *part.* & habetur in reuelation. B. Brigittæ *lib.* 6. *cap.* 119. vbi, postquàm de coniugatorum statu, ac etiam de viduali dicitur, quòd Deo accepti sint, *Ioannes verò*, subditur, *cuius custodiæ commisi Matrem meam, non displicuit mihi, quia virgo fuit; imò summè placuit, quia perfectissima vita est, in carne non carnaliter viuere, similisq; vitæ Angelicæ; ideo & meruit custos fieri castitatis, & ei specialia signa ostendi charitatis.* Quo in loco Gonçal. Durant. qui egregium edidit commentum ad reuelationes illas, in virginalis status laudem & prærogatiuam ex sanctis Doctoribus plura confert.

ARTIC. QVINTI
Summaria.

1.

Viduæ à virginibus non procul distant; & priuilegium datum alicui pro se, & suis descendentibus masculis, & fœminis, competit filijs viduis, sicut virginibus. Et de viduitatis laudibus, remissiuè.

2. *Honestæ viduæ honorabiles sunt, secundùm Apostolum*

lum, & leges humanas. Et priuilegia quædam illis competunt ex ipsius viduitatis qualitate, alia ex persona defunctorum maritorum.

3. *Vidua inhonestè viuens nullis gaudet priuilegijs, siuè aliàs competant viduitatis causa, siue ex persona maritorum.*

4. *Leges loquentes de honestis viduis ad eas non pertinent, quæ, etsi corpore castitatem seruent, vidualem tamen honestatem habitu & conuersatione non seruant. Et in talibus conditio,* si honestè vixerit, *à testatore scripta, pro defecta habetur.*

5. *An vidua casta corpore, sed conuersatione & habitu inhonesta vti possit priuilegio legis in vidua simpliciter loquentis Negatiuè resoluitur num. 8.*

6. *Communis traditio refertur secundùm quam, vidua committens stuprum perdit legatum à marito sibi relictum, & hæres etiam, aut legatarius viduam stuprans relicta amittit. Et declaratur, vt non procedat in vidua quæ sine stupro inhonesta conuersatione vtitur.*

7. *Pœnales leges contra secundo nubentes. hodie Pontificio iure sublatæ sunt, habent tamen locum in vidua committente stuprum.*

8. *Resoluitur, viduam impudica vitæ conuersatione quamuis stuprum realiter non committat, viduitatis priuilegia amittere.*

9. *Respondetur ad argumenta adducta in contrarium; & traditur differentia inter legatum vxori purè relictum, & relictum sub conditione,* si honeste, aut castè vixerit, *quamuis vtrumque per stuprum amittatur.*

10. Tem-

10. *Temperatur præcedens resolutio, vt illa quæ aliquando inhonestè vixit, si postea viuat honestè, viduitatis priuilegijs vti possit.*

11. *Vidua stuprum vel semel committens, quamuis postea castè & honestè viuat, omnia priuilegia in posterum amittit. quæ illi ex persona & nobilitate mariti competebant.*

12. *Vidua committens stuprum non solum amittit in testamento relicta, sed etiam donata à marito, & lucra omnia illius intuitu constante matrimonio acquisita, secundum communem.*

Contrarium in dote probatur cum receptiori sententia: differentiæ ratione assignata inter adulterium, & stuprum à vidua commissum. Ibid. versicul. Sed contraria.

13. *Idem traditur in lucris mulieri obuenientibus ex dotalibus pactis. vel legatè apud nos bonorum communicatione, vt ea viduali stupro non amittantur.*

14. *Differentiæ ratio assignatur inter priuilegia quæ viduæ competunt ex mariti persona, & inter acquisita lucra beneficio legis.*

15. *Probatur, etiam lucratiuo titulo à marito acquisita non perdere viduam propter stuprum exceptis vltima voluntate relictis; & differentiæ ratio inter hæc, & illa assignatur.*

Communis sententia qua traditur, viduam testamento relicta perdere propter stuprum, intelligitur, & vera probatur etiam si post annum luctus committat stuprum. Ibid. versic. Militat verò.

16. *Communis sententia probatur, tradens, viduam quæ stuprum passa est, teneri reseruare proprietatem*

F *bonorum*

bonorum quæ à marito habuit filijs eiusdem matrimonij.

17. *Vidua quæ succedit vni ex filijs in bonis quæ illi à patre obuenerunt & luxuriosè viuit, siue ante, siue post successionem ita viuere contingat, tenetur reseruare bonorum illorum proprietatem alijs filijs eiusdem matrimonij.*

18. *Vidua luxuriosè viuens, quoad filiorum successionem æquiparatur illi quæ ad secundas nuptias transit. Limita vt num. 20.*

19. *Item, & in amissione tutelæ filiorum, quam vidua impudica perdit, sicut illa quæ secundò nubit.*

20. *Mulier secundò nubens ante petitum filijs tutorem amittit ius illis succedendi, defunctis in pupillari ætate; contrarium traditur in illa quæ luxuriosè viuit, & differentiæ ratio assignatur.*

21. *Probatur, mulierem quæ semel aut iterum in suum corpus peccat, filiorum tutelam non amittere, sed requiritur, quòd luxuriosè viuat.*

22. *An mulier eo ipso quòd turpem vitæ consuetudinem eligit, filiorum tutelam amittat absque iudicis decreto.*

23. *An mulier quæ propter secundas nuptias filiorum tutelam amisit, illis postea viduata eam recuperet. Et quid in illa quæ post luxuriosam vitam, quæ eandem subijt pœnam, castè viuit & num. 24. & 25.*

Concluditur, mulierem à luxuriosa vita conuersam, & castè viuentem filiorum tutelam non recuperare, si tutor alius idoneus inueniatur; illam verò recuperare secundi tori viduam, si secundæ viduitatis tempore liberi sine tutore sint. d. num. 25.

26. Scri-

26. *Scripta de secundò nubentibus non semper locum habent in vidua luxuriosè viuente.*

27. *Mulier quæ habitu & conuersatione vidualem non seruat honestatem; quamuis corpore casta sit, ad filiorum tutelam admitti non debet; ex hoc tamen, susceptam iam tutelam mulier non perdit, quam perdit luxuriosè viuens.* Et *sic constituitur differentia inter hanc, & illam, interpretata ord. lib.* 4. *titul.* 105. §. 3.

ARTIC. V.

DE VIDVIS.

POST virgines sequuntur viduæ, quæ non procul à virginibus distant, secundùm Imperatorem in Auth. *de non eligend. secund. nubent.* §. *cùm igitur, vers. optimum itaque, collat.* 1. Vnde tradit Bart. *in l. quoties C. de priuileg. scholar. lib.* 12. quòd priuilegio dato alicui, & suis descendentibus, tam masculis, quàm fæminis, gaudent filiæ viduæ, sicut virgines; quod sequitur, ac singulare reputat Guliel. Benedict. *in c. Raynutius* 2. *part. verb. cuidam Petro tradiderunt, numer.* 47. *de testament. & tertio part. verb. Qui cum alia matrimon. contrahens, numer.* 167. & sequuntur Bart. omnes ibid. secundùm Chassan. *in catalog. gloriæ mundi* 3. *part.* 1.

considerat. 40. versicul. Tertius est castitas, & Marquard. *tract. de cælibat, Sacerdot. non abrogand. cap.* 10. *in princ.* 3. *p.* qui de viduitatis laudibus & insignium quarundam viduarum plura congerunt, de quo etiam Coras. *lib.* 3. *miscell. cap.* 1. *numer.* 1. *cum duob. sequentibus.* Guliel. *d. verb. Qui cùm alia matrim. contrahens. numer.* 124. *cum sequentibus.*

2. Secundum ergo ac principale personarum genus circà quas honestatis priuilegia versantur, viduæ sunt quæ honestè & castè viuunt; has enim honorari, præcipit Apostolus 1. *ad Timoth.* 5. *Viduas,* inquit, *honora, quæ verè viduæ sunt*; id est, quæ honestè & castè viuunt; extollunt Imperat. *in d. Auth. de non eligend. secund. nubent. §. cùm igitur, versicul. optimum, itaq́;*, vbi sic ait, *Optimum itaq́; est, atq́; laudabile, & dignum oratione, vt mulieres ita se honestè tractent, quatenus quæ semel ad virum venerunt, seruent inuiolatum morientium torum; & huiusmodi mulierem & miramur, pariter & laudamus, & non procul à virginitate ponimus.* Has igitur Legumlatores, non verbo tantùm, sed & re honorauerunt, priuilegiis, nempe; quorum quædam sunt quę illis ex propria persona

compe-

competunt eo quòd viduæ sunt, vt sunt priuilegia fori, & miserabilium personarum, iuxta id quod sup. tradidimus artic. præcedente, & scripsimus in commentar. *lib.* 1. *C. de sacrosanct. Eccles.* 3. *p.* §. 4. Alia viduis competunt ex persona defunctorum maritorum; de quibus in *l. fæminæ in fin. ff. de senator. l. filij* §. *vidua. ff. ad municipal.* Bart. *in l. final. numer.* 2. *C. de verbor. significat* post alios Tiraq. *de nobilit. cap.* 18. *numer.* 5. Cabed. *decis.* 213. *num. fin.* 1. *p.* Otalor. *de nobilitat. Hispan.* 4. *part. principal. cap.* 8. *numer.* 1. vbi hoc probat tam in ijs quæ marito competebant iure nobilitatis, priuilegio principis illi concessæ, quàm quæ illi competebant ex natiua sua nobilitate, & post eum idem tradit Ioan. Gars. *de Hispanor. nobilitat. & exempt. gloss.* 1. §. 1. *numer.* 44. Cabed. *d. decis.* 213. *num.* 5. Distinguit verò Barbos. *in l. quia tale, numer.* 30. *ad fin. cum sequenti ff. solut. matrim.* inter ea quæ competunt ratione nobilitatis mariti, vt his coniux vidua fruatur, & ea quæ ratione officii & dignitatis illi annexę competebant, vt his non fruatur, sequitur Cabed. *decis.* 98. *numer.* 3. *p.* 1. vbi ad idem refert Tiraq. *tract. cessante causa, num.* 108.

3. Illud autem inter omnes constat, viduitatis priuilegijs viduas gaudere, siue ex marito prædefuncto, siue ex viduitate ipsa competant, si honestè viuant, & non aliàs, vt post alios tradit Felin. in *c.* significantibus *n.*8. *versi.* Item nota, de offic. delegat. & pluribus citatis Tiraque *d.c.* 18. *n.*13. Otalor. *d.c.*8. *n.*1. Clar. in §. stuprum, *num.* 7. Menoch. *de arbitr. lib.*2. *cent.*1. *cas.*66. *nu.* 10. & passim traditur, vt asserit Couar. practicar. *c.*7. *n.*1. pro regula tradit Marquard. de cælibat. Sacerdot. non abrogand. 1. *par.* *c.*12. *n.*4. hæ enim quæ sic honestè & castè viuunt, verè viduæ sunt, quas honorari, præcipit Apostol. loco citato, vbi de alijs dicit, quòd viuentes mortuæ sunt; *Nam quæ in delicijs est*, inquit, *viuens mortua est. d. c.* 5.

4. Hinc oritur quæstio, an vidua quæ casta corpore viuit, nullo vnquam coinquinata stupro, sed quæ castitatem corporis, conuersatione & habitu qui viduis non conuenit, dehonestat, viduitatis priuilegijs gaudere debeat. Quam quæstionem in his terminis à Doctoribus nostris disputatam non inuenio, cum tamen in praxi euenire non rarò possit; nisi fortè de ea quoque intelligunt, cùm tradunt, viduam

viduam inhonestè viuentem, viduarum priuilegijs frui non debere; quod, vt commune tradit Felin. *d. c. significantibus numer.* 8. *versic. Item nota*, Couar. *d. cap.* 7. *numer.* 1. vbi alternatiuè loquitur de vidua luxuriosè, aut inhonestè viuente, quasi in diuersis speciebus vnum & idem ius æquè tradens; sunt enim nonnullæ, quæ, etsi castè corpore viuant, inhonestâ tamen vitæ conuersatione castitatem ipsam ita dedecorant; vt de illis verè dicatur, quòd honestam vitam non seruant, quibus ex hoc non deberetur legatum sub conditione, *si honestè vixerint*, illis relictum, quasi sola impudicæ vitæ conuersatione conditio defecta censeatur, quanuis corpore non peccent, vt respondit Bald. *cons.* 207. *Quia dicta domina Pagonissa*; *vol.* 4. quem sequitur Couar. *de sponsal.* 2. *part. cap.* 7. §. 6. *numer.* 3. *in fin.* & cum alijs, quos refert, tradit Mantic. *de coniect. vltimar. volunt. lib.* 11. *titul.* 19. *numer.* 34. & plures eiusdem sententiæ Authores citat Thom. Sanch. *de matrim. lib.* 7. *disputat.* 91. *numer.* 38. 2. *tom.* quam tamen ibi *numer.* 40. temperat, ac admittit, & benè, cum Ludouic. Lop. ab eo citato. 1. *part. instructor. ca.* 293. *col.* 13.

quando mulier pluries inhonestam vitæ conuersationem admiserit, ita vt arbitrio boni viri pro impudica, & inhonestè viuente reputetur. Cuius sententiæ argumento, in quæstione nostra probandum videtur, talem viduam, viduarum priuilegijs frui non debere; illa enim quæ pro mala vitæ consuetudine non implet conditionem, *si honestè vixerit*, etsi stuprum non patiatur, non pertinet ad leges de honestis viduis loquentes. Quod quidem intrepidè est tenendum vbi lex de vidua honestè viuente expressè loquitur, vt aliud agens obseruaui in relect. mea *l. Titia, si non nupserit.3.part.numer.8.ff.de condition.& demonstrat.* ad interpretationem legis nostræ Regiæ *lib.5.titul.23.§.final. & §.item lex Iulia §.sed eadem, instit. de publ. iud.*

5. Vbi verò lex in vidua simpliciter loquitur, dubitatio maior est, an illa de qua agimus, indultum viduis priuilegium sibi arroget, quasi verbis legis comprehensa, quia vidua est. Sed responderi illi potest cum Apostol. *d.c.5.* quòd verè vidua non est, & ideo viduarum priuilegijs honoranda non est; imò secundum eundem ibid. quæ sic in delicijs est, viuens mortua est;

eſt; ſi ergo mortua eſt, legum auxilio frui non debet, quæ, cùm viduas honorant ſpecialibus indultis, tametſi honeſtatis qualitas non addatur, de illis vtique intelligunt, quæ viuæ ſunt, & quæ verè viduæ ſunt. Deinde, ſunt qui putent, mulierem illam, de qua dicitur in Euangel. *Luc.* 7. quòd erat in ciuitate peccatrix (quam, MARIAM MAGDALENAM fuiſſe, LAZARI ſororem, cenſet Eccleſia) non ideo peccatricem appellari, quòd proſtituto corpore peccaſſet, ſed quia impudicam aliàs vitæ conuerſationem habitu & ſermone ſectabatur; ad idque optimo mouentur fundamento, non enim, par eſt credere, fœminam nobilem, & locupletem, Lazarique; ac Marthæ pudicæ virginis & ſanctæ ſororem, ſic corpus ſuum vulgaſſe, vt peccatricis publicæ, ſeu meretricis nomine, vulgò noſceretur; ſed par eſt, credere, nomen illud, peccatricis, inquam, nomen in ciuitate adeptam fuiſſe, propter impudicam vitæ conuerſationem abſque commixtione carnali. Iuxta quem ſenſum, mulier quæ impudicè viuit ſeu inhoneſtè, tametſi à carnali coitu corpus ſeruet, eandem turpitudinis notam incurrit, quam illa, quæ

non seruat. Iuuat, quòd & sinè contactu corporalis immixtionis dici potest vita luxuriosa, indecens, & inhonesta, vt tradit Gregor. *in l.* 5. *titul.* 7. *part.* 6. *verb. Enputeria, in fin.* Atque ita videtur, quòd vidua talis, viduarum priuilegijs frui, non debeat, sicut non frueretur, si carnaliter contaminaretur.

6. E diuerso verò, pro contraria parte facit, quia quod communiter traditur, viduam propter stuprum amittere legatum à marito illi relictum, tanquam indignam, vt tradit Salyc. *in l. fideicommissum, numer. final. C. de fideicommiss.* vbi notandum dicit, & quotidianum, Palat. *in repetit. rubr. de donat. inter vir. & vxor.* §. 67. *numer.* 4. *&* 5. Tiraq. *d. c.* 18. *numer.* 14. Clar. *in* §. *stuprum numer.* 6. *versicul. Et ideo*; & idem est de hærede, aut legatario, qui testatoris viduam stuprauit, iuxta gloss. *in l. sororem*, & ibi Bart. *C. de his quibus vt in dign.* & communiter scribentes ibi, & in *d. l. fideicommissum*, vt per Molin. *de primogen. lib.* 1. *cap.* 9. *numer.* 47. *Peregrin. de iur. fisc. lib.* 2. *titul.* 8. *numer.* 2. Hæc, inquam, communis traditio in illam est, quæ viri defuncti torum stupro violauit, & non videtur extendenda ad

eam

eam, quæ torum ſeruat, tametſi tori cuſtodem, qui eſt honeſtas, non obſeruet; hæc enim tum demum relicta perdit, cum ſub conditione, *ſi honeſtè vixerit*, relicta ſunt, iuxta ſupra citatos; è quorum mente eſt, vt conditione illa non adiecta, per inhoneſtam abſque ſtupro vitæ conuerſationem non perdatur legatum.

Deinde facit, quia pœnales leges contra ſecundò nubentes intra annum luctus, locum habent in viduis luxuriosè viuentibus, vt poſt Bart. notat Salyc. *per tex. ibi, in l. his ſolis C. de reuocand. donat.* Dec. *in l.* 1. *numer.* 3. *verſic. Secus videtur C. de ſecund. nupt.* Crauet. *conſ.* 205. *incip. pernoctatio, numer.* 27. Palat. Ruu. *d.* §. 67. *numer.* 3. Barboſ. *in l.* 2. *in princ.* 1. *part. numer.* 66. *verſic Quanuis illud ff. ſolut. matrim.* quia non debet luxuria plus habere, quàm caſtitas; & quanuis leges quod ad ſecundò nubentes attinet, ſublatæ hodie ſint à iure canonico *in c. final. de ſecund. nupt.* tamen in committentibus ſtuprum locum etiam hodie ſibi vendicant, vt ex communi tradit Coſt. in *c. ſi pater.* 1. *part. verb. legauit, numer.* 34. *de teſtament. lib.* 6. Clar. *d.* §. *ſtuprum, num.* 6. Cabed. *deciſ.* 50. *num.* 5. *verſic. Sed hæc argumentatio* 2. *part.* 7.

& plu-

& pluribus more suo diligenter citatis Sanch. *de matrimo. d. lib.* 7. *disputat.* 90. *numer.* 1. porrò, si hoc de illa etiam intelligatur, quæ stuprum non passa inhonestè viuit, lata nimis pænalis legis extentio induci videretur, contra vulgò receptas traditiones.

8. Resoluendo tamen quæstionem propositam dico, viduitatis priuilegia non solùm viduali stupro realiter commisso amitti, sed etiam impudicâ vitæ conuersatione absque stupro, per ea quæ sup. pro hac parte dicta sunt, & quia non debet frui auxilio legũ, quæ viduitatem ipsam, cui leges fauere intendunt, & cuius priuilegio vti illa contendit, impudicè viuendo contemnit, & dehonestat, *l. auxilium ff. de minorib. in fin.*

9. Et non obstant in contrarium adducta; ad primum enim respondetur, diuersam esse causam legati à marito vxori relicti, & eorũ quæ viduæ cõpetunt ex legis dispositione; potuit enim maritus adijcere legato conditionem, *si honestè vixerit*, q̃ cùm non adiecit purè legando, non est vnde subintelligatur; &, si dicatur, quòd etiam conditione non addita amittitur legatum propter stuprum; respondeo,

amitti

amitti quidem,ſed non quaſi defectâ conditione,quæ non erat; ſi enim quaſi conditione defectâ vidua ſtuprum paſſa perderet legatum à marito illi ſimpliciter relictum,ad hæredem pertineret,ad quem non pertinet,ſed fiſco applicatur tanquã ab indigna ablatum,iuxta regulam quam notat gloſſ.per *tex.ibi,in l.Claudius, verb. ad fiſcum ff.de his quibus vt indign.* Quòd tamen intelligitur , quando vidua ſtuprum committit poſt annum luctus,tunc enim fiſco applicatur relictum;aliàs ſi intra annum committat, pertinet ad hæredes,& perſonas enumeratas *in l.* 1.*C.de ſecund.nupt.* vbi ita declarat. Ioan. de Garronibus *numer*,72. & de communi teſtatur numer. ſequenti, & ante eum Corn. *in l.fideicommiſſum C.de fideicommiſſ.* quos refert,& ſequitur Peregrin.de *iur.fiſc. lib.* 2.*titul*.8. *numer*. 5. Farinac. *in praxi criminal.*4.*tom.titul.de delict.carn.quæſt.*142. *num*.56. Ex quo obiter notanda eſt differentia inter legatum vxori purè relictum, & relictum ſub conditione,ſi honeſtè,aut caſtè vixerit; vtrumque enim vxoris ſtupro ſemper amittitur; ſed primum tanquàm ab indigna aufertur, & fiſco applicatur , ſtupro commiſſo poſt annum luctus,

ctus,secundum, quia conditionale legatum esse apparet, defectâ quandocunque conditione ad hæredes pertinet, si substituti non adsint. At verò in legis dispositione, tametsi honestatis qualitas in illa non exprimatur, subintelligitur ex ipsa legis natura, quæ est, vt honesta sit *c. erit autem lex* 4. *dist.* Ad secundum respõdetur, pænales leges, naturâ suâ strictam recipere interpretationem, idcircò quæ pænæ causâ statuunt in viduas luxuriosè viuentes, non sunt extendenda ad eas quę inhonestè viuunt castè viuentes; fauores verò quanuis ampliari conueniat, *regul. odia, de reg. iur. libr.* 6. in illis ampliari, nec intelligi debent, quæ, etsi verba legis amplectantur, eius tamen mentem negligunt, idcircò, quanuis lex fauorabilis in vidua simpliciter loquatur, de illa non est intelligenda, quæ, etsi vidua sit, idest, cuius maritus mortuus est, *cap. vidua est, distinct.* 34. suam tamen non probat viduitatem, dum eam in se approbat vitæ consuetudinem quæ viduas non decet.

10. Hæc autem resolutio accipienda sic est, vt non per omne tempus ex quo

mulier

mulier facta est vidua, honestè vixisse, requiratur; nam & ea quæ aliquando inhonestè vixit, legis beneficio fruetur in ijs quæ postea contingunt, si, per id tempus viduali statu vitam dignam agere, constiterit; verè enim honesta vidua tunc esse apparet, cùm honestarum viduarum priuilegium implorat; atque ita à legis auxilio non est repellenda, quam verba legis comprehendunt, nec amouet ratio; præsertim, quia fauorabilis lex est, quæ viduis honestis fauet, & fauores conuenit ampliari. Mutatam verò in melius inhonestam vitæ consuetudinem in illa dicemus, quæ post eam derelictam per triennium honesta perseuerauerit, vt sup. tradidimus *præcedente articul. per tex. cum notat. per eum in Auth. de monach. §. sancimus collat. primo.*

Alia causa est eius quæ stuprum realiter, vel semel commisit, tametsi in posterùm errati pænitens castè & honestè viuat; hæc enim eo ipso quo prædefuncti mariti torum violauit, priuilegia amittit quæ illi ex viri persona & nobilitate competebant; si enim secundas nuptias contrahendo, quibus 11.
sua

ſua non deeſt caſtitas, ea perdit, nec vidua deinde iterum facta recuperat quæ ſemel perdidit, multò magis perdere in perpetuum debet, ſtuprum committendo, quo multò magis quàm reiteratis nuptijs defunctum virum offendit, & eius animam contriſtat, vt inquiunt Doctor. *per tex in Auth. de nupt. §. quæ verò, collat. 4. Salyc. d. l. fideicommiſſum, in fin. C. de fideicommiſſ.* Palat. *in repetit. rubric. de donat. inter vir. & vxor. §. 82. numer. 3.* Molin. *de primogen. lib. 1. cap. 9. numer. 54.* atque ideo acerbum eſſet, & inciuile, vt commodo nobilitatis & priuilegio ex perſona illius competente frueretur, cui tam grauem irrogauit iniuriam.

12. Ex quo, non ſolùm relicta in teſtamento, ſed & in vita donata, & lucra alia intuitu mariti conſtante matrimonio acquiſita, eam ſtupro perdere, tradunt communiter Scribent. Et pœnas ſtatutas ſecundò nubentibus, vnico tantùm ſtupro viduam incurrere, alijs citatis, & ex mente cõmunis latè probat Sanchez *d. lib. 7. de matrimon. diſputat. 90. numer. 2. & 13.* Et quid in legato relicto ſub conditione caſtè & honeſtè viuendi, agit idem Author *diſput. ſequenti ex numer. 13.* Et adhuc circa

circa dotem controuersia est, an eam amittat, vt amitteret, si constante matrimonio adulterium committeret; quæ fuit opinio Paul. *in l. sororem C. de his quibus vt indign. & in l. fideicommissum numer.* 4. *C. de fideicommiss. latius conf.* 147. *Reuocatur in dubium, vol.* 2. vbi inquit, *quòd per viduæ stuprum violatur matrimonium fictum quod durante viduitate esse intelligitur*; quam sententiam sequuntur multi quos refert Surd. *de aliment. titul.* 7. *quæst.* 24. *numer.* 10. communem dicunt citati à Farin. *in praxi criminal.* 4. *tom. titul. de delict. carn. quæst.* 142. *numer.* 46. vbi pro hac sententia plurimos refert.

Sed contraria cum Alex. *d. l. sororem numer.* 3. receptior est, vt constat ex citatis ab eodem Farinac. *numer. sequenti*. Quam etiam in casu quo vidua infra annum luctus stuprum commisisset, post alios quos referunt, sequuntur Pinel. *in l. final. num.* 11. *C. de bon. matern.* Cost. in *c. si pater* 1. *part. verb. legauit, num.* 41. *& sequenti, de testament. lib.* 6. Couar. *de sponsalibus* 2. *part. cap.* 7. §. 6. *numer.* 11. *& sequenti*, vbi non semel sic iudicatum fuisse, testatur, & hoc in noua operis editione, vbi à contraria sententia discedit, quam tenuit in priori edi-

ri editione, secundùm quam, à Pinel. & Cost. pro contraria citatur, eandem tenet Clar. *d. § stuprum, numer.* 5. & pluribus citatis probat Molin. *d. lib.* 1. *cap.* 9. *num.* 55. *versicul. Sed quamuis*, vbi opinionem hãc, veriorem sibi semper visam fuisse, ait, & assiduè in practica receptam vidisse, Barbos. *in l.* 2. *in princ.* 1. *part. numer.* 65. *& sequenti ff. solut. matrimon.* Cabed. *decis.* 50. *num. penult. & vltim.* 2. *part.* Sanch. *d. disput.* 90. *numer.* 9. Cum quibus in hoc conuenio, quia dos mulieris à marito non proficiscitur, sed à muliere ipsa, aut ab alio eius nomine, & intuitu; vnde propter stuprum post mortem mariti commissum non debet illa priuari, quia nulla est lex quæ hoc statuat in casu isto & *l. consensu §. virum etiam C. de repud.* quæ loquitur in casu veri adulterij non debet ad eum extendi, tum quia pœnalis lex est; tum & maximè, quia dispar est ratio adulterij constante matrimonio commissi, quo maior viro iniuria infertur, quàm viduæ vxoris stupro, vt re ipsâ patet, & pro sententia ista obseruat Crauet. *cons.* 205. *Pernoctatio, num.* 26. vbi eam contra Paul. latè & exprofessò tuetur, & pluribus confirmat. Quinimo, etsi vidua donec nubat,

bat, in primo matrimonio permanere dicatur, vt notant Doctor. per tex. ibi *in l. final. C. de bon. matern.* quo suam sententiam Paul. astruit, tamen id per fictionem est, secundùm eundem *d. conf.* 147. quia secundùm veritatem, quam Prædicator veritatis affirmat 1. *ad Corinth.* 7. *mulier alligata est legi quanto tempore vir eius viuit, quòd si dormierit vir eius, liberata est*; at in pœnalibus dispositio loquens in casu verò, non extenditur ad fictum. *l.* 3. *§. hæc verba ff. de negot. gest. in terminis* Crauett. *d. conf.* 205. *num.* 33. Et denique, viduali stupro vera viro prædefuncto non infertur iniuria, quæ in mortuos non cadit, sed ficta, vt dicit Bald. *d. l. sororem, versicul.* Ex hoc etiam, sic accipiens quod communiter traditur per *tex.* ibi, mortuis iniuriam inferri posse, quem sequitur Alexand. ibidem. *distinction. numero tertio.*

Quâ ratione in lucris mulieri obuenientibus ex dotalibus pactis, vel ex legali apud nos bonorum communicatione idem erit dicendum, vt ea propter stuprum vidua non amittat, tametsi pristini matrimonij causâ, & mariti industriâ, aut ex bonis illius fuissent acquisita; 13

non enim ideo magis à marito censentur accepta, sed oneroso potiùs ipsius cōtractus matrimonialis titulo, & legis prouidentia; & ita circa eam quæ transit ad secundas nuptias vt non perdat lucra ista quæ legis beneficio obuenerunt, nec quoad proprietatem filijs prioris matrimonij applicandam, limitatâ decisione text. *in l. fœminæ. C. de secund. nupt.* probat Palat. *in rubr. d. §. 67. numer. 17. versicul.* Ex quo infertur, per *tex.* quem dicit notabilem, & ibi Bald. *in l. final. in fin. C. de bon. matern.* Barbos. *d. 1. part. l. 2. in princ. num. 67. ad fin. & sequenti.*

14 Nec obstat, nobilitatis priuilegia quæ viduæ competunt ex mariti persona, à marito nō accipi, sed legis beneficio mulieri obuenire, adeò, vt & inuito & renitēte marito, quia fortè odio illius ita vltimo elogio præcepisset, illa viduæ cōpetant, & tamen stupro omnia amittit, vt tradidimus; etenim differentiæ ratio stat in eo, quia priuilegia personæ mariti inhærent, & ab ea in vxorem transmittuntur tanquam in personam candem, iuxta illud, *Erunt duo in carne vna*, *Genes. 2.* quæ personarum vnio in viduitate manet quandiu pristinum permanet matrimonium,

nium,tametsi fictè id eueniat, vt tradidimus; illam verò mulier dissoluit & prodit,cùm propriam personam alteri tradit;& ideo, quia vnione solutâ transmissi priuilegij causa resoluta manet, in persona mulieris illud persistere non potuit, in qua radicatum non erat, sed in persona illius quam abnegauit; quæ ratio planè cessat in lucrorum acquisitione; illa enim ad mulierem pertinet, ex iure, non quidem à mariti persona pendente, sed in propria mulieris ipsius radicato & permanente.

Quâ ratione, ampliando addo,vt non 15. solùm ea quæ ad mulierem pertinent oneroso titulo constante matrimonio acquisita non amittat propter stuprum, sed nec illa etiam quæ à marito quoquo modo illi obuenerunt, exceptis vltimâ voluntate relictis; hæc enim quasi ab indigna auferuntur,& fisco applicantur, iuxta commune Doctorum placitum de quo sup.quod,ne legis pœnalis extentio inducatur, in alijs quæ inter viuos modo aliquo legitimè quæruntur, non erit accipiendum; quamuis contrarium probet,& commune tradat ex relatis ab eo Farinac. *d.quæst*.142.*numer*.54. quod non puto ve-

rum ex ratione prædicta, tum etiam quia qui testamento vxori suæ relinquit, viduitati illius prospicere intendit, quâ quæ se præbet indignam, & indigna relicto in causam illius meritò iudicatur; quæ ratio cessat in donationibus factis constante matrimonio; casu quo sustinentur. Militat verò in relictis vltimâ voluntate etiam si stuprum vltra luctus annum committatur; atque ita generaliter est accipienda in hoc communis sententia de qua super quanuis Cost. *d. verb. legauit, à numer.* 35. *cum sequentibus* latè contendat, viduam committentem stuprum post annum luctus, non perdere legatum à marito relictum, quem alijs citatis sequitur Barbos. *d. l. 2. in princip.* 1. *part. numer.* 67. Cabed. *d. decis.* 50. *num. final.* 2. *part.* Sanch. *d. lib.* 7, *de matrim disput.* 90. *numer.* 5. communem sententiam accipientes in stupro commisso intra annum luctus; quod non placet, quia ratio illa illatæ marito iniuriæ vxoris stupro, etiam post annum militat; & quia stuprator viduæ legatum amittit, iuxta communem quam super tradidimus cum glossa in *l. sororem C. de his quibus vt indign. & in l. fideicommissum C. de fideicommiss.* puto verò, quòd in illo

nemo

nemo distinguet, an testatoris viduam intra annum, vel post annum stuprauerit; igitur, & in vidua ipsa communis opinio indistinctè accipienda æquè erit; quam etiam in viduâ post annum luctus fornicante probauit expresse Surd. *de aliment. titul. 7. quæst. 24. num.* 11. *in fin. cum sequentibus* vbi Salyc. Paul. & alios refert, communem sententiam ita indistinctè intelligentes, post eos Farinac. *d. quæst.* 142. *nu.* 56. vbi alios citat.

Constat, itaque, ex supradictis, nobilitatis priuilegia, & alia quæ viduæ competunt ex persona mariti, primo stupro eam in perpetuum amittere; dotem verò, & lucra constante matrimonio, ac matrimonij causa acquisita, & etiam à viro ipso profecta, nec luxuriosè viuendo eam perdere.

Si tamen ex matrimonio illo liberos 16 habeat, proprietas bonorum quæ illi à marito obuenerunt, ad illos pertinebit, argumento eius quod in muliere secundas nuptias contrahente traditur in *l. fæminæ C. de secund. nupt.* & ita esse communem sententiam ferè omnium, scripsit Sanchez *d. lib. 7. disputat.* 90. *numer.* 13. vbi & in num. sequenti agit de masculo

viduo luxuriosè viuente, contrarias in eo referens opiniones; ille verò ne dum in viduo, in quo cum illo cõuenio, sed in vidua etiam contrariam sententiam magis probat secutus Gom. *lib.* 15. *Taur. numer.* 16. vbi loquitur in specie casus sequentis, qui ad eandem pertinet rationem, ac iuris decisionem. Sed in illa communis sententia tenenda intrepidè est; nam ratio illa suspecti amoris erga filios prioris matrimonij, quam in fœmina contrahente secundum adducit vir doctissimus *d. numer.* 14. considerans, eam non ita vigere in matre fornicante, non pertinet ad casum reseruandæ proprietatis bonorum filijs prioris matrimonij in casu *d.l.* fœminæ, cuius decisio procedit fauore filiorum prioris matrimonij quibus illa bonorum proprietas reseruatur matre ad secundas nuptias conuolante. Et hæc ratio, in illa de qua agimus, æquè, aut magis militat.

17 Quo item argumento, mulier quæ successit vni ex filijs in bonis illi à patre prędefuncto relictis, & luxuriosè viuit, proprietatem eorum tenebitur reseruare eius tori liberis; qui est casus de quo loquitur Gom. *d.l.* 15. *Taur. numer.* 16. contrarium

in

in illo probans; sed tenendum est vt in præcedente, nempe, vt teneatur referu are proprietatem bonorum in quibus successit, quæ filio prædefuncto à patre obuenerunt, alijs liberis eiusdem matrimonij, sicut tenetur illa quæ ad secundas nuptias trãsuolauit, ne plus habeat luxuria quàm castitas; vt in casu isto tradidit additio Palat. *in repetit. rubr. d.* §. 67. *numer.* 17. *versicul.* Ista faciunt; notandum verò est, quòd loquitur ibi in vidua quæ, postquam filio successit, luxuriosè viuit; sed argumentum secundò nubentis etiam illam comprehendit quæ post luxuriosam vitam filio succedit; nam & quæ post secundas nuptias cõtractas vni ex filijs succedit, alijs ex eodem matrimonio susceptis proprietatem seruare tenetur *d. l. fæminæ: versic. Illud etiam, Auth. ex testamento, eod. titul. apud nos ord. lib.* 4. *titul.* 91. § 2. de cuius ratione, & interpretatione latè egimus in relect. *l. Titiæ tertio, part. ex numer.* 62. *ff. de condition. & demonstrat.*

Atquè ita, vidua propter stuprum, atque etiam propter luxuriosam vitam nõ amittit ius succedendi in bonis filiorum præterquam in proprietate eorum quæ 18.

illis à parente defuncto obuenerunt, cùm alij supersunt eiusdem tori liberi, vt in illa quæ secundas inijt nuptias traditum est; cui ista in filiorum successione ęquiparatur, vt diximus.

19 Sicut & in amissione tutelæ filiorum, quam vidua impudica perdit, vt illa quæ secundò nubit, vt probat tex. *in l. final.* ibi; *Sed pudicitiam suam intactam conseruet. C. quand. mulier tutel. offic. fung. pot.* tradunt gloss. Bart. & alij in *Auth. sacramentum eod. titul.* Palat. *d.* §. 67. *num.* 14. Tiraq. *de nobilit. cap.* 18. *nu.* 14. *& alijs citatis* Molin. *de primogen. lib.* 1. *cap.* 9. *numer.* 49. alter Molin. *de iustit. & iur. tom.* 1. *tract.* 2. *disp.* 220. *col.* 1358. *& pluribus citatis* cõmunem tradit. Ioan. Gutierr. *tractat. de tutel. & cur.* 1. *part. c.* 9. *num.* 19.

20 Vndè, quemadmodum illa quæ post susceptam filiorum tutelam ad secundas nuptias conuolat ante petitum illis tutorem, amittit ius succedendi eis in pupillari ætate defunctis, *l. omnem C. ad senat. consult. Tertile.* ita etiam quæ luxuriosè viuit, eandem in casu isto pœnam pati, tradidit Paul. *d. l. omnem, numer.* 2. quem & alios refert, & sequitur Molin. *d. c.* 9. *numer.* 51. Quæ tamen opinio in casu isto mihi

mihi non placet, quia diuersa in illo ratio est, quæ contrarium omnino dicere, suadet, aut etiam compellit; illa enim quæ ad secundas aspirat nuptias, in culpa est, si ante illas contractas tutorem impuberibus suis ordinari, non curat, reddita susceptæ tutelæ ratione, futuri coniugij causa coram iudice proposita, quam proponere, turpe non est, nec inuerecundum illi, quæ ad coniugium palam properat; at verò quæ luxuriosam vitam agere instituit, causam hanc dimittendæ filiorum tutelæ, coram iudice proponere, fas non est, nec honestum, imò turpe nimis & indignum id esset; atque ita, etsi malè agat illa, tale vitæ genus instituendo, in culpa tamen non est, si in hunc euentum tutorem filijs prouideri non curat; non ergo ex hoc quòd filijs tutorem non petat, pœnam pati debet, quam patitur illa, quæ illo non petito ad secundas venit nuptias, quæ è contrariò, in hoc quòd secundo iungitur matrimonio, malè non agit, sed malè agit, quia filijs tutorem dari non curauit; idcircò punitur in iure succedendi ipsis impuberibus. Atque ita diuersa est ratio inter hanc; & illam respectu successionis.

Sed

Sed quod ad tutelæ ius attinet, amissionis illius ratio etiam eam comprehendit quæ peccat in corpus suum.

2. Quam tamen pœnam vt mulier subeat, non satis erit, semel illam, aut iterum in corpus suum peccasse, sed pluries, ita vt luxuriosæ notam incurrat; alia enim causa est eorum quæ illi competunt ex persona mariti, quæ solo primo concubitu amittuntur propter grauem in hoc illi offensam illatam, vt tradidimus; alia eorum quæ non competunt propter mariti personam, sed ex sola ac nuda legis dispositione, vt est filiorum tutela, vt in *d. titul. quand. mulier tutel. offic. fung. pot.* ista enim quæ à marito non accepit, non ita facilè amittit; differunt enim hæc, mulierem in corpus suum semel, aut iterum deliquisse, & luxuriosè viuere, vt latè probat Cost. *d. cap. si pater* .1. *part verb. legauit, numer*.41. quanuis Sanch. *d. disputat*.90. *nu*.15. vbi de articulo isto agit, referens sigillatim Doctores qui dicunt, viduam fornicantem, filiorum tutelam amittere, & qui dicunt, luxuriosè viuentem amittere, sentiat, omnium esse mentem, vt vnico stupri actu amittatur, communem sic intelligens, quod non placet. Nec obstabit, si dicatur,

dicatur; quòd eo ipso quòd ad secundas conuolat nuptias desinit esse filiorum tutrix, ex quo videbatur idem fore dicendũ, eo ipso quòd cum aliquo illicitè concubuit, ne plus habeat luxuria, quàm castitas; nam diuersa est ratio, quæ pendet ab eo, quia contractis nuptijs in viri potestatem transit; & ideo, quæ in alterius est potestate, sub sua liberos tutorio nomine habere, non decet; deinde, nuptiæ in-tractum successiuum contrahuntur, quo filiorum cura impediretur, aut non idoneè expediretur; præsertim, quia noui mariti amor suspectam illis efficit matrem. *l. lex quæ tutores, versic. Lex enim C. de administr. tutor.* hæc verò, & prior ratio cessat in illa quæ stuprum semel aut iterum passa est; quare, non ex hoc quod sexus fragilitati tribui debet, filiorum tutela amittetur, sed propter luxuriosam vitam, quã quæ sectatur, de liberis non curare, pro certo est, cùm nec de se ipsa curet, cui potiùs vt prodigæ dandus est curator *l. & mulieri*, iunctâ interpretatione gloss. ibi in prima expositione, communiter receptâ *ff. de curator. furios. dand.* post alios tradit Gutierr. *de tutel. 1. part. d. c. 9. num.* 23. de cuius leg. intellectu egimus in commentar.

mentar. *l.1.C.de sacrosanct.eccl.1.part.* §.2.

22 Dubitari verò potest, an eo ipso quòd tam turpem vitæ consuetudinem mulier elegit, filiorum tutelam amittat absque aliquo iudicis decreto, ita vt gesta deinceps per eam tutorio nomine non valeant. In qua quæstione, pars negatiua, nempè, quod etsi luxuriosè viuat, non desinat esse tutrix donec per iudicem à tutelæ munere expellatur, suadetur ex communi sententia quam in notorio prodigo probant Bart. & alij *in l. is cui bonis ff. de verbor. obligation.* tradentes, prodigum etiam qui notoriè hoc vitio laboret, antequàm illi bonis per iudicem interdictum sit, rei suæ administrationem liberam habere; quo argumento, in muliere corporis sui prodiga etiam publicè, dicendum videtur, vt, quandiu tutelæ filiorum munus illi à iudice non sit ademptum, eo vti possit. In contrarium verò facit, quòd mulier secundò nubens, ipso iure filiorum tutelam amittit, vt tradit Bart. *in d. Auth. sacramentum, C. quand. mulier. tutel. offic. fung. pot. num.* 2. *versicul.* Ideo mihi videtur, & est communis, secundùm Gutierr. *d. tract.* 1. *part. cap.* 8. *num.* 84. *&* 88. *&* 89. quam multis comprobat, & citra dubium

dubium tenendam esse, scripsit Sanc. *de matrimon.d.li.7.disput.*88.*num.* 10. Et non debet illa quæ turpiter viuit, melioris conditionis esse, quam ista; quæ secundò nubendo non ita filios inhonorat, nec eorum curam ita negligit, vt turpiter viuens;& ita in luxuriosè viuente probant citati à Sanch. *d.lib.7.disput.*90.*numer.* 15. *versic.Et videntur*; licèt ipse in *num. sequenti*, magis probet contrarium. Et ad communem sententiam circà prodigum manifestum,esto quòd vera sit, nec enim desunt qui contradicant,de quo fusè scripsimus in commentar.*l. ex hoc iure ff. de iustit.& iur.*2.*part.c.*6. responderi potest, faciliùs euenire, vt quis propter vitium, alienæ rei administrationem amittat, quàm administrationem rei suæ, vt videre est in patre cui propter luxuriosam vitam bonis proprijs non interdicitur, nec datur curator, secundùm communẽ sententiam, & tamen eam ob causam administratio bonorum filij illi denegatur. *l.final.§.minores, versicul. Nam si patria C.de sentent.pass.*vbi notant scribentes, & sic intelligit Gom.*l.*14.*Taur.num.*14.*versicul.*Nec obstat,Gutier.*de tutel. d.* 1. *part. cap.*9.*num.* 25.

Du-

23. Dubitari etiam potest, an, si mulier post vitam malè perditam, ad meliorem honestamque resipiscat, filiorum tutelam recuperet. Hæc quæstio in vidua quæ ad secundas nuptias transiuit, quibus postea viduata ad filiorum tutelam redire contendit, apud nos contra eam decisa est per leg. *Regni ord, lib.*4.*titul.*102.§.4. sed de iure communi frequens & controuersa est; in qua duæ principales reperiuntur opiniones, vna Specul. *titul. de tutor.* §. *nunc videndum, numer.*7. *versic.* *Quid si mater*, vbi post vtriusquè partis fundamenta adducta, resoluit dicens, quòd si res inuenitur integra, quia pueri alium, tutorem non habent, admittendi est mater, secùs si habent alium legitimum, vel habere possunt. Secunda opinio fuit Petr. & Cyn. in *Auth. matri & auiæ, quæst. vltim. in fin. C. quand. mul.* qui absolutè negant recuperationem tutelæ, quia, inquiunt, adhuc durat suspicionis causa propter sobolem fortè ex posteriori viro susceptam, & potest in crastinum ad alia vota conuolare, & sic est præsumptio regul. *semel, de regul. iur. li.*6. Quidam verò priori, alij posteriori adhærent sententiæ, quos referunt Boër. *decis.*266.*numer.*4. Gutierr. *d. cap.* 9. *num.*

num.26.ord.nostra d.§.4. posteriorem amplexa est. Sed Salyc. *in d. Auth. sacramentum C.quand.mulier tut.offic.num.5.versicul.Restat ergo*, primam ita accipit & declarat, vt secundæ non aduersetur, sed eam limitet; nempè, vt binuba iterum facta vidua filiorum primi matrimonij tutelam recuperare non possit, secundùm Petr.& Cyn. præterquam in subsidium, cum alius idoneus non inuenitur tutor, legitimus, aut datiuus, quod raro eueniet, secundùm Specul. quem sic intelligit Salyc. & ita declarando, concludit, vtramq; opinionem veram esse; sequitur Boër. *d.decis.266.num.6.versic.Quarè alio modo,* Gutierr. *d.cap.9.num.26.versic. Quid ergo tenendum.* Iuxta quam sententiam, in quęstione nostra multò magis erit affirmandum, mulierem quæ post vitam luxuriosè transactam ad castam & honestam reuersa est, filiorum tutelam non posse reassumere, nisi in subsidium, cùm, scilicet, alius idoneus tutor non inuenitur; legitimus, aut datiuus, quòd rarò eueniet.

Cæterùm ego circa binubam in diuersa sum sententia, communi iure attento, 24
existimo enim, illam iterum viduatam,

ad filiorum primi matrimonij tutelam debere admitti, si res est integra; rem autem non integram intelligo, si filij sub tutore alio idoneo sunt, si enim nullum habent, quanuis legitimus adsit quo eis prouideri possit, præferendam matrem puto non obstante præteritarum nuptiarum impedimento, quod tunc cessare apparet; & suspicionis causa extincta est, quæ, maritum superstitem filiorum vitricum concernebat, *l. lex quæ tutores, versicul. Lex enim C. de administrat. tutor.* per quem tex. dixit Bart. *in Auth. matri, & auiæ numer.* 11. *C. quand. mulier tutel. offic.* quòd mulier quæ habet secundum virum est suspecta legi, quia lex præsumit, quòd excuriabit filios pro viro; quam legis suspicionem, manifestam iuris præsumptionem esse, dicit Gutierr. *d. tract.* 1. *part. cap.* 8. *num.* 89. ista verò suspicio non afficit matrem propter liberos ex secundo marito susceptos, quos nulla ratio suadet, vt prioris tori liberis in amore communis matris præferamus saltem ita, vt quæ ad hos pertinent, illis subtrahat aliorum intuitu, & fauore ad quos non pertinent. Denique, *quòd potest in crastinum*, vt illi aiunt, *ad alia vota conuola-*

re, non est in causa, ac consideratione, vt dum in casta viduitate est, ad filiorum tutelam non admittatur, sicut admittitur primi tori vidua, & etiam secundi ad tutelam filiorum eiusdem coniugij, de quo non est controuersia; & tamen eadem ratio illam comprehendit respectu istorum, quæ adducitur respectu illorum; quantò magis, quod experientia constat, mulieres rarò ad tertia connubia venire, ipso saltem fæminarum proprio, ac communi pudore ab his illas cohibente. Quod verò absque controuersia esse dicimus in vidua secundi tori respectu filiorum eiusdem tori, ord. nostra non ita probat, quæ potius *d. libro quarto, titul.* 102. §. *tertio, in princip.* & hanc à tutela illorum repellit, & quoad hoc parem facit illi, quæ inhonestè viuit, vt ostenditur ibi, *Quæ viuerem honestamente, & não forem ja outravez casadas.*

25 Quanuis verò supra dicta ita probem in bis vidua, non tamen probo in illa de qua est quæstio nostra principalis, quia aliquid plus castitati, quàm luxuriæ est dandum; & quia non tam culpanda est, quæ ad secunda vota migrauit,

quàm quæ turpiſſimo vitæ genere primã denigrauit; & denique, ratio illa quæ cõtra binubam affertur, quòd in craſtinum ad vota alia conuolare poterit, magis militat, in iſta, ſub cuius tutela periculoſior idcircò liberorum cura eſt, & adminiſtratio tam quoad bona, quàm & multò magis, quoad perſonam, cum dedecore eorum, quàm ſub tutela illius. Concludo, itaque, Petr. & Cyn. ſententiam contra ſecundi tori viduam, in hac tenendam fore, iunctâ tamen Specul. limitatione declaratâ ſecundùm Salyc. vbi ſup. non verò in illa, cui potiùs filiorum tutela redintegranda erit, prærerquàm ſi viduitatis tempore ſub idoneo tutore illi reperiantur.

26 Ex ſupradictis apparet, filiorum tutelam faciliùs amitti licito matris coitu, quàm illicito; nam mater cùm primùm ad ſecunda vota tranſit, & à viro eſt cognita, ſecundùm quorundam ſententiam, vel etiam ſi cognita non ſit, ſecundùm alios, quos ſequitur Sanc. *de matrim. d. lib.* 7. *diſput*. 88. *num*. 6. de quo latè Hiſpanus Gutierr. *d. tract. de tutel.* 1. *part. cap.* 9. *à numer*. 4. *cum ſequentibus*. ſtatim & ipſo iure deſinit eſſe filiorum tutrix; at verò vidua

dua vno aut alio ſtupro tutelam non amittit, ſed luxurioſâ vitâ, vt ſup. tradidimus cum ratione differentiæ. Per contrarium verò, quæ iuſto & licito coitu amiſſa fuerat, faciliùs recuperatur amiſſionis cauſa ceſſante, quàm quæ illicito & iniuſto fuit amiſſa, vt ad vtramque ſpeciem probauimus. Apparet item, non ſemper, quæ de ſecundò nubentibus ſcripta ſunt, in viduis luxurioſè viuentibus locum habere, quamuis communiter ita tradatur, ſed diuerſum aliquando inter hanc, & illam ius dicere, oportebit, quando diuerſitas rationis, quæ in omni morali diſciplina attendi ante omnia debet, ita exigat. Denique, apparet, quædam eſſe, quæ vidua etſi caſtè viuat, nec vllum ſtuprum paſſa ſit, inhoneſta tamen vitæ cõſuetudine amittit, quædam quæ ſtuprum ſemel paſſa amittit, quædam quæ luxurioſè viuendo, quædam quæ nec ſic perditè viuendo perdit.

Ad priorem verò ſpeciem, vltra ſupra 21.
dicta, filiorum quoque tutela pertinet, quæ mulieri inhoneſtè viuenti, decernenda non eſt, ex ord. noſtra *d. lib. 4. titu. 102. §. 3. in princ.* cum traditis per Sanch. *d. lib. 7. diſput. 90. num. 15. verſicul. Imò & per*

 ſolos,

solos, vbi ex citatis ab eo tradit, per solos tactus inhonestos tutelam perdi, eo quòd non seruetur intacta pudicitia. Notanda verò est lex Regia nostra *d.* §. 3. quæ non loquitur in tutela suscepta, sed in suscipienda, ad quam matrem inhonestè viuentem non admittit; at verò luxuriosè viuens etiam susceptam amittit, iuxta communem de qua sup. Quam communem ad illam quæ moribus, & habitu vidualem non seruat honestatem castè tamen viuens, non extenderem; tum quia quandiu casto corpore viuit, opprobrio hoc turpium mulierum, quod ipsos etiam liberos grauiter afficeret, de facili notari non debet; tum quia tutela nondum obtenta faciliùs denegatur, quàm amittatur iam obtenta, vt in sponsata tradidit Specul. *titul. de tutore* §. *Nunc dicendum, num.* 3. & 4. quem alij sequuntur quos refert & sequitur Sanc. *d. lib.* 7. *disput.* 88. *numer.* 5. *per regul. lib.* 1. §. *secundo loco, versicul. Sed melius est ff. de postul.* secundùm quam, faciliùs accepta retinentur, quàm impetrentur nondum accepta. Iuxta quam resolutionem accipienda est ord. nostra *d. titul.* 102. §. 3. in princ. quæ mulierem inhonestè viuentem

tem ad filiorum tutelam non admittit; si enim inhonestæ appellatione, de qua ibi, luxuriosa simul non intelligitur, non est lex Regia extendenda ad casum susceptę iam tutelæ, vt ab ea mulier inhonestè postea viuens repellatur, sed demum in casu nondum impetratæ tutelæ, in quo illa loquitur, est accipienda; si verò *inhonestæ* nomine luxuriosa etiam ibi intelligitur, nam & huic propriè verbum hoc conuenit, ampliãda est lex in casu adeptæ iam tutelæ, ex communi sententia, de qua super. Et hæc circa viduam satis modò sint.

ARTIC. SEXTI Summaria.

I.

HONESTAS etiam de coniugatis prædicatur, sicut & de nunquam nuptis; & nuptiæ castæ appellantur, & castus cum propria vxore concubitus.

2. *Legatum à marito vxori relictum donec castè & honestè vixerit, contractis secundis nuptijs non debetur, quando verò ab alio mulieri viduæ ita relinquitur, non deficit si illa secundò nubat, iuxta communem & receptam sententiam.*

3. *Idem traditur ex communi sententia in conditione*, donec castè vixerit, *à filio matri adiecta, vt per eam secundæ nuptiæ censeantur exclusa.*

Contrarium probatur in conditione à filio matri adiecta in testamento. Ibid. versic. Ego verò.

4. *In conditione*, si castè vixerit, *vel*, donec castè vixerit, *vidua adiecta, probatur vidualem continentiam venire, ita vt contractis secundis nuptijs deficiat, siue à marito, siue ab alio adiecta sit.*

5. *Agitur de conditione*, si honestè vixerit, *vel*, donec honestè vixerit, *vidua iniuncta quæ ad secundas nuptias conuolauit, & traditur, legatum purè relictum hodiè non amittere, quanuis intra lugubre tempus ad secundas nuptias transeat.*

6. *Conditionem*, si honestè vixerit, *vel*, donec honestè vixerit, *secundas nuptias excludere, probatur, perinde ac conditio*, si castè vixerit.

7. *Matrimonium tam primum, quàm secundum in statu generis humani multiplicati, permissiui iuris est; differentia tamen traditur inter ius permissiuum istius, & permissiuum illius.*

8. *Conditio*, donec castè & honestè vixerit, *ijs personis ascripta quæ nunquam matrimonium contraxerunt, matrimonij impeditiua non est, sed importat honestæ vitæ castitatem.*

9. *Conditio matrimonij impeditiua valet in contractibus. Et quid in illis importat conditio*, donec castè vixerit, & donec honestè vixerit, *traditur, constituta differentia inter hanc, & illam, pro primis nuptijs.*

10. *Mulier propter adulterium perdit dotem, & arras, & paraphernalia bona, secundùm communem; contra*

quam

quam in paraphernalibus tenent alij.

11. *An adulteram maritus alere teneatur.*

12. *An propter oscula, & tactus alios inhonestos mulier dotem perdat, & alimenta, & licitum sit diuortium, & num. 13.*

14. *Mulieris, atque mariti adulteria compensantur ad euitandas ciuiles pœnas bonorum, & diuortij.*

Intelligitur, nisi crimen, alterius reconciliatione præcedente expressa, aut tacita abolitum iam sit. Ibid. in versic. Quæ communis.

15. *Barbos. opinio refertur ad ius Regium Castellæ, & Lusitaniæ, quam secutus est Sanch. circà vsumfructum bonorum quem coniux lucratur propter coniugis adulterium extantibus liberis.*

16. *Contra eos probatur, maritum cùm ciuiliter agit contra adulteram, vsumfructum bonorum illius liberis extantibus lucrari, quandiu ipse viuit, secundùm ius commune, quod in hac parte iure Regio non esse correctum, ostenditur.*

17. *Ostenditur, pœnam amißionis bonorum mulieris propter adulterium non pertinere ad diuisionem de qua in casu l. hac edictali. C. de secund. nupt.*

Adulterij causa cùm ciuiliter agitur ad tori separationem, & amißionem bonorum, æqualis est in persona vtriusque coniugis, & dicta in marito contra vxorem, habent locum è conuersò in vxore contra maritum adulterantem. Ibid. versic. Quæ autem.

18. *In criminali accusatione diuersum ius in vtriusque persona reperitur, quia maritus vxorem de*

adulterio criminaliter accusare potest, sed non è contra, illa maritum.

19. *An verò mulier maritum criminaliter eam de adulterio accusantem repellere poßit opposita exceptione de adulterio mariti ipsius, contrariæ referuntur opiniones.*

20. *Barbos. opinio contra alios probatur, tenentis, posse mulierem maritum repellere ab accusatione exceptione adulterij opposita, iure communi attento.*

21. *Contra eundem idem probatur, iure Regio attento.*

22. *Mariti lenocinium grauißimum crimen est, & exceptione illius repellitur maritus ab accusationè vxoris; alius tamen accusat vtrumque.*

23. *Traditur, maritum qui ex legis facultate vxorem adulteram occidere potest propria authoritate, potestate hac vti non posse, quando ipse adulterij crimine infectus erat.*

24. *Communis sententia refertur, & probatur, qua traditur, humanam legem qua marito tribuit potestatem occidendi vxorem adulteram, & cum ea adulterantem, illum in animæ iudicio non excusare. Et num. 25.*

☞ *Etiam minister publicus, qui iudicis sententiam exequendo occidit delinquentem odio & maleuolo in eum animo, peccat, d. numer. 35. versic. Nec verò.*

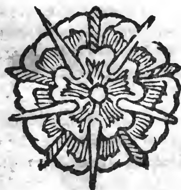
☞ *Probatur, maritum adulteros occidentem ex potestate legis, vt ipsius legis ministrum considerari non posse.*

posse. Et de Christiana pietate legis Regiæ in executione vltimi supplicij d.num.25.versic. Deindè, & versi. Deniquè.

26. *Agitur de validitate legis quæ marito tribuit potestatem adulteros occidendi, & vt mali permissiua defenditur. Melius tamen esse, legem illam exterminari, probatur. numer. 27. & duobus sequentibus.*

28. *Legibus ciuilibus non est tributa potestas marito occidendi vxorem adulteram; patri verò concessum est occidere filiam sub sua potestate constitutam in adulterio deprehensam. Et cur ita.*

29. *Marito ciuilibus legibus occidere adulterum aliquando licet, vxorem verò ipsam adulteram propria authoritate occidere, nunquam datum est. Et discriminis istius ratio assignatur.*

ARTN

ARTIC. VI.

DE MVLIERE *coniugata.*

1. TERTIVS mulierum status, coniugatarum est, quæ quidem non paruam de honestate laudem promerent, vt videre licet apud Guliel. Benedict. *in repetit. c. Raynutius, verb. cuidam Petro tradiderunt, ex numer.* 94. *de testament.* Chassan. *in catalog. gloriæ mundi* 2. *p. considerat.* 12. *&* 3. *p. considerat.* 41. & honestas de coniugatis prædicatur, sicut & de ijs quæ nunquam matrimonium contraxerunt, vt tradidimus sup. in initio circa diffinitionem honestatis, & castæ dicuntur nuptiæ, & cum propria coniuge castus concubitus c. Nicæna Synodus 31. *distinct.* quem tex. valdè notabilem, & quòd non est alius alibi ita expressus, dixit Abb. *in cap. quod à te numer.* 3. *in princ. de cleric. coniugat. c. hæc autem, distinct.* 30. *c.* 1. *Deus*, 31. *q.* 1. vbi sic habetur, *Deus masculum & fæminam propagandi generis causâ nuptiali castitate coniunxit*; de iure nostro tex. optimus *in Auth. de non eligend. secund. nubent.* §. *cùm igitur, collat.* 1. ibi, *vt metu castarum nuptiarum, licèt secundæ sint, ab his quidem*

quidem abstineant, & descendant ad quasdam interdictas permixtiones, cum alijs citatis à Gom. *l.14.Taur. numer.* 9. quibus additur D.Thom.*2.2.q.*152.*art.3.in respons. ad* 5. vbi docet, virginitatem excludere quemcunque actum venereum, etiam licitum, castitatem autem, solum illicitum.

Vndè elegans est illud venerabilis Bedæ relatum à Guliel.*d. verb. cuidam Petro tradiderunt, numer.* 49. *in fin.* cuius item meminit.Chassa.*d.considerat.* 41. *Bona est castitas coniugalis, melior continentia vidualis, & optima perfectio virginalis.*

Quod facit ad quæstionem de legato viduæ relicto donec castè & honestè vixerit, an illi ad secunda vota transeunti debeatur, de quo per Bart. & alios in *l.mulier* §. *cum proponeretur ff. ad Trebell.* vbi Bart.*num.final.* secutus Oldr. affirmatiuam partem amplectitur, nisi de mente testatoris, vel de communi vsu loquendi aliud appareret, quia quæ nubit, castè & honestè viuere, dicitur, iuxta tex. ibi; quâ ratione idem scripsit Bart. *in l. final.in fin. C. de indict. viduit. tollend.* ad quod optimè conducit *tex.d.Auth. de non eligend.secund.nubent.* §. *cum igitur*, vbi 2.

Imper.

Imper. etiam secundas nuptias, castas appellat;atque ita videtur,illis non contrauenirì cōditioni castè viuendi. Et hanc sententiam, etiam vbi conditio à marito adiecta est vxori,cum Oldr. & Bart. tenet Abb. *in d. c. quod à te n.* 3. *in princ. & in c. vt clericorum, num.* 5. *de vit. & honestat. cleric.* sequuntur plurimi è Iuristis, & Theologis,citati à Sancio de matrim. *lib.* 7. *disp.* 91. *nu.* 14. *tom.* 2. vbi eam probabilem dicit; sed *nu.* 16. probabiliorem multò dicit, & sequitur sententiam quæ distinguit inter conditionem iniunctam à marito, vel ab alio, vt primo casu secundæ nuptiæ excludantur, in secundo verò, non; in quam sententiam plures citat Authores, ita vt communis censenda sit,quã praxi,& consuetudine receptam,testatur Alberic. *d. l. mulier §. cùm proponeretur, & in d. l. final. num.* 8. *C. de indict. viduit. tollend.* eamque Sanc. loco citato *nu.* 17. *& sequentibus in vtroq; membro ampl. & lim.*

3. Præcipua verò ac frequens ampliatio est in filio,quem Doctor. marito æquiparant,tradentes, cōditionem castè viuendi ab his personis adiectam,secūdas nuptias excludere, idq; voluntatis coniectura ex eo collecta,quia marito,& filijs,secundis nuptijs

nuptijs vxoris,& matris, iniuria infertur, vt in marito probat tex. *in Auth. de nupt. collat*.4.§. quæ verò nunc, verſic. *Nos igitur*, ibi, *& defuncti animam contriſtaret*,& in verſic.ſequenti, ibi, *& per omnia contriſtandi priorem maritum*, & in filio, *eod. Auth*.§.*ſolutio*, ibi, *& non, procreatam ſobolem ſequentibus matrimonijs forſitan contriſtare*,& in §.*nec illud*, ibi, *ſi non & illi tertijs iniuriam paſſi ſint nuptijs*, & in *Auth. de non eligend. ſecund. nubent*. §. *proſpeximus*, ibi, *Omnibus ſimul ſecundis nuptijs fecit iniuriam*, *collat*.1. Atq; hinc eliciũt voluntatis coniecturam in conditione, *donec caſtè vixerit*, à marito, aut à filio appoſita, ad excludendas nuptias; & ſecus, inquiunt, quando talis cõditio ab extraneo adijcitur, vel etiam à parentibus, aut alijs conſanguineis ipſius viduæ, cui ſub illa relinquitur; quia parentes, & coniuncti non offenduntur ſecundis propinquæ viduæ nuptijs, imò illis quandoque gratæ ſunt, tum ne aliàs turpi fortè & inhoneſta vitæ cõuerſatione, toti generi derogetur; tum propter ſpẽ dilatandæ parẽtelæ; & ita obſeruant cõmuniter Doct. in quæſtione hac, vt videre eſt ex citatis à Gõ.*l*.14.*Taur. n*.9.& Sanc. eos ſecuto *d.diſ*.91.*n*.16.*& ſeq*.

Ego

Ego verò, antequam vlterius in quæstione progrediar, cõtrarium in hoc sentio, existimans, filium qui matri viduæ sub prædicta conditione legauit, parentibus, & alijs eius consanguineis potiùs, quam marito æquiparari debere, diuersamque in illo rationem versari ab illa, quæ pro marito affertur; nec quidem diffiteor, filijs prioris matrimonij, sicut & marito secundis nuptijs iniuriam inferri, & acerbas illis esse; cæterum, distinguenda sunt tempora, vt, quod attinet ad præsentem quæstionem, disparitas rationis in vtrisque appareat; secundis, namque, nuptijs prædefuncto marito iniuria irrogatur; & anima illius contristatur, vt dicitur in *d. Auth. de nupt.* §. *quæ verò nunc*, ibi, *& defuncti animam contristaret*, & ibi, *& per omnia contristandi priorem maritum:* at verò, non legimus, quod prædefuncti filij anima secutis matris nuptijs contristetur, nec quod illis iniuria prædefunctis filijs irrogetur, sed loca iuris sup. citata in filijs viuis loquũtur, quos mater secundis nuptijs inhonorat, vt, vltra loca de quibus sup. probat. *tex. d. Auth. de nupt.* §. *si verò expectet*, ibi *& filios ex hoc exhonoratos viderit*; filios, itaque, qui viuunt

uunt ſecundarum nuptiarum tempore, illis exhonorat mater, non antea mortuum;atque ita apparet ; quod conditio caſtè viuendi ab illo matri viduæ aſcripta, non deficit ſecundis matris nuptijs, quibus illi poſt mortem ſuam, in quam diſpoſitio confertur,non irrogatur iniuria, & talis diſpoſitio ad eandem interpretationem,& rationem eandem pertinet;quæ à Doctoribus conſideratur,circà eiuſcemodi conditionem à parentibus,& conſanguineis aſcriptam. Pertineret, vtique, filij diſpoſitio ad interpretationem, & rationem maritalis legati, quando inter viuos diſpoſitio eſſet; videlicet, ſi annuum quid matri viduæ promitteret donec caſtè vixerit; tunc enim,quia ſecundæ matris nuptiæ,filium prioris matrimonij inhonorant, & contriſtant, conditio caſtè viuendi nuptias has excludere videbitur ex promittentis filij metne.

Et hæc quidem ſtante poſteriori ſententiâ,quæ communior eſt, in quæſtione principali.In qua tamen ego aliter dicerem,in primis enim,in conditione, *ſi caſte vixerit*, vel, *donec caſte vixerit*, dicerem, quòd ſiue à marito ſcripta ſit,ſiue à filio,ſiue à parentibus,& conſanguineis, 4

aut quauis alia persona extranea, eiusdem iuris semper sit, intellecta de viduali continentia ac castitate. Moueor, quia etsi secundas nuptias castas fateantur, vt in *d. Auth. de non eligend. secund. nubentes. §. cùm igitur*, & cum propria coniuge castus concubitus sit *d. c.* Nicæna Synodus *dist.* 31. tamen appellatione simplici castistatis illa intelligitur, quæ omnem remouet coitum etiam licitum, vt sup. tradidimus in init. operis, & probauimus argumento voti de castitate quod etiam coniugalem remouet concubitum; atque ita, appellatione castitatis simpliciter præceptæ illa venit quam continentes seruant; idque communis loquendi vsus obseruat. vt; ad propositam quæstionem, eiusque pro hac parte resolutionem obseruauit Anchar. *in c. quod à te num.* 8. & eum secutus Imol. ibi *num.* 7. *de cleric. coniugat.* & cum alijs ab eo citatis tradit Surd. *de aliment. titul. septimo, quæst.* 23. *numero tertio.*

5. Si verò conditio sit, *si honestè vixerit*, vel. *donec honestè vixerit*, dubitari magis potest de conditionis defectu propter secundas nuptias, quia honestas absolutè sumpta, tam propriè de nuptis, quàm de

non

non nuptis prędicatur, & idcirco videtur, quòd secundę nuptię conditione hâc non censeantur exclusæ; cùm nec conditionis verba eas comprehendant; nec ita testatoris mens, etsi maritus sit qui ita vxori suæ reliquit; nam cùm verba talem non admittant interpretationem, non est vnde voluntatis coniectura pro illa elici possit; si enim dicimus, eam elici ex iniuria secundis nuptijs viro irrogata, dicere cogemur, quod, etsi legatum à marito purè vxori relinqueretur, secundis nuptijs deficeret quasi sub tacita perpetuæ viduitatis conditione relictum; quod tamen est falsum; nam purè relictum secundas nuptias non impedit; sed viduitatis conditio in testamento scripta, *Auth. cui relictum C. de indict. viduit. tollend.* tradit Surd. *d. quæst. 23. ex numer. 6. cum sequentibus* vbi alios refert; qui in quæstione præcedente, num. penult. & vltim. idem tradit etiam in casu quo intra lugubre tempus vidua conuolet ad secundas nuptias, stante hodierno iure, quo pœnæ impositæ ad secunda vota festinantibus, correctæ sunt, inter quas erat, vt & purè relicta à marito amitteret *l. 1. ver. His etiam C. de secund. nupt.* quæ

hodie non perdet, earum tamen proprietate reseruatâ filijs, si quos habet ex eodem matrimonio susceptos, iuxta terminos, *l. fœminæ, eod. titul.* atque ita de legato simpliciter à viro vxori relicto, tam cùm illa intra lugubre tempus ad secundas nuptias properat, quàm cùm post illud, post Surd. & plures alios quos refert, probat Sanc. *d. lib.* 7. *disput.* 87. *num.* 24. & in *num. sequenti* idem tradit, quando mulier instituta est hæres, & rursus idem Author pluribus citatis, in legatis loquēs, atque etiam in vsusfructus legato, eodem *libr. disput.* 91. *numer.* 12. Iuxta quæ, idem videtur dicendum adiecta conditione, *donec honestè vixerit*, quia & nuptiæ honestæ sunt, & honestas simpliciter intellecta, de nuptis etiam, vt de non nuptis prædicatur; atque ita attentâ verbi significatione, & communi loquendi vsu, distinguendum videtur inter hæc, *donec castè vixerit*, &, *donec honestè vixerit*, inter quæ distinguit Angel. *in l. iustitia.* §. *iuris præcepta num.* 1 *ff. de iustit. & iur.* vbi, in conditione, *dum castè vixerit*, communem distinctionem de qua sup. amplectitur, aliter sentiens, si sic scriptum sit, *dum honestè vixerit.*

Nihil-

Nihilominus tamen, vtramque conditionem ad idem ius pertinere, existimo, ita, vt ſicut in illa diximus, & in hac incluſa cenſeatur viduitas; quanuis enim nuptias honeſtas dicamus, & etiam ſecundas caſtas appellet Imperat. *d. Auth. de non eligend. ſecund. nubent.* §. cùm igitur, & quintas in Samaritana illa non improbauerit Dominus, qui nec ſeptemuiram damnauit, vt ex D. Auguſtino habetur in *cap. final.* 31. *q.* 1. & octauò nubere, Pontificio iure permiſſum eſſe, tradit Menoch. *de arbitrar. libr.* 2. *cent.* 5. *caſ.* 417. *n.* 4. *per text. in cap. aperiant.* 31. *qu.* 1. qui poſt Boër. *queſt.* 186. *in fin.* recenſet. ex D. Hieronym. *libr.* 3. *epiſtol. tract.* 7. *epiſtol.* 26. mulierem quandam duxiſſe vigeſimum ſecundum virum, qui vir & ipſe iam viginti vxores ſepelierat; tamen quod ad honeſtatis ius attinet, ſecundæ, & poſteriores à primis longè differunt; primis, namque, omni iure ſalua & illæſa manet honeſtas, ſecundis, & multò magis vlterioribus, manca manet, ſi manere dicimus; Imper. enim *d. Auth. de nupt.* §. *ſi autem tutelam*, *inhoneſtas reputat*, ibi, *Propter ſolam honeſtatem hoc agunt*, vbi gloſſ. ſecundis nuptijs honeſtatem corrumpi, dicit. Quod ve- 6.

rò à Domino non reprobentur, importat, licitas esse, & permissiuas, vt constituta differentia inter primas, & secundas eleganter habetur ex eod. D. Augustin. *in c. penult.* 31. *quæst.* 1. & ita, secundas nuptias ad legem permissiuam pertinere, permissiuam tamen boni, & non mali, quia illæ bonæ sunt, tradit Pater Suar. *de legibus lib.* 1. *cap.* 15. *numer.* 10. sic interpretans *c. hâc ratione d. caus. & quæst.* vbi dicitur, quòd Apostoli præceperunt, secundas adire nuptias.

7. Quod si quis obijciat, primas etiam nuptias, permissiui iuris esse, & non præceptiui, iuxta illud Apost. 1. ad Corinth. ca. 7. *Hoc autem dico secundùm indulgentiam, non secundùm imperium*, id est, permittendo, non præcipiendo, vt exponit Suar. *d. c.* 15. *numer.* 9. locus autem ille tam pertinet ad primum, quàm ad secundùm matrimonium; atque ità videtur, quod hoc, & illud ad idem permissiuum ius spectet. Respondetur, matrimonium quidem tam primum, quàm secundum, absolutè sumptum, quatenus ad humani generis conseruationem institutum, & necessarium est, sub naturalis iuris præcepto cadere; ad quod enim ius pertinet indiuidui con-

cõſeruatio,pertinet & ſpeciei,& ita ex D. Thom.*in* 4.*diſtinct*.26.*quæſt*.1. & alijs tradit Sanch.*de matrim.lib*.2.*diſput*.3. *num*. 3. Cæterùm,in ſtatu generis humani multiplicati, matrimonij præceptum ſingulos non obligat; atque ita dici poteſt, in ſtatu iſto, & reſpectu ſingulorum, in quo verſatur diſputatio noſtra, matrimonium permittentis iuris eſſe,& nõ abſolutè prẹcipientis; ſed differentia ſtat in eo, quod ius permiſſiuum primi matrimonij, eſt ius permiſſiuum eius quod bonum,& honeſtum eſt, at verò ius permittens ſecundas nuptias,eſt ius permiſſiuum eius quod eſt bonum,& licitum; porrò, non omne quod licet, honeſtum eſt, vt dicit iuris regula *l.non omne ff.de regul. iur*. aliquando ergo ius permittit, quod bonum & honeſtum eſt,vt in primo caſu;aliquãdo, quod bonum, nec tamen honeſtum, vt in ſecundo;aliquando etiam mala aliqua permittit,vt patet in permiſſione lupanariũ, & læſionis citra dimidiam iuſti pretij, atque ita,quanuis primæ nuptiæ,& ſecundẹ permiſſiui iuris ſint,non tamen omnes ẹquali iure cenſentur, quia primæ honeſtæ ſunt,ſecundæ licitæ, ſic eas vocat tex. *in d. c. hâc ratione d. c. penult*. 31. *quæſt*. 1.

quo tex.& etiam tex. *ind. Auth. de nupt. §.si autem tutela,cum gloss.*ibi, vbi secundæ nuptiæ, vt inhonestæ notantur, sententia nostra in quæstione proposita, probabilior apparet; quæ multò magis tenenda erit, quando in conditione vtrumque simul dicitur, nempè, *donec castè & honestè vixerit.*

Constat,itaque, ex præcedente resolutione,conditiones has,*donec castè vixerit*, &,*donec honestè vixerit*,viduæ adiectas,ad eandem iuris decisionem pertinere, semperque castæ,& honestæ viduitatis conditionem importare; quæ viduitatis conditio iniuncta viduis, hodie valet ex *Auth. cui relictum C.de indict. viduit. tollend. & in corpore.*vnde sumitur.

8. At verò, quia talis conditio scripta nunquam nuptis non valet, sed reijcitur è testamentis *l. sed si hoc §. final. l. cum tale §. Mæuiæ l. Titiæ centum,ff. de condition. & demonstrat.cum alijs*,conditio,*donec castè,& honestè vixerit*, ijs personis ascripta, non erit accipienda vt matrimonij impeditiua, hoc enim sensu accepta, superuacanea appareret,cùm & hodierno iure, conditio, *si non nupserit*, in nunquam nuptis non valeat,vt ex receptissima sententia

tia tradidimus in *relect. d. l. Titiæ centum. 1. part. num.* 37. Quare, conditio illa nihil aliud, quàm honestæ vitæ castitatem importabit, etiam coniugalem, ita vt mulier nubendo non perdat relictum, perdet verò, si dum nupta est coniugalem castitatem non seruet, aut vidua facta vidualem; quia conditio, *donec castè & honestè vixerit*, habet tractum temporis successiuum post nuptias etiam duraturum.

Aliud verò erit, cùm talis conditio contractui adijcitur; quia non nubendi conditio adiecta contractibus, nec vitiatur, nec illos vitiat, sed firma permanet, vt contra Cost. *in l. cùm tale* §. *si arbitratu, limit.* 2. *nume.* 1. *&* 2. *ff. de condition. & demonstrat.* obseruaui in relectione illa mea *d. l. Titiæ* 1. *part. nume.* 11. quâ stante opinione, videtur distinguendum inter conditionem, *donec castè vixerit*, &, *donec honestè vixerit*; vt prima primas etiam nuptias includat; nam, etsi eæ castæ sint, castitas tamen in conditione simpliciter & absolutè præcepta, etiam coniugalem coitum remouet, vt tradidimus sup. secunda verò non includat, quia primæ nuptiæ honestæ ita sunt, vt nullam apud bonos honestosque viros inhonesti notam 9.

 incur-

incurrant. Atque ita in hoc, honestatis ius, seu priuilegium, quod ad coniugatas attinet, consistere, apparebit, quod honestatis nomine & causa promissum, primas nuptias contrahendo non amittunt; per secundas vero amittitur, vt de legato eo nomine relicto diximus; & differentię ratio est, quia primis vsquequaque illæsa manet honestas; secundis non ita, vt tradidimus.

Et, si dicatur, id quod diximus, honestatis priuilegium non esse, sed iure communi & ordinario procedere, secundùm quod, honestas de vniviris ita propriè dicitur, vt de non nuptis, respondebo, in coniugatis nullum, quod sciam; speciale priuilegium reperiri honestatis causa iure nostro concessum. Quare priuilegij loco erunt iura quæ retinent coniugali castitate, & honestate seruatâ, cuiusmodi est, quod scripsimus, & quæ sequuntur de ijs quæ coniux amittit, quia casta secundùm statum suum, & honesta non est.

10. Primò igitur, propter adulterium vxor dotem amittit penes virum remansuram, *c. plerunq.*, vbi Abb. & Reliqui, *de donat. inter vir. & vxor. l. consensu §. vir quoq. versi-*

versicul.virum etiam C.de repud. communem tradunt Couar. *de sponsalib. 2.part.c. 7.§.6.numer.*1.Clar.*in §.adulterium, nu.* 13. Greg.Tholosan.*syntagmat.li.*9.*c.*23-*nu.*12. & rursus *li.*36.*c.*6.*nu.*14. Barbos.*in l.* 2.*p.*1. *in princ.à nume* 53.*ff.solut.matrim.* vbi latè prosequitur, Surd. *de aliment.tit.* 7.*q.*16. *nu.*20.Sanc.*de matrim.lib.*10.*disp.*8.*num.*2. & post omnes pluribus citatis Farin. *in praxi* 4.*to.tit.de delict.carn.q.*142.1.*p.nu.*1. Menoch.*de arbitrar.cent.*5.*cas.*419.*nu.* 58. vbi Cæsareo, & Pontificio iure hoc constitutum tradit; Et de varijs adulterij pœnis apud varias nationes, ac populos, atq; etiam populum ipsum Romanum, latè ibi & curiosè per eum ex *nu.*10.post Tiraq. *de legib.connubial.l.*13.*ex nu.*6. *cum sequentib.* Greg.*d.lib.*36.*ca.*6.*ex nu.* 9. *cum sequentib.* In arris idem probat communis, & in bonis etiam paraphernalibus, vt constat ex citatis à Farinac.*d.quæst.* 142. *num.*2.*&* 3. Menoch.*d.cas.*419.*nu.*59. Circa paraphernalia tamen, ab illa discedunt Panormitan.*d.c.plerunq;,nu,penult.* & alij quos sequitur Barbos.*loco citato num.*55. *&* 56. vbi distinguit, & pluribus citatis Sanch.*d. disput.*8.*nu.*10. contrariū tradens de iure Regio Castellæ, cum relatis ab eo ibid.in fin.

Quid

Quid verò de iure nostro Lusitano circa dotem, & bona alia adulteræ coniugis, prosequitur Barb. ex *d. numer. 56. versic. Sed videndum est, cum sequentibus & in l. si ab hostibus §. final. ex numer. 59. cum sequentibus eod. titul.* An verò mulier, quam maritus de adulterio non accusauit, possit, eo mortuo, ab hæredibus illius ciuiliter accusari ad dotis, & bonorum amissionem, agit Valasc. *cons.* 169. *tom.* 2. fusius Barbos. *d. l. 2. in princip.* 1. *part. ex nũmer.* 119.

11. Alimenta quoque propter adulterium amittit mulier, nec enim adulteram vir alere tenetur, vt tradit Abb. *in c. final. num.* 3. *de adulter.* Palat. *in repetit. rubr. de donat. inter vir. & vxor.* §. 64. *numer.* 9. Surd. *d. titul.* 7. *quæst.* 16. *numer.* 16. *& sequenti,* verius, & receptius dicit Barbos. *in rubr.* 2. *p. num.* 47. *ff. solut. matrim.* quod in adultera notoria intelligunt, quam maritus propriâ authoritate expellere domo potest, aliàs iudicis sententia erit expectanda, refert & sequitur Farinac. *quæst.* 143. *numer.* 44. Et an maritus notoriè adulteram propriâ authoritate expellere possit, & quando dicatur notorium adulterium, fusè per eum ex *numer.* 49. Et hæc quidem in foro externo; in interiori enim etiam occultæ adulteræ

adulteræ non expectatâ iudicis sententiâ posse maritum alimenta subtrahere,& iura alia maritalia,cum Sot.4. *dist*.36. *quæst. vnic.art*.3.*ad fin*.& aliis, quos refert, probat Sanch.*d.disput*.8.*numer*.25.Barbos.*d*.2. *part.rubr.numer*.26. & sequitur Farinac. *d quæst*.143.*numer*.44.*in fin*. Cæterùm, etiam factâ tori separatione propter vxoris adulterium,esse à marito alendam, tenent alij; & communem dicit, & sequitur Clar.*d*.§.*adulterium*, *numer*. 17. cuius ratio est,quia,etsi illa adultera sit, non tamen desinit esse vxor etiam post tori separationem *c*.2.*de diuort*.vnde,castitatem seruare tenetur maritus,& aliàs, recipere vxorem,cogendus erit, vt ex communi tradit Couar. *d*. §. 6.*numer*. 5. *versic*. *Imò* Clar.*d*.*numer*.17.Surd. *d*.*quæst*. 16. *numer*. 52.Barbos.*l*.*viro atque vxore*,*num*. 3. *in fin*. *ff*.*solut*.*matrim*. de quo latè Sanch: *d*. *libr*. 10.*disput*.9.*quæst*.3.*à num*.27. vbi quatuor in hoc sententias adducit. Ego quidem durum puto, alimenta absolutè negare, præsertim, ne fragili mulieri necessitatis obtentu, in turpi vita perseuerandi occasio detur; onerosum verò duco, coniugem adulterij causa domo expulsam, vt coniugem alere; quocirca, rem hanc sic tem-

tempefandam iudico, vt alatur quidem maritali iure; quia maritus eius verè eſt, non tamen, alatur vt coniux, ideſt, alimentis coniuge dignis, quia illâ coniugio ſe præbuit indignam. Sed & his alimentis priuanda erit, ſi in eodem crimine relabatur; iniurioſum, namque, ſatis eſſet, & bonis moribus contrarium, extra domum alere in adulterio perſeuerantem; quaſi ſic, alimenta quæ ſatis ſint, vt turpis quæſtus occaſio amputetur, honeſtatis causâ & fauore præſtita videantur, dum caſtè & honeſtè vixerit.

12. Non ſolùm autem propter adulterium, ſed etiam propter libidinoſa oſcula, amplexus, aut turpes alios tactus diuortio locum eſſe, & dotis amiſſioni, tenuit Bald. *in c. tuæ, numer. 4. de procurator.* cuius ſententiam communem dicit Nicol. Bellon. *in rubr. numer.* 81. *C. de edend.* & ſequuntur alij quos refert Barboſ. *d. l.* 2. *in princip* 1. *part. numer.* 69. *verſic. Amplia tertiò*, & ferè ab omnibus ſecutam in *d. rubr. C. de edend. & in rubr. extr. de iudic.* ſcripſit Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *caſ.* 287. *numer.* 7. vltra quos eam ſequitur Surd. *d. titul.* 7. *quæſt.* 16. *numer.* 32. *ſequentib.* vbi huius ſententiæ argumento, circà alimen-

torum

torum priuationem idem probat post Lar. ab eo citatum in *l. si quis à liberis §. si quis ex his, numer. 77. ff. de liber. agnoscend.* Contrariam verò sententiam probat Bellon. *d. rubric. numer.* 83. Couar. *d.* §. 6. *numero tertio.* Tholosan. *d. lib.* 9. *cap.* 23. *numer.* 13. Menoch. *d. numer.* 7. *cum sequentibus* Barbos. loco proximè citato *in numeris sequentibus* vbi pro ea alios allegat, & communem refert, & plurimos pro illa Farinac. *d. quæst.* 142. 3. *p. numer.* 141. Sanch. *d. lib.* 10. *disputat.* 4. *numer.* 12. vbi probat, & verissimum dicit, solos tactus quantumuis libidinosos, atque animo perueniendi ad adulterium habitos, eo non sequuto, nec diuortio, nec dotis amissioni iustam præbere causam, & pro hac sententia in vtroque membro alios allegat, idemque contra Lar. & Surd. probat circa alimenta *disputat. octaua numero vigesimo septimo.*

Ego quidem, in dote, & alimentis sententiam hanc libenter amplector; amplioque, vt locum habeat, etiam si mulier pluries in his lasciuis actibus sit deprehēsa, ita vt impudicæ notam incurrat; quod enim in adulterij causa traditū extat, quo maior marito irrogatur iniuria,

& maius

& maius ab vxore committitur delictum, nulla iuris ratio patitur, vt ad oscula, & tactus alios turpitudinis extendatur; hæc enim, etsi veneris prælудia sint, & argumentum, vt inquit gloss. in *l. quod ait lex, verb. in ipsis rebus ff. de adulter. & in l. 1. verb. propter voluntatem ff. de extraordin. criminib.* quam vt singularem notat Angel. ibi, adulterium tamen verè non sunt, nec per se sola sufficiens probatio illius absque alijs loci, & temporis circunstantijs, vt constat ex traditis per Barbos. *d.* 1. *part. l. 2. nu. 73. & sequenti*, latè Farinac. *d. titul. de delict. carn. quæst.* 136. *à numer.* 129. *cum sequentibus* atque ideo, lex pœnalis in illo scripta, ad casum alium diuersum extendi non debet, præsertim qui non tam graue delictum secum inuoluat.

13. Quod verò attinet ad diuortij causam, quam Doctor. in quæstione proposita; eâdem resolutione determinant cum dotis amissione, non ita absolutè sententiam illam probo, sed in casu isto aliter sentio propter disparem vtriusque casus rationem, quæ diuersum ius inter vtrumque mihi persuasit. Etenim, quod propter oscula & tactus mulier dotem non amittat, iniuriosum marito non est; iniuria, nam-

namque, illius in ipsis vxoreis tactibus consistit, non in eo quòd propter hoc dotem illa non amittat; at verò, quòd impudicam, & abstinere nolentem ab his actibus, secum habere, & coniugali nomine & honore tractare cogatur, iniuriosum & acerbum valde est, præsertim viro honesto, assiduique domi iurgij occasio. Nec sanè iustior apparet ex parte mulieris, diuortij postulatio propter mariti sæuitias, quæ iustam diuortij causam præbent, quàm ex parte mariti, propter incorrigibilem vxoris impudicitiam; quare & hæc ex parte mariti iusta diuortij causa censenda erit, tametsi ad dotis amissionem sufficiens non sit. Puto, itaque, mulierem lasciuis tactibus impudicam, & quæ nec à viro correpta ab illis se continet, dimitti posse, dote non amissâ; & in his terminis, diuortij, ac dotis disparem causam censeo propter diuersitatis rationem.

Illud inter omnes constat, viri, atque 14 vxoris adulteria compensari ad euitandas ciuiles pœnas bonorum, ac diuortij, de quo est tex. *in c. intelleximus, de adulter. & regula l. viro atque vxore ff. solut. matrim.* tradit Abb. *in c. 1. vt lit. non contestat. nu. 3.*

Couar.*d.*§.6.*numer*.5. Tholosan. *d. lib.*9. *cap.*23.*numer*.15. *& alijs citatis* Barbos. *in rubric.*2.*part. num*.38. vbi pro communi ponit *ff. solut. matrim. & d.*1.*part.lib.*2. *in princ. à numer* 97. *versic. Limita secundò*, plures, more suo, diligenter ac fideliter refert Sanc. *d. lib.*10. *disp.* 8.*numer*. 29. *& post eum* Prosper. Farinac. *d. titul. de Delict. carn. quaest.* 142. 1.*part. numer*. 39. *& qu. sequenti, nu.*96. quibus constat, non solùm paris adulteri; exceptione posse vxorem elidere mariti intentionem pro adulterio ciuiliter agentis, sed etiam adulterum virum conuenire ipsam ciuiliter posse ad tori separationem, lucrandamque donationem propter nuptias, vt probat tex. *in d. c.*1. *vt lit. non contestat.* vbi gloss.1.& Abb. *d. numer*. 3. & communis ibi secundùm Sanc. *d. disput.*8. *numer*.11. vbi alios refert, Farinac. *d. quaest.*142. *num.* 35. *& sequenti*, vbi plurimos refert communem testantes, & *d. quaest.*143. *num.* 22. *& sequent.* Quae communis & recepta traditio intelligenda planè est, nisi post mariti adulterium mulier illi reconciliaretur; nam si illa de adulterio postea ab ea commisso, à viro ciuiliter accusetur, non poterit de praecedente illius adulterio excipe-

excipere, nec paris delicti compensatione vti.

Quod probatur ex recepta vtriusque iuris conclusione, secundùm quam, adulterij vxoris pœnæ reconciliatione expressa, vel tacita, p ıta, per coniugalem coitum, tolluntur, & omnia ad pristinum redeunt statum, de quo per Barbos. *d. l. 2. in princ.* 1. *part. ex numer.* 100. *versic. Limita tertio*, vbi latè prosequitur, post eum Farinac. qui plures refert *d. quæst.* 142. *numer.* 68. cum sequent. Et reconciliatio ista, & repositio per eam in pristinum statum, etiam post latam sententiam super diuortio, & dote locum sibi vendicat, vt per Barbos. *d. numer.* 100. *ad fin. versic. Quæ reconciliatio*, Farinac. *d. qu.* 142. *nu.* 70. Sanch. qui alios refert *d. disput.* 8. *numer.* 21. vbi vltra alia pro hac sententia expendit tex. *in c. plerunque, de donat. inter vir. & vxor.* Si ergo vxoris adulterium, quod grauius est, & detestabilius, vt tradit Tiraque *de legib. cõnubial. l.* 1. *num.* 46. reconciliatione aboletur ita, vt de eo mulier à marito accusari deinde nõ possit, multò magis mariti adulteriũ, coniugis reconciliatione expressâ, aut tacita remissum cẽseri debet, vt mulier adulterij postea ab illa cõmissi,

à viro accuſata, maritalis adulterij præcedente iam reconciliatione aboliti exceptione, compenſationèue haud quaquam excuſetur. Et ita in terminis ad vtrumque coniugẽ, contra Hug. Turrecrem. Archid. & Bellamer. *in c.* 1. 32. *quæſt.* 6. & Gregor. Lop. *l.* 8. *verb.* Eſſe miſmo, *titul.* 2. *part.* 4. ab eo relatos probat Sanc. *d. lib.* 10. *diſput.* 6. *numer.* 7. qui idem tenet *diſput. ſequent. numer.* 1.

15. Quod autem de pœna dotis, ac donationis propter nuptias adulterij cauſa dictum̃ eſt, accipiendum ſic eſt, vt ſi adulteri coniugis liberi extent, coniux innocens ſolum habeat bonorum vſum fructũ dum viuit & proprietate liberis reſeruatâ, vt probat tex. *in l. conſenſu* §. *vir quoque, verſic. Si verò filio C. de repud. & in Auth. vt lic. matr. & auiæ* §. *quia verò plurimos, &* §. *ſi vir de adulterio, & ibi gloſſ. ver. continentur, collat* 8. *gloſſ.* 1. *ſic intelligenda, in c.* 1. *vt lit. non conteſtat.* quam inſignem vocat Couar. *de ſponſalib.* 2. *part. c.* 7. §. 6. *nu.* 4. tradit Barboſ. *d.* 1. *part. l.* 2. *in princ. num.* 62. *& ſequent.* vbi in materia agit de iure noſtro, & Caſtellæ, Regio, cuius ad ius Regium explicationem ſequitur Sanc. *d. l.* 10. *diſput.* 8. *numer.* 12. Illius verò explica-

tio

tio, communis iuris correctionem per Regium in aliquibus inducit; sic enim explicat ord. nostram *lib*. 5. *titu*. 15. §.6. in antiquis, quæ hodie est *lib*. 5. *titul*. 25. §.6. *&* *lib*. 1. *titul*. 20. *lib*. 8. ordinamenti in Regno Castellæ, vt, si maritus criminaliter adulteram accuset, & secundùm leges pœnam mortis subeat, tunc liberi illius siue ex eodem, siue ex alio matrimonio suscepti, statim in bonis matris succedant, quoad proprietatem, & vsumfructum; si verò maritus ciuiliter agat, tunc bonorum vsumfructum habeat, dum viuit coniux adultera, illâ verò mortuâ succedant liberi illius. Sed & in casu isto, deducta liberorum primi matrimonij, si qui supersint, legitima, in reliquo bonorum diuisionem putat inducendam secundùm decisionem *tex. in l. hac edictali C. de secund. nupt.* quæ etiam pertinet ad bona adulteræ filios habentis ex alio matrimonio, secundùm Bald. *ibi numer*. 5. *&* *in c. 1. numer*. 21. *vt lit. non contestat*. Couar. *d*. §. 6. *numer*. 4. & alios quos refert Barbos. loco citato *numer*. 64. *in princ*. vbi cōmunem dicit traditionem, quæ in his terminis iure Regio non inuenitur correcta. Atque ita ille ad ius Regium vtriusq;

Regni, quem retulit; & secutus est Sanch. *d. disput.* 8. *num.* 12.

16 Ego in primis, doctissimos viros Barbos. & Sanch. (eorum pace dixerim) in collapsos puto, quod aiunt, maritum ciuiliter agentem, vsumfructum bonorum adulteræ vxoris filios habentis lucrari interim dum illa superstes est, ita vt eâ mortuâ liberi illius statim succedant; id enim à communi iure deuiat, secundùm quod in casu isto vsusfructus bonorum adulteræ ad maritum pertinet dum ipse viuit vt bene probat text. *in d. l. consensu §. vir quoque, versicul. Si verò filio*, ibi, *Omne quicquid ex nuptijs lucratum est, filio, seu filiæ, filijs, seu filiabus post mortem accipientis seruari*; & ita est communis traditio, cui Barbos. etiam & Sanch. attento iure communi planè assentiunt; nec verò est vnde correctionem illius iure Regio colligant, vt vsumfructum in mariti persona duraturum secundùm ius commune, adulteræ mulieris vita terminent, secundùm ius Regium; eo enim iure, siue Lusitanum, siue Hispanum attendas, nulla vsusfructus, aut reseruandæ liberis proprietatis mentio fit, sed maternorum bonorum successio illis simpliciter defertur; quod

est

est intelligendum quando mater de adulterio accusata pœnam mortis patitur legibus statutam, vt bene expendit Barbos. Atque ita, ius Regium in casu isto loquens, in quo nulla vsusfructus ratio habetur, sed bonorum successio plenè defertur, non est trahendum ad vsusfructus casum cum ciuiliter agitur, cum iuris cõmunis correctione; præsertim, quod peculiaris quædam ratio est, quâ Legislatores moueri potuissent ad sic statuendum in capitali matris adulteræ damnatione, nempe, vt tristissimo matris euentu afflictis liberis non augeretur afflictio dilata bonorum eius successione, sed magis præmatura ac plena successio, solatij qualisqualis loco esset *l. iure succursum ff. de iure dot.* quæ ratio planè cessat, cùm mulier ad mortem non est accusata, sed ciuiliter conuenta & condemnata; imò, in casu isto commiserationis quædam ratio exigebat, aut etiam recompensandæ iniuriæ ratio, vt quando maritus plenam bonorum proprietatem non lucraretur, quia liberi extant, eorum habeat vsumfructum dum ipse viuit, vt in casu isto, communi iure dispositum videmus, communi omnium consensu sic in-

intellecto, cui quia Regium non contradicit,non est cur ab eo deuiemus.

17 Deinde aduerto, præsentem casum longè diuersum esse à casu *l. hac edictali C. de secundis nupt.* idcircoque ad diuisionem de qua ibi non pertinere, quicquid Bald.& alij relati & secuti à Barbos. *d. l. 2.num.63.& sequenti* contrarium opinentur,etenim *d. l. hac edictali*, coniugis secundas nuptias contrahentis immoderatis largitionibus erga nouum consortem obuiatur, ne noui coniugis excrescente amore decrescant bona in præiudicium liberorum prioris tori, idcirco statutum est,ne,qui ad secundas conuolat nuptias, in nouum coniugem transferri possit lucratiuo titulo,siue inter viuos, siue vltimæ voluntatis actu, vltra portionem vni ex filijs ex priori matrimonio susceptis datam,aut derelictam,etsi plures sint filij, nec portio omnium æqualis sit, minor pars spectanda erit, & quod vltra donatum, relictumúe coniugi fuerit, liberis accrescet, saluâ tamen semper illis legitimâ permanente,iuxta tex. ibi : At verò, adulterij casus dissimilis valde est, & diuersæ longè rationis, quia eius euentu, marito vxoris adulteræ bona deferuntur,

non

non quidem, quaſi lucratiuo titulo, ſed oneroſo valde, nec de voluntate vxoris, ſed illa inuita. Vnde ceſſat ratio quâ illa bonorum diuiſio inducta eſt, & coarctata largitio in *d. l. hac edictali*, *ſeruandaq́;* *erit deciſio d. l. conſenſu* §. *vir quoq́;*, *verſic. Si verò filio*, *&* *d. Auth. vt lic. matr. & auiæ* §. *quia verò plurimas*, *&* §. *ſi vir de adulterio.*

Quæ autem dicta ſunt de ciuili adulterij damnatione; cùm, ſcilicet, agitur ad tori ſeparationem, & bonorum amiſſionem, à pari procedunt in viro, atque vxore, tam vbi liberi non extant; quàm vbi extant, pariaque reputantur delicta, vxoris adulterium, atque mariti, ſiue agẽdo, ſiue excipiendo in ciuili accuſatione; vt conſtat ex ſupradictis.

In criminali verò, ad imparia iudicantur 15
marit⁹ & vxor, qa marit⁹ criminaliter vxorẽ accuſare poteſt de adulterio, nõ verò è cõtra vxor maritũ *l.* 1. *C. de adulter. c.* apud miſericordem *verſicul. Hoc in mulieribus* 32. *queſt.* 1. tradit Abb. *in c.* 1 *numer.* 3. *vt lit. non conteſtat.* Tiraq. 1. *connubial. numer.* 44. *& ſequenti*, vbi rationem differentiæ inter virum, & vxorem aſſignat, & latè proſequitur Couar. *de ſponſal.* 2. *part. cap.* 7.

§.6.Barbos.*in rubr.2.part. num.38. ff. solut. matrim.& in l.2.in princip.* 1. *par. numer.* 98.*versicul.cæterùm,eod.titul, & alijs citatis* Sanch.*d.lib.*10. *de matrimon.disputat.* 8. *quæst.* 3. *numer.* 33. post omnes Farinac. *d.titul.de delict.carn,quæst.*14.*numer.* 104. Petr.de Ledesma *in sum. in addiel. ad* 1. *par.cap.*29.*conclus.*4. *ad fin.* & sanè, quod ad accusationem attinet,certa est; & omnium consensu recepta prædicta differentia,quam probat expressè text. *in d. l.* 1. *C. de adulter*.transcriptus in *d.c. apud misericordem*(quod D.Gregorij est) *in versi. publico.* Et ita generaliter accipitur regula *l.viro atq; vxore ff.solut.matri.* quod paria delicta mutuâ compensatione tolluntur, cùm ciuiliter agitur, non verò in criminali accusatione, secundùm Bart. ibi *nu.* 2. communiter receptum,vt per Barbos. ibi.*n.*3. & 4.*& in d.l.2.in princ.*1.*par.nu.*99.

19. Sed quoad exceptionem paris delicti ex parte mulieris oppositam ad elidendam mariti accusationem, diuersæ sunt opiniones; alij, namq;, exceptionem ex parte illius in causa criminali, sicut & accusationem pariter negatiuè determinãt, quorum sententiam refert, & sequitur Sanch.loco proximè citato *nu.* 34. legem

Regiam

Regiam castellę expresse ita determinantem allegans 3.*titul.*20.*lib.*8. *recopilat.* Farinac.*quæst.*143. *num.* 78. vbi se refert ad scripta per eum *quæst.*142. *num.* 43. *& sequenti*, quo in loco contrarias retulit opiniones, nec aperit, quam magis elegerit. E diuerso Barbos. *d. l.* 2. *in princip.* 1. *par. num.* 99. *in fin. & sequenti*, oppositum censet, scribit enim, quod mulier opposita exceptione excludere potest maritum impudicum etiam ab accusatione criminali, & quod, si habeat maritus concubinam, vel aliàs committat adulterium, repelli potest per vxorem ab accusatione, iuxta rationem *tex. in l. si vxor* 13. §. *iudex ff. de adult.* vbi inquit, *periniquum enim videtur esse, vt pudicitiam vir ab vxore exigat, quam ipse non exhibeat.* Quam tex. rationem etiam ad maritum adulterũ pertinere, intelligit Barbos. *d. num.*100. secutus Cuiat. ab eo relatum, *nouel.* 22. *col.* 4. quanuis glos. ibi, & alij quos refert, tex. illum restringant ad eam mariti impudicitiam, quæ insurgit ex illius lenocinio. Et quod scripsit de excludendo marito propter adulterium illius, secundùm ius cõmune intelligit, idq; ex eo, quia iure communi attento, quilibet de populo adulte-

adulterium mulieris accusare potest, & ideo non manet impunitum delictum, quanuis maritus per adulterij exceptionem ab accusatione repellatur. Atque ita, secundùm eum, apud nos & in Regno Castellæ, quia in his Regnis nemo præter maritum, vxoris adulterium potest accusare, ne maneat impunitum, vxoris adulterium, non poterit maritus per eam repelli exceptione reciproci adulterij sicut non repellitur opposità lenocinij exceptione, vt per eundem *d.num.*100. *versic. Quinimo.*

20 Circa quam insignis viri, atque primarij quondam apud Conimbricenses nostros præceptoris solutionem, primò quatenus habet, maritum ab accusatione vxorij adulterij repelli posse per vxorem exceptione adulterij oppositâ, secundùm ius commune, illius sententiæ aduersùs contrariam tenentes libenter assentio. Moueor, quia exceptionem hanc nullâ lege legimus improbatam, tametsi vxoris accusationem aduersùs maritum adulterum improbatam criminaliter institutam, & repulsam videamus in *d. l.* 1. *C. de adulter. & in d.c. apud misericordem* 32. *qu.* 1. quia verò plus est accusare, quàm excipere

pere, ex eo quòd mulieribus negatum legimus id quod plus est, & maius, inferre nō debemus ad denegationem eius quod est minus, ac fauorabilius, cuiusmodi est exceptio mulieris ad repellendam mariti accusationem. Rursus, ad ciuiles pœnas, diuortij, scilicet, & bonorum mariti & vxoris adulteria paria iudicantur, & mutuâ compensatione tolluntur, iuxta receptissimam omnium traditionem, de qua sup. porrò, minus est excipere de mariti adulterio ad repellendam criminalem eiusdem accusationem, quàm de eodem ad pænas tametsi ciuiles accusare eundem; quia mulier excipiendo, nihil aduersus maritum adulterum postulat criminaliter, aut ciuiliter; at verò agendo, in ciuilibus pænis condemnari eum sibi, exigit, quod illo maius est; cui ergo licet quod est plus; licere vtique debet, quod est minus, & qui ad agendum admittitur, est ad excipiendum multò magis admittendus, regul. *cui licet*, regul. *qui ad agendum, de regul. iur. lib.* 6. *l. non debet cui l. inuitus*, §. 1. *ff. eod. titul.* Et sanè, si ius commune attendamus, securior hæc opinio apparebit cùm, non obstet ratio illa, quâ contrariam tenentes moueri potuissent,

ne, scilicet, vxoris adulterium, quod graue est, & publici iudicij crimen, *l.* 1. *ff. de publ. iudic.* § item lex Iulia *de adulterijs instit. eod.* maneret impunitum, quia cuilibet de populo libera manet eo iure facultas accusandi crimen istud. *l.* 1. §. *final. in fin. & l.* 4. *versicul. extraneis*, *& in* §. *si ante extraneus ff. de adulter. l. quamuis in* 2. *iunct. glossa ibi, verb. proximis & communi C. eod.*

21. Quæ ratio cùm cesset attento iure Regio, secundùm quod nullus alius præter maritum adulterium vxoris accusare potest, vt apud nos probat ord. *lib.* 5. *titul.* 25. §. 2. *&* 3. eo iure attento contrariam sententiam securè sentit Barbos. *d. num.* 100. In quo tamen ego ab illo haud hæsitans dissentio per ea quæ dicta sunt in terminis iuris communis, quæ etiam de iure Regio locum sibi æquè vendicant. Et non obstat, quòd adulteriũ vxoris impunitum manebit, si illa maritum accusantem excipiendo de adulterio illius repellere possit, quia iure Regio nullus alius ad accusandum admitti potest; nam, iniquũ reputari non debet, nec inconueniens, vxoris adulterium manere impunitum marito non accusante, quando statutum lege

lege ita sit, vt illo nō accusante illa ab adulterij crimine libera dimittatur nec alius eam accusare possit *d. titul.*25.§.2.*&* 3.si enim iniquum reputaretur, adulteriū manere impunitum, marito nolente accusare, alius admitteretur, quo accusante puniretur, vt iure communi constitutum extat, quod iure Regio correctum in hoc reperitur coarctatâ facultate accusandi ad solius mariti personam fauore matrimonij; si ergo iniquum non existimatur, nec inconueniens iure Regio attento vxoris adulterium impunitum manere, nihil interest, id ita euenire, quia maritus accusare nolit, aut quia non possit, legitimâ exceptione impeditus; sicut & impunitum manet cùm maritus præuentione mortis impeditus non potuit accusare, *ord. d. titul.*25.§.5.*à contrario sensu.* Denique, nec iure communi hodierno certum ita est, extraneum omnino alienæ vxoris adulterium posse accusare non accusante marito, aut personis contentis in *d.l. quanuis* 2.2.communes enim in hoc inuicem cōtrariæ traduntur opiniones, vt videre est apud Farinac.*d.quæst.*141. *numer.* 36.*& sequenti*; & sanè opinio negās humanior est, & literę tex.*in.d.l.*quanuis magis cōuenit.

Leno-

22. Lenocinij maritalis diuersa ratio est; lenocinium, namque, detestabile crimen est, quod leges odio habent, & grauiter puniunt, vt in *Auth. de lenonibus collat.* 3. & maius homicidio, atque etiam adulterio ipso maius reputatur, vt in adulterio loquens probat Menoch. qui alios refert, *de arbitr. centur.*6.*cas.*534.*numer.*2. vbi de lenonibus copiosè & erudite, agit, & cõstat ex citatis à Farinac.*d.tit.de delict.carn. num.quæst.* 144. *num.* 1. *&* 2. qui etiam de lenonibus fusè egit; & de mariti lenocinio ibidem per eum ex *numer.* 69. *cum sequentib.* & Menoch. *d.cas.* 534. *ex num.*20. Quod quidem multò grauius & detestabilius est alijs extraneorum lenocinijs; nec tamen illo vxoris adulterium excusatur, onerat verò maritum ipsum *l.*2. §. *si publico, versicul. lenocinium & l. si vxor* 13. §. *iudex, versi. Quæ res ff. de adulter.* Quod sic intelligẽdum est, vt maritus exceptione lenocinij oppositâ per vxorem, ab accusatione adulterij repelli possit, *d. l. si vxor* §. *iudex. l. cum mulier, in fin. ff. solut. matrim.* quam *gloss. final.* ibi, *& in d.* §. *si publico*, concordat cum tex. ibi, & citati à Farinac. *quæst.*142. *numer.* 81. marito verò exceptione illa repulso alius de populo vtrum-

Vtrumque coniugem poterit accusare;&, si non sit qui accuset, iustitiæ minister apud nos accusat, & acerbè puniuntur *d. titul.*25.§.9. Ex quo prædictam exceptionem, dilatoriam dicit Barbos. loco supra citato *d.num.*100. proindeque ante litem contestatam ab vxore opponi debere. Quod in exceptione adulterij marito obiecta apud nos aliter se habet, quæ quia delictum perimit, iuxta supra dicta, peremptoria censenda est.

Ex prædicta verò sententia, quâ diximus, 23
maritum exceptione adulterij repelli posse à criminali accusatione adulterij vxoris suæ, inferri potest ad leges potestatem marito tribuentes occidendi coniugem adulteram, vt non procedant casu, quo ipse quoque maritus per id tempus concubinam retinebat, aut aliàs adulterio erat innodatus. Quod ita, licèt non isto fundamento, sed alio, sub dubio tamē tradidit Hypolit. *in l. patre vel marito,nu.* 11.*versic.Et ex prædicta doctrina ff.de quæst.* *&* *l.* 1. §. *item diuus numer.* 6.*ff. de sicar.* subscribit Carrer.*de homicid.*§.6.*num.*248. & cogitandum reliquit Couarru. *de sponsal.*2.*part.cap.* 7. §. 7. *num.* 7. contrarium verò probat Barbos.*d.l.*2.*in princip.*1.*part.*

L *numer.*

numer. 98. *versic. cæterùm hæc collectio,* & *numer.* 100. *Gratian. regul.* 469. *numer.* 9. Azeued. *l.* 4. *numer* 31. *titul.* 20. *lib.* 8. *recopilat.* relati & secuti à Sanch. *de matrimon. lib.* 10. *disputat.* 8. *quæstio* 3. *numer.* 35. Et mouentur, quia hæc vxoris occisio propriâ authoritate, magis assimilatur accusationi criminali; ad quam cùm imparia iudicentur vxoris, & mariti adulteria, occidendi vxorem potestas lege concessa, sublatâ non intelligitur propter mariti adulterium. Quæ quidem ratio Hippolyt. fundamento obuiat, quod erat è compensatione vtriusque adulterij ad liberandam mulierem à pœnis ciuilibus, vnde ad casum propositum argumentabatur Hyppolyt. cæterùm retentâ sententiâ quam sup. posui, ad eum ex illa bene infertur; nec tunc obstat prædicta ratio, quia, & si demus, occisionem coniugis adulteræ propriâ authoritate, criminali accusationi assimilari, nec ad illam pares haberi maritum, & vxorem, tamen ratio ista, id tantũ euincit, nõ posse vxorẽ, maritũ adulterij causa occidere, quãuis è cõtra maritus possit occidere, coniugẽ adulterã, quẽadmodum nec illa accusare illum criminaliter potest, & ille accusare sic eam potest,

test,non verò euincit, maritum occidere impunè posse, quam similis adulterij exceptione opposita accusare non poterat; imò retorquentur pro hac sententia ratio illa, si enim occisio accusationi assimilatur, & accusatio exceptione adulterij tollitur, tolletur vtique & occidendi facultas, propter adulterium mariti quasi in casu isto, quo mulier iure exceptionis sibi competentis vti poterat, occidendi facultas lege concessa non intelligatur, tum ne mulier iure suo priuata maneret, tum etiam propter rationem scriptam in *l.si vxor.§.iudex ff.de adulter.*

Hic se offert quæstio, quæ inter Do- 24
ctor. frequens, & dubia est, de lege permittente marito, vxorem & cùm ea adulterantem in crimine deprehensos occidere, an, scilicet, lex occidentem ex hac permissione in foro quoque conscientiæ tueatur. Quam quæstionem, ad vtramque partem disputat Couar. *sponsalib. 2. par. cap.7.§.7. ex num.* 8. & negatiuam partem communem dicit, & veriorem *num.*9. *in fin.* quam post alios sequitur Eman. Rod. *in sum.*1.*par.c.*204.*concl.*9. *Azor. institution..moral.l.*5.*c.*20. *versic.dubitatur.*1.*par.* vbi ait, quod constans est omnium opi-

nio,non licere marito,aut patri, vxorem, aut filiam in adulterio deprehensam necare absque lethali peccato, latè defendit Fortun. *de vltim.fin.iur. ileation*.11. *principali ex numer*. 124. & pluribus pro ea è Theologicis, & Iuristis citatis sequitur Sanch.*d.l*.10.*disp*.8.*q*. 3.*num*. 39. Alij verò tenent, maritum vtendo legis facultate non peccare, si non odio, aut propriæ vindictę animo, sed quasi legis minister, publicæ vindictæ causa, seu iustitiæ zelo occidat adulteros; quā sententiā sequuntur relati à Sanch. loco citato *num*. 37.& vltra eos Barb.noster in *l. si ab hostibus*.§.*final.num*.43.*versicul. Pro concordia, & num.sequenti ff.solut.matrimon*. Et similis ęst quæ circa bannitum traditur, stante statuto, quòd à quolibet occidi impunè possit, occisorem enim peccato non ligari tradit Alex.magis communem sententiam ita esse, dicens, *in l.si plagij num*. 2. *ff. de verbor.obligation*.sequitur Clar.*in* §.*homicidium. num*. 54. *ad fin*.& vt communem, ac veriorem, & consuetudine receptam per totam Italiam; probat Azor. *d. lib*.5.*c*.25.*q*.11.quæ sanè intelligitur quando publicæ vindictæ,& iustitiæ zelo occidit, si enim priuatæ vindictæ, & inimici-

tiæ

tiæ causa occidit, tenebitur in foro conscientiæ, & ita in casu alio obseruat Glos. 1. *in c. cum in lege* .23. *quæst*.4. & in bannito post alios tradit Felin. *in c. quæ in ecclesiarum, num*.14. *de constitut*. Gom. *l*.76. *Taur. in fin*. Clar. *in* §. *homicidium, numer*.54. Menoch. *de arbitr. lib*.1. *q*.90. *numer* . 6. *& numer*.48. cum citatis ab eo ibid. tradit, etiam in foro exteriori arbitrio iudicis fore puniendum, qui priuatæ inimicitiæ ac propriæ vindictæ causa bannitum occicidit, tametsi lex impunè occidi permittat; intelligitur enim de occisione quæ fit publicæ iustitiæ zelo, & subdit, quòd in dubio præsumitur occidisse ob liuorem & inimicitiam, non ad reipublicæ vtilitatem, *c. si omnia*, & ibi gloss. *verb. inuidiæ* 6. *quæst*.1. Felin. *d. c. quæ in ecclesiarum, nu*. 13. Anton. Rub. *in l. non solùm* §. *mortem num*.401. *ff. de nou. oper. nuntiat*. Barbos. *d*. § *final. num*.44. Quæ sanè propriæ vindictæ, & odij præsumptio multò magis cadit in maritum adulteros occidentem, quotus enim quisque est, qui vxorem adulteram, ac adulterum cum ea inuentum, publicæ vindictæ, ac iustitiæ zelo, & non, vlciscendæ iniuriæ suæ causa interficiat? Atque ita, si qui odio, & iniuriæ vlciscen-

dæ causa interficit, reus est homicidij; in animæ iudicio, vt fatentur etiam ij qui partem negatiuam amplectuntur in quæstione proposita, certè, si rem magis, quàm verba spectamus, non multùm ij dissident à communi priore sententia oppositum affirmante; rarò enim casus eueniet, si quando eueniat sicut rara auis in terra, in quo contrariæ locus sit.

25 Sed absolutè & in casu illo raro, etiam communem sententiam probabiliorem censeo; cuius inter alia quæ pro ea adducuntur à Couar. & Sanc. vbi sup. primum & principale fundamentum est tex. *in c. inter hæc* 33. *quæst.* 2. vbi glos. communiter approbata secundùm Fortun. *d. illat.* 11. *num.* 129. hanc sententiam indistinctè probat, quanuis qui contrariam sequuntur, eam sub distinctione de qua sup. accipiant; ait verò tex. ibi, qui est Nicolai Papæ, quod, & si marito liceat secundùm mundanam legem vxorem adulteram interficere, sancta tamen Dei Ecclesia mundanis legibus non constringitur, quæ gladium non habet, nisi spiritualem, quo nō occidit, sed viuificat; tex. optimus D. Augustini, *in. c. si quod verius, ead. caus. & quæst.* Nec verò contrariam sententiam

tiam excusat ratio illa, quam vt pro illa vrgentiorem assertores eius comminiscuntur, nempe, maritum in casu proposito, vt legis ministrum considerari, quia potuit lex criminis executionem per ministrum ad id deputatum aliàs faciendam, subdito suo publicæ vtilitatis causa demandare, vt ex Paul. *in l. accusationis, ad fin. C. de his quæ vi, metusue caus. fiunt*, tradit Barbos. *d. l. si ab hostibus §. final. numer.* 43. *versic. Pro concordia*, & ad banniti occisorem considerat Felin. *d. c. quæ in ecclesiarum, numer.* 12. Quæ quidem ratio ad casum nostrum commentitia est, & inanis, siquidem & & publicus minister, si odio ac maleuolo in delinquentem animo eum occidat exequendo iudicis sententiam, peccabit, *c. de occidendis, iuncta gloss.* 2. ibi *in expositione* 2. *& c. cùm minister* 23. *quæst.* 5. porrò, quærere maritum, qui vxorem, & adulterum cum ea, in crimine deprehensos, non odio ac propriæ vlciscendæ iniuriæ causa, sed publicæ vindictæ zelo, occidat, est nodum in scirpo quærere.

Deinde, etsi zelum hunc in marito occidente considerare velimus, vt publicum

tamen legis miniſtrum & executorem conſiderare, non poſſumus, ſi iuſtam legem dicere debemus; etenim iniuſtum valde eſt, quemquam damnare, & miniſtro tradere ad occidendum illo inaudito. Quòd, ſi dicas, in crimine deprehenſum, vt notoriè delinquentem eo inaudito occidi poſſe legis poteſtate, quia notorietas ſententiæ æquiparatur, vt communiter notatur per text. *in l. emptorem ff. de action. empt.* quid reſpondebis ad legem permittentem marito, occidere vxorem adulteram quandocunque etiam in turpitudine non inuentam, qualem nos habemus? Sed nec in adulterio deprehenſa, notoriè rea eſt mortis quod ad maritum attinet, quem ſimilis adulterij exceptione ab accuſando, & occidendi facultate repellere poterat, vt ſup. tradidimus. Denique, in populo Chriſtiano nec de grauiſſimo crimine conuictos reos, ac iudicis ſententia condemnatos fas eſt, occidere per publicos miniſtros abnegata ſacramentorum copia, ſaltem confeſſionis, nam & ſacræ Euchariſtię viaticũ fidelibus vltimo ſupplicio condemnatis pridiè eius diei quo ſententia executioni mandanda eſt præſtari debere, pie ſatis ac ſaluberrimè prouiſum

uisum fuit lege nostra in noua collectione ord. *lib.5.tit.*138.§.2. & ibi etiam traditur, quòd religiosi viri ita condemnatis assistant ad solatium eorum, ac piam imminentis mortis instructionem, simulque sanctæ misericordiæ confratribus executio facienda denuntietur, quò condemnatum ad supplicij vsque locum comitentur, quod illi munus sedulò ac piè exequuntur sacra crucifixi Domini imagine ante reum eleuatâ, cuius aspectu, & præsentis mortis supplicium æquo animo suscipiant, & salutarem futuræ vitæ spem piâ mente concipiant. Si ergo lex ita piè & religiosè se habuit in executione facienda per publicum ministrum parte auditâ, & sententiâ condemnatoriâ, ritè latâ, dicendum non est, marito occidendi adulteros facultatem commisisse illis prætermissis, quasi eiusdem legis ministro, quò sic ille à peccato excusetur.

Et hæc quidem ratio non solùm mari- 26
tum ipsum legis potestate vtentem onerat, sed legem ipsam in turpitudine deprehensos occidere permittentem grauiter afficit, quam ex hoc vt iniustam, & à pietate Christiana longè alienam damnat Fortun. & reputat inualidã, *de vltim.*

*fin.iur.d.illat.*11.*num.*126.*cum sequentibus.* Ego quidem, maritum occidentem vxorem,& patrem filiam adulteram, lethaliter semper peccare, existimo, & quidem grauissimè; nec vnquam in foro animæ legis potestate excusabuntur; legem verò ipsam,quam sub Christianis ac catholicis Principibus latam, & à viris prudentibus approbatam,ac vsu receptam videmus,vt iniustam damnare, non ausim, quam potiùs sustinendo, permissiuam mali dicerem, ad mala alia grauissima euitanda,cuiusmodi est adulterium, quod quidem grauissimum & detestabile omni iure diuino & humano crimen est, de cuius grauitate,& pœnis, antiquo,& recentiori iure inductis ex sacris,& humanis literis, videndus est Salzed. ad Bernard.*in practica criminali c.* 85. *verb. Grauitatem*, fusiùs post eum Farinac. *in praxi* 4. *tom. tit. de delict. carn. quæst.* 141. & ante eos Couar. *de sponsalib.*2.*part.c.*7.§.7. latissimè Tiraq. *de iure marit.l.*13.*à num.*1. cum multis sequentib. Non,itaq;, legem defendo, quasi mariti ministerio ad publicam criminis vindictam vtentem; iuxta hunc enim sensum, iniqua appareret,& à Christiana pietate aliena valde, vt ex prædictis constat.

Nec

Nec eam item probo, quasi iusto dolori mariti in crimine deprehensos occidentis parcere voluisset; nam iustus hic dolor, quem temperare, difficilimum est, pęnam temperat excludens ordinariam, non mitiorem aliam. *l. si adulterium cum incestu §. Imperatores ff. de adulter. l. si quis in graui §. si maritus, iuncta gloss.* ibi, *verb. ignoscitur ff. ad senatus consult.* Sillan. *l. Gracch. in fin. C. de adult.* sed quasi mali permissiua sustinenda est; quod ipsam quidem legem nō efficit iniquam & inualidam, quando malum vnum permittit ad alia euitanda, quanuis, qui hac legis permissione vtitur, iniquè agat, vt in permissiuis alijs videre est, videlicet, in lupanarium permissione, & læsionis citra dimidiam.

Cæterùm, si, quid sentio, fas est dicere, 27
etsi legem de adulteris occidendis, sensu prædicto validam dicamus, procul tamen à finibus Christianis fore relegandam, & exterminandam illa maximè ratio suadet, quæ Christianam respicit pietatem ac religionem, cui sanè nequaquam conuenit, sed ab ea longè abhorret, vt ijs prætermissis quæ ad salutem animę conducunt, delinquentes vltimo supplicio afficiantur, etiam auditi, ac

ac de crimine ritè conuicti; multò minus igitur permitti debet, vt non conuicti nec auditi interficiantur; &, quod fideliũ mentes, ac humana etiam viscera maximè exulcerat, vt in peccato ipso occidantur, quo, non corpus tantùm, sed & animam perire, probabile est; nam etsi inter mortis angustias, & anxietatem, de peccato doleat imminentis pœnæ metu, attritio hæc est, quæ absque sacramento ad vitam non proficit, contritionem verò eo statu habere, specialissimum diuinæ largitatis beneficium est. Nec in illo solùm facinoris statu, sed vtcunque eueniat filijs huius sæculi insperata mors, æternæ vitæ periculo magno est, & nocumento; vnde sancta Ecclesia inter alias Litaniarum supplicationes, Deum precatur, vt à subitanea & improuisa morte liberet nos; quæ quidem pia & communis ad Deum supplicatio contraria est legi subitaneam & improuisam mortem in subditos permittenti. Ex quo, multò magis Catholici Principes, Ecclesiæ ipsius filij, de suarum legum catalogo auferre deberent legem tanti mali permissiuam; præsertim quod ratio illa permissionis, vt, nempe, adulteria euitentur, sterilis nimis

est,

est, vt propter eam lex tanti mali, aut etiam tantorum malorum permissiua euulgetur; adulterium, namque; non rarò committitur, & coniux pudica, pudicitiæ ipsius, mariti, ac virtutis amore illud abominatur; quæ verò impudica est, legis metu ab illo non cohibetur, certam semper, aut, vt certiùs loquar, cæcam occulti criminis, instigante Diabolo, spem sibi proponens.

Additur, ciuilibus legibus antiquis, & 28
nouis, quibus adulteria puniuntur, nunquam marito in coniugem adulteram eiusccmodi potestatem esse tributam, & tamen patri in filiam sub sua potestate constitutam in adulterio deprehensam tribuitur, & marito in adulterum quando vilis conditionis est, eius, inquam, quæ describitur *in l. marito ff. de adulter.* Et certè, quòd patri potius quàm marito occidendi tribueretur facultas, ratio in promptu est, quæ scribitur à Papinian. *in l. nec in ea, in fin. ff. de adulter.* vbi, *Ideo autem,* inquit, *patri, non marito mulierem, & omnem adulterum permissum est occidere, quia plerunq; pietas paterni nominis consilium pro liberis capit; cæterùm, mariti & calor, & impetus facile sæuientis fuit refrænandus.*

Quæ

Quæ ratio clarè innuit, occisionem adulterorum propriâ authoritate legi inimicam esse, quam idcirco in marito cohibuit, patri verò permisit, paterno amori, & optimo illius pro liberis consilio confidens.

29 Maior verò difficultas est in inuestiganda ratione differentiæ quod ad maritum attinet, inter adulterum, quem aliquando occidere, marito licuit, & vxorem adulteram, quæ iure communi huic nunquam potestati subiecta est; cùm, si illatam adulterio iniuriam attendamus, maiorem patiatur maritus ab vxore à qua maior exigitur fides, & coniugalis amor, quàm ab adultero, iuxta illud Psalm. 54. *Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem vtique. Et, si is qui oderat me, super me magna locutus fuisset, abscondissem me forsitan ab eo. Tu verò, homo vnanimis, dux meus, & notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos; in domo Dei ambulauimus cum consensu. Veniat mors super illos, &c.* Atque ita, quia vxor, socia rei humanæ, atque diuinæ domus suscipitur *l. aduersus. C. de crimin. expilat. hæredit.* & vnanimis marito est, *erunt*, inquit, *duo in carne vna*, Genes. 2. magis contra matri-

matrimonium ipsum, ac maritum delinquit adulterando, quàm qui eam adulterat; ex quo videbatur, quod facultas marito competens occidendi adulterum in casibus à iure permissis, in vxorem competere etiam, & à fortiori deberet, tanquã maioris vindictæ ream; cuius tamen contrarium legimus in *d.l.marito, iuncta gloss.* 1. ibi, *& gloss. verb. omnem in d.l. nec in ea, versic. Ideo autem l. si adulterium cum incestu §. Imperatores, eod. titul.* Cuius discriminis ratio, peruia quidem non est; in eo tamen consistit, vt puto, quia secundùm ius antiquum non licebat marito adulterum vxoris suæ in adulterio vbicunq; deprehensum occidere, etsi vilis conditionis esset, sed tunc demum, cùm in domo mariti ipsius deprehendebatur, vt probat *tex. in d.l. marito*, quod hodierno iure latiùs extenditur præcedente trina illa contestatione, de qua in *Auth. vt lic. matr. & auiæ §. his quoq; collat. 8. & Auth. si quis ei C. de adulter.* atque ideo, etsi vxor adulterio ipso grauiùs delinquat, maioremq; irroget marito iniuriã, quàm adulter illius, seueriùs tamẽ in illum animaduerti debuit, quia ex parte illius duplex cõmittitur iniuria, & duplex delictũ, vnum; quia mariti

mariti domum ingreditur adulterandæ vxoris illius causa;alterum, quia adulterat. Dicet aliquis, etiam vxor ipsa maiorem irrogat iniuriam, cùm in domo mariti committit adulterium, quàm cùm alibi, vt probat *tex. in l. quod ait lex §. sufficit, versic. Illa ratio ff. de adulter.* sed respõdetur quòd hoc adulteri crimen, & illatam ab eo iniuriam magis aggrauat; si enim illa maiorem infert iniuriam adulterium committendo in propria mariti domo, quæ vtrique communis est; profectò multò magis in domo eadem offendit ille, cui nullum eam ingrediendi ius competebat, imò, solo ipso domus ingressu adulterandæ vxoris causâ grauiter offendit virum eius. Atque ita, in hoc, puto, quod consistat discriminis ratio, vt adulter occidi aliquando impunè possit, adultera verò nunquam, secundùm ius ciuile.

Ex quo, redeundo ad propositum, suaderi multò magis potest, patriarum legum abolitio de occidendis adulteris propriâ authoritate; si enim ciuilibus legibus, quorum Authores salutem animarum non curabant, eiusmodi potestas marito in vxorem nunquam datur, & in

in adulterum non liberè datur, ſed certis conſtricta caſibus; profectò, inter Chriſtianos, quibus præcipua animarum, & colendæ pietatis cura eſt, multò magis poteſtas talis neganda erit, quæ & ijs quibus datur, & in quos datur magna fert incommoda cum æternæ ſalutis diſpendio, ac probabili præſertim cùm in ipſa turpitudine occiduntur gehennæ ignis periculo. Deleatur, ergo, de libro legum Catholicorum Principum eiuſmodi lex, quæ, cùm magna ac certa ſecum mala ferat, nec malas fœminas, à malo refrænat, nec bonas excitat ad coniugalem fidem caſtitatemque ſeruandam; quia hæ caſtitatis ipſius, ac coniugalis ſocietatis, & virtutis amore peccare oderunt: illæ legis metu non ſe abſtinent, maritorum ignorantiam ſibi ſemper ante cæcos mentis oculos proponentes, cùm malo conſentiunt cæcâ ipſæ ignorantiâ ſua eluſæ.

)*(

ARTIC. SEPTIMI
Summaria.

I.

HONESTVM est, filias sine parentum consensu non nubere. Et ante vigesimum quintum ætatis annum nubentibus sinè parentum consensu pœna exhæredationis imponitur communi iure, & Regio.

2. Filia in corpus suum peccans ante vigesimum quintum ætatis annum pœnam exhæredationis incurrit. quam non incurrit peccans post annum illum, contra quod mouetur difficultas, & soluitur.

3. Idem traditur in illa quæ post vigesimum quintum ætatis annum in corpus suum peccat, cum parentes iustas illi nuptias obtulissent cum dote competente, quibus noluit assentire. Et expenduntur pro hac sententia verba tex. in Auth. vt cùm de appellat. cognoscit. §. aliud quoque capitulum, versicul. causas, prope finem, collat. 8.

4. Idem & si pater post vigesimum quintum ætatis annum nuptias iustas obtulisset, & illa illis recusatis eligit in corpus suum peccare.

5. Filia, cui pater dignas obtulit nuptias antequam ad vigesimum quintum ætatis annum peruenisset, & illis recusatis nupsit indigno post illum ætatis annum, pœnam exhæredationis non incurrit, vt illa quæ peccat in corpus suum, & differentiæ ratio inter hanc, & illam aßignatur.

6. Intelligitur tex. d. Auth. vt cùm de appellat. cognoscit §. aliud quoque, versic. causas, prope fin. & pro-

probatur, filiam ante vigesimum quintum ætatis annum irrequisitis, parentibus nubentem, & quamuis indigno nubat, exhæredari ob id non posse, secundùm ius Cæsareum, & Regium Castellæ.

7. *Limitatur in ea quæ ita indignè nupsit, vt grauem inde parentes iniuriam pvtiantur. Item in illa quæ seruo nupsit, quanuis post vigesimum quintum ætatis annum nupsisset. Et aßignatur differentiæ ratio inter hanc, & illam quæ post illum ætatis annum in corpus suum peccauit ad intellectum tex. in d. versicul. causas autem.*

8. *Secundum ius commune, & Regium Castellæ, vt filia exhæredationis pœnam incurrat propterea quòd ante vigesimum quintum ætatis annum in corpus suum peccat, requiritur. quod luxuriosè viuat, sed secundùm ius Regium Lusitaniæ nostræ, semelpe ccare sufficit.*

9. *Leges pœna exhæredationis multantes filias in corpus suum peccantes, etiam viduas in minore ætate constitutas, & coniugatas comprehendunt. Et num. sequenti. Et specialis circa coniugatas declaratio d. n. 10*

11. *Mater meretrix filiam ob meretricij causam exhæredare nō potest. Limitatur in matre quæ tempore conditi testamenti emendata iam erat. Et limitatio ista dupliciter sublimitatur.*

12. *Patre meretricatore filia meretrix non excusatur à pœna exhæredaonis. Limitatur quando ille turpitudine sua occasionem filiæ præbuit.*

13. *Filia minor quæ inuitis parentibus nupsit indigno, vel in corpus suum peccauit, non est priuanda alimentis, nec dote quatenus ad illa necessaria sit, si non habet vnde alatur. Et nu. 14. & 15.*

14. *In quæstione, an pater ingrato filio alimenta præstare teneatur, contrariæ opiniones distinctione concordantur.*

15. *An ingratitudinis causa à filio commissa, per pœnitentiam ipsius tollatur.*

16. *Filia minor quæ nupsit indigno, aut etiam digno inuitis parentibus propter quod causam exhæredationis incurrit secundùm ius nostrum Regium, dote & alimentis priuanda est, nisi quatenus ad vitam alendam necessaria sint.*

17. *An filiam quæ in minore ætate constituta in corpus suum peccauit, postea emendatam pater in matrimonium collocare, & dotare teneatur.*

ARTIC. VII.

DE FILIA INVITIS PARENTIBUS nubente, aut in corpus suum peccante.

1. HONESTVM esse, atque Reipublicæ maximè conueniens, filias in contrahendis nuptijs parentum cõsensum, exigere, scripsit Couar. *de spõsal. 2. part. ca. 3. §. 8. nu. 1. versic. Honestum tamen*; non est enim virginalis pudoris eligere maritum, vt innuit D. Ambros. *lib. 1. de Abraham cap. vltim.* vbi, non solùm in virgine, sed in vidua adolescentula id ipsum commendat, vt, inquiens, electionem

nem mariti parentibus deferat, ne appetentiæ procacioris existimetur auctor, si ipsa de nuptijs suis electionem sibi vendicet; & adducit illud Euripidæon in Andromacha, *Sponsaliorum meorum pater meus curam subibit; hoc enim non est meum:* habentur hæc *in c. honorantur. 32. quæst. 1.* quibus conueniunt Impp. verba *in l. in coniunctione C. de secund. nupt.* ibi, *Si puella cultu verecundiæ propriam noluerit voluntatem depromere.* Ad quod honesti ius pertinent leges patriæ, atque etiam Cæsareæ secundùm communem sententiam, quæ filiabus ante vigesimum quintum ætatis annum nubentibus absque parentum consensu, pœnam exhæredationis imponunt; de quarum legum validitate, & ratione, cum alijs ad earum ornatum latam intexui disputationem in relect. *l. Titiæ, si non nupserit. 3. part. ex numer. 1. cum multis sequentibus ff. de condition. & demonstrat.* Et hoc quidem ius tam comprehendit filias sub patria potestate constitutas, quàm emancipatas, viduas, & naturales tantummodò, vt pro ampliatione legis nostræ lib. 4. *titul.* 88. §. 1. tradidi *d. 3. part. relect. numer. 35. cum duobus sequentib.* omnes enim debitum parentibus obse-

quium ligat, vt pro ratione expendi *ibid. numer.* 37. & honestatis ratio, secundùm quam, filias irrequisitis parentibus ad nuptias conuolare, non decet, vt *in d. c.* honorantur, & scripsi *d.* 3. *part. numer.* 23. omnes ęque comprehendit. Et quamuis vtraque ratio etiam maioris ætatis filias comprehendere videatur, ex causa tamen publicæ vtilitatis, quæ in contrahendis liberè nuptijs consistit, legis dispositio ad vigesimum quintum ætatis annum restricta est, ne si vlterius extenderetur, nuptijs impedimentum afferret, vt explicui *d. relect.* 3. *p. num.* 24. *& seq.*

2. Et quidem, quod attinet ad matrimonij causam, iustè lex certum filiabus tempus præscripsit, intra quod absque parentum consensu nubere nō possent citra exheredationis pęnam, vt latè probauimus loco citato. Cęterùm, in eo ꝙ idē eq; diffinierit tempus ad pœnam exhæredationis incurrendam si in illo filia in corpus suum peccauerit, vt ita post vigesimum quintum ętatis annum hâc pœnâ immunis peccare possit, dura lex videtur, & non satis honesti ius respexisse, quod, constat, multò magis filiam violare peccando in corpus suum, quàm ad nuptias irrequisitis parentibus

rentibus conuolando. Atque ita videtur, quòd iustius & honestiùs lex statuisset, si filiam, quandocunque viuis parentibus in corpus suum peccasset, exhęredationis pœnâ multasset, prętermissâ in hoc certę ætatis diffinitione, quam in nubentibus duntaxat expressisse, non verò in fornicantibus, publica poscebat vtilitas, & cōtrahendi matrimonij libertas. Lex tamen aperta est, secundùm quam, filia, quam pater distulit matrimonio copulare, post vigesimum quintum ætatis suæ annum in corpus suum peccando, exhæredari ob id non potest, *Auth. vt cùm de appellat. cognoscit.* §, *aliud quoq̃, versic. Causas in fin. col.* 8. *Auth. sed si post. C. de inofficios. testam. & in Regno Castellæ. l.* 5. *titul.* 7. *part.* 6. *apud nos ord. lib.* 4. *tit.* 88. §. 1. *à contrario sensu*; vbi quod attinet ad exhæredationis pænã idem ius æquè statuitur in ea quæ ante vigesimum quintum ætatis suæ annum cum aliquo dormierit, & in illa quę sine parentum consensu intra tempus illud alicui nupserit.

Quarè, vt difficultas propter vtriusque causæ ęquiparationem transacto vigesimo quinto ętatis anno tollatur, attendenda est ratio quam ad vtrumque casum

subiecit Imper. *in d. versic. causas, finalibus verbis*, ait enim, loquens. de filia post vigesimum quintum ætatis annum in corpus suum peccante, vel marito libero tamen, sine parentum consensu se coniungente, quòd hoc illi ad ingratitudinem imputari non debeat, pro ratione subdens, *Quia, non sua culpâ, sed parentum id commisisse, cognoscitur*. Quasi sic, & si filia malè agat in corpus suum peccando (id enim negari nunquam potest) exhæredationis tamen pœnam euadat propter parentis culpam, quam lex considerat in eo quòd vltra vigesimum quintum ætatis annum filiam marito copulare distulit.

3. Vnde dubitari potest, an, si filia honestas à patre nuptias illi conquisitas, ac cum dote competente oblatas intra statutum à lege tempus, recuset, ac deinceps illo transacto luxuriosè viuat, exhæredationis pænam incurrat? Et videtur, quod sic, tum, quia nulla tunc in patre deprehenditur culpa, seu negligentia in quærendis filiæ nuptijs, sed magis filiæ ipsius culpa reperitur, quæ assentire illis, iniustè recusauit; tum & maximè, quia si verba legis in *d. versicul. causas*, prope finem,

nem, attentè cõsideremus, ad hunc etiam casum, non dubiè pertinere, videbuntur, præsertim ibi, *si verò vsq; ad vigesimum quintum annorum ætatem peruenerit filia, & parentes distulerint eam marito copulare, & forsitan ex hoc contigerit, in suum corpus eam peccare, aut sine consensu parentum marito se libero tamen coniungere, hoc, ad ingratitudinem filiæ, nolumus imputari; quia non suâ culpâ, sed parentum, id commisisse cognoscitur.* Per quæ verba ostenditur, quod, vt filia peccando in corpus suum, à pæna exhæredationis, de qua, ibi, excusetur, duo copulatiuè requiruntur vnum, quod vsque ad vigesimum quintum annorum ætatem peruenerit, alterum, quod parentes distulerint eam marito copulare, vtrumque enim simul interuenire debere, exigit natura copulatiuæ dictionis, de qua in tex. & præterea idem insinuant verba illa, *ex hoc cõtigerit*, idest ex nuptiarum dilatione; atque ita, quamuis peruenerit ad vigesimum quintum ætatis annum, si parentes quantùm ex parte illorum est, non distulerunt eam marito copulare, sed illa conquisitis nuptijs irrationabiliter renuit assentire, subiacebit exhæredationis pænæ, iuxta proximè præce-

dentem eiusdem tex.casum, vbi scribitur vna ex memoratis in tex. illo exhæredationis causa nullo ętatis filię termino circumscripta: cuius verba sunt hæc quæ sequuntur, *Si alicui ex prædictis parentibus volenti suæ filiæ, vel nepoti maritum dare, & dotem secundùm vires substantiæ suæ pro ea præstare, illa non consenserit, sed luxuriosam degere vitam, elegerit.*

Iuxta quę tex.verba, iunctis quę sequuntur, quæ sup.transcripsi, expeditum cēseo, quod, si filia iustis illi à parente nuptijs cum dote competente oblatis non assentiat, & turpem eligat vitam post vigesimū quintum ætatis suæ annum, non ex hoc pęnam exhęredationis effugiet.

4. Idque, ne dum si parens, intra vigesimum quintum ætatis annum nuptias illi obtulisset, sed etiam si post illum transactum, vtrique enim casui verba tex. conueniunt, pręsertim illa, *Si verò vsq; ad vigesimum quintum annorum ætatem peruenerit filia, & parentes distulerint eam marito copulare.* Denique, in confirmationem addo, iure codicis generaliter statutū esse, filiam turpiter viuentem exhęredari posse, nullo in id ętatis tempore diffinito *l. si filiam C. de inofficios. testam.* quod ius, Authen-

Authenticorum iure correctum fuit in filia post vigesimum quintum ætatis annum in corpus suum peccante, differente patre eam marito copulare, vt in *Auth. sed si post, ibi subiecta, & in corpore* vnde sumitur *d. Auth. vt cùm de appellat. cognoscit. §. aliud, versicul. causas autem, ad fin.* atque, ita si parẽs non distulit, eam marito copulare, sed illa potius distulit, seu irrationabiliter renuit acceptare, manebit sub dispositione iuris antiqui *d. l. si filiam*, quasi in casu isto correctum non extet, sed in illo tantùm, quo parens distulit, filiã marito copulare. Et conuenit regula *l. Labeo scribit, 50. ff. de cõtrahend. empt.* secundùm quam, cùm stat per eum, cum quo conditio impleri debet, quo minus impleatur, pro impleta habetur; & ita in terminis, tã ius commune locis citatis, quàm Castellæ Regium intelligit Gregor. *in lib. 5. titul. 7. part. 6. verb. Que no quer ria casar*, ad fin.

Hoc tamen in illa duntaxat est intelligendum, quæ iustis spretis nuptijs à parẽte oblatis turpem vitam degere elegerit, & non in illa quæ ad nuptias conuolauit post vigesimum quintum ætatis annũ, tametsi nõ ita dignas, vt quæ sibi à parẽtib⁹ 5.

con-

conquisitæ & oblatæ fuerant cum dote competente antequam ad eam peruenisset ætatem; nam, & si copulatiua oratio de qua in tex. vbi sup. hanc æquè, ac illam, determinare videatur, dispar tamen vtriusque ratio est; quia filia quæ dignis spretis nuptijs à patre illi oblatis, in corpus suum peccat, nullam habet excusationem peccati sui; at verò illa quæ talibus neglectis nuptijs alias postea non ita dignas, imò non se ac suis dignas elegit, pœna exhæredationis multari non ita debet, propter contrahendi matrimonij libertatem, propter quam nuptijs à patre quæsitis consentire non tenebatur, & post vigesimum quintum ætatis annum liberè cui voluit, libero tamen, nubere potuit secundum leges, quæ in casu isto, exhæredationis pænam non imponunt, siue ius commune, siue Regium attendamus; nam Regium nostrum *lib*. 4. *titul*. 88. §. 1. pœna ista illam duntaxat multat, quæ sine parentum consensu nubit ante vigesimum quintum ætatis suæ annum; communi verò iure, nec hanc quæ nuptui se dat ante vigesimum quintum ætatis suæ annum in pænam incidere, certum est, quia nulla est lex quę hoc exprimat in filia nubente: & qui

& qui de iure communi sententiam hanc probant, mouentur per tex. *d. Auth. sed si post C. d. de inofficios. testam. & in corpore*, vnde sumitur, à contrario sensu; quod argumentum alij in hoc non probant; de quo latè Suar. *in l. 2. tit. de los casamientos lib. 3. fori ex num.* 28. Barbos. verò *in lib.* 1. 4. *p. numer.* 33. *& seq. ff. solut. matr.* cum alijs quos refert, distinguit inter eam quæ nubit digno, & quæ indigno nubit ante vigesimum quintum ætatis annum, vt illa Cæsareo iure attento exhæredari numquam possit, ista verò sic; in qua recipit argumentum à contrario sensu. *d. Auth. sed si post*. Atque ita apparet, inter omnes extra controuersiam esse, nubentem indigno post vigesimum quintum ætatis suæ annum exhæredari non posse, tametsi digno à patre ante oblato consentire noluisset.

Et non obstat copulatiua ratio, de qua in *d. versicul. Causas autem, ad fin.* secundùm quam probauimus, eam quæ post vigesimum quintum ętatis annum luxuriosam vitam degere elegerit, cum dignis nuptijs ante à patre quæsitis & oblatis cõsentire noluisset, in pœnam exhæredationis incidere propter copulatiuæ naturam, 6.

de

de qua ibi,quæ æquè porrigitur ad nubentem,vt ibi videre est;dicendum est enim, orationem illam in sensu suo directo & expresso prout iacet,vtrũq; casum, nempe,filiæ in corpus suum peccantis, & sinè parentis consensu homini libero nubentis post vigesimum quintum ætatis annũ pariter determinare; argumentum verò à contrario sensu inde collectum, eam tantum includere quę in corpus suũ peccat, siue id contingat ante vigesimum quintũ ætatis annum,siue post eum expletum, vbi parens non distulit, eam in matrimonium collocare, iuxta naturam copulatiuæ dictionis,de qua ibi,ac proximè præcedentis in tex. ibi casus positionem, vt sup.expendimus;non verò includere filiã nuptui se tradentem dignè,siue ante vigesimum quintũ ętatis annum, siue postea, & si pater digno eam collocare voluisset, & illa renuisset;quia casus hic nullâ lege reperitur expressus, idcirco per argumentum à contrario sensu non est inducẽdus in materia pœnali & odiosa, præsertim matrimonij libertate obstãte. Ex quo magis probo cum Thom.Sancio viro doctissimo,& relatis ab eo,*de matrim.l.4.disput. 24.n.3.to.1.* filiam nubentem indigno inuitis

nitis parentibus ante viginti quinq; ętatis ſuæ annos exhæredari ob id non poſſe Cæſareo iure attento; & cõmuniorem ita eſſe Doctorum ſententiam, eandẽ ſecutus ait Molin. *de iuſtit. & iur. t.* 1. *tract.* 2. *diſp.* 176. *n.* 14. *& de iure Regio Caſtellæ idem* probat Sanc. *loco citato n.* 15. *per l.* 5 *titul.* 7. *part.* 6. quo etiã iure idẽ probat inſignis Barboſ. *d. l.* 1. 4. *part. n.* 35. *circa init.* Ex quo loco, de iure noſtro Luſitano, fusè & eleganter per eum.

Quod tamen ſic accipi volo, ſi, cui filia nupſit, indignus ita non ſit, vt grauem inde parens patiatur iniuriam, quod boni viri iudicio æſtimandũ erit; hoc enim caſu contraria ſententia tenenda erit, nec quidem per argumentum à contrario ſẽſu ſumptum ex *d. Auth. ſed ſi poſt, & d. v. cauſas autem. ad fin.* quod ſi ſumendum inde eſſet, nõ magis caſum hunc concluderet, quàm præcedentem, in quo diuerſam probamus ſentẽtiam; ſed potius per text. *ibid. in d. verſicul. cauſas autem, in princip.* vbi pro ſecunda ingratitudinis cauſa ſcribitur, ſi quis parẽtibus ſuis grauẽ & inhoneſtã iniuriã ingeſſerit; quã ego ingeri dico, indignis filiæ nuptijs, nõ tamen, qualiter qualiter indignis, ſed ita vt illis parens 7.

opinio-

nitatis à filia contractis nuptijs causatę inter parentes, & maritum cui copulatur, maiorem illis, ac toti familiæ iuris censura iniuriam irrogare visa est, nubendo seruiliter, quam luxuriosè viuendo.

Notanda quoque est ingens differentia inter ius commune, & nostrum circa eam quæ peccat in corpus suum antequam perficiat vigesimum quintum ætatis annum; nam iure communi attento, vt pænam exhæredationis incurrat, non satis erit, semel, aut bis peccare, sed requiritur, quod, luxuriosam degere vitam, elegerit, vt dicit tex. *d. Auth. vt cùm de appellat. cognoscit §. causas autem, prope fin. in versic. Si alicui, per quem.* ita tradit Sanc. *d. lib. 4. disput. 24. numer.* 6. post Couar. *c. Raynutius, in init. num.* 15. *de testament. &* Molin. *de iust. to.* 1. *tract.* 2. *disput.* 176. *fol.* 1038. *in fin.* ab eo citatos, qui de iure Regio Castellæ idem probant. per *l.* 5. *titu.* 7. *part.* 6. vbi Gregor. *verb. En puteria.* Sed ius nostrum pressiùs hoc strinxit; per vnum enim coitum filiam exhæredationis pænam ipso facto incurrere, statuit *ord. lib.* 4. *tit.* 88. §. 1.

Sciendum verò est, quod nedum quæ

nunquam nupſit,ſed vidua, & maritata etiam minor legi ſubijciuntur;quia eius diſpoſitio generalis eſt, & omnes comprehendit; quod in vidua minore ad ſecundas nuptias inuitis parentibus conuolante nuncupatim tradit Barboſ. *d.l.1.* 4.*part.num*, 42. *in fin.* idem ergo dicendum eſt ſi ſtuprum admittat, in ea ætate conſtituta.

20 In coniugata verò non minor ratio eſt, ſed maior propter maius delictum, quod vertitur in adulterio, maioremque eo parentibus irrogatam iniuriam; vndè,& occidendi filiam in adulterio deprehenſam, poteſtatem pater habeat *l. patri, cum legib. ſequentib.ff. ad leg.Iul.de adulter.* Et quanuis poteſtas hæc filiam adulteram occidendi, illi ſoli parenti tribuatur ſub cuius poteſtate filia erat, tamen in caſu noſtro qualitas illa non requiritur, quia vtrique parenti data eſt facultas filiam exhæredandi eam ob cauſam, & tamen fæmina ſub ſua poteſtate liberos non habet §.*fæminæ,inſtit. de adoption.* Atque ita videtur, quod poſſint parentes exhæredare filiam ex cauſa adulterij commiſſi antequam perficeret vigeſimum quintum ætatis annum, aut etiam, quod attento iu-

re noſtro

re nostro Regio eo ipso maneat exhæredata, vt generaliter statutum est in ea quæ antequam excesserit illum ætatis annum in corpus suum peccauit. Nec quidem de sententia hac dubitarem, si non ex aduerso matrimonij fauor, ac coniugalis concordia obstaret; propter quam, etsi adulterij crimen publicum sit, nulli tamen alij regulariter, præter maritum, accusare illud licitum est, saltem iure nostro ex *ord.lib.5.tit.25.§. 2.& 3* de quo scripsimus sup. articulo præcedente. Quare, dicendum puto, vt iure nostro Regio, non liceat pati filiam adulterij causa exhæredare, nisi in casu quo illi, aut cuilibet alij, accusare illud, licitum esset, quia fortè viro lenone adulterium commisit; iure verò communi, quo ius accusandi adulterium latiùs patet, patri, namque, & quibusdam alijs personis coniunctis competit *per l.quamuis.2.C.ad leg. Iul. de adulter.* & exhæredandi facultatem; quod est minus, competere parentibus, dicendum est. Idque, ne dum si intra vigesimum quintũ ætatis annum filia adulteretur, sed etiam si, postquam illum excesserit; tum, quia in casu isto cessat ratio scripta in *d. Auth. vt cùm de appellat.cognoscit §.causas, in fin.*

pro excusatione illius quæ post vigesimum quintum ætatis annum in corpus suum peccauit; tum, quia filiæ adulterio grauis parentibus irrogatur iniuria, quæ per se digna est causa exhæredationis, iuxta *d.§.causas,in princ.* ibi, *Si grauem & inhonestam iniuriam eis ingesserit*; quod si quis obijciat, etiam luxuriosa solutæ filiæ vita grauem & inhonestam parentes pati iniuriam, ob quam tamen, si post vigesimum quintum ætatis annum contingat, exhæredari illa nequit, iuxta tex. ibi in fin. facilis est responsio, & cuique peruia ibid.

11 Illud verò constat, quòd si mater est meretrix, filiam meretricij causa exhæredare, non potest, vt tradunt Bart. Bald. & communiter Scribent. *per tex.* ibi, *in l. in arenam C. de inofficios. testament.* Couar. *c. Raynutius in init. numer.* 15. *de testament.* Molin. *de iustit. tom.* 1. *tract.* 2. *disput.* 176. *num.* 15. & alijs citatis Sancius *d. lib.* 4. *disput.* 24. *num.* 7. Quod tamen in matre iam correcta limitari communiter solet, vt scripsi *in relect. l. Titiæ 3. part. numer.* 41. *ff. de condit. & demonstrat.* Non tamen constat inter Doctor. quo tempore, correctam eã esse oporteat, vt filiam eam ob causam

exhære-

exhæredare poſſit; & communis opinio contenta eſt, ſi, tempore quo mater moritur, emẽdata iam erat, ſecundùm Mench. *de ſucceſſ. creat. lib.* 1. §. 10. *num.* 611. vbi tamen hoc reprobat, tenens, oportere, emendatam eam eſſe, tempore quo condit teſtamentum, ſequitur Sanc. *d. diſput.* 24. *numer* 8. Ego illis aſſentio; addidi verò *in d. relect. mea* 3. *part. numer.* 43. ſublimitationes duas ad præcedentem limitationem; prima eſt in matre quæ à meretricio ſurgit cùm illi apta iam non eſt vel propter ſenilem ætatem, ad quam vſque perſeuerauit luxuriosè viuendo, vel propter ſuperueniens aliquod valetudinis impedimentum; hæc enim, etſi deinceps probatiſſimæ matronæ vitam agere inſtituat, filiam, eam ob cauſam quam ipſa in ſe probauit quoad vſque potuit, exhæredare nõn poterit; ſecunda eſt in matre, quæ turpi vitæ ſuæ inſtituto, eiuſdem turpitudinis filiæ fuit exemplo, nam & hæc emendata exhæredare filiam non poterit, vt loco citato tradidi. Quid verò ſi filia ipſa erroris ſui pænitens, & emendata proponatur, ſcripſi ibid. *numero* 42.

Et de patre meretricatore, in quo 12

 diuerſum

diuersum ius traditur, vt probant relati, & secuti à Tiraque *de legib. connubialib. l. 1. numer. 45. versic, Propterea quamuis*, Surd. *de aliment. tit. 7. quæst. 4. à num. 3. cum sequentib.* vbi agit de alimentorum denegatione meretricij causa, Molin. *d. disput.* 176, *num.* 15. Sanc. *d. disput.* 24. *num.* 7. *scripsi d. relect.* 3. *p. nu.* 40. vbi hoc limito in patre qui turpitudine suâ, eiusdem turpitudinis occasionem filiæ præbuit; quam ideo exhæredare, illi non licebit, eam ob causam, quæ ipsi imputanda potius est, *d. Auth. vt cùm de appellat. cognoscit. §. causas, in fin.* facit tex. *in l. cũ mulier ff. solut. matrim.* ibi, *Cur enim improbet maritus mores, quos ipse aut ante corrupit, &c.*

13. Quæri item solet, an ex prædictis causis, scilicet, quia filia minor nupsit inuitis parentibus, aut in corpus suum peccauit, possint eam parentes dote, & alimentis priuare. Et circa dotis causam communis distinguit inter eam quæ digno, & eam quæ indigno nupsit, vt primam pater dotare teneatur, secundam verò non, nisi quatenus ad necessaria vitæ alimenta expediat, si pauper est, nec habet vnde alatur, quam distinctionem in vtroque membro probat *Rip. in l. 1. num.*

num 57. *& sequent. ff. solut. matrim.* & eo, atque alijs citatis communem tradens Couar. *de sponsalib.* 2. *part. c.* 3. §. 8. *numer.* 7. Molin. *de Hispanor. primogen. lib.* 2. *cap.* 16. *numer.* 7. *&* 8. post omnes Sanch. *de matrim. lib.* 4. *disput.* 26. *numer.* 16. *cum sequentib. tom.* 1. vbi nonnullas subdit conclusiones pro resolutione præsentis quæstionis, post quatuor in ea opiniones adductas Barbos. verò in *l.* 1. 4. *part. num.* 41. *versic. Cæterùm, & numer. sequenti ff. solut. matrim.* filiæ quæ nupsit indigno dotem absolutè negat, etiam si aliunde non habeat vnde alatur, contra Rip. & Sequacium distinctionem, eo præcipuè ductus fundamento, quia pater ingrato filio nec necessaria ad vitam alimenta præstare tenetur, vt ibidem per eum. Quod tamen alijs non placet, qui necessaria alimenta ingratis liberis debere, probant; quod vt verius probat Sanc. *d. disput. vigesimasexta, numero primo, in fin.* inde inferens ad paternam dotis obligationem in quantitate necessaria ad talia alimenta, quando, aliunde ea filiæ ingratæ non suppeterent, sed fame periret.

Ego quidem opinionem hanc, 14

probabilem censeo, & æquam esse, negare nemo potest; vtrumque fatetur Molin. *d.lib.2.c.16. num.3.* cui tamen contraria magis placuit, quam probat Barbos. loco proximè citato. Pro concordia verò distingui potest, nec sanè improbabiliter, inter ingratitudinis causam quæ directò, & immediatè personam parẽtis respicit, & quæ non directò, & immediatè, sed consequenter illum tangit, vt cùm pater iniuriam patitur in persona filij, filiæue propter ignominiosam vitæ professionẽ, quam elegit; primo enim casu, videtur, iustè filio alimenta ad vitam necessaria posse negari, secundùm priorem sententiam; quamuis enim hæc à parentibus iure naturæ liberis debeantur, ad idem tamen ius pertinet, honorare parentes; idcirco filius auxilio iuris quod in vno grauiter violauit, ad aliud iuuandus non erit, *argum. tex. in l. auxilium, in fin. ff. de minoribus* in altero verò casu, quia in se ipso filius principaliter delinquit, & non in persona parentis, quem turpi vitæ professione offendere, non intendit; alimentis iure naturæ debitis non est priuandus, illis, inquam, quæ ad vitam necessaria sunt; nam, etsi exhæredari dignus sit, nõ tamen

causa

causa ipsa exhæredationis naturæ ius quod præcipit honorare parentes, directò offendit. Atque ita in casu proposito vtraque opinio ad concordiam reducenda erit.

Nec quidem noua est hæc causarum 15.
ingratitudinis distinctio, eadem enim vtuntur alij, cùm quæritur, an per filij pęnitentiam ingratitudinis causa tollatur, vt, ob eam quam ante commiserat, exhæredari nequeat; distinguunt enim inter causam istius, & illius speciei, vt per Rip. contrarias opiniones sic concordando in *l. final. q.* 67. *numer.* 225. *& sequenti. C. de reuocand. donat.* Couar. *in c. Raynutius, in init. numer.* 19. *in fin. de testament.* Surd. *tract. de aliment. tit.* 7. *quæst.* 1. *numer.* 35. *& sequenti*; quod tamen non placet doctissimis Lusitaniæ nostræ viris, Cost. *in l. Gallus* §. *& quid si tantùm* 3. *part. numer.* 190. *in fin. & sequent. ff. de liber. & posthum.* & Barbos. *d. l.* 1. 4. *part. numer.* 46. *versic.* Ex quibus infertur, tradentibus, exhæredationis causam, siue hanc, siue illam, pænitentia filij non aboleri, exceptâ arenarij causâ, de qua loquitur tex in Auth. vt cùm de appellation. cognoscitur §: *causas autem, ver. Si præter, collat.* 8.

26 Ex prædicta verò sententia ad casum propositum inferendo, dicendum est, filiam viginti quinque annis minorem indigno nubentem absque patris consensu, cui aliunde non suppetunt alimenta, dotari debere intra quantitatem necessariorum ad vitam alimentorum, quanuis enim causam admiserit exhæredatione dignam, saltem secundùm ius nostrum Regium, causa tamen talis est, quæ patris personam, atque iniuriam illius principaliter non tangit. In ea quoque quæ digno nupsit, idem ius fore censeo; nam & hæc causam exhæredatione dignam commisit saltem apud nos, idcirco, nec dotem consequi debet, nec alimenta præterquam necessaria, si non habeat aliunde vnde alatur, etsi communis de qua sup. *num.* 13. inter hanc, & illam distinguat. Moueor, quia filius, ex qua causa exhæredari potest, alimentis etiam priuari potest, *l. si quis à liberis* §. Idem iudex, *ff. de liber. agnoscendi.* vbi ita tradit glos. verb. detulerat, communiter recepta, secundùm Couar. *de sponsal. 2. part. cap.* 8. §. 6. *n.* 17. Molin. *de primogen. lib.* 2. *cap.* 16. *nu.* 1. & pluribus citatis tradit Surd. *de aliment. de titul.* 7. *quæst.* 1. *numer.* 1. *&* 2. Barbos.

bos. *d.l.* 1. 4. *part. numer.* 41. vbi hoc expressum dicit in *d.* §. *Idem iudex*, Sanc. *d.libro quarto, disput. vigesimasexta, numero primo*, vbi ad denegationem dotis ex eisdem causis infert cum citatis ab eo.

Circa illam autem quæ in minore æ- 17
tate constituta in corpus suum peccauit, ex quo pœnam exhæredationis incurrit, dubitari magis potest, an resipiscens à patre collocanda & dotanda sit; quod in dubium reuocare, postquam dignas nuptias contrahenti dotem abnegauerimus, mirum videbitur, aut otiosum; & tamen, hanc emendatam, teneri patrem alere, & dotare, tradit Alexan. *in libro primo, numer.* 33 *ff. solut. matrimon.* Bald. *Nouell.de dote* 6. *part. priuileg.* 16. *col.*14. *versicul. Sed posset non improbabiliter*, Guliel. Benedict. *in c. Raynutius, verb. dotem, numer.* 40. *de testament.* Hieronym. Gabr. *cons.* 150. *numer.* 10. à quibus tamen dissentit Barbos. noster *d. lib.* 1. 4. *part. numer.* 45. & 48. *versic. Et cauendum est*, illo ductus fundamento, quia filia eo admisso delictum consummauit ex quo pœnam exhæredationis incurrit, à qua postea per resipiscentiam non

non liberatur, ne dum respectu successionis paternæ, sed etiam alimentorum, secundùm eum. In quo vltimo contrarium tenet Specul. *libro quarto titul. qui filij sint legitim. versicul. Quid si ipsam pænitet peccati numer.* 16. quem sequitur Cost. *d.* 5. *& quid si tantùm* 3. *part. numer.* 189. Surd. *d. titul.* 7. *quæst.* 1. *num.* 37. & fusiùs, cum pluribus quos refert, *quæst.* 4. *ex numer.* 27. *eod titul.* Mihi quidem in hoc eadem distinctio adhibenda videtur, quam ad præcedentem casum probaui, quia præsens casus sub eadem iuris dispositione est, quod attinet ad exhæredationem, igitur, & quod ad dotem attinet, & alimenta eodem iure censeri debet; præsertim quod, non debet filia quæ in corpus suum peccauit, melioris conditionis esse, quàm quæ nupsit, ne dicatur, quod plus habet luxuria quàm castitas, contra *regul. l. his solis C. de reuocand. donat.*

(??)

ARTIC. OCTAVI
Summaria.

I.

CONCVBINATVM, & concubinam a simultaneo carnali concubitu dici, traditur; & quod sine eo concubinatus non est intellecto tex in l.penult. ff de concubin. contra gloss. ibi.

2. *Ad concubinatum plura requiruntur, & principalia requisita referuntur, & qui verè filij naturales dicantur.*

3. *Concubinatus, quo iure prohibitus sit, traditur; & quod naturali iure etiam simplex fornicatio prohibita sit. Et illud quod sacris literis habetur, sanctos Patres concubinas habuisse simul cum vxoribus, quomodò sit intelligendum.*

4 *Concubinatus de solutis propriè dicitur, & iure ciuili punibilis non est Pontificio verò arbitraria pæna punitur. Et aßignatur ratio ad Regiam ord. lib. 5 titul. 27. secundùm quam concubinarij in curia residentes puniuntur.*

5. *Declaratur ord. d. titul. 27. quod locum non habeat in eo qui negotij causa in curia versatur.*

6. *Concubinario aliquo hærede instituto, & multò magis concubina, omisso fratri, aut sorori inofficiosi testamenti querela competit.*

Intelligitur l. fratres C. de inofficios. testament. & ord. lib. 4. titul. 40. §. 1. ibid.

7. *Leges de concubinarijs simpliciter loquentes, de manifestis intelliguntur. Et quis manifestus sit, traditur; & quod in causa ciuili testis esse non potest.*

8. Tra-

8. *Traditur, habentem duas simul concubinas infamiæ notam non incurrere, & gloss. in Auth. quib. mod. natural. efficiunt sui § si verò effusa collat 7. contrarium non sensisse, probatur. Idem traditur in concubinario manifesto, quòd infamis iure non sit. Turpibus tamen personis vterque annumerandus est ad casum querelæ inofficiosi testamenti fratri, aut sorori competentis.*

9. *Si concubinarius omisso fratre propriam instituat concubinam, vel è contra, vel alius omisso fratre suo alienam instituat concubinam, querela inofficiosi testamenti competit fratri. Et intelligitur dummodo simili nota non laboret.*

10. *Concubinarij regulariter sibi inuicem in testamento relinquere possunt quocunque titulo, & inter viuos donare.*

11. *Agitur de ord. lib. 4. titul. 66. secundùm quam, alienata à marito in concubinam, repetere sibi potest vxor illius. Et numer. sequentib.*

12. *Declaratur primò ord. d. titul. 66. in eo quod vxori permittit agere in iudicio contra mariti concubinam ad repetendam rem illi à marito donatam, aut venditam, cum pleno eiusdem rei recuperatæ dominio, & administratione, vt locum non habeat si illa mortuo marito, alij nupta agere intendat.*

13. *Ord. d. titul. 66. statuens, rem à marito concubinæ venditam, aut pro mutuo oppignoratam liberè ab vxore repeti posse in præsumptione iuris & de iure fundata est. Et traditur, quæ sit præsumptio iuris & de iure & de illius effectibus ad vtrumque forum.*

14. *Am-*

14. *Ampliatur lex Regia vt procedat etiam in casu quo res concubinæ donata, aut titulo alio in eam translata, in solidum alias ad maritum pertineret.*

15. *Actio competens vxori pro re concubinæ donata, aut vendita, in rem est, & contra rei possessorem competit.*

16. *Donata à marito, vbi inter illum & vxorem bona communicantur. in partem ipsius imputantur. Quid de consumptis in malos vsus, num. 17.*

18. *Ord. Regiam d. lib. 4. titul. 66. ostenditur, esse exorbitantem, & iuris communis. & etiam aliarum Regni legum correctoriam.*

Nummos à marito concubinæ donatos, & ab illa consumptos vxor condicere nequit. Ibid. in fin.

19. *Traditur differentia inter concubinam, & meretricem, & mulierem quæ carnali affectione adamatur, ad intellectum ord. d. lib. 4. titul. 66. & num. 20.*

21. *Limitatur ord. vt non procedat in alienatione per actum vltimæ voluntatis.*

22. *Limitatur, item, seu declaratur. vt non procedat in donatione facta ei, quæ concubina fuit, sed iam non erat tempore donationis.*

23. *Milites non possunt concubinis, seu focarijs suis donare, aut in testamento relinquere; sed donatam ipsi repetunt, in testamento verò relicta aufert fiscus.*

24. *Idem traditur ex communi sententia in milite cælestis militia, & in aduocato, & doctore. Et in omnibus limitatur in donatione remuneratoria.*

25. Pro-

25. *Probatur contra communem, non esse bonum argumentum de milite armato ad clericum, & aduocatum pro donatis concubinæ.*

26. *Pro relictis concubinæ in testamento commune probatur argumentum de milite armato ad clericum.*

27. *Declaratur, procedere argumentum in clerico qui sacris est initiatus, & non in clerico minorum ordinum.*

28. *Probatur, pro concubina relictis non valere argumentum de milite ad aduocatum.*

ARTIC. VIII.

DE CONCVBINA.

1. CONCVBINAM, ex sola animi destinatione æstimari, oportere, ait Paul. Iurisconſ. in *l. penult. ff. de concubin.* vbi glossa hanc animi destinationem accipit etiam sine cōcubitu, vt, quod de matrimonio dicitur in *l. nuptias ff. de regul. iur.* & alibi, etiam de concubinatu Paul. ibi dicere voluisset. Cui interpretationi non assentio, dispar enim ac longè diuersa ratio est matrimonij, quod indiuiduam vitæ consuetudinem præ se fert, ac indissolubile cōiugatorum vinculum, & concubinatus, qui nomine ipso suo nihil magis quàm carnalem vtriusque insinuat commixtionem; dicitur enim concubinatus, concubina, ac concubinarius, à simul-

ſimultaneo vtriuſque concubitu, ideſt *à con*, quod eſt ſimul, & *cubo*, vt explicat Bermond. *de public. concubinar. verb. concubinam dimittat, num.* 9. atque ideo ſine carnali concubitu concubina non eſt. Quia verò, non quilibet carnalis coitus concubinam facit, ſed is tantum qui deſtinato in concubinatum animo, & affectu peragitur alijs interuenientibus, quæ ſtatim dicemus, concubinam ex ſola animi deſtinatione æſtimare oportere, dixit Iuriſconſ. in *d. l. penult.* vbi verbum, *Sola*, excluſiuum non eſt carnalis commixtionis, quam verbum ipſum, *concubina*, ſecum includit, iuxta prædictam nominis etymologiam, ac proprietatem, ſed verbum illud importat, ſolum animi affectum attendi debere ad iudicandum, an concubina ſit, ſuppoſitis alijs quæ ad id requiruntur.

Hæc verò ſunt quæ colliguntur ex tex. *in Auth. quib. mod. natural. efficiunt. ſui* §. *ſi quis autem defunctus, collat.* 7. & ponit Specul. *lib*, 4. *titul. de ſucceſſ. ab inteſtat.* §. 1. *verſic. Nunc de naturalium, numer.* 17. Bermond. *d. verſic. Concubinam dimittat, nu.* 5. Ludouic. de Surd. *tract. de naturalib. liber.* 1. *part.* §. *de concubinis*, Alc. *de præ-* 2

O ſum-

ſumption. regul. 2. *præſumpt.* 5. *numer.* 5. Menòch. *eodem tract. libr.* 6. *præſumpt.* 54. *num.* 4. Palæot. *de noth. & ſpur. cap.* 12. *numer.* 2. Maſcard. *de probat. concluſ.* 341. *ex numer.* 11. fusè poſt omnes Farinac. *de delict. carn. quæſt.* 138. *num.* 8. *cum ſequentibus* Surd. *tractat. de aliment. titul.* 1. *quæſt.* 9. *numer.* 10. vbi plures refert; nempe, quod res agatur inter ſolutum & ſolutam inter quos matrimonium contrahi liberè poſſit, & quod vnica ſit, & in domo retenta. Et ſecundùm *gloſſ. in d. l. penult.* & Bart. ibi, cohabitare ſimul debent in eadem domo; poſt alios tradit Rojas *in epitom. ſucceſſion. cap.* 10. *numer.* 17. *cum duobus ſequentibus* plura alia requiſita adducit Farinac. loco citato, Surd. *d. numer.* 10. ſed quæ diximus, præcipua ſunt, & à Doctoribus communiter tradita. Quanuis autem hæc omnia adſint, adhuc non dicetur concubinatus, nec concubina, niſi hoc animo & affectu illa retineatur; atque ita prædictis ſuppoſitis animi affectus erit attendendus ad diſcernendum an concubina ſit; & per conſequens, an filij ex ea ſuſcepti, naturales ſint; ſoli, namque, qui ex concubina ſuſcipiuntur, naturales dicuntur, *vt tradit* Specul. *d. numer.* 17. proſequitur latè

Rojas

Rojas *d.c.*10.*per tot.* vnde infert Alc. *d. præsumpt.*5.*numer.* 6.quod filij quos aliqui habent ex seruitricibus suis licèt non coniugatis, dicuntur spurij, non naturales, quod ex alijs quos refert omisso Alc. tradit Surd. *d.quæst.*9.*numero decimo septimo*,& refert Alc.loco citato ex Bald. *consf.* 262. Recordor me consuluisse, *libr. prim.* quod pauci sunt verè naturales propter multa quæ ad concubinatum requiruntur; quod item ex Bald.*consf.* 456. *lib.* 5. *&* *consf.*206.*lib.*3. & Oldr. *consf.* 196. & Alex. *consf.*174.*lib.*5.refert Palæot.*d. c.* 12. *numer. 2.in fin.* qui numer. sequentibus tradit, hoc secundùm ius ciuile esse; secundùm Pontificium enim, generaliter omnes qui nascuntur ex soluto, & soluta inter quos matrimonium consistere potest, naturales censentur, & per subsequens inter parentes eorum matrimonium legitimi efficiuntur.

Quo verò iure concubinatus prohibitus extet, disputant Doctor. Et in primis,Pontificio iure prohibitum esse, nemo diffitetur:Ciuili verò permitti,saltem antiquiori, crebrò asseritur; & de vtroq; fusè agit Palæot. *d. c.* 12. *& præcedente*, 3.

Bermond. *de public. concubinat. verb. Et cùm omne fornicationis crimen, ex num.* 4. *cum sequentib.* Farinac. *d. quæst.* 138. *numer.* 29. *cum duob. sequentib.* vbi quod ad ius ciuile attinet, communes inuicem contrarias adducit, & ante eum Clar. *in* §. *fornicatio num.* 6. Circa naturale ius verò dubitatio est, an eo concubinatus prohibeatur. Mouet dubitationem, quia antiquos Patres concubinas habuisse, ac, simul cum vxoribus, illis vti, sacris literis legimus, Abraham, scilicet, & Iacob, quod illis absque peccato licuisse, sine dubio inter omnes est; atque ita videtur, naturali iure concubinatum fuisse licitum; quod absit, vt licitum dicamus, si absque peccati labe licitum intelligimus, cùm eo iure, ac sacris literis etiam simplex quælibet fornicatio, prohibita sit, & mortali peccato obnoxia, vt ex D. Augustin. habetur *in c. sic non, &c. sequenti* 32. *q.* 4. & contrarium asserere, esset hæreticum, vt post alios tradit Marquard. *tract. de cælibatu sacerdot. non abrogand. c.* 8. *numer.* 4. 3. *part.* Couar. *de sponsalib.* 1. *part. cap.* 4. *in init. numer.* 8. Azeued. *l.* 1. *titul.* 19. *lib.* 8. *nou. recopilat. num.* 23. nouissimè Farinac. *quæst.* 137. *numer.* 11. *cum sequentibus.* Respondendum

dum ergo est, naturali iure, & diuino concubinatum illicitum esse, vt post alios tradit Azeued. *d.l.* 1. *numer*. 18. latè Farin. *d.quæst*. 138. *nu*.25. *& sequentib.* sanctis verò Patribus diuina reuelatione concessum illud fuisse, *cap. gaudemus, de diuort.* quæ diuina reuelatio superat omnem legem, vt dicitur in *cap. ex parte* 2. *de conuer. coniugator*. & ita tradit Rojas in *epitome succession. c*.10. *numer*. 25. Et tunc quidem, quæ dicebatur concubina, vxor verè erat indissolubili vinculo sociata; ad differentiam verò illius, quæ principalis erat, & quasi domina domus curam & regimen habebat, concubina vocabatur; vnde permissio illa diuina ad Patriarchas sanctos, de quibus legimus, habuisse concubinas, non est intelligenda de concubinatu vero, prout hic accipimus, sed de pluralitate vxorum propagandæ sobolis causâ indulta, & ita explicat Marquard. *d.* 3.*p. tract. de cælibat cap*.9.*numer*.2. Costan. *de matrim. titul. Quid sit matrimonium, num.* 11. Couar. *de sponsal. d. cap*. 4. *in init. numer*. 9. vbi citat ad hoc D. Thom. *distinct*. 33. *q*. 1. *art*.3. *ad* 3. Greg. Tholosan. *syntagmat. iur. lib*.10. *cap*.1. *num*.7. *&* 8. Menoch. *de arbitrar. cent*.5. *cas*.418. *num*. 14. *cum duob. se-*

 quent.

quentib. Azeued. *d.l.* 1. *numero* 9. & ex Ricard. *in* 4. *dict.* 33. *quæst.* 2. & communi Theologorum schola tradit Albertin. *de agnoscend. assertionibus catholic. & hæretic. quæst.* 23. *numer.* 48. sic etiam explicat, & communem dicit opinionem Ioan. Azor. *institution. moral.* 3. *part. lib.* 3. *cap.* 5. *in fin.* cui quidem explicationi conuenit tex. *in d. c. gaudemus.*

4. Est itaque, concubinaria commixtio diuino & humano iure prohibita, ac damnata, & punibilis etiam aliquando est iure fori secundùm locorum statuta. Apud nos sanè, concubinarij soluti, de quibus concubinatus propriè dicitur, iuxta sup. dicta, secundùm largam, namque, significationem etiam de illis inter quos matrimoniũ esse nequit; dicitur concubinatus, vt per Bermõd. *de public. cõcubinar. d. verb. cõcubinã dimittat n.* 9. nullâ plectuntur pęnâ, præterquam in curia residentes, iuxta *ord. lib.* 5. *titu.* 27. quasi sic Reges nostri, dum pœnæ formidine, ac etiam exilij pœnâ de qua ibi crimen hoc è loco curiæ ablegare intendunt, castitatis amatores se esse, profiteantur, Imperatorem imitati in Auth. *de lenonib. collat.* 3. solent tamen eandem castitatis professionem obseruantes speciali-

ſpecialibus reſcriptis locorum iudicibus committere, vt de concubinarijs publicis inquirant, ac pro qualitate delicti arbitrariâ pænâ plectant. De iure verò Canonico etiam ſolutorum laicorum concubinatus arbitrio iudicis punibilis eſt, vt tradit Clar. *in §. fornicatio numer.* 8. *verſicul. De iure autem Canonico, de quo* Sacr. Concil. Trident. *ſeſſ.* 24. *de reformatione matrimonij cap.* 8. Salzed. *in addit. ad Bernard. in practic. criminal. canonica cap.* 79. *verb. ab officio & beneficio, verſic. Laicus verò*, Farinac. *d. quæſt.* 138. *numer.* 76. *& ſequenti*, Azeued. *d. lib.* 1. *numer.* 11. *cum ſequentibus.*

Illud verò ad ius noſtrum obſeruandùm erit, quod, non ſatis eſt, quemquam concubinam in curia habere, vt lege comprehenſus ſit, ſed neceſſe eſt, vt domicilium ibi habeat, vel, ſi aliunde habet, vt in curia verſari ſolitus ſit; ſic enim verba legis exigunt *d. lib.* 5. *titul.* 27. ideoque ſi aliquis non ſolitus verſari in loco curiæ, eò venit negotij fortè alicuius cauſa, & dum ibi pro expeditione illius moram facit, cum muliere cohabitat domo retentâ libidinis causâ pœnæ legis non ſubijcietur; nec, ſi inde 5.

profectus postea redeat eiusdem, aut alterius negotij causâ, & ad eandem cum eadem conuersationem redeat, in curia versari solitum ad pœnam legis incurrendam, censebo; quia lex loquens de homine in loco curiæ domicilium habente, vel in illo versari solito, in concubinatum propriè sumptum lata apparet, qui absque animi destinatione non æstimatur *l. penult. ff. de concubin.* porrò, hæc animi destinatio, ac concubinarius affectus, considerabilis non est in eo qui certæ rei causâ in curia commoratur animo redeundi post illam expeditam.

6. Quanuis autem simplex, ac propriè sumptus concubinatus ciuili iure punibilis non sit, tamen, quia honestati contrarius est, & bonos mores apertè offendit, negari non potest, quod turpis sit, & quod apud bonos, grauesque viros concubinarij malè audiant, turpitudinisque notam incurrant: quos, turpes personas esse, scripsit Aymon. *cons. 229. Quidam clericus, in princ.* inde inferens ad inofficiosi testamenti querelam fratri competentem, videlicet, si tales, hæredes instituantur ab habente fratrem, aut sororem ex vtroque latere, vel ex paterno tantùm; quo casu,

casu, quasi turpi instituta personâ, inofficiosi testamenti querela fratri competet, aut sorori *l. fratres, aut sorores C. de inofficios. testament.* §.1. *instit. eod. ord. nostra lib. 4. titul.* 90. §.1. quæ etsi in ebrio, & lusore, turpium hæredum exempla posuit, præsentem casum non excludit, tam quia exempla non arctant regulam, quàm quia post scripta ibi exempla, verba illa subiecit aliorum similium inclusiua, *ou de outra semelhãte torpeza*; porrò, concubinaria conuersatio, non minoris turpitudinis est bonorum virorum opinione, quàm ebrietas, & ludendi consuetudo; pensanda item sunt verba illa legis nostræ *assi como se o herdeiro instituido fosse reputado entre os bons por vil & torpe, & de maos custumes*; quæ sanè ad casum nostrum non dubiè pertinent, sicut & illa *d. l. fratres, vel turpitudinis*, vel *leuis notæ macula asperguntur*; iuxta quæ, ne dum in fœmina, in qua loquens hoc ipsum tradit Palat. *in repet. cap. per vestras* §. 10. *numer.* 11. ex Angel. ibid. ab eo relato, *consil.* 171. quē etiam idem tradens retulit Bermond. *Choueron.* de public. concubinar verb. *contra prædictos, num.* 16. *& sequenti* & in illa quidem dubitare non licet, quia maio-

O 5 rem

rem notam turpitudinis incurrit impudica conuersatione; sed & in masculo etiam concubinario idem ius probandum erit, quia leuis saltem notæ maculam non effugit; & ita dictam querelam etiam concubinario instituto locum habere, tenet Aym. *d. consf.* 229. *numer* 12. & in vtroque pariter, & indistinctè tradidit Lancilot. *Gall. de statut. quæst.* 2. *numer.* 16. *part.* 1. Et ex eadem ratione, concubinam ad emphyteusim nominari non posse, ne dum ecclesiasticam, in qua securius hoc procedit, sed secularem etiam, quasi de nominatione personæ turpis dominus in concessione non cogitasset, probauit Cald. *de iur emphyteut.* 3. *part.* quæ ad eligendi, seu nominandi potestatem pertinet *cap.* 1. *numero* 46. *versicul. Verùm.*

7. Supra dicta verò securiùs procedunt in manifestis concubinarijs (de quibus in foro contentioso intelliguntur leges de concubinarijs simpliciter loquentes, & non de occultis, vt tradit Bermond. *de public. concubinar. in rubric. verb. publicis concubinarijs à numer.* 1. manifestus autem dicitur, qui nulla tergiuersatione vicinis celari possit) quos & infamiæ macu-

culâ

culâ aſpergi ſunt qui affirment, idcircoque in teſtes admitti nō poſſe in cauſa ciuili, vt ex Specul.*titul.de teſte.*§.1. *col.* 34. *verſicul.Item quod eſt concubinarius*,& Felin.*in cap. teſtimonium,col.*3.*in fin.de teſtib.* tradit Aufrer. *tract.de teſtib. numer.* 22. quem remiſſiuè ſequitur Ioan. Crot. *eod. tract* 4.*part. numer*. 207. refert item & ſequitur Monticel.*in repertor.de teſtib.verb. concubinarius*, Maſcard.*de probat. concluſ.* 1357. *numero vigeſimo tertio*, vbi alios citat.

Supradicta item planius procedunt in 8.
illo qui duas eodem tempore tenet concubinas, quem infamiæ notam iure incurrere,ſicut qui duas habet vxores, tenet gloſſ. *in Auth. quibus mod. natural. efficiunt.ſui* §.*ſi vero effuſa, verb. conſiſtente, collat*.7.quam ſequitur,& notabilem dicit Bald.*in l.*2.*C.de inceſt. nupt.* Bermond.*de public.concubinar. verb.concubinam dimittat, numero tertio, & verbo monemus omnes laicos numero ſecundo*, Clar. *in* §.*fornicatio,numer*.8. qui idem æquè tradunt, de eo qui vxorem habet & concubinam, & cum alijs, quos refert, idem tradit Farinac.*d. quæſt*.138.*numer*.21. Sanè, vxoratum concubinarium ius ciuile deteſtatur

l. vnic.

l.vnic.C.de concubin.l.final. in fin.C. commun. de manumißion. & lex nostra Regia *lib.*5. *titul.* 28. acriter punit, non tamen masculum vili pœna punit, sed concubinam eius, vt ibid. *in princ.& §.*1. nec apud nos in vsu est, vt qui duas concubinas habet, aut vxoratus qui vnam, eo ipso notam infamiæ incurrat; idque de facto non obseruari, scripsit Bald. *in d.l.*2.& cum eo atque alijs citatis refert Clar. *d. §. fornicatio, num.* 8. & de iure quod infamis non sit, qui duas habet concubinas, tenet Bart. *l.*1.*num.penult.ff.de his qui notant. infam.* Nec quidem gloss. *in. d. §. si verò effusa, verb.consistente*, cui contraria opinio attribuitur, seu imponitur, in habente plures concubinas illam scripsit, sed in illo qui habet plures vxores, per iura quæ allegat, in *d.l.*2.*C.de incest.nupt. & in l. eum qui C.de adulter.* & quod subdidit, quòd ita non licet plures concubinas habere, sicut non potest quis priori vxori aliam superinducere, verum quidem est, iuxta *tex. ibi, & in Auth. de trient. & semiss. §. cōsideremus, versic. Si autem, collat.*3. quem glossa citauit. Cæterùm non inde infertur, sensisse gloss. per omnia comparandum fore eum qui duas retinet concubinas,

nas, cum habente binas vxores, quod detestabilius multò est, vt ita, legalis infamiæ nota in hunc scripta, ad illum extendenda non sit, qui non tam grauiter deliquit, vt bene aduertit Bart. differentia quoad hoc inter hunc, & illum constituta *in d.l.1.num.penult.* quare, nec, si manifestus concubinarius sit, hanc notam incurrere, dicam. Semper verò, hunc, & illos turpibus personis annumerandos censeo ad propositum casum de inofficiosi testamenti querela fratri competente; ad quã satis est, hæredem scriptum, turpem esse, & vel leuis notæ maculâ aspergi, quamuis infamis iure non sit; hæc enim inter se diuersa sunt, vt ad præsentem casum optimè probat citatus sup. *tex. in d.l. fratres C. de inofficios. testamen. disiunctiuâ dictione, vel,* qua vtitur, dicens. *si scripti hæredes infamia, vel turpitudinis, vel leuis notæ macula asperguntur.*

9. Huic autem querelæ locus est, tam vbi ab alio, quàm vbi alter ab altero fratres, aut sorores, habente instituuntur. Semper verò fratres inofficiosi testamenti querelam aduersùs scriptum hæredem ex hoc capite mouentes, tales esse debent, qui simili notâ non laborent, iuxta gloss. *in d. l. fratres,*

fratres, verb. infamiæ, per l. in arenam C. de inofficios. testament. & in terminis querelæ fratri competentis propter turpem personam institutam expressit ord. nostra *d. lib. 4. titu.* 90. §. 1. *& in §. sequenti* nonnullas subdit ingratitudinis causas, propter quas à querela in casu prædicto repellitur frater, tradit glo. *in d. l. fratres*, per *tex. in Auth. de nupt. §. ingratitudinem collat.* 4. & casus alios quibus fratri querela non competit turpi personâ institutâ subdidit Bermond. *d. verb. contra prædictos, num.* 17.

10. Regulariter verò testamentaria institutio concubinarijs prohibita non est, & legata & fideicommissa relinquere sibi inuicem possunt, & inter viuos donare; hæc enim, solis militibus in concubinas suas specialiter prohibita legimus, vt infr. trademus, in alijs autem permissa sunt *l. qui concubinam l. item legato §. item interest, versicul. Parui autem ff de legat. 3. l. affectionis l. donationes in concubinam ff de donationibus* tradit Palat. *in repetit. rubr. de donat. inter vir. & vxor. §. 37. ex numer. 1.* Bermond. *d. verb. contra prædictos, numero decimo quarto, & duobus sequentibus.*

Iure

Iure tamen nostro, si coniugatus pro- 11.
priæ concubinæ, seu focariæ quicquam
donet, poterit vxor eius ab illa in solidum
sibi totum repetere, & super hoc in iudicio absque mariti licentia agere, & rem ipsam liberè administrare, ex *ord. lib.* 4. *tit.* 66. quæ idem statuit etiam in casu quo maritus rem aliquam venditionis titulo, aut quouis alio in concubinam transtulit, poterit enim vxor alienatam rem etiam non refuso pretio, siue constante, siue soluto matrimonio sibi repetere.

Circa quam legem Regiam nonnulla 12.
annotanda sunt. Primum, quod liberam facultatem quam tribuit vxori constante matrimonio pro recuperanda re à marito in concubinam alienata cum pleno eiusdem rei dominio & administratione, locum habeat constante matrimonio cum marito qui rem alienauit, in cuius odium lex sic statuta est; si enim illo prædefuncto alij nubat, & constante matrimonio, cum prioris concubina agere intendat, sine licentia mariti cui copulata tunc est, stare in iudicio non poterit, nec recuperatæ rei administratio penes illã erit, sed penes maritum, iuxta leges, & consuetudinem Regni, quæ in casu isto cor-

correctæ non reperiuntur; quod enim lex statuit de libera vxoris potestate stãdi in iudicio, ac pleno rei dominio & administratione, statuit in odium mariti qui concubinæ dedit, aut vendidit, atque in odium etiam concubinæ ipsius; vnde, nulla iuris ratio patitur, vt extendatur ad eum cui illa postea nupsit, & in nullo deliquit.

13. Secundum quod notari oportet ad *d. leg.* Regiam, est, quod vbi loquitur de recuperatione rei concubinæ venditæ, aut pignori datæ, absque pretij alicuius redditione, præsumptiuè statuit, vt ratio ipsa in lege scripta satis ostendit, ibi, *Porque de presumir he, que a tal alheacão foi, feita conluiosamente, por o marido defraudar sua mulher.* Hæc verò præsumptio, quia à lege inducta est, & super eam statuit, est præsumptio iuris & de iure, vt tradit Bald. *in l. antiquæ num.* 3. *C. ad Velleian.* Alc. *de præsumption.* 2. *p. numer.* 3. vbi diffinit præsumptionem iuris & de iure, dicens, quod est dispositio legis aliquid præsumentis, & super præsumpto tanquam sibi comperto statuentis, Mascard, *de probation. in proœmio q.* 10. *numer.* 48. *& conclus.* 1223. *nu.* 1. vbi vtriusq; iuris loca varia citat; Menoch. *de*

*de præsumpt .lib.*1.*quæst.*3.*ex num.*15.*cum sequentib.vbi prædictam.* Alc.definitionem, & alias adducit quæ in idem reincidunt, idcirco non admittitur probatio in contrarium,glo. in *Auth. de æqualit. dot.* §. *aliud quoque,verb.priuilegium collat.* 7.*& in d. l antiquæ, verb. esse credendum, &* Bald.ibi *numer.*3. Alc.*d.* 2.*part. numer.*4. *& pluribus citatis* Valasc.*consf.*125. *num.* 15. *to.*2.Mascard.*d.quæst.*10.*num.*49. *& d. conclus.*1223.*numer.* 2. vbi inquit, quod vno ore ita tradunt Scribent.Menoch.*d.quæst.* 3.*numer.* 13. *& num.* 20. *cum sequentib.* & rursus. *d.l.*1.*quæst.*60.quæ tamen receptissima conclusio limitatur communiter, vt ex eisdem Authoribus constat,& gloss. *in l. in contractibus verb. nullo modo C. de non numer. pecun.* communiter recepta secundum Valasc.*d.num.*15.vt non procedat in probatione per aduersæ partis confessionem; communem tradit Mascard. *d.conclus.*1223.*num.*11. Sed hæc quidem aduersæ partis confessio, vt contra præsumptionem iuris & de iure admittatur,in iudicio facta esse debet,vt probat Alc.*d.* 2.*p. num.*6. 7. *&* 8. vbi dicit, quod ita est de mente aliorum, sequuntur Mascard. *d. proœm.quæst.*10.*numer.*52. *& sequenti,* Va-

lasc. *d. cons.* 125. *numer*. 16. *& sequenti.* Secundùm quas receptas traditiones, in terminis legis nostræ, concubina admitti non debebit ad probandum per testes, aut instrumenta, rem sibi à concubinario suo coniugato verè & realiter venditam fuisse cum pretij solutione, aut oppignoratam pro mutuo dato. Et quamuis de hoc publica proferat instrumenta, quibus, vxorem concubinario marito alienanti consentisse expresè, caueatur, adhuc contra præsumptionem iuris & de iure, cui lex innititur, iuuanda non erit. Solùm ergo, ipsius vxoris de rei veritate sibi consciæ confessio in iudicio facta prodesse illi, poterit. Sed & in foro conscientię, quia in illo leges super præsumpto statuentes locum sibi non vendicant, vxor de veritate conscia, quia, nempe, certò scit, cum concubina circa rei alienationem à marito actum verè esse, absq; vllo fraudis cõmento, & perinde ac si cum persona alia ageretur, aduersùs eã experiri nõ poterit.

14 Tertiò ad leg. Regni notandum est pro ampliatione illius, vt procedat etiam casu quo res à marito concubinæ donata, aut titulo alio in eam translata, ipsius mariti pleno iure esset, ita vt ad communem bonorum

norum ſocietatem non pertineret ex lege contractus; legis enim ratio, quæ eſt concubinariorum odium, ac punitio, in caſu iſto ęquè militat, & verba illius conueniunt, tum quatenus generaliter, & indiſtinctè loquitur in vxorato qui cõcubinæ, focariæúe donauit, tũ & maximè, quia rem alienatam ad vxorem in ſolidũ pertinere, ſtatuit; atq; ita partem mariti, quã aliàs habebat in re donata, ipſius odio illi adiudicat. Quæ ergo eſt ratio, ac iuris diſpoſitio de parte quoad partem, eadem eſt de toto quoad totum, ſicut & è contra *l. quæ de tota, & ibi gloſſ. ff. de rei vendicat.*

Quartò obſeruandum eſt, actionem ex lege Regia competentem, in rẽ eſſe, & ad rem, vt verba legis ſatis oſtęndunt, quæ in rei perſecutionẽ ſemper diriguntur: & ita in ſenatu noſtro fuiſſe iudicatum, tradit Gam. *deciſ.* 226 *n.* 3. *v. Sententia tandem,* illo tamen contrarium ſentiente, vt ibid. & *nu. ſequenti, ver. Quas leges.* Vnde, malè agitur cum concubina, ſi cùm lis aduersùs eã mouetur, iã nõ poſſidet, nec dolo deſijt poſſidere. Poterit ſanè aduersùs quemuis rei poſſeſſorẽ mulier experiri, quia verba legis cõcubinã nõ determinãt, ſed omnes 15.

qui rem poſſident, æqualiter amplectuntur.

Dubium verò erit, an concubina ſaltem in ſubſidium conueniri poſſit pro pretio quòd ex re habuit, quia illam fortè alicui vendidiſſet. Et, quia lex correctoria iuris eſt, & odij cauſa lata, videtur, quod ad caſum iſtum, in quo non loquitur, non ſit extendenda, ſed in eo ius commune ſeruetur

16 Secundùm quod, cum bona, vel lucrà conſtante matrimonio quæſita, inter coniuges communicantur ex forma ſtatuti, à marito ex eis donata, in partem ipſius imputantur, tantundem vxore ex communi aceruo præcipuum habitura, vel pro medietate ſua donationem reuocare poterit, vt ad leges Regni probant Palat. *in repet. rubr. de donation. inter vir. & vxor.* §. 66. *num.* 29. Roderic. Suar. *l.* 1. *titul. de la ganancias lib.* 3. *fori ex num.* 52. & licèt alij contrariam ſententiam probent, hanc ſequuntur plures, quos refert, & ſequitur Chriſtophor. de Paz *in ſcholijs ad leges Styli l.* 205. *ſchol. vnic. num.* 3. *cum ſequentib.* & ex noſtris Barboſ. *in l.* 1. 1. *p. nu.* 40. *verſic. Quoad maritum autem, cum duobus ſequentib. ff. ſolut. matrim.* de quo apud

nos

nos est ord.*lib*.4.*titul*.64.*olim lib*.4. *titul*. 6.§.*final*.secundùm quam à marito donata absque vxoris consensu in partem illius imputantur. Declarat autem Barbos. *d.num*.40.*versic*.Quæ tamen conclusio, vt donatio quidem valeat (quod intelligitur de donatione mobilium; in quibus lex illa loquitur; immobilium, namque, donatio, seu quæuis alienatio absque vxoris consensu non valet per legem aliam Regiam) mulieri verò damnum ea illatum in portione sua, ex parte mariti resarciatur; quod si mariti pars non sit soluendo, vtilis rei vendicatio pro parte sua illi competat.

In partem quoque mariti imputantur 17
quæ in malos vsus consumpsit, videlicet, ludendo, aut meretricando, vt latè probat Valas.noster *de partition.cap*.24.*ex nu*. 15.*cum sequentib*. nec ab hac sententia dissentit in stricta iuris disputatione Suar. *d.titul.de las ganancias, num*. 57.Barbos. *d. lib*.1.1.*part.num*.40.*prope fin.versicul*. *Vnde infertur*, vbi alios refert; vterque tamen, contrarium seruari, testatur; sed Valasc.qui *d.cap*.24.*num*. 12. ingenue fatetur, se per plures annos quibus in suprema Lusitaniæ Curia consultus respondit,

 nun-

nunquam vidisse, neque audiuisse, tales sumptus in solius mariti partem imputari, nisi in causa vna cuius ibi meminit, subdit postea *d. num.* 15. id ex eo esse potuisse, quia in iudicium res deducta non fuisset, concludens, tales malorum vsuum sumptus in solius mariti partem imputari debere, & pecuniariam item condemnationem quam maritus delicti causa passus est; de quo Palat. *d. repetit. rubr.* §. 66. *ex num.* 18. cum, multis sequentib.

18. Cùm, itaque, vbi ex forma statuti bona inter coniuges communicantur, si maritus ex illis donet, aut in malos vsus dissipet, attenta iuris dispositione, non possit vxor donata repetere, ac sibi in solidum habere, sed tantùm pro parte sua satisfieri illi debeat, secūdùm vnam opinionem, aut, secundùm alteram quæ apud sup. citatos videri potest, nec ꝑ hac prouisum illi extet, apparet leg. nostram *d. lib.* 4. *titul.* 66. quæ mulieri actionem tribuit ad repetenda in concubinam translata, cum domino & administratione eorum, exorbitantem & iuris correctoriam esse; nec tantùm communis iuris correctoria est, sed & aliarum Regni legum, quâ parte tribuit mulieri plenum rei dominium cum

cùm libera illius administratione in iudicio,& extra illud. Atque ideo, cùm de actione in rem, & ad rei donatæ recuperationem loquatur, non erit extendenda ad personalem pro rei pretio; adeò quidem,vt, si pecunia concubinæ donata fuisset, consumptos nummos non possit vxor ab ea condicere, vt iudicatum fuisse, refert Gam.*d.decis.*226.*num.*3. *&* 4.*versic. Quis leges.*

Quintò notanda est ord.*d.titul.*66.quæ 19
loquitur in concubina,& quauis alia muliere quam coniugatus carnali affectione cognoscit; sic enim in hac, & illa specie, vt in diuersis alternatiuè loquitur. Quod tamen non ita amplè intelligendum est, vt rem loco pretij meritrici à marito donatam possit vxor ab illa sibi vendicare; quæ quod eo nomine recipit,turpiter non recipit *l.*4.*versic.Sed quod meretrici,in fin. ff.de condiction.ob turp.caus.*de quo latè Palat.*d. repetit. rubr.*§.40.Bermōd.*de public. concubinar.verb.contra prædictos, numer.*3. *cùm sequentib.*Couar. *in regul.peccatum* 2. *p.*§.2.*de regul. iur.lib.*6.Sed in casu isto satis sibi consultū æstimare debet vxor, si in partē mariti illud imputetur, tātundē ipsa excōmuni açeruo precipuum deductura.

Et lex Regia in secunda illa alternatiuæ dispositionis suæ parte intelligenda est de muliere, quæ, etsi concubinæ loco non sit, de qua est prima alternatiuæ pars, carnali tamē affectione adamatur; hoc enim verba illa legis important, *ou à qualquer outra mulher cõ que tenha carnal affeição*; quod meretrici quidem non conuenit, quæ à coëuntibus secum carnali quidem commixtione cognoscitur, sed carnali affectione non adamatur quę palam omnibus turpis quæstus causâ prostituta est. Quare, prędicta verba de tali muliere sunt accipienda, quæ nec concubina est in stricta significatione, in qua, concubina de vxorato dici nequit, nec in larga significatione, quia de hac loquitur lex in prima alternatiuæ dispositionis suæ parte; nec rursus intelligenda sunt de meretrice, quia in hanc carnalis affectio non cadit; restat ergo, vt tertiam constituamus speciem mulierum fornicariarum, & illam quidem mediam inter concubinam, & meretricem; & sanè, mulieres extra fędus matrimonij coëuntes, in triplici differentia esse, scripsit Bermond. *de public. concubinarijs verb. cõcubinā dimittat, n.* 1. vbi tradit, quod alia appellatur concubina, alia me-

meretrix, alia focaria seu fornicaria, & q̃ dispositio faciens mentionē de vna aliã non comprehendit, tam propter nominum diuersitatem, quàm quia odia sunt restringenda. Et cùm ibi satis explicet, quę dicatur concubina, & quæ meretrix, focariam tamen prætermisit, subdens tantummodo ibid. *numer. final. in fin.* quod Canones, focarias, seu fornicarias mulieres, clericorum concubinas appellant: ex quo, sensisse videtur, focariam à concubina differri secundùm strictam concubinę significationem, de qua per eum ibid. *ex numer.* 2. Cæterùm, militum concubinas, focarias appellat Imper. *in l. 2. C. de donat. inter vir. & vxor.* & quidem non magis ad concubinam in larga significatione, quàm in stricta sumptam locus ille pertinet; & verbi etymologia, si ea est, quam scripsit Prateius *in lexicon iur.* verb. *focaria*, ad strictam magis pertinet, scripsit enim, focariam à foco dici, quasi, scilicet, amasij sui foco assidentem; quod concubinæ concubinarij domo retentæ proprium est.

Dicendum est ergo, verba legis nostræ de quibus sup. ad talem mulierem pertinere, quæ, etsi concubina, focariaúe coh- 20

iugati non sit, quia hoc animi affectu, nec in propria, nec in aliena domo ab eo tenetur, eam tamen carnali affectione cognoscit, quæ media est species inter concubinam, & meretricem; & huic quidem verba legis conueniunt. Quòd si quis tentauerit, illi etiam mulieri verba conuenire, quæ carnaliter cognita non est, sed carnali affectione prætenditur cognosci, alienum à lege sensum non iudicabo; verè enim verba illa, *ou à qualquer outra mulher com que tenha carnal affeição*, animi affectum etiam absque coitu significant; non enim in lege scriptum est, *com que tenha carnal aiuntamèto*, qui verborum tenor ad carnalem copulam solummodo pertineret, & non ad solum animi concupiscentis affectum, ad quem pertinent illa, *carnal affeição*, quibus non otiosè lex vsa est. Enim verò, quia non rara experientia constat, vxoratos his lasciuis ac
a carnalibus mulierum amoribus deditos propriæ vxoris ac domus curam perditè obliuisci, ac res suas perdere, dum prætensas mulieres effusis largitionibus solicitare, & ad se allicere tentant, identitas rationis exigebat, vt, quod de alienatione rerum in concubinas facta lex decreuerat,

rat, in his quæ concupiſcentia carnis ab vxorato amantur, ſiue carnaliter ab eo cognoſcantur, ſiue non dum ad id peruentum ſit, eâdem ſtatueret determinatione.

Sextò obſeruandum eſt, diſpoſitionem ord. procedere in alienationibus quæ fiunt per actus inter viuos, & nõ per actus vltimæ voluntatis: quanuis enim venditionis verbum, quod in lege ſcriptum eſt, omnem alienationem comprehendat per quam dominium transfertur *l ſtatuliberi §. Quintus Mutius ff. de ſtatuliber.* quod multò magis in caſu præſenti procedere poſſet, quia ſubdidit ord. diſpoſitionem de qua ibi, locum habere quocunque modo res à marito in concubinam transferatur, quæ verborum generalitas etiam tranſlationẽ quæ fit per vltimę voluntatis actum complecti videtur, tamen legis mens attendi magis debet, quæ ſanè proſpicere voluit mulieribus contra alienationes quæ fiunt per actus inter viuos; & vt comprehenderet omnes, ampla illa verborum generalitate vſa eſt vltimas voluntates coarctare non intendens, tam quia nullum vxori fit præiudicium, neque 21.

iniuria,

iniuria, si in tempus soluti matrimonij maritus res suas concubinæ relinquat, quod secus est quando illo constante donauit,aut sub alio titulo alienauit, quia quia suprema hominum voluntas non ita facilè constringi debuit, cùm nihil sit quod magis hominibus debeatur quàm libera supremæ voluntatis facultas ac dispositio *l.1.C.de sacrosanct.eccles.* Denique, verba legis ad alienationes inter viuos factas planè diriguntur,quanuis reuocandi eas facultatem tribuat vxori tam constante matrimonio,quandocunque, quàm eo soluto,intra quadriennium.

22 Septimò & vltimò nota,legem Regiam procedere in donationibus, & alienationibus factis tempore concubinatus, vt verba illa probant, *der à sua barregãa*, idest, donauerit concubinæ suæ, & inferiùs vbi de venditione loquitur, ibi, *que por elle à ella for vendida, &c.* quæ verba de illa planè intelliguntur, quæ concubina est tempore donationis, aut venditionis illi factæ;sed multò clariùs id exprimunt illa, *com que tenha carnal affeição*, quæ præsentis sunt temporis, & ostendunt,legem de illa loqui cum qua carnalis affectio perdurat tẽpore donationis. Et sanè, maior

maior erat ratio, vt lex in hanc diceretur, quàm in illam, quæ, etsi cum marito alterius deliquit, iam delinquere dereliquit. Pro qua etiam est gloss. opinio *in l. miles ita §. mulier, verb. cadere potest ff. de militar. testament.* qui tex. probat, suspectam de turpitudine mulierem nec ex testamento militis capere posse, & glo. ibi interpretatur, quia eam cognouit, & subdit postea, *Item hoc, nisi tempore mortis bonæ opinionis erat absq; suspicione*; atque ita probat gloss. id quod dicitur, concubinam militis ex testamento illius capere non posse, de illa non intelligi quæ mortis tempore absque suspicione iam erat, idest, quæ iam antea à concubinatu illius resipuerat; cuius gloss. ad hoc meminit Paul. *in l. donationes, numer. 2. ff. de donation.* Palat. *d. repetit. rubric.* §. 37. *numer.* 8. *versic. Maximè si iam.*

In militibus autem speciale est, vt concubinis suis, seu focarijs donare non possint. *l. 2. C. de donat. inter vir. & vxor.* nec in testamento relinquere illis possunt *d. l. miles ita §. mulier, iuncta gloss. ibi, l. mulierem ff. de his quibus vt indign.* & vtrobique Bart. Paul. *in d. l. donationes, numer.* 2. Et licèt ratio scripta in *d. l. 2.* ibi, *milites tamē* 23.

meos

meos à focarijs suis hac ratione, fictisque adulationibus spoliari nolo, solum militum donationes, & non testamentaria relicta determinet, vt subtiliter considerabat Lusitanus Cost. relatus à Gam. *decis. 226. in fin.* communis tamen opinio in testamentarijs militum relictis idem probat secundum Gam. ibid. eandem secutum. Et ratio generalis pertinens ad vtramque speciem, secundùm Angel. *in d. l. miles ita §. mulier, est*, quia minor castitas in militibus requiritur quàm in paganis, vt ad pugnandum fortiores sint, & audaciores; propter quod olim antequam pugnaretur, per tempus aliquod fornicariæ è campo expellebantur, vt ex Vigorino refert Angel. ibid. sequitur Palat. *d. rubr. de donation. inter vir. & vxor. §. 37. num.* 10. & præter hanc, tres alias rationes assignat *Bermond. de plublic. concubinar. verb. contra prædictos, num.* 18. Differentia verò stat in eo, quod relicta, fisco applicantur, *d. l. mulierem, tradit* Paul. *d. l. donationes numer.* 2. Bermond. *d verb num.* 17. *in fin.* & iudicatum refert Senator Regius Gam *d. decis.* 226. *numer. final.* at verò quæ miles concubinæ suæ donauit repetere ipse potest, vt probat tex in *d. l.* 2. ibi, *eam tibi restitui*

tui iubebit, & huc spectat ratio ibid. in fine scripta, ne à focarijs suis milites rebus suis spolientur; contra quem tex. loquutus est Palat. in *d.* §. *37. numer.* 10. vbi inconsultò scripsit vir alias consultissimus, quod donatum à milite suæ concubinæ non ipse repetit, sed fiscus qui est iniqui lucri acquisiti iustus ablator, vt *in d. l. mulierem*, qui tex. loquitur in relictis testamento, in quibus cessat ratio scripta in *d. l. 2.*

Quod autem in milite armatæ militiæ dispositum est, in clerico cælestis militiæ milite æquè probant omnes, vt concubinæ suæ (quod absit ab eis) neque donare, neque in testamento relinquere possit, ita Bart. *d. l. miles ita* §. *mulier*, *numero quarto*, & *in d. l. mulierem*, *& in l. affectionis. ff. de donation. & in l. miles nu. 4. ff. de re iudicat.* Paul. *d. l. donationes*, *num. 2.* Aymon. *consil. 229. Quidam clericus nu. 3. in princ.* vbi latè contendit, nec adhibito iuramento talem donationem valere, & alijs citatis Palat. in *d. rubric.* §. *39. nu. 1.* Gam. *d. decis. 226. num. 4. versic. Fallit & secundò*, vbi addit, idem etiam locum habere in milite insignito cruce DOMINI nostri IESV CHRISTI, quod si verum 24

est,

est, in alijs etiam aliorum ordinum militarium candidatis probare idem possumus; & prædictam opinionem in clerico sacrorum ordinum probat, & communē dicit, eiusque rationem adducit Bermond. *d. verb. contra prædictos, numer.* 21. & sequenti, eamque tripliciter limitat ibid. *numer.* 24. & sequenti. In aduocato idem tradit Bart. *in l. miles, in fin. ff. de re iudicat.* & in doctore Gam. loco proximè citato, & in vtroque Palat. *d. rubr.* §. 37. *numer.* 14. & de licentiato agit *in* §. *sequenti*; & loquens in doctoribus, & aduocatis, communem tradit, & probat Bermond. *d. verb. contra prædictos num.* 19. *& sequenti.* Limitant verò tam in milite armato, quā in alijs, quando donatio remuneratoria est, vt probatis meritis valeat intra eorum æstimationem, vt per Paul. *d. l. donationes, num.* 2. *ff. de donationib.* Aym. *d. cons.* 229. *n.* 3 Bermond. *d. verb.* contra prædictos, *nu.* 25. cum duob. sequentib. Palat. *d.* §. 39. *num.* 13. *versic. Vnum non est omittendum,* Gam. *d. decis.* 226. *numer.* 4. *versicul. Quæ omnia.*

25 Hæc sanè quæ à Nostris absque controuersia ita traduntur facto vulgari argumento de milite armato ad alios, de quo per

per gloss.& Scribent.in *l. miles ff. de re iudicat.* non ita mihi probantur saltem ad donationis casum, in quo disparitas rationis diuersum ius suadet. Si enim dicimus,donationem à clerico, aut ab aduocato concubinæ factam non valere,argumento eius quod in armato milite traditum extat,fateri cogemur clericum, & aduocatum concubinarium donationem ipsam repetere posse;hoc enim repetendi ius expresse datum est armato militi concubinario *in l. 2. C. de donat. inter vir. & vxor.* at verò quam inhonesta,& indecora propriæ turpitudinis ex hac causa allegatio sit, præsertim in ore eius qui quotidie canit,*Domine labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuam*, & iterum, in precibus Dominicalibus ad Primam, *Repleatur os meum laude, vt cantem gloriam tuam,totâ die magnitudinem tuam*, nemo est qui non videat; *Fornicatio autem, & omnis immundicia,aut auaritia nec nominetur in vobis , sicut decet Sanctos*, ait Apostol.ad Ephes.5. quod, etsi omnigenis Christi fidem colentibus prædicat, ad illos tamen magis pertinet, qui in sortem Domini sunt vocati , & quibus dicitur , *Ego dixi,Dij estis, & filij Excelsi omnes,vos*

autem sicut homines moriemini, & sicut vnus de principibus cadetis, Psalm. 81. Porrò, turpe valde est, & indignum viro honestissimam iuris disciplinam profitente, cuius primum, ac capitale præceptum est, *honestè viuere l. iustitia §. iuris præcepta ff. de iust. & iur. §. iuris præcepta, instit. eod. titul.* inhonestam concubinatus proprij causam prætendere ad repetendam rem quam donauit. Quod si dicatur, in re per clericum, & aduocatum, doctoremue concubinæ donata fisco locum esse, atque ita, illis non agentibus rem repeti posse, vt de clerici donatione loquens tradit Bermond. *d. verb.* contra prædictos, *numero vigesimo tertio*, Palat. *d. rubric.* §. 39. *numero septimo*, vbi tractat, Ecclesiæ ne fisco, an Regio seculari, competat, hoc ipso apparebit, argumentum de milite armato ad eos de quibus agimus, non procedere in specie proposita, si quidem in armato expeditum est per *d. l.* 2. repetendi ius illi competere, & non fisco; atque ita, si fiscus repetit donationem à clerico factam, armati militis argumento non repetit; si verò huic argumento stare debemus, clericus repetet; quod esse absurdum, & clericali ordine satis

in-

indignum, ostensum est, quo dato absurdo non valet argumentum. Nec obstat, si dicatur, militem armatæ militiæ propriam concubinatus sui turpitudinem in hac eadem repetitionis specie allegare, & nihilominus ab agendo non repelli, per *d. l.* 2. quo argumento idem in alijs probandum videbatur; respondetur enim, non tam turpe esse armato militi concubinam habuisse, ac id palam asserere, quàm viro literato bonorum morum scientiam profitenti; & in clerico turpius & ignominiosius hoc esset, quem, ex instituto castitatem seruare, eamque alijs vitæ suæ exemplo prædicare, decet. Et denique, quod specialiter armatæ militiæ militibus concessum est, in *d.l.*2. ex ratione de qua ibi, quæ militiæ fauorem concernit, ad alios non est trahendum, ne fauor in odium conuertatur.

In ijs autem quæ in testamento relinquuntur præcedens differentiæ ratio cessat, & in clerico militat illa quæ in armato milite considerari potest, vt concubinæ relicta fisco vendicentur; ratio enim odium concubinatus respicit, qui si in armato milite odibilis est, in 26

cælesti odibilior multò magis; &, si, armatos à mulieribus abstinere, oportet, vt ad pugnandum fortiores sint, & audaciores, vt scripsit Angel. *in l. miles ita §. mulier ff. de militar. testam.* quantò magis, castum esse, oportet, qui cæleste militiam profitetur, qui, eo ipso quo turpem quærit concubitum, hosti succumbit? item, concubina grauiùs delinquit cum clerico, quàm cum milite; quia cum milite simplex est concubinatus; at verò, delinquendo cum clerico sacris insignito maius committitur peccatum; quod an flagitia alia, præter simplicem fornicationem secum inuoluat, inter Doctores controuertitur; de quo infr. agemus *art.* 10. atque ideo, tanquam ab indigna auferri illi meritò debet quod clericus reliquit, sicut aufertur à milite relictum, *l. mulierem ff. de his quibus vt indign.*

27 Clericum verò hic intelligo qui sacris est initiatus, & non qui in minoribus est constitutus, cum quo simplex tantùm cõmittitur concubinatus, nec tam grauiter peccat, vt sacris initiatus, vt notat Abb. *d. c. vt clericorum, num.* 2. Vnde, pœnalis legis extentio de milite ad clericum facta per Doctor. satis est, si in sacrorum ordinũ

clerico

clerico accipiatur, propter paritatem, aut etiam maioritatem rationis quæ in illo militat, vt expendimus; & non in clerico minorum, in quo nec delicti grauitas, nec æquiparationis ratio de vno milite ad alterum eandem exigit extentionem; qui enim sacrorum susceptione Deo se vouit, militare Deo, propriè dicitur, & non qui in minoribus sunt, præsertim si ecclesiæ non ministrant, quos, aliud agens, pares laicis reputat Couar. *lib.2.variar.c.1.nu.9.* iuxta quod accipiendus est Bart. *in l. affectionis. ff. de donat.* vbi scripsit Richard. secutus, quòd sicut miles non potest donare meretrici, ita nec miles cælestis militiæ, & subdit, generaliter hoc esse intelligendum in quolibet clerico; & sanè, quod ad donationem attinet, iam sup. tradidimus, non procedere argumentum; in relictis verò intelligendus est de quolibet clerico qui Deo militat, etsi ad presbyteratus ordinem promotus non sit; in illum enim qui non militat, qualis est, qui minoribus tantum est decoratus, & matrimonio adhuc carnali iungi potest, & quærere quæ mundi sunt, non cadit argumentum de vno milite ad alterum. Quod si, & hunc militare, quispiam contendat, quia

fortè certo aliquo ministerio ecclesiæ seruit, adhuc in casu nostro argumentum negabo, quia legis pænalis extentio, de facili inducenda non est, præsertim, cùm dissimilis ratio sit inter hunc, & illum, quo casu de vno milite ad alterum non valet argumentum, vt tradit Abb. *in cap.* 1. *num.*5. *de cleric. ægrotant.* Palat. *d. rubr.* §. 4. 2. *numer.* 5. *versic. Vnde priuilegia, & ego scripsi in commentar. l.* 1. 2. *part.* §. 1. *num.* 23. *C. de sacrosanct. eccles.*

28 Ex prædictis infertur quid dicendum sit in relictis concubinæ ab aduocato; valere enim, dicendum est, quia etsi militare dicatur; *l. aduocati C. de aduocat. diuersor. iudicior.* vnde de armato ad eum argumentatur gloss. & Scribentes *in l. miles ff. de re iudicat.* vbi Bart. in fine, in terminis nostris loquens, tamen pœnalis lex, & odiosa non debet hoc argumento de vno ad alium facilè extendi, sicut diximus circa clericum in minoribus constitutum, cui magis, quàm sacris insignito, aduocatum hoc in articulo æquiparandum fore, existimo, quia concubinatus illius nullum aliud quàm simplicis concubinatus crimen secum inuoluit. Quod si dicatur, etiam armati militis concubinatum, nullum

nullum aliud præter simplicis concubinatus crimen secum portare, & tamen nec donata, nec relicta ab eo concubinæ suæ valent, respondebitur, quod in milite scriptum ita est, ad aduocatum trahi non debere per argumentum de vno ad alterum in materia odiosa, & in qua eadem in vtroque non militat ratio. Sanè, non dico hoc propter fauorem aduocatorum ad excusandas excusationes in peccatis eorum; valde, namque, turpe est, & iterum turpe, vt mores ipsi offendant, quorum se consultores, & vindices esse gloriantur, atq; ita in se approbent, quod reprobant in alijs; vt dici talibus meritò possit, *Medice, cura teipsum.*

ARTIC. NONI
Summaria.

I.

Meretrix quæ sit, traditur. Et de verbi etymologia, num. 2.

3. *Lupanaria in Christiana Republica tolerantur ad maiora mala euitanda. Et vnde dicta sint, traditur.*

4. *Vtrum, qui locat meretrici domum in lupanario situm, vel extra lupanarium, non ignorans eam meretricium exercere, peccet. Et num. 5.*

Intelligitur Vlpian. locus in l. ancillarum in fin. ff. de petition. Hæreditat. quatenus ait, quod in multorum honestorum virorum prædijs lupanaria exercentur. d. num. 5. in fin.

6. Meretricem è vicinia expelli posse, cum communi traditur.

7. Idem traditur ex mente communis contra Menoch. & Mascard. in illa, quæ, etsi meretrix non sit, inhonestè tamen cum amasio aliquo viuit.

8. Domus Dominus etiam locationis tempore durante potest ab ea expellere mulierem inhonestè viuentem, quanuis longè inde habitet. Et an pensio residui temporis mulieri expulsæ ob culpam suam remitti debeat, num. 9.

10. Vtrum Dominus in propria domo inhonestè viuens, per vicinos compelli possit, vt eam derelinquat.

11. An, & quando coniugata propter inhonestam vitæ conuersationem è vicinia expelli possit.

Mulier nupta cuius maritus furiosus est, viduæ æquiparatur. Ibid. versic. Et quidem.

12. Meretrix nupta quando propter ciuile debitum in carcerem detrudi possit.

13. Meretrices infames esse, & personas turpes, traditur & de alijs ad illas pertinentibus, remissiuè.

14. Meretrix testamenti factionem habet actiuam, & passiuam, & etiam de ijs quæ meretricio acquisiuit, testari potest. Et an de illis eleemosynas facere, remissiuè.

15. Aduersùs Bald. & alios probatur, meretrices non esse cogendas certum aliquem habitum, aut signum aliud portare quo ab honestis mulieribus distinguantur. Et intelligitur l. mimæ C. de Episc. audient.

16. Meretrix

16. *Meretrix etiam quæ in publico lupanario constituta est, non potest ad coitum cogi; & vim illi inferens extraordinaria pœna punitur.* Et nu. sequent.

18. *Intelligitur.* Lusitana ord. li. 5. titul. 18. in princ. *quatenus mulieri quæ quæstum facit, vim inferentem coitus causa, pœna mortis subdit.*

ARTIC. IX.

DE MERETRICE.

MVlta in iure nostro circa meretrices traduntur, quod est vile, ac turpissimum genus mulierum, & vtinam tam multæ non essent in Christianæ Reipublicæ ciuitatibus, vbi tamen permissiuè tolerantur ad maiora mala euitanda; *necesse est enim, vt veniant scandala, veruntamen væ homini illi per quem scandalum venit. Matth.* 18. Quæ autem meretrix sit, describitur ab Vlpiā. *in l. palā in princ. ff. de rit. nuptiar.* Secundùm quem ibi, *meretrix est, quæ palam ac sine delectu corpus suum prostituit, siue quæstu, siue sine eo, siue in lupanari, siue alio in loco;* tradunt Bermond. *de public. concubinar. verb. concubinam dimittat. n.* 10. *cum duob. sequentib.* Couar. *de sponsal.* 2. *part. c.* 8. §. 11. *num.* 4. Gom. *l.* 62. *Taur. numer.* Menoch. *de arbitrar. lib.* 2. *cas.* 201. *num.* 7. *&* *cas.* 328. *num.* 4. Matienz. *l.* 10. *titul.* 3. gloss. 4. *num.* 2. Mas- 1.

nac. *d. quæst.* 136. *cap.* 3. *per tot.* ſuccintè Menoch. *d. lib.2.centur.6.caſ.* 535. *numer.* 3. & 4.

Dicitur verò meretrix; vel à merendo, merere enim, eſt ſtipendia facere, ſecundùm Vallam *lib.3.elegantiar.cap* 110. citatum à Tholoſan.*d.cap.2.num.*1.& à Farinac.*d.q.*136.*num.*80.vbi alios refert. etymologiam iſtam probantes, vltra quos, eandem probat illo citato Menoch. *d.caſ.* 535.*num.*5. vel ſecundùm Alberic. *in ſuo dictionar.verb.meretrix*, relatum ab eodẽ Farinac.& ante eum à Bermond. *d. verb. concubinam dimittat, num. final.* meretrix dicitur quaſi me retro trahens à bono opere, ſcilicet, virginitate, vel caſtitate, propter quæſtum, ſeu lucrum; merere enim,propriè eſt,lucri gratiâ aliquid operari,& merere dicuntur,quæ ſe ſordidiſſimi quæſtus gratiâ proſtant,à quo meretrices ſunt appellatæ; quæ etymologia in ſecunda parte, conuenit cum priori, quę proprior videtur ad verbum, *meretrix*, vt nempe, à merendo dicatur. Addo tamen aliam, vocabulo ironicè ſumpto, vt à merendo quidem meretrix dicatur, ſed hoc per ironiam, quia eum vitæ ſtatum elegerit, quo nullius meriti 2.

meriti mulier sit apud Deum, & homines, apud quos lege ita notata est, vt, etsi turpiter viuere desinat, turpitudinis maculam, qua coinquinata est, non abstergat *d.l.palam, versic. Non solum autem.*

3. Hoc autem tam turpe mulierum genus quo non est aliud turpius, aut vilius, Christiana Republica esse, permittitur ad maiora mala euitanda; adeò vt & lupanaria meretricibus sint deputata. Sũt autem lupanaria, loca ciuitatis in quibus eæ diuersantur, sic dicta à lupa, quo nomine, Acca laurentia quæ vulgato corpore quæstum faciebat, Faustuli regij pecoris magistri coniux, à pastoribus, & vicinis vocabatur; ex quo meretrices, lupæ antiquitus vocabantur; & quia hæc primos vrbis Romæ conditores Romulum, & Remum enutriuit, inde fortè fama percrebuit, à lupa fuisse enutritos, à quo non dissentit Liuius sub *init. lib.1. ab Vrbe condita.* Hæc, itaque, lupanaria cum scortorum, id est, meretricum vsu, in ciuitate permittuntur; quam turpitudinem terrena ciuitas licitam fecit, vt ait D. Augustin. *de ciuitat. Dei lib.*14.*c.*18. & licitam dicit, quia nulla eius ciuitatis lege vindicatur, vt statim subdit, innuens, scilicet, legis Dei, quæ regnat in ciui-

ciuitate Dei, vindictæ subiacere, explicat Couar. *de sponsal.* 1. *part. cap.* 4. *in init. num.* 9. *versicul. Ecclesia igitur*; vbi scripsit, Ecclesiam, ac totius Christiani orbis catholicos Principes lupanaria permittere, non quod peccatum approbent, sed vt adulteria, incestus, atque alia luxuriæ crimina compescant; & citat D. Augustin. D. Thom. alijs in propositum adductis, post eum fusiùs Menoch. *d. cent.* 6. *cas.* 535. *ex nu.* 9. *cum sequentib.* vbi de prima meretricum institutione, ac earum in ciuitatibus permissione luculenter egit.

Quæstio verò est frequens apud Scribentes, an domini lupanariorum peccent locãdo meretricibus, quas ad eorum conductionem turpis vsus causa prosilere, non ignorant; videtur enim, quod peccent; nam etsi lupanaria licita sint, absque mortali tamen peccato vsus eorum non est, vt inter omnes constat, atque ideo qui in hunc vsum mulieribus locat, peccati scandalum præbere videtur, ex quo & ipse peccat illis cooperando, sicut qui vsuarijs locat ad exercendum fænus, quod non licet *c.* 1. *de vsur. lib.* 6. Et Nauar. quidem pro hac parte alia adducit in *manual. Latino cap.* 17. *numer.* 195. *versic.* 4. 4.

vbi

vbi scripsit, difficilè defendi posse, quod non peccat mortaliter qui facit, vel locat domum meretrici ad meretricandum, etiam in ea parte ciuitatis in quà permittitur habitare, sed tandem in contrariam sententiam quamuis dubius inclinat, dũmodò qui locat, nec principaliter, nec etiam minus principaliter, meretricium vsum in domo conducta exercendum intendat, sed solius habitationis vsum; quã sententiam sine scrupulo (vt Nauarr. asserit) affirmat Maior *in* 4. *dist.* 15. *quæst.* 35. & securè sequuntur Frat. Ludou. Lopez *in instructor. negotiant. lib.* 2. *c.* 28. *v. Quartò asserimus*, Molin. *to. de contractib. disput.* 500. *n.* 3. Azor *institution. moral. li.* 12. *c.* 18. *q.* 3. *tom.* 2. Rebell. *de obligat. lib.* 14. *q.* 17. *nu.* 8. *in fin.* Emanuel Rod. *in summ.* 1. *part. c.* 203. *conclus.* 1. Petrus de Ledesma *in summ.* 2. *part. tract.* 27. *c.* 9. *concl.* 6. *dub.* 3. *versi.* Dialogo secundo, vbi communem affirmat. Rebell. verò loco proximè citato num. præcedente hoc ipsum probat etiam cùm extra lupanaria domus meretrici aliàs æquè peccaturæ locatur iustæ mercedis cõsequendæ gratiâ, contra Nauarr. in hoc casu contrarium tenentem *d. c.* 17. *nu.* 195. *v.* 3. & Conrad. quem etiã retulit Rebell.

quæst.

*quæst.*87.*suppoſit*.3. vltra quos idem cum Nauar.tenet Ludouic. Lop.*d.c.*18.*verſi*.3. *dicimus*, nec ab illis in caſu iſto diſſentit Azor *d.qu*.3.& conſentit Ledeſm. *d.c*.9. *concluſ*.6.*dub*.3.

Ego quidem circà præſentem quæſtio- 5.
nem ſentio, quod, ſi locare domos quæ ſunt in lupanari peccatum non eſt, vt tenent præcitati Doctores, nec vtique peccatum erit, locare meretrici domum alio in loco ſitam, quanuis locator domus nõ ignoret, mulierem in ea meretricium exercere; nec enim inter vtrumque caſum idonea differentiæ ratio dari poteſt; ſiquidem mulier in vtroque caſu peccat; nec maius eſt peccatum in ſe ſumptum mulierem extra lupanarium, quàm in illo meretricari; vel ergo dicimus, quod qui eiuſmodi mulieri domum locat ſciens prudenſque, peccato illius cooperatur, vel quod non cooperatur, ſi primum dicimus, fateri cogemur, locatorem domus peccare, ſiue illa in lupanario ſit, ſiue alibi, impoſſibile enim eſt, alterum abſque peccato, in peccatum alteri cooperari, vt in materia ſcandali tradunt communiter omnes; ſi ſecundum dicimus, infertur ex eo, locatorem domus non peccare etiam

fortè certo aliquo miniſterio eccleſiæ ſeruit, adhuc in caſu noſtro argumentum negabo, quia legis pænalis extentio, de facili inducenda non eſt,præſertim, cùm diſſimilis ratio ſit inter hunc, & illum, quo caſu de vno milite ad alterum non valet argumentum,vt tradit Abb.*in cap.* 1. *num.*5.*de cleric.ægrotant.*Palat.*d.rubr.*§.4. 2.*numer.*5.*verſic. Vnde priuilegia, & ego ſcripſi in commentar.l.*1.2.*part.*§.1. *num.* 23. *C.de ſacroſanct.eccleſ.*

28 Ex prædictis infertur quid dicendum ſit in relictis concubinæ ab aduocato;valere enim,dicendum eſt,quia etſi militare dicatur; *l.aduocati C. de aduocat. diuerſor.iudicior.*vnde de armato ad eum argumentatur gloſſ. & Scribentes *in l. miles ff. de re iudicat.* vbi Bart.in fine, in terminis noſtris loquens, tamen pœnalis lex, & odioſa non debet hoc argumento de vno ad alium facilè extendi, ſicut diximus circa clericum in minoribus conſtitutum, cui magis,quàm ſacris inſignito, aduocatum hoc in articulo æquiparandum fore, exiſtimo, quia concubinatus illius nullum aliud quàm ſimplicis concubinatus crimen ſecum inuoluit. Quod ſi dicatur, etiam armati militis concubinatum, nullum

nullum aliud præter ſimplicis concubinatus crimen ſecum portare, & tamen nec donata,nec relicta ab eo concubinæ ſuæ valent,reſpondebitur, quod in milite ſcriptum ita eſt,ad aduocatum trahi non debere per argumentum de vno ad alterum in materia odioſa, & in qua eadem in vtroque non militat ratio. Sanè, non dico hoc propter fauorem aduocatorum ad excuſandas excuſationes in peccatis eorum; valde, namque, turpe eſt, & iterum turpe, vt mores ipſi offendant, quorum ſe conſultores, & vindices eſſe gloriantur,atq; ita in ſe approbent, quod reprobant in alijs; vt dici talibus meritò poſſit,*Medice,cura teipſum.*

ARTIC. NONI
Summaria.

1.

MEretrix quæ ſit,traditur. Et de verbi etymologia,num.2.

3. *Lupanaria in Chriſtiana Republica tolerantur ad maiora mala euitanda. Et vnde dicta ſint, traditur.*

4. *Vtrum,qui locat meretrici domum in lupanario ſitam,vel extra lupanarium,non ignorans eam meretricium exercere, peccet. Et.num.5.*

Intelligitur Vlpian. locus in l. ancillarum in fin. ff. de petition. Hæreditat. quatenus ait, quod in multorum honestorum virorum prædijs lupanaria exercentur. d. num. 5. in fin.

6. *Meretricem è vicinia expelli posse, cum communi traditur.*

7. *Idem traditur ex mente communis contra Menoch. & Mascard. in illa, quæ, etsi meretrix non sit, inhonestè tamen cum amasio aliquo viuit.*

8. *Domus Dominus etiam locationis tempore durante potest ab ea expellere mulierem inhonestè viuentem, quanuis longè inde habitet. Et an pensio residui temporis mulieri expulsæ ob culpam suam remitti debeat, num. 9.*

10. *Vtrum Dominus in propria domo inhonestè viuens, per vicinos compelli possit, vt eam derelinquat.*

11. *An, & quando coniugata propter inhonestam vitæ conuersationem è vicinia expelli possit.*

Mulier nupta cuius maritus furiosus est, viduæ æquiparatur. Ibid. versic. Et quidem.

12. *Meretrix nupta quando propter ciuile debitum in carcerem detrudi possit.*

13. *Meretrices infames esse, & personas turpes, traditur & de alijs ad illas pertinentibus, remissiuè.*

14. *Meretrix testamenti factionem habet actiuam, & passiuam, & etiam de ijs quæ meretricio acquisiuit, testari potest. Et an de illis eleemosynas facere, remissiuè.*

15. *Aduersùs Bald. & alios probatur, meretrices non esse cogendas certum aliquem habitum, aut signum aliud portare quo ab honestis mulieribus distinguantur. Et intelligitur l. mimæ C. de Episc. audient.*

16. *Meretrix*

16. *Meretrix etiam quæ in publico lupanario constituta est, non potest ad coitum cogi; & vim illi inferens extraordinaria pœna punitur.* Et nu. sequent.

18. *Intelligitur. Lusitana ord. li. 5. titul. 18. in princ. quatenus mulieri quæ quæstum facit, vim inferentem coitus causa, pœna mortis subdit.*

ARTIC. IX.

DE MERETRICE.

MVlta in iure nostro circa meretrices traduntur, quod est vile, ac turpissimum genus mulierum, & vtinam tam multæ non essent in Christianæ Reipublicæ ciuitatibus, vbi tamen permissiuè tolerantur ad maiora mala euitanda; *necesse est enim, vt veniant scandala, veruntamen væ homini illi per quem scandalum venit. Matth.* 18. Quæ autem meretrix sit, describitur ab Vlpiā. *in l. palā in princ. ff. de rit. nuptiar.* Secundùm quem ibi, *meretrix est, quæ palam ac sine delectu corpus suum prostituit, siue quæstu, siue sine eo, siue in lupanari, siue alio in loco*; tradunt Bermond. *de public. concubinar. verb. concubinam dimittat. n.* 10. *cum duob. sequentib.* Couar. *de sponsal.* 2. *part. c.* 8. §. 11. *num.* 4. Gom. *l.* 62. *Taur. numer.* Menoch. *de arbitrar. lib.* 2. *cas.* 201. *num.* 7. *&* *cas.* 328. *num.* 4. Matienz. *l.* 10. *titul.* 3. gloss. 4. *num.* 2. Mascard. 1.

nac. *d. quæst.* 136. *cap.* 3. *per tot.* ſuccintè Menoch. *d. lib.*2.*centur.*6.*caſ.* 535. *numer.* 3. & 4.

Dicitur verò meretrix ; vel à merendo, merere enim, eſt ſtipendia facere, ſecundùm Vallam *lib.*3.*elegantiar.cap* 110. citatum à Tholoſan.*d.cap.*2.*num.*1.& à Farinac.*d.q.*136.*num.*80.vbi alios refert. etymologiam iſtam probantes, vltra quos, eandem probat illo citato Menoch. *d.caſ.* 535.*num.* 5. vel ſecundùm Alberic. *in ſuo dictionar.verb.meretrix*, relatum ab eodẽ Farinac.& ante eum à Bermond. *d. verb. concubinam dimittat, num. final.* meretrix dicitur quaſi me retro trahens à bono opere, ſcilicet, virginitate, vel caſtitate, propter quæſtum, ſeu lucrum ; merere enim,propriè eſt,lucri gratiâ aliquid operari,& merere dicuntur,quæ ſe ſordidiſſimi quæſtus gratiâ proſtant,à quo meretrices ſunt appellatæ; quæ etymologia in ſecunda parte, conuenit cum priori, quę proprior videtur ad verbum, *meretrix*, vt nempe, à merendo dicatur. Addo tamen aliam, vocabulo ironicè ſumpto, vt à merendo quidem meretrix dicatur, ſed hoc per ironiam, quia eum vitæ ſtatum elegerit, quo nullius 2.

meriti

meriti mulier sit apud Deum, & homines, apud quos lege ita notata est, vt, etsi turpiter viuere desinat, turpitudinis maculam, qua coinquinata est, non abstergat *d.l.palam, versic. Non solum autem.*

3. Hoc autem tam turpe mulierum genus quo non est aliud turpius, aut vilius, Christiana Republica esse, permittitur ad maiora mala euitanda; adeò vt & lupanaria meretricibus sint deputata. Sũt autem lupanaria, loca ciuitatis in quibus eæ diuersantur, sic dicta à lupa, quo nomine, Acca laurentia quæ vulgato corpore quæstum faciebat, Faustuli regij pecoris magistri coniux, à pastoribus, & vicinis vocabatur; ex quo meretrices, lupæ antiquitus vocabantur; & quia hæc primos vrbis Romæ conditores Romulum, & Remum enutriuit, inde fortè fama percrebuit, à lupa fuisse enutritos, à quo non dissentit Liuius sub *init lib.*1.*ab Vrbe condita*. Hæc, itaque, lupanaria cum scortorum, id est, meretricum vsu, in ciuitate permittuntur; quam turpitudinem terrena ciuitas licitam fecit, vt ait D. Augustin. *de ciuitat. Dei lib.*14.*c.*18. & licitam dicit, quia nulla eius ciuitatis lege vindicatur, vt statim subdit, innuens, scilicet, legis Dei, quæ regnat in ciui-

ciuitate Dei, vindictæ ſubiacere, explicat Couar. *de ſponſal*.1.*part.cap*.4. *in init. num*. 9.*verſicul. Eccleſia igitur*; vbi ſcripſit, Eccleſiam, ac totius Chriſtiani orbis catholicos Principes lupanaria permittere, non quod peccatum approbent, ſed vt adulteria, inceſtus, atque alia luxuriæ crimina compeſcant; & citat D. Auguſtin. D. Thom. alijs in propoſitum adductis, poſt eum fuſiùs Menoch. *d.cent*.6.*caſ*.535. *ex nu*. 9.*cum ſequentib*. vbi de prima meretricum inſtitutione, ac earum in ciuitatibus permiſſione luculenter egit.

4. Quæſtio verò eſt frequens apud Scribentes, an domini lupanariorum peccent locãdo meretricibus, quas ad eorum conductionem turpis vſus cauſa proſilere, non ignorant; videtur enim, quod peccent; nam etſi lupanaria licita ſint, abſque mortali tamen peccato vſus eorum non eſt, vt inter omnes conſtat, atque ideo qui in hunc vſum mulieribus locat, peccati ſcandalum præbere videtur, ex quo & ipſe peccat illis cooperando, ſicut qui vſuarijs locat ad exercendum fænus, quod non licet *c*.1.*de vſur.lib*.6. Et Nauar. quidem pro hac parte alia adducit in *manual. Latino cap*.17. *numer*.195. *verſic*. 4. vbi

quæst.87.*suppos*it.3. vltra quos idem cum Nauar.tenet Ludouic. Lop.*d.c*.18.*versi*.3. *dicimus*, nec ab illis in casu isto dissentit Azor *d.qu*.3.& consentit Ledesm. *d.c*.9. *conclus*.6.*dub*.3.

Ego quidem circà præsentem quæstionem sentio, quod, si locare domos quæ sunt in lupanari peccatum non est, vt tenent præcitati Doctores, nec vtique peccatum erit, locare meretrici domum alio in loco sitam, quanuis locator domus nō ignoret, mulierem in ea meretricium exercere; nec enim inter vtrumque casum idonea differentiæ ratio dari potest; siquidem mulier in vtroque casu peccat; nec maius est peccatum in se sumptum mulierem extra lupanarium, quàm in illo meretricari; vel ergo dicimus, quod qui eiusmodi mulieri domum locat sciens prudensque, peccato illius cooperatur, vel quod non cooperatur, si primum dicimus, fateri cogemur, locatorem domus peccare, siue illa in lupanario sit, siue alibi, impossibile enim est, alterum absque peccato, in peccatum alteri cooperari, vt in materia scandali tradunt communiter omnes; si secundum dicimus, infertur ex eo, locatorem domus non peccare 5.

etiam

at verò, qui domum extra lupanarium mulieri locat, quam meretricem esse, non ignorat, ad vsum quidem habitationis, in quem destinata est domus, locatio & conductio inter eos celebratur; & paruus mulieris vsus per accidens & consequenter ad habitationis vsum venit, qui non tam attenditur, quam qui principaliter intenditur, vt est in lupanariæ domus conductione, meretricius vsus. Atque ita videtur, quod in foro animæ excusari à peccato facilius possit, qui domum locat meretrici extra lupanarium, quàm qui in illo sitam. Cæterùm, quia & hic communi vsu excusatur, ego de peccato eum non accuso, nec id quidem muneris mei est, præsertim cùm doctissimorum virorum iudicium, & cõmunis vsus stent in contrarium etiam in Vrbe Roma, vbi, teste Nauarr. *d.c.17.num.* 195. locantur, & semper consueuerunt locari domus meretricibus; & confessarij absoluunt, & semper absoluerunt locatores earum sine proposito abstinendi à tali locatione, quæ repetit Ledesm. *d. conclus.* 6.*dub.*3.*versi.* Dialogo secundo; illos tamẽ admonitos esse velim eius quod scripsit Molin. *tom. de contractib. d. disp.* 500. *num.* 3.

vbi ſcripſit, quod licita eſt ea locatio, tametſi diſſuadenda ſit, & cuique probo viro potius domus ſua eſſet exurenda, quàm locanda eiuſmodi mulieribus. Aſſertio ſanè religioſo ac tanto viro digna, illaque cuique probo & honeſto viro corde & opere amplectenda; tametſi cum ea pugnare videatur Vlpian. Iuriſconſul. *in l. ancillarum in fin. ff. de petition. hæreditat.* vbi ait, quod & in multorum honeſtorum virorum prædijs lupanaria exercentur; ſed certè Vlpian. reſponderi poteſt, quod etſi honeſti aliàs ſint, in quorum prædijs lupanaria exercentur, in hoc tamen, quod ea exerceri permittunt, honeſtatis ſpecimen non præbent. Vel etiam dicendum eſt, Vlpian. loqui ad caſum de quo ibi, ſcilicet, de reſtitutione penſionum ex locatione lupanarium perceptarum, in iudicio petitionis hæreditatis, de quo ibi agitur.

6. Quæritur deinde, an meretrices è vicinia expelli poſſint. In qua quæſtione affirmatiuè communiter reſpondetur; vt per Rip. tractat. *de peſt. 3. part. de remed. præſeruatiuis, num.* 144. Couar. *de ſponſalib. 2. part. cap.* 8. §. 11. *numer.* 5. & alijs citatis probat Gregor. Tholoſan.

d. li-

d. libro 10. *cap.* 2. *numero* 37. *&* *libr.* 4. *cap.* 24. *numero decimo*, vbi de vicinis agit in toto illo cap Gom. *tom. tertio*, *variar. cap.* 6. *numer. final. versi.* Et *ex superioribus*, *&* *l.* 62. *Taur. numer.* 3. *versicul.* Item adde, vbi dicit quòd istud est notabile, & quotidianum in practica, si petatur ab honestis vicinis proximioribus, Vincent. de Franch. *decis.* 316. *in princ.* Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *cas.* 78. *numer.* 11. *&* *cas.* 328. *numer.* 14. & rursus pluribus citatis *cas.* 535. *numer.* 16. Mascard. *de probat. conclus.* 1066. *num.* 8. vbi secutus Menoch. *d. cas.* 328. *numer.* 14. contrarium tradit in ea, quæ non quæstus gratiâ, sed capta alicuius amore, sui copiam illi facit; hæc enim meretrix non est. Quod vltimum ego quidem libenter agnosco; atque ideo multa quæ in meretricem notæ & pœnæ causâ traduntur, in hac locum non habent, vt apud eos videre est, Menoch. nempe, *d. cas.* 328. *&* Mascard. *d. conclus.* 1066. *numer.* 7. *cum duobus sequentibus.* 6

Cæterùm lex loquens de muliere honesta, in ista locum non habet, quia verè honesta dici non potest, quę extra fœdus matrimoniale corporis sui copiam non coacta facit, quocunque intuitu faciat;

& per consequens lex loquens de muliere inhonesta hanc sine dubio comprehendet, quæ verè inhonestè viuit, tametsi non meretricio more se cuilibet prostituat, sed vni quem amat carnaliter, & eius amore capta.

7. Quia verò in casu nostro legem non habemus de meretrice, aut inhonesta muliere expellenda, dubium erit, an, quod Doctor. de meretricis expulsione tradunt, in hac quoque sit practicandum. Et sanè, quanuis in illa cõtrariũ probent Menoch. & Mascard. eum secutus, vbi sup. tamen, si rei rationem scrutemur, inueniemus, Doctorum sententiam ad hanc etiam pertinere; est enim ratio, ne meretrices inhonestâ suâ cõuersatione bonos vicinorum mores corrumpant, aut saltem honestos offendant obtutus; quæ ratio etiam aduersùs eam militat quæ vnum tantùm admittit amasium. Et sanè Paul. *in l. 2. n. 5. C. de summ. Trinit. &* Dec. qui eum retulit, & secutus est in *l. semper in contractib. aliàs sẽper in cõiunctionib. n. 3. ff. de reg. iur.* quos retulit Menoch. *d. cas. 328. n. 14.* quasi in meretrice loquẽtes, in muliere inhonesta loquuntur, tradentes è vicinia expelli posse. Inhonestę autẽ appellatio etiã eam, de qua agi-

agimus, comprehendit, vt dictum eſt; ita etiam in muliere inhoneſta loquitur Vincent.de Franch. *d.deciſ.* 316.*in princ.*& in meretrice, vel in muliere inhoneſta loquens vt in diuerſis, idem æquè tradit Gom.*d.3.tom.c.* 6. *num.final. verſic. Et ex ſuperioribus*. Pro qua, denique, ſententia facit, quia mulierem iſtam, inhoneſtam eſſe, conſtat, vt diximus, & in loco honeſto non licet collocare inhoneſtas perſonas, vt dixit Bald.in *Auth.ſi, quas ruinas, nu.3. in fin.C.de ſacroſanct.eccleſ. per tex. in l.ſi qua C. de ſpectacul. li.*11.quē adhoc ſatis notabilem vocat Chaſſen. *in conſuetud. Burgund.rub.*4.§.5.*in princ.num.*54.

Differentia tamen inter hanc, & illam mulierem conſtituenda eſt; quia meretrix in lupanari viuere cogenda erit, qui proprius illarum mulierum eſt locus, & fædiſſimo earum quæſtui deſtinatus; quæ verò meretrix non eſt, inhoneſtè tamen inter honeſtos viuit, è vicinia eijci poterit; ſed, quia ad lupanarire non eſt cogenda, nec ab vrbe releganda, quia pænam hanc relegationis non incurrit, locum habitationis in vrbe, aut ſanè in ſuburbijs eligere debebit, qui honeſtorum viciniæ non ita contiguus ſit, iuxta tradi-

ta per Menoch. *d. caſ.* 535. *numer*. 15. poſt Rebuff. citatum ab eo in *l. Maſurius, col.* 2. *verſic. Adde quoque ff. de verbor. ſignificat.* quod & circà meretrices, vbi lupanaria non extant, erit etiam obſeruandum. Sanè, iuxta ſacras ædes habitare, inhoneſtis mulieribus permitti nunquam debebit, argum. tex. *in Auth. de lenonib. poſt* init. ibi, *& (quod deterius eſt) iuxta ſacratiſsima loca, & venerabiles domos ſint tales habitationes, &c.* collat. 3. peſtilentiæ verò tempore, aut cùm timor illius imminet, meretrices extra vrbem ſunt eijciendæ, de quo dubitandum non eſſe, ait Rip. *d. tract. de peſt. de remed. præſeruat. num.* 144. vbi ſcripſit, quòd, etſi omni tempore continendum ſit, fugiendaque libido, in peſtilentia multò magis, ſecundùm Cornelium Tacitum.

8 Non ſolùm autem ab honeſtis vicinis mulieres inhoneſtè viuentes è vicinia eijci poſſunt, ſed & domus locator quamuis longè inde habitet, eodem iure vti poterit durante locationis tempore; generale, namque, eſt, vt inquilinus qui re ſibi locata malè vtitur, expelli poſſit à domus domino *l. ædem C. de locat. c. propter, §. verum, eod. titul.* & ibi Hoſtienſ.

ſtienſ.ſuper verb.*peruersè* cõmuniter receptus ſecundum Valaſc. *de iur. emphyt. q.*23.apud nos ord.*lib.*4.*tit.*24 *in princip.* ibi,*ou vſando nella de alguns actos illicitos, & deshoneſtos;*ſimilis in Regno Caſtellæ *l.*6.*titul.*8.*part.*5. *verſicul. La rercera razon.*Addit verò Valaſc.ex Bald. *d.l. ædem, num final.* quod ſi domus eſſet iuxta lupanar,vel ad talia conſueta,non poſſet conductor expelli, licèt in ea turpiter ageret, niſi eſſet ſacerdos, & Valaſcum refert, & ſequitur Molin. Theologus *tom. de contractibus diſputat.* 499. *numero duodecimo.*

Et cùm conductor ob prædictam cauſam expellitur durante tempore locationis dubium eſt, an illi pẽſio pro rata temporis remitti debeat. In qua quæſtione, poſt varias adductas ſententias diſtinguit Greg.*d.l.*6.*verb.dos caſos,*prope fin.dubius tamen dicens, quòd aut dominus reperit conductorem pro tempore futuro, & tunc fiat remiſſio penſionis, ſecus ſi non reperit, ne alias in damno ſit propter conductoris culpam, refert, & ſequitur Molin.*d.diſput.*499. *num.* 14. Qua ſtante diſtinctione, & ratione illius, videtur, quod onus quærendi nouum conducto-

rem pro residuo tempore conductori expulso incumbat, & non domino domus, ne onus hoc & grauamen propter culpam illius sustineat, contra reg. *l. factum cuique suum ff. de regul. iur. & reg. non debet aliquis, eod. titul. lib.* 6. Ego verò distinctionem prædictam sine scrupulo probarem in præcedente casu, quando, scilicet, conductor ob turpem vitæ conuersationem expellitur à vicinis, quibus scandalum præbet; tunc enim, quia propria culpâ expellitur, & absque facto locatoris, nulla est ratio, quæ ipsum à totius temporis mercede excuset; si verò non à vicinis, sed à locatore iure domini vtente expellatur, tenendum, magis puto, vt pensio illi remittatur; quia, etsi propter ipsius culpam expellitur, talis tamen culpa est quæ nullum affert domino in re sua detrimentum; atque ideo, satis sibi consultum expulsionis iure in casu isto reputare debet, remissa inquilino residui temporis pensione, vt euenit in casibus alijs quibus expellendi ius locatori competit durante locationis tempore, per *l. ædem. cum ibi notat. C. de locat.* Quod si expellendi ius oriatur ex malo rei vsu cum damno illius, remissioni mercedis locum non fore,

fore,puto, nisi nouus substituatur condu-
ctor, iuxta distinctionem de qua sup.
quam in casu isto probo.Scio, in vtroque
casu Ioan. Andr. contrarium è diametro
tenuisse in *cap. propter, de locat.* quem re-
fert,& sequitur Abb.*ibi num.*16.vbi Imol.
*num.*19.scripsit, quod Ioan. Andr. opinio
propter authoritatem tenentium eam
fortè in practica seruaretur, sed de iure
verius censet,in vtroque casu, quia culpâ
suâ conductor expellitur, pensionem illi
remitti,nō debere.Ego in quæstione hac,
in qua sic variant Doctores, quod sensi,
scripsi, eruditus Lector quod iustius est
eligat.

Quæritur deinde, an, quod in inquili- 10
no traditur, qui inter honestos inhone-
stè viuit, habeat locum in domus domi-
no,ita vt propter vitæ turpitudinem, è do-
mo propria, ac vicinia sit expellendus. Et
quidem, si de meretrice agitur, & in ciui-
tate lupanaria extent,quanuis domus do-
mina sit, de expulsione illius dubitan-
dum non erit,quæ in lupanari viuere, aut
(vt veriùs loquar) vitam perdere, quan-
do perditio eius ab illa est,cogenda erit;&
in meretrice loquens, quod de propria e-
tiam domo expelli possit, tradit Chas-

ſen. *in conſuetud. Burg. rubr.* 4. §. 5. *in princ. num.* 58. idque nouâ Mediolanenſi conſtitutione prouiſum eſſe, refert, & approbat Menoch. *de arbitr. d. cauſ.* 535. *numer.* 17. In alijs verò dubitari magis poteſt, quia rei ſuæ vſu non ſic de facili priuandi ſunt, quibus iure competit, re ſua vti pro arbitrio ſuo *l. in re mandata C. mandat.* & etiã abuti poſſunt *l. ſed etſi lege §. conſuluit ff. de petit. hæreditat.* qua ratione probat Valaſc. *de iur. emphyt. q.* 23. *ante fin.* emphyteutam propter inhoneſtos vſus ac turpe vitę exercitium per dominum directum expelli non poſſe, &, ſi vicinia ex hoc læditur, manu iudicis id eſſe auertendum pænali mulctâ indictâ, conſtitutâ ſic differentia inter emphyteutam, & ſimplicem rei conductorem.

Nihilominus tamen, ne dum emphyteutam, qui vtile tantùm dominium habet, ſed & qui vtrunque habet, è propria domo eam ob cauſam eijci poſſe, tenendum puto; quia honeſtatis cauſa, ob quam ſic traditum eſt in ſimplici conductore, publici commodi, ac fauoris eſt, qui priuato commodo eſt præferendus, *Author. res quæ C. commun. de leg.*

Quare

Quare si læditur vicinia propter inhonestos vicini, vicinæúe mores, etiam de propria domo expelli poterit; id enim tolerabilius est, quàm sinere, eos proprias habitare domos cum periculo honestatis aliorum, facit tex. *in Auth. de lenonibus. §. præconizamus, versic. si quis autem collat.* 3. vbi, si quis in domo sua lenonem patitur, & in ea lenocinium exercere, vltra pecuniariam pœnam, de qua ibi, propriæ domus habitatione priuatur, vel etiam ipsa domus proprietate, vt intelligit *gl. in l. ancillarum, verb. perceptæ sint. ff. de petition. hæreditat.* quod plus est, quam solo habitationis vsu in propria domo priuari propter inhonestos in illa vsus. Et quod Valasc. tradidit *d. quæst.* 23. intelligendum est de iure expellendi domino competente propter inhonestos habitatoris mores; & differentiam cõstituit inter simplicem conductorem, & emphyteutam; quam sanè probo in casu quo dominus eam ob causam expellere contendit, sic intellecto Valasc. secùs, si honestatis iure vicini agant, aut iudex ex officio.

Amplianda verò hæc sunt in muliere coniugata quæ meretricio more viuit, cuius maritus est vilis, & ipsius vxoris 11.

leno,

leno, vt tradit Menoch. *d. cas. 535. numer.* 19. secutus Rebuff. ab eo relatum in *l. Masurius, col. penult. versic. Adhæc limitatur ff. de verbor. signific.* Vilis autem & leno intelligitur esse, non solùm qui ex meretricio vxoris quæstum facit, sed etiam qui vxorem ita turpiter viuentem sciens retinet. *l. mariti, versic. An autem ff. ad leg. Iul. de adulter. l. sine metu, in fin. C. eod. titul.* Et quamuis ad euitandam lenocinij pænam excusari maritus possit, quando dolosè, vxorem malè agere, non patitur, vt tradit Menoch. *de arbitr. cas. 534. numer. 27. per tex. d. l. mariti §. plectitur, versicul. Quod si patiatur*, tamen ad casum de quo agimus, videtur, quod adumbrata ignorantia non sit excusandus. Sed dubitari potest circa eam, cuius maritus id ignorat, quia fortè in longinquis abest, vel in furore est. Et quidem, si in furore est, mortuo æquiparatur *l. qui ad certum. ff. locat l. bonorum, versic. An autem. ff. rem rat. haber.* tradit Baët. *tract. de inope debitor. cap. 9. numer. 2. & 3.* Et ideo, si coniugata, cuius vir furiosus, aut mente captus est, honestè viuat, honestæ viduæ priuilegio fruitur; quia vidua dicitur etiam quæ virum habet inutilem, glossa singularis in *l.*

in *l.final. verb. orbitates. C. ad leg.* Fab. *de plagiar.* Couar. *pract. cap. 7. n. 2. versicul. est & in hoc*, Menoch. qui plures refert, *de arbitr. lib. 2. cent. 1. cas. 66. numer. 9.* inde inferentes ad fori priuilegium ; per contrarium ergo, si inhonestè agat, quasi cum innupta inhonesta agendum cum illa erit, vt è vicinia eam ob causam expelli possit. Si verò vir eius abest, cùm absentiæ locus non ignoratur, quanuis in remotis, & transmarinis partibus existat, toleranda mulier erit propter matrimonij fauorem. Apud nos sanè in hoc absentiæ casu sententia ista conuenit cum dispositione ord. *lib. quinto, titul. 28. §. penult.* & est limitanda iuxta terminos de quibus ibi.

Et iuxta hanc resolutionem casus alij 12.
de meretrice coniugata decidendi erunt. cuiusmodi est de meretrice coniugata in carcerem detrudenda propter ciuile debitum; est enim honestarum fœminarum priuilegium, vt eam ob causam prehendi non possint, de quo egimus sup. *art.* 3. quo priuilegio non fruitur meretrix, quæ capi potest sub honesta custodia tenenda, vt per Menoch. *de arbitr. lib. 1. quæst. 88. nu. 13.* etiam illa quæ nupta est, quando vxoriæ turpi-

turpitudinis vir conscius est, aliàs non; & ita in casu isto distinguit, & probat Menoch. *d.q.*88.*num.*14.*cum sequentibus* vltra alios de quibus sup. *d. art.* 3. in quo idem probandum censeo quod ad præcedentem scripsi, quando vir ignorat, quia absens est, vel in furore.

13. Meretrices, infames esse, & turpibus personis annumerandas, nemo dubitat; turpes vocat tex. in *l. Pantonius, aliàs, Paconius ff. si à parent. quis manumiss. sit.* Et ideo in causis criminalibus testimonium ferre non possunt; quod tamen iudicis arbitrio relinquit Menoch. d. *cas.* 535. *num.* 21. vt is pro facti, & personarum qualitate iudicet, an meretrici adhibenda sit fides, ad quod citat Gregor. *lib.* 48. *syntagmat. iur. cap.* 13. *num.* 16. qui tamen non loquitur ibi de repellenda meretrice à testificando infamiæ causa, sed affectionis causa erga suos scrutatores; atque ita, an pro illis, & è contra, an illi in causa illarum testimonium ferre possint, quærit, & iudicis arbitrio relinquit *d. n.* 16. *in fin.* Sed absolutè, loquens in meretrice, quod non sit idoneus testis propter infamiam, quâ notatâ est, tradit gloss. *in libro tertio, §. lege Iulia. ff. de testibus*, & vt commune ponit Mas-

Mascard. *de probat. 3. tom. conclus.* 1357. *num.* 20. Hinc etiam est, quod si quis fratrem sororemúe habens, talem mulierem sibi hæredem instituat, fratri aut sorori competet inofficiosi testamenti querela; quod confirmatur ex eo quod circa institutionem concubinæ tradidimus sup. artic. præcedente. Et de hoc, atque de relictis meretrici, quæ vt pia sunt iudicanda propter adiectionem conditionis vitæ resipiscentiam importantis, deque alijs, ad meretrices pertinentibus egimus in commentar *l.* 1. 3. *part.* §. 5. *C. de sacrosanct. eccles.* Et an meretrici, quasi prodigæ, curator sit dandus egimus ibi, 1. *p.* §. 2. vbi duas constituimus species mulierum luxuriosè viuentium, pro intellectu *l. & mulieri ff. de curat. furios.* vnam, quando mulier quæstus causâ luxuriosè viuit, alteram, quando non quæstus causa, sed solius libidinis causâ, & intemperie ita effrenis viuit; & de hac intelleximus ibi *d. l. & mulieri.* 14

Meretricem, autem testamenti factionem habere, actiuam, & passiuam, quia prohibita non reperitur, scripsit Crauett. *cons.* 203. *incipit, Deferens iuramentum, nu.* 25. *in princ.* secutus Ias. ab eo relatum *cons.* 37. *col.* 2. *lib.* 3. Menoch. *de præsumpt. lib.* 6.

præ-

*praesumpt.*16.*nu.*8.Bermond.*de public. concubinar.verb.contra praedictos,nume.* 9. vbi loquitur in illa quae testatur de his quae meretricio acquisiuit,& communem refert ex Abb.in *c.cùm decorem,de vit. & honest.cleric.* qui eo in loco hoc non tangit secundùm lecturam libri mei,tangit verò in *c.quia plerique,nu.*14. *de immunitat.eccles.* vbi etiam illum retulit Bermond. Et an de his lucris possit meretrix facere eleemosynas agit idem Author ibid. *num.* 11. & 12. vbi tradit contrarias in hoc esse Canonistarum,& Theologorum opiniones. Sed stante communi intellectu ad *d.l.* & mulieri, secundùm quem, meretrici curator dari potest, inferunt quidam inde cautelam ad inhibendam illi actiuam testamenti factionem,per dationem, scilicet,curatoris. Quod ego probaui *d. l.* 1. 1. *part.*§.2.*num.*14. in muliere illa, quae solius libidinis causâ, & non propter quaestum,luxuriosè viuit.

15. Inter habitum meretricalem, & matrimonialem distinctionem esse, notauit Bald.per tex.ibi in *l.mimae, C. de Episcop. audient.*& ideo,inquit,quod possunt cogi meretrices portare habitum aliquem distinctum,aut aliud signum, sequitur Dec.

in

*in l.semper in contractibus, aliàs, semper in cõiunctionibus num.*4.*ff.de reg.iur*.quos refert,& sequitur Bermond. in *commentar. de public. concubin. rubr. de stupro num*.32. Gregor. *syntagmat.iur. l*.10.*cap*.2.*num*.38. Menoch. *de arbitr. cent*.6. *cas*. 535.*num*.18. vbi alios refert. Sed hoc apud nos in vsu non est; nec de iure probandum censeo, vt cogi possint, certum aliquod signum portare, quo ab honestis mulieribus discernantur; satis enim est pro iure honestatis seruando, si è vicinia expellantur,& in destinato illis loco habitare cogantur; at verò, quod foràs exeuntes, habitum portent, signumúe aliquod, quo, dum ab honestis discernuntur, turpitudinem ipsam publicè profiteantur, nec iure cautum reperitur, nec bonis moribus ita conuenit, qui potiùs, ex solo ipsius habitus, aut signi aspectu non rarum patientur scandalum saltem interiùs etiam apud honestos, honestasque. Nec quidem *d. l. mimæ*, ex qua Bald. & cæteri contrarium annotarunt, illud probat; planè enim loquitur in mimis, & meretricib⁹ portantibus habitũ Virginũ Deo dedicatarũ, quo illis vti prohibetur ibi; non tamen jubetur, vt certum aliquem ferant habitum quo ab

S alijs

alijs honestis mulieribus discernantur; quinimo, prohibito illo, qui peculiaris est Virginum quæ Deo dedicatæ sunt, alij omnes permissi censentur, iuxta reg. *l. cum prætor, in princ. ff. de iudic.*

16. Vltimò, tenendum est firmiter, meretricem etiam lupanario publico addictã, non posse cogi ab aliquo ad secum coëundum iustâ constitutâ mercede, vt contra Dec. *in l. inuitus ff. de reg. iur.* securè tenet, & probat Couar. *lib. 3. var. cap.* 14. *nu.* 2. & Menoch. cum relatis ab eis *d. cas.* 535. *num.* 29. & addunt, tali mulieri vim inferentem libidinis causâ, extraordinariâ pænâ iudicis arbitrio puniri debere, quod vt verius & receptius pluribus citatis tradit Farinac. *in praxi criminal. titul. de delict. carn. quæst.* 145. *numer.* 188.

17. Sanè, ord. nostra *lib.* 5. *tit.* 18. *in princ.* mulierem inuitam vi cognoscentem, etiam quæ quæstum corpore facit, pęnâ mortis punit; non tamen, cùm quæstuariæ, aut seruilis conditionis mulieri vis illata est, executionem pœnæ fieri, sinit, absque Regis iussu de eo prius admoniti. Neapolitanâ item constitutione pœnam mortis statutam esse ijs qui meretricibus vim faciunt, refert Couar. *d. c.* 14. *num* 2.

in

in fin. vbi tamen eam grauem iudicat, tametsi æquissimum sit,ab hâc, & similibus iniurijs homines arceri, vt ibi scripsit.

18. Cæterùm,quod attinet ad leg.nostram, quia interpretatione legum pœnæ sunt molliendæ *l.interpretatione.ff. de pæn. notandum est,ord.d.titul.*18.*in princ.* loqui in muliere quæ quæstum facit; non tamen omnis quæ quæstum facit,publicè facit in lupanario manens; & huic quidem quæ corpus suum omnibus commune fecit, atque facere,palam profitetur in loco ad id destinato constituta, non tam grauis irrogatur iniuria,vt illi quæ in lupanario non est.Quare extra rem non erit, si ord. nostra quæ pænam mortis statuit, cùm simpliciter loquatur in muliere quæ corpore quæstum facit, de illa intelligatur, quæ etsi quæstum corpore facit, publicè non facit;& non de illa quæ cum omnibus ad se venientibus absque delectu facere parata est; cui vis illata extraordinaria pœna iudicis arbitrio punienda erit, iuxta sententiam de qua sup.quæ in casu isto apud nos retinenda erit.

)*(

ARTIC. DECIMI
Summaria.

I.

DOMINAE coitus cum seruo suo acerrimè lege punitur in vtroque, & in filijs etiam inde natis; & specialia multa quæ in hoc crimine reperiuntur, remissiuè traduntur. Idem in seruo filiam domini sui, aut dominæ suæ stuprante, ex Farinac. sententia. Contrarium probatur num. sequenti.

2. *Traditur ratio ad l. vnic. C. de mulier. quæ se propr. seru iunxerunt.*

3. *Domini cum propria ancilla coitus punibilis non est, & aliquando remuneratur, vt in casu l. final. C. commun. de manumission. Potest tamen dominus compelli ad ancillæ qua luxuriosè abutitur, venditionem.*

4. *Declaratur d. l. final. cum ampliatione ad casum libertatis de quo ibi, vt locum habeat si dominus in ancilla sua concubinatu vsque ad mortem non permansit propter superuenientem senilem ætatem.*

5. *Idem & multò magis si permanere cum illa in concubinatu non potuit propter superuenientem multorum annorum infirmitatem quam mors secuta est.*

6. *Ampliatur etiam vt procedat quando dominus per religionis ingressum ab ancilla separetur. Et quomodo hoc intelligatur, ibid. versicul. Quod verò.*

Si dominus ab ancillæ suæ concubinatu resipiscit quia castè & honestè viuere eligit in sæculo, non adipisci-

piscitur illa libertatem mortuo domino. Ibid. versicul. De illo sanè.

7. *Si ancilla moritur sub domini sui concubinatu relictis filijs, & dominus postea moritur de illis non disponens, liberi manent, ex d. l. final. Commun. de manumiss. sic impliata.*

8. *Si dominus de ancilla quam habuit in concubinam vsque ad mortis suæ tempus, vltimo elogio disposuit in seruitutis causam, & non disposuit de filijs ex ea susceptis, illa in seruitute manet, filij verò libertatem consequuntur. Idem è conuersò traditur, si de filijs disposuit, & de matre non.*

9. *Ancilla quam dominus in concubinam habuit vsque ad mortis suæ tempus, si cum alio fornicata est illo ignorante, non fruetur beneficio d. l. final. filij verò ex ea suscepti fruentur. Et legatum vxori relictum quæ commiserat adulterium tacita voluntate censetur reuocatum.*

10. *Contrarium traditur cum differentia ratione inter vxorem, & concubinam, in legato concubinæ relicto, quæ cum alio rem habuerat concubinario ignorante.*

11. *Et quid in eadem specie, de legato à domino propriæ ancillæ concubinæ suæ relicto. Et de intellectu l. 3. §. final. ff. de adimend. legat. ibid. versicul. Quod si adhuc.*

ARTIC. X.

DE DOMINA CVM SERVO suo, & de domino cum sua ancilla.

1. DOMINAM proprio seruo commisceri, detestabile est, & acerrimè crimen hoc in vtroque punitur; illa, namq; capite plectitur, seruus verò vltimo quoque supplicio damnatur, & qualificato quidem, ignis, scilicet, combustione; & filij, si qui ex coitu isto suscipiantur, infamię nota loborant, ac maternæ successionis incapaces sunt; sic habetur in *l. vnic. C. de mulieribus quæ se propr. seru. iunxer.* & ibi tradunt Cyn. Bald. Salyc. & communiter Scribent. qui specialia multa notant per tex. ibi, in crimine isto interuenire, vbi Cyn. quinque adducit, & octo Salycet. Gom. *l.* 80. *Taur. num.* 23. Clar, *in* §. *fornicatio, numer.* 20. Farinac. *in prax.* 4. *part. tit. de delict. carn. quæst.* 137. *num.* 38. *& qu.* 141 *num.* 57. & rursus pluribus citatis *quæst.* 147. *nu.* 18. vbi hoc tradit etiam in seruo filiam domini sui, aut dominę suę stuprante, & extendit ad alium quemlibet, qui debet seruare fidelitatem, ex Ioan. Fabr. *in* §. *item lex Iulia de adulterys, num.* 6. *instit. de public. iudic.*

Sed

Sed hęc ampliatio, non sic amplè ac- 2.
cipienda est, vt omnis qui fornicatur
cum muliere fidei suę commendata, capitali
sententię subijciatur. Quinimò, nec
seruus rem agens cum filia domini, aut
dominę suę comburendus erit, iuxta dispositionem
d.l.vnic.cui nec filia ipsa stuprum
admittens subdita manebit; est enim
pęnalis dispositio, & rigorosa nimis,
quę potius interpretatione mollienda
& restringenda erit, quàm amplianda, &
exasperanda, iuxta vulgares traditiones
l. interpretatione. ff. de pœn. cum alijs.

Dubitari verò potest de ratione dispositionis 3.
d.l.vnic. ad tam acerbum in vtriusque
persona supplicium; nec enim propter
seruilis personæ vilitatem id ita
cautum dicere possumus; quia ratio ista
idem concludit in commixtione liberæ
mulieris cum seruo alieno; quo casu
statuta pœna non est; dicet aliquis, dominæ
à seruo proprio reuerentiam maximam
deberi, non ab alieno; & ideo
grauiter punitur, quia quam honorare debuerat,
turpissimè tametsi volentem dehonestauit;
sed hęc ratio seruũ ipsum onerat,
non dominam cum eo cõcubentem,

quæ eo ipso capite punitur *d.l.vnic.* Quarè, pro ratione dicendum erit, libidinosam mulierem licentiosiùs, ac sibi securiùs cum proprio seruo turpiter agere, quàm cum alieno, tam propter obsequiũ illi ab eo debitum, quàm propter ipsius turpitudinis velamentum, quod vtrique promittit domestica inter eos seruilis ministerij obtentu conuersatio; res autem hæc, maris, inquam, atque fœminæ domestica conuersatio periculosa valde est, & etiam cautos aggreditur, atque etiam non rarò ingreditur. Lex ergo castitatis amica, vbi maius eius & detestabilius vertebatur periculum, maiori remedio occurrere intendit, capitali in vtrumque pœnâ statutâ, vt ita à fœdissima mulieris cum proprio seruo commixtione, cui castissimus Ioseph virtutis amore restitit, alios illa formidine pœnæ cohiberet.

4. E diuerso verò, domini cum propria ancilla coitus, punibilis non est; imò aliquando remuneratur, vt in terminis *l.final. C. commun. de manumission.* per quẽ tex. notat Cyn. *d. l. vnic.* iuncto text. ibi, quòd amatores amasijs suis donant, sed non è contrà; hoc verò in sacris literis scriptum habemus apud Ezech. cap. 16.

Omnibus,

Omnibus, inquit, *meretricibus dantur mercedes, tu autem dedisti mercedes cunctis amatoribus tuis, & dona donabas eis, vt intrarent ad te vndiq; ad fornicandum tecum. Factumq; est, in te contra consuetudinem mulierum in fornicationibus suis*. Potest tamen ancilla, qua dominus eius luxuriosè abutitur, cui illa resistere nequit, eum cōpellere ad sui ipsius venditionem, secundùm Nauar. in *manual. Latino cap.* 16. *n.* 22. vbi ait, quod hoc nemo alius exprimit, & mouetur, quia cùm possit, compellere dominum ad vendendum, propter asperū, & crudelem corporis cruciatum, §. *sed & maior, instit. de his qui sunt sui, vel alien. iur.* multò magis idem poterit propter animę dispēdium, quod multò maiorem secum inuoluit cruciatum; quam sententiam, sequitur Petr. de Ledesm. *in summ.* 2. *part. tract.* 27. *c.* 18. *in fin.* vbi vltra Nauar. pro eadem etiam citat Ludouic. Lop. *in instructor. conscient.* 1. *p. c.* 68.

Illud verò ad *d. l. final.* addendum puto pro ampliatione, seu declaratione illius, quod quatenus tex. requirit, vt ancilla in specie de qua ibi libertatem adipiscatur, quod dominus eam sub nomine habeat concubinæ, & in eadem vsque ad mortem 5.

S 5 suam

ſuam conſuetudine permaneat, non ita ſtrictè ſecundùm nudum verborum corticem accipiendus eſt, vt carnalis copulæ perſeuerantia ad mortem vſque domini præcisè ſemper requiratur, vt ancilla libertatem conſequatur. Quid enim, ſi quā habuit in concubinam quoad potuit, propter ſuperuenientem ſenilem ætatem habere deinceps non poſſit? Certè, in caſu iſto perinde res habenda erit, ac ſi vſque ad mortem ſuam in eadem permanſerit, conſuetudine; in eadem, namque, conſuetudine permanere, non ineptè dicitur, qui illa vtitur toto vitæ tempore, quo vti illa potuit. Et cùm res hæc pendeat à domini voluntate ex taciturnitate collecta, vt in *d.l.final.* ratio iſta tacitæ, ſeu interpretatiuæ voluntatis tam militat in caſu iſto, quàm in caſu perſeuerantiæ vſque ad mortem; idcirco, præſertim libertatis fauore in id impellente, & in caſu iſto accipienda eſt deciſio *d.l.final.*

6. Quâ ratione, accipienda quoq; erit, quādo propter ſuperuenientē caſum, qui durauit vſq; ad mortem, copulari poſtea nō potuerunt; & ſanè, ſi infirmitas ſuperueniēs, tametſi diuturna illa ſit, ac poſt multorum annorum languores morte excepta,

pta, in causa fuit, vt à pristino concubinatu separarētur, multò magis recipienda est interpretatio ista, tanquam cui verba, & mens legis directo conueniant; cum enim lex dicit, perseuerantiam in eadem consuetudine cū ancilla vsq; ad mortem domini interuenire debere, vt illa libertatē consequatur, nō vult dicere perseuerantiā vsq; ad diem obitus; si enim sic intelligeremus, diceremus, dominum, tanquam in ancillæ suæ concubinatu vsq; ad mortē animi affectu permanentē, in sempiternā seruitutem ire, necesse esse, vt illa morte illius ex prædicta causa ad temporalē pueniat libertatē, nec aliàs locū fore decisioni *d. l. final.* qp absonū est. Dicendū ergo erit, perseuerantiā cōcubinatus, quæ durat vsq; ad infirmitatē domini, q̃ mors eiusdē secuta est, siue breui, siue longo annorū tēpore illa perdurauerit, eā esse q̃ lex requirit, ad mortē vsq; domini duraturā.

Tertiò ampliatur *d. l. final.* seu declaratur, vt procedat etiam in casu, quo dominus per religionis ingressum ab ancillæ suę concubinatu recessit; hoc enim casu perinde habebitur, ac si vsque ad mortis suę tempus in turpi consuetudine permansisset; adhoc vt professione illius, 7.

quando

quando aliter de ancilla quam habuit in concubinam,& de liberis ex ea susceptis non disposuit, libertatem illi adipiscantur; monachus enim pro mortuo habetur,& mundo mortuus est, qui Deo in religione viuit,*c.placuit* 2.16.*q*. 1. *notat gl. in Auth.idem est C. de bon. quæ liber. per l. Deo nobis* §.1.*C.de episcop.& cleric.* vbi communiter Scribent.& *in c.in præsentia, de probat.* Atque ita, qui vsque ad monachatum permansit in concubinatu, ad mortem vsque permansisse censendus erit, vt habeat locum dispositio *d.l.final.* præsertim libertatis fauore. Quod verò dicimus de perseuerantia in ancillari concubinatu vsque ad monachatum, non sic intelligimus, vt necesse sit, à thoro ire ad chorum; sed satis erit, vt turpem vitæ consuetudinem derelinquat, ad meliorem resipiscens, ac deinde optimam partem eligens monasterium ingrediatur.

De illo sanè dubitari potest, an eadem interpretatio admitti debeat, domino castè & honestè viuere eligente, in sæculo tamen; vt ita in casu isto ancillæ tribuatur, quòd tribuitur si in domini concubinatu permanserit vsque ad obitum illius, ne aliàs dicatur, quod plus tribuitur luxuriç,

xuriç,

xuriæ, quàm caſtitati, contra regul. *l. his ſolis, in fin. C. de reuocand. donat.* Verùm, quia diſpoſitio *d. l. final.* non procedit caſtitatis, aut luxuriæ ratione, ſed propter præſumptam domini voluntatem erga eam, quam concubinæ affectu tractauit, quandiu tractare ita potuit, ratio hæc affectionis, ceſſat erga illam quam volens dereliquit; nec verba legis huic caſui modo aliquo adaptari poſſunt, idcirco ad illum extendenda non erunt.

Quartò amplianda eſt deciſio *d. l. final.* vt procedat etiam præmortua ancilla liberis relictis; ſi enim dominus illam vſq; ad tempus mortis eius, intelligẽdo prout ſup. concubinario tractauit affectu, quanuis illa prius quàm dominus moriatur, ſuperſtites filij morte domini ac patris eorũ libertatem conſeqnentur, quia quod ad eos ſpectat, eadem in caſu iſto tacitæ, ſeu interpretatiuæ voluntatis ratio militat, quam conſiderat *d. l. final.* ad caſum domini prædefuncti; quod enim loquitur ibi in caſu quo dominus præmoritur, & vſque ad mortem ſuam in concubinatu cum propria ancilla permanſit, ex eo eſt, quia lex libertatem ancillæ, ex cauſa concubinatus cum domino ſuo edicere, 8.

princi-

principaliter intendit, ac liberorum etiã si fortè suscepti fuissent; idcirco præuentæ in domino mortis speciẽ proposuit, quò matrem, ac liberos pariter eadem comprehenderet determinatione. Atque ita hic est vnus casus, in quo liberi in terminis *d. l. final.* libertatem consequuntur, quam mater adepta nunquam fuit.

9. Secundus erit, cùm dominus de ancilla ipsa quam habuit in concubinam vltimo elogio disposuit, eam alicui legando, vel hæredibus relinquendo, liberis prætermissis; hoc enim casu illa secundùm expressam domini voluntatem in seruitute manebit, tametsi in concubinatu illius permansisset vsque ad mortem eius, iuxta *d. l. final.* liberi verò, de quibus actum nihil est, præsumptæ voluntatis beneficio fruentur; quod, nihil est quod impediat; quinimo expressa in persona matris dispositio ad seruitutem illius tendens, bonum pro sobole ex ea suscepta præstat argumentum, de quo in *l. cum prætor, in princ. cum gloss. ibi ff. de iudic.* Et denique, liberorum causâ in specie ista, tanquam omissa remanet sub dispositione iuris. de quo in *d. l. final.* iuxta *reg. l. commodissimè. ff. de liber. & posth.*

Qua

Qua ratione, idem è conuersò probandum erit, si fortè casus eueniret, quod pater de liberis, vltimo eloquio dispofuisset in seruitutis causam tacita ancilla quam habuit in concubinam.

Tertius & vltimus casus est, cùm ancil- 101
la dum sub domini sui concubinatu viuit, cum alio fornicatur. & id illum latuit; hoc enim casu illa morte domini libertatem non consequetur, quam liberi ex ea suscepti obtinebunt. Et, quod ad illam attinet, ratio est, quia, vt dictum iam est, ancillæ libertas in specie *d. l. final.* nititur præsupposita domini volũtate, & affectione erga eam quam habuit in concubinam; quæ præsumptæ voluntatis & affectionis ratio cessat in illa, quæ domino in ipso concubinatu fidelitatem non seruauit. Nec quidem debet ex eo præmium reportare, cuius fidem violauit. *l. auxilium, in fin. ff. de minorib.* Accedit, quod vxori relictum à marito, non debetur illi, quæ adulterium commisit, tanquam tacita contraria voluntate reuocatum, secundum gloss. sententiam in *l. fideicommissum. C. de fideicommiss.* quam notabilem dicit Palat. *in repetit. rubr. de donat. inter vir. & vxor. §. 67. nu. 5. si ergo,* quod

quod exprefsâ voluntate relictum eft, tacitâ cenfetur ademptum propter iniuriæ caufam, quam teftator ignorauit, multò magis propter iniuriæ caufam non cenfebitur relictum, quod aliàs, illâ non exiftente, tacitâ voluntate datum cenferetur.

11. Et non obftat, fi dicatur, leuis iniuriæ caufa non cenferi ademptum legatum, fed grauiffimam interuenire oportere *l.3. §.final.ff.de adimend.legat.* Vnde, non valere argumentum de vxore adulterante, quæ grauiffimam irrogat viro iniuriã, ad concubinam fornicantem, quæ non ita offendit; fateor enim, difparem effe vtriufque iniuriæ caufam, & rationem, atque ita de vna ad alteram datâ parilitate terminorum non valere argumentum; vnde eueniet, quod concubinæ relictum à concubinario fuo, tacitâ voluntate non cenfebitur ademptum, ex eo quod illa ab alio cognofci paffa fuiffet; quanuis in vxore adulterante contrarium dicendum fit propter grauiffimam viro illatam iniuriã; fed cafus de quo agimus diffimilis eft, quia in eo non agitur de adimendo legato exprefsâ voluntate relicto, fed de non inducenda pro eo tacita voluntate; &

faci-

faciliùs impeditur quid faciendum, quàm tollatur iam factum, iuxta regul. *l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui, vel alien. iur,* Nec est omittendum, ancillam sub domini sui concubinatu existentem, maiorem illi admisso alio facere iniuriam, quam quæ concubinarij sui ancilla non est, propter obsequiū domino ab ancilla debitum, maioremque reuerentiæ causâ fidem ab ea præstandam.

Adeò, vt si aliquis velit, legatum à domino relictum, in hac specie ademptum censeri, non difficilis cum illo in hanc ibo sententiam ex prædicta ancillaris reuerentiæ causa, quæ maiorem ab illa exigit fidem, maioremque idcirco illius violatio iniuriam secum affert. Quod si adhuc aliquis durâ ceruice contendat, nec sic grauissimam causari iniuriam, quæ requiritur ad inducendam tacitam legati reuocationem in *d.l.3.§.final.* Responderi illi poterit, tex. ibi de iniuria grauissima non loqui, sed de capitali, aut grauissima inimicitia post testamentum succedente inter testatorem, & legatarium; porrò inimicitia talis interuenire inter eos potuit absque aliqua testatoris offensa à legatario illi superinducta; vt ita tex. de gra-

T uissima

uissima inimicitia loquens, non sine ipsius text. iniuria ad grauissimam necessè trahatur iniuriam.

ARTIC. VNDECIMI
Summaria.

1.

De etymologia verbi, Clericus, *& de origine illius, & de honestate maxima quæ requitur in clericis.*

2. *Clericis non licet cohabitare cum suspectis mulieribus, etsi propinquæ sint. Possunt verò familiaris ministerij causa apud se retinere etiam extraneas in quibus senilis ætas omnem remouet suspicionem.*

3. *Clericis prohibetur domos mulierum ingredi, etsi commatres sint; nec licet illis sanctimonialium monasterium frequentare; & quando frequentatio dicatur.*

4. *Clerico in sacris constituto nunquam licuit contrahere matrimonium; in minoribus verò, si contrahat, beneficio, si quod habet, ipso iure priuatur vxore retenta.*

5. *In Ecclesia Orientali vxorati ordinari permittuntur: qui vero vxorati non sunt, si sacris initiantur, vxorem ducere deinceps non possunt. Et intelligitur tex. in c. aliter, dist. 31.*

6. *Simplex fornicatio, quæ in laicis contentioso foro non punitur, in clericis punibilis est pœna arbitraria.*

7. Pres-

7. *Presbyteri cum soluta fornicatio an adulterij crimen secum inuoluat.*

8. *Probatur clericum non committere incestum cum muliere sibi aliunde non colligata fornicantem. Nec item stuprum committit eò quod clericus est, numer sequenti.*

10. *Cum communi probatur, quolibet clerici sacrorum ordinum coitu sacrilegium committi.*

11. *Agitur de pœna clerici concubinarij statuta sacro* Concil. Trident, *sess.* 25. *cap.* 14. *de reformat.*

12. *Clericus concubinarius ante admonitionem non incurrit pœnas suspensionis, aut depositionis sacro Concilio statutas, sed alijs, vel iudicis arbitrio puniēdus est.*

13. *Communis sententia refertur, quæ tradit, clericum sacrorum, aut minorum ordinum, manifestum concubinarium suspensionis pœnam ipso iure incurrere secundum antiquos canones, ita vt si ordinis ministerio se immisceat, irregularis maneat.*

14. *An hodie stante* Concilij *decreto d. cap.* 14. *eiusmodi clericus antequam admonitus sit vt ibi, eandem antiqui iuris suspensionis pœnam incurrat.*

15. *Probatur, clerici concubinam sacrilegij crimen committere, & mixti fori esse, etiam non manifestam.*

16. *Incestus crimen detestabile est, & varijs pœnis vtroque iure punibile.* Et *committitur cum consanguineis, aut affinibus intra gradus prohibitos.*

17. *An incestus commissus in cognationem spiritualem, quam ius canonicum introducit, pœnis à iure ciuili impositis incestus crimini punibilis sit.*

18. *Sacerdos contrahit spiritualem cognationem*

cum ea quam audit in pænitentiario foro, sicut cum illa quam baptizat. Et intelligitur text. in cap. omnes quos 30. quæst. 1.

19. *Sacerdos qui in ipso confessionis actu mulierem ad rem veneream solicitat, grauiter delinquit, & Inquisitorum examini subijcitur Apostolica bulla. Et an eadem comprehendatur, qui solicitat paulò ante confessionem, vel statim post illam, declaratur.*

20. *Adulterij crimen graue est, propter quod clericus perpetua depositionis pæna punitur, secundùm communem. & num. 21.*

22. *Occidens clericum cum vxore in adulterio deprehensum non incidit in pænam canonis, si quis suadente. 17 q. 4. Et quid si cum sponsa inueniatur.*

23. *Filij clerici sacrorum ordinum spurij dicuntur, quamuis patrem certum habeant. Et de Etymologia verbi,* spurius, *& de duplici illius significatione agitur. Et remissiuè de spurijs.*

24. *Filijs presbyterorum cum patribus suis cohabitare interdicitur.*

25. *Clerici spurios suos alere debent. si aliunde non habent vnde alantur, etiam de redditibus præbendarum, si bona alia patrimonialia non habent ad filios alendos.*

26. *Presbyterorum filij ex quocunque coitu suscipiantur, ex damnabili & punibili coitu suscipiuntur, & ideo nec matri succedere possunt.*

A R.

ARTIC. XI.
DE HONESTATE
Clericorum.

POSTQVAM singulos fęminarum status percurrimus, de honestatis iure quod ad masculos pertinet, agendum nunc est;&, vt ab honestioribus, & in quibus maior requiritur honestas, incipiamus, clericos præponimus.

Sunt enim clerici in sortem Domini vocati; vnde & nomen, *cleros*, seu, *clericus*, venit, quod latinè, *sors*, vel, *hæreditas*, dicitur; vel quia clerici de sorte Domini sunt, vel quia Domini partem habent, vt ex D. Isidor. *lib.* 7. *etymologiar. cap.* 12. habetur *in c. cleros*, *distinct.* 21. ad quos est illud Principis Apostolorum. 1. *Cor.*2. *Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis, &c.* Sed & nomen ipsum, *clericus*, altissimam & nobilissimam trahit originem à Matthia Apostolo, qui sorte electus fuit, & primus per Apostolos ordinatus, vt in *d. c. cleros*. Hic ergo tam electus, ac Deo dilectus hominum status summam exigit honestatem, quam in illis summè commendat Imperat. *in Auth.* quomodò oporteat 1.

episcop.in *princ.collat*.1.vbi sic ait, *Ideòque nihil sic erit studiosum Imperatoribus, sicut sacerdotum honestas; cùm vtique & pro illis ipsi semper Deo supplicent* : Et paulò post, *Nos igitur maximam habemus solicitudinem circa vera Dei dogmata & circa sacerdotum. honestatem; quam illis obtinentibus, credimus, quod per eam maxima nobis dona dabuntur à Deo, & ea quæ sunt, firma habebimus & quæ nondum hactenus venerunt, acquiremus*. Qui ergo tam sublimem à Deo statum adepti sunt, à cuius superna clementia sacerdotium est, & imperium, vt idē Imperat. ait *d. Auth. quomodo oport. episcop.in init*. sacerdotium præponens, vt imperio ipso præstātius ac honorabilius, honestatem pro munere suo colere, & obseruare summè debent; & secundùm Specul. *in repertor. titul. de vita & honestat.cleric*.in omnibus sui corporis membris à vertice capitis vsque ad plantam pedis sacerdotes debent honestatem ostendere, ita vt honestatis exemplo alijs sint, & honestatem ipsam præ se ferant habitu, gestu, incessu, sermone, atque totâ vitæ conuersatione, prout describitur in *c.clerici, de vit. & honestat.clericor. & in sacro Concil.Trid.sess.22.c.1.de reformat*. Circà ve-

cà vestes sanè,inquit,Bald. *in rubr.num.9. extr. de vita & honestat. clericor.* quòd à sordidis abstineãt,quia vestes sordidæ inducunt pudorẽ *l.vestem sordidam.ff.de iniur.* & è contrà, quòd debent abstinere à vestibus nimis pretiosis, sed mediocribus indui debent,& pompas vestium dimittere;de quo scriptum est,*d.Conc.Trid.sess.14. c.6.de reformat.* quòd etsi habitus non facit monachum, oportet tamen, clericos vestes proprio congruẽtes ordini semper deferre, vt per decentiam habitus extrinseci, morum honestatẽ intrinsecam ostẽdant; aliàs præcedente episcopi admonitione,& non obtemperantes grauiter puniuntur vt ibi,quia milites Dei sunt, non seculi. Et in propositum honestatis quæ requiritur in clericis plura congerit Azeued. in *l.1.titul.19.libr.8.recopil.ex num.1.* In ijs,itaq;,vt principalis virtus, desideratur honestas, & verecundia, quæ quidem sororizant, & vtraque castis moribus perseuerat, secundùm Bald.*d.rubr.num.* 8. dicitur enim honestas implementum bonorum morum ad vitam mundam faciendam *l. 37. in init. titul. 6. part.* 1. Ideo, suspectas fœminas apud se retinere non debent clerici ; adeò , vt , etsi

 de

de ijs sint, de quibus propter sanguinis coniunctionem naturale fœdus nihil permittit sæui criminis suspicari, tamen si suspectæ sint; in propria domo retinendæ non sunt, iuxta tex. *in c.1. de cohabitat. clericor. & mulier.* iunctâ expositione gloss. 2. ibi communiter receptæ secundùm Abb. *ibid. num.* 2.

4. Notandus verò est tex. ille, *quatenus nec cum matre suspecta filio clerico habitare permittitur*, & intelligitur de suspecta erga filium ipsum; quia, instigante diabolo, & in illis scelus perpetratum reperitur, vt ibi dicitur. Sanè B. Augustinus nec cum sorore de qua nulla suspicio erat, habitare consensit, dicens, *Quæ cum sorore mea sunt, sorores meæ non sunt*, vt habetur in *c. legitur.* 81. *distinct.* ex quo notatur iuxta gloss. ibi, quòd etiam à licitis debemus abstinere, si eorum occasione peruenitur ad illicita; licita enim per se est, cum propria sorore, de qua nulla est suspicio, cohabitatio, & cum propinquis alijs, iuxta *c. à nobis, de cohabitat. cleric. & mulier. & d. c.1. eod. titul.* iuncta gloss. ibi communiter recepta. Quod tamen de propinquis alijs, sic est accipiendum in transuersalibus, vt vltra contentas in *d. ca.1. & c. interdixit dist.*

dist. 32. *& c. cum omnibus* 81. *distinct. non extendatur*; quæ enim vlterioris gradus sunt, pro extraneis habebuntur, quarum, & si suspectæ non sint, contubernium clerico licitum non est, vt in præcitatis locis, & *l. eum qui C. de episcop. & cleric.* & cum illis habitantes anathematizantur Concil. Bracarens. 1. (quod celebratum est circà tempora Honorij Pap. 1.) *c.* 1. *Canon.* 15. Si tamen senilis ætas omnem omnino suspicionem excludit, retineri licitè possunt pro familiari ministerio; quanuis nec in isto casu extranearum mulierum cohabitationem clerico licere, teneat Bermond. *in commentar. ad titul. de public. concubinar. verb. tenent, concl.* 6. subdens pro ratione, quia magis frequenter delinquitur, vbi à suspicione delictum potest esse tutum. Quod tamen durum est, nec vsu recipitur, contrariumque videtur permittere tex *in d. c. interdixit, in fin. ibi, aut etiam eas idoneas personas quæ fugiant omnes suspiciones.*

Non solùm autem clericorum cum mulieribus cohabitatio prohibita est sed etiam accessus ad eas illis prohibetur, & solum cum sola loqui, *cap. clericus, & c. clerici* 81. *distinct.* quanuis commatres 3.

 sint,

ſint, nam & cum commatribus conuerſationem illis interdici debere, tradit Farinac. *in praxi* 4. *part. titul. de delict. carn. quæſt.* 138. *num.* 74. *in fin.* ex Decian. ab eo relato in *tract. crimin. libr.* 6. *c.* 21. *rubr. de concub. cleric. num.* 41. ſæpe enim compertum fuit, vt dicit Ioan. Andr. ab eo ibid. relatus in *c. ſicut, de homicid.* quòd clerici imprægnauerunt ſuas commatres. Nec illis licet ſanctimonialium monaſteria ſine manifeſta & rationabili cauſa frequentare, *c. monaſteria, de vit. & honeſtat. cleric. cor.* vbi etiam laicis hoc interdicitur; & gloſſa 2. ibi dicit, ex duabus vicibus frequentationem induci; quod non placet Hoſtienſ. qui ſecundùm communem loquendi vſum, determinandum hoc cenſet; ſed Ioan. Andr. quem ſequitur Abb. ibi *num.* 5. ſentit, quòd ſi poſt admonitionem acceſſerit, habeat locum diſpoſitio text. & ante admonitionem pœna de qua ibi non incurritur; iuxta text. *cum gloſſ. final. ibid.*

4. Quia verò, caſtitas ſumma, & innumerabilis honeſtas requiritur in clerico ſacris inſignito, matrimonium contrahere prohibetur *c.* 1. *c. ſanè* 2. *de cleric. coniugat.* &, ſi de facto contrahat, vltra alias iuris

pœnas,

pęnas, de hæresi suspectum videri, scripsit Bermond. in commentar. *de public. concubinar. verb.* & alios non publicos concubinarios, *numero quarto*, quod tamen intelligitur secundùm Decian. *d. tract. crimin. libro sexto, caput vigesimo secundo, rubr. de cleric. contrahent. matrimon. num.* 11. relatum & secutum à Farinac. *d. quæst.* 138. *numero* 95. quando contraxit putans id sibi licere. In minoribus autem constitutus contrahens, beneficio, si quod habet, ipso iure priuatur, retentâ vxore *d. caput primo, c. quod à te, eod. titul.* tradit Farinac. *d. quæst.* 138. *numer.* 101. cum sequentibus & innumeris citatis probat Sanch. de *matrim. libro septimo, disput.* 42. *numero quarto*, & de hoc copiosum edidit tractatum, de cælibatu sacerdotum non abrogando in scriptum Marquard. *de susanis*, vbi multa in propositum adducit, reperitur *tom.* 14. *tractatuum iuris*, & ibi 1. *part. caput septimo, in fin.* ait, quòd licèt ingens sit flagitium concubinatus, & fornicatio clericorum in sacris constitutorum, tamen secundùm Patrum sententias, sceleratiores sunt nuptiæ eorum, subditque, quòd nulla vnquam fuit controuersia apud aliquam natio-

nationem in populo Christiano, nec vnquam permissum, sacerdotem ordinatum vxorem ducere; quod ipsum ante eum obseruauit Bermond. *de public. concubinar. in præfation. num.* 19.

5. Et intelligitur de Occidentali Romana Ecclesia; in Orientali, namque, de qua loquitur text. *in cap. cum olim, de cleric. coniugat.* vxorati ordinari permittuntur vxore retentâ; si verò sacris initiantur, contrahere deinde non possunt, sed castitatem seruare tenentur, tradit Salzed. *in addit.* ad Bernard. *in pract. c.* 8. *liter.* A. post eum Farinac. *d. q.* 138. *num.* 90. Sanch. *de matrimon. d. lib.* 7. *disput.* 28. *numer.* 3. cum duob. sequentib. post Azor. ab eo citatum *lib.* 13. *institution. moral. cap.* 12. *qu.* 3. & 5. quod ait Bermond. *d. præfat. num.* 20. esse contra plurimos, qui fronte inexcogitata asserũt, presbyteros Græcos posse contrahere matrimonium, quibus apertè repugnat tex. in *d. cap. cùm olim*, & in cap. *si quis eorum* 32. *distinct.* vbi gloss. idem notauit per tex. ibi contra contrarium asserentes; & ad tex. in *cap. aliter, distinct.* 31. qui pro illis facere videtur, respondendum erit iuxta gloss. ibi *verb. copulantur*, quod verba illa, *matrimonio copulantur*,

tur, referenda ſunt ad copulam poſt ſuſceptum ſacrum ordinem habendam cum vxore antea ducta. De permiſſione verò iſta, eiuſque cauſa in Orientali illa Eccleſia agit Marquard. *d. tract. de cælibat. ſacerdot. non abrogand. 2. part. c. 9.* Et de cauſa & rationibus propter quas clericis ſacrorum ordinum, in Romana Eccleſia, matrimonio vti, eſt prohibitum cum perpetuæ caſtitatis vinculo, fuſiſſimè per eundem in toto ferè tractat. præſertim in 1. & 2. illius parte, & Bermond. *d. præfat. num.* 22. Et de hoc eſt antiquiſſimus Apoſtolorum Canon. *cap. 27. aliàs 25. ſub init. tom.* 1. Concil. general. cuius verba ſunt, *Innuptis autem qui ad clerum prouecti ſunt, præcipimus, vt ſi voluerint vxores accipiant; ſed lectores, cantoreſq; tantummodo.* Et Concil. Toletan. 9. *cap.* 10. ſtatutum fuit, filium clerici in ſacris ordinibus conſtituti ex libera muliere ſuſceptum ſub ſpecie matrimonij ſcienter contracti, ipſius eccleſiæ cui pater inſeruit, ſeruum fieri; habetur in *c. cùm multæ* 15. *quæſt.* 8. eius meminit Couar. *de ſponſal. 2. part. cap* 8. §. 5. *num.* 17. vbi Roman. notat, vt nimis largè Canonem illum trahentem ad omnes clericorum filios etiam qui ſub ſpecie matri-
monij,

monij suscepti non fuerint, *singul.*520.

6. Fornicatio autem, quæ simplex in laicis in foro contentioso non punitur, in clericis punibilis est: & grauiter quidem ab initio Ecclesiæ primitiuæ; habetur enim Canon. Apostolorum 25. *Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, qui in fornicatione, aut periurio, aut furto captus est, deponatur*; refertur *in c. presbyter, aut diaconus* 81. *distinct.* Sed quia hodie de qualitate pœnæ variant Doctor. vt videre est apud Abb. *in c. at si clerici, nu.* 35. *de iudic. ibidem num. sequenti* iudicis arbitrio eam relinquit, æstimandam ex circunstantijs, & scandalo inde oriente, & consuetudine etiam patriæ, monens tamen, quod semper in isto delicto iudex inclinet in mitiorem partem, quod dixit propter criminis assiduitatem, quæ tamen ratio contrarium suadere poterat ad compescendum delictum; sed regulare illud est in quacunque penali accusatione, quia melius est, propter misericordiam rationem reddere, quàm propter crudelitatem *c. alligant* 26. *quæst. final.* & hanc sententiam cõmunem refert, & sequitur Bermond. *d. verb. Et alios non publicos concubinarios, nume.* 10. *cum sequentibus.* Marquard. *d. tract.*

*d.tract.*3.*part.c.*2.*n.*2.Paul.Grilland.*tract. de pœn.omnif.coit.illicit.q.*7.*n.*2.*& q.* 9.*n.*3. Menoch. *de arbitrar.lib.*2.*cent.* 5. *caf.* 418. *num.*3.& ex alijs communem refert, & sequitur Bernard. Diaz *in pract. criminali Canonic.c.*78. & Salzed. Complutenfis in *addit. ad eum ibid.*Ioan.Azor. *instit.moral.* 2.*part.lib.*6.*c.*7.*quæst.* 12.vbi Abb. opinionem communi confenfu receptam dixit, ac fibi magis placere , & quia mitior, & benignior eft in pœnis, & pluribus citatis Ferinac.*d.titul.de delicto carn.q.*137. *nu.* 16.*cum fequentib.*

Non minor verò dubitatio eft,an presbyteri cum foluta fornicatio alia fecum crimina inuoluat. Et primò,de adulterio controuertitur;quidam enim affirmant, alij verò negant,vt videre eft apud Felin. *d.c.at fi clerici,num.*14. vbi negantes fequitur, tenetque, presbyterum cum foluta fimplicem tantùm committere fornicationem, idem tenet Bermond. *d. verb.* &alios non publicos concubinarios,*n.*12. vbi pro hac fententia citat. text. in *c. quia circa, de bigam.& in c.presbyt.ibi,quòd fornicatus fuerit, vel adulterium commiferit, dift.*28.eamq; poft citatos ab eo limitat in epifcopo,&religiofo,fequitur Marquard. 7.

d.tract.

episcop.in *princ.collat*.1.vbi sic ait, *Ideòque nihil sic erit studiosum Imperatoribus, sicut sacerdotum honestas; cùm vtique & pro illis ipsi semper Deo supplicent* : Et paulò post, *Nos igitur maximam habemus solicitudinem circa vera Dei dogmata & circa sacerdotum. honestatem; quam illis obtinentibus, credimus, quod per eam maxima nobis dona dabuntur à Deo, & ea quæ sunt, firma habebimus & quæ nondum hactenus venerunt, acquiremus*. Qui ergo tam sublimem à Deo statum adepti sunt, à cuius superna clementia sacerdotium est, & imperium, vt idē Imperat. ait *d. Auth. quomodo oport. episcop. in init*. sacerdotium præponens, vt imperio ipso præstātius ac honorabilius, honestatem pro munere suo colere, & obseruare summè debent; & secundùm Specul. *in repertor. titul. de vita & honestat. cleric*. in omnibus sui corporis membris à vertice capitis vsque ad plantam pedis sacerdotes debent honestatem ostendere, ita vt honestatis exemplo alijs sint, & honestatem ipsam præ se ferant habitu, gestu, incessu, sermone, atque totâ vitæ conuersatione, prout describitur in *c. clerici, de vit. & honest at. clericor. & in sacro Concil. Trid. sess*. 22. *c*. 1. *de reformat*. Circà ve-

cà veſtes ſanè,inquit,Bald. *in rubr.num.9. extr. de vita & honeſtat. clericor.* quòd à ſordidis abſtineãt,quia veſtes ſordidæ inducunt pudorē *l.veſtem ſordidam.ff.de iniur.* & è contrà, quòd debent abſtinere à veſtibus nimis pretioſis, ſed mediocribus indui debent,& pompas veſtium dimittere;de quo ſcriptum eſt,*d.Conc.Trid.ſeſſ.14. c.6.de reformat.*quòd etſi habitus non facit monachum, oportet tamen, clericos veſtes proprio congruētes ordini ſemper deferre, vt per decentiam habitus extrinſeci, morum honeſtatē intrinſecam oſtēdant; aliàs præcedente epiſcopi admonitione,& non obtemperantes grauiter puniuntur vt ibi,quia milites Dei ſunt, non ſeculi. Et in propoſitum honeſtatis quæ requiritur in clericis plura congerit Azeued. in *l.1.titul.19.libr.8.recopil.ex num.1.* In ijs,itaq;,vt principalis virtus, deſideratur honeſtas, & verecundia, quæ quidem ſororizant, & vtraque caſtis moribus perſeuerat, ſecundùm Bald.*d.rubr.num.* 8. dicitur enim honeſtas implementum bonorum morum ad vitam mundam faciendam *l.* 37. *in init. titul.* 6. *part.* 1. Ideo, ſuſpectas fœminas apud ſe retinere non debent clerici; adeò, vt, etſi

de ijs sint, de quibus propter sanguinis coniunctionem naturale fœdus nihil permittit sæui criminis suspicari, tamen si suspectæ sint; in propria domo retinendæ non sunt, iuxta tex. *in c.1. de cohabitat. clericor. & mulier.* iunctâ expositione gloss. 2. ibi communiter receptæ secundùm Abb. *ibid. num. 2.*

4. Notandus verò est tex. ille, *quatenus nec cum matre suspecta filio clerico habitare permittitur*, & intelligitur de suspecta ergafilium ipsum; quia, instigante diabolo, & in illis scelus perpetratum reperitur, vt ibi dicitur. Sanè B. Augustinus nec cum sorore de qua nulla suspicio erat, habitare consensit, dicens, *Quæ cum sorore mea sunt, sorores meæ non sunt*, vt habetur *in c. legitur.* 81. *distinct.* ex quo notatur iuxta gloss. ibi, quòd etiam à licitis debemus abstinere, si eorum occasione peruenitur ad illicita; licita enim per se est, cum propria sorore, de qua nulla est suspicio, cohabitatio, & cum propinquis alijs, iuxta *c. à nobis, de cohabitat. cleric. & mulier. & d. c.1. eod. titul.* iuncta gloss. ibi communiter recepta. Quod tamen de propinquis alijs, sic est accipiendum in transuersalibus, vt vltra contentas in *d. ca.1. & c. interdixit dist.*

*dist.*32. *& c. cum omnibus* 81.*distinct. non extendatur*; quæ enim vlterioris gradus ſunt,pro extraneis habebuntur, quarum, & ſi ſuſpectæ non ſint, contubernium clerico licitum non eſt,vt in præcitatis locis, & *l. eum qui C. de epiſcop. & cleric.* & cum illis habitantes anathematizantur Concil. Bracarenſ. 1. (quod celebratum eſt circà tempora Honorij Pap. 1.)*c.*1. *Canon.*15.Si tamen ſenilis ætas omnem omnino ſuſpicionem excludit, retineri licitè poſſunt pro familiari miniſterio; quanuis nec in iſto caſu extranearum mulierum cohabitationem clerico licere,teneat Bermond.*in commentar.ad titul.de public.concubinar.verb.tenent*, *concl.* 6. ſubdens pro ratione,quia magis frequenter delinquitur, vbi à ſuſpicione delictum poteſt eſſe tutum. Quod tamen durum eſt, nec vſu recipitur, contrariumque videtur permittere tex *in d.c.interdixit, in fin.ibi, aut etiam eas idoneas perſonas quæ fugiant omnes ſuſpiciones.*

Non ſolùm autem clericorum cum mulieribus cohabitatio prohibita eſt ſed etiam acceſſus ad eas illis prohibetur, & ſolum cum ſola loqui, *cap. clericus, & c.clerici* 81. *diſtinct.* quanuis commatres 3.

 ſint,

sint, nam & cum commatribus conuersationem illis interdici debere, tradit Farinac. *in praxi* 4. *part. titul. de delict. carn. quæst.* 138. *num.* 74. *in fin.* ex Decian. ab eo relato in *tract. crimin. libr.* 6. *c.* 21. *rubr. de concub. cleric. num.* 41. sæpe enim compertum fuit, vt dicit Ioan. Andr. ab eo ibid. relatus in *c. sicut, de homicid.* quòd clerici imprægnauerunt suas commatres. Nec illis licet sanctimonialium monasteria sine manifesta & rationabili causa frequentare, *c. monasteria, de vit. & honestat. cleric cor.* vbi etiam laicis hoc interdicitur; & glossa 2. ibi dicit, ex duabus vicibus frequentationem induci; quod non placet Hostiens. qui secundùm communem loquendi vsum, determinandum hoc censet; sed Ioan. Andr. quem sequitur Abb. ibi *num.* 5. sentit, quòd si post admonitionem accesserit, habeat locum dispositio text. & ante admonitionem pœna de qua ibi non incurritur; iuxta text. *cum gloss. final. ibid.*

4. Quia verò, castitas summa, & innumerabilis honestas requiritur in clerico sacris insignito, matrimonium contrahere prohibetur *c.* 1. *c. sanè* 2. *de cleric. coniugat.* &, si de facto contrahat, vltra alias iuris

pœnas,

pęnas, de hæresi suspectum videri, scripsit Bermond. in commentar. *de public. concubinar. verb.* & alios non publicos concubinarios, *numero quarto*, quod tamen intelligitur secundùm Decian. *d. tract. crimin. libro sexto, caput vigesimo secundo, rubr. de cleric. contrahent. matrimon. num.*11. relatum & secutum à Farinac. *d. quæst.*138. *numero* 95. quando contraxit putans id sibi licere. In minoribus autem constitutus contrahens, beneficio, si quod habet, ipso iure priuatur, retentâ vxore *d. caput primo, c. quod à te, eod. titul.* tradit Farinac. *d. quæst.*138. *numer.*101. cum sequentibus & innumeris citatis probat Sanch. de *matrim. libro septimo, disput.* 42. *numero quarto*, & de hoc copiosum edidit tractatum, de cælibatu sacerdotum non abrogando in scriptum Marquard. *de susanis*, vbi multa in propositum adducit, reperitur *tom.* 14. *tractatuum iuris*, & ibi 1. *part. caput septimo*; *in fin.* ait, quòd licèt ingens sit flagitium concubinatus, & fornicatio clericorum in sacris constitutorum, tamen secundùm Patrum sententias, sceleratiores sunt nuptiæ eorum, subditque, quòd nulla vnquam fuit controuersia apud aliquam natio-

nationem in populo Christiano, nec vnquam permissum, sacerdotem ordinatum vxorem ducere; quod ipsum ante eum obseruauit Bermond. *de public. concubinar. in præfation. num.* 19.

5. Et intelligitur de Occidentali Romana Ecclesia; in Orientali, namque, de qua loquitur text. *in cap. cum olim, de cleric. coniugat.* vxorati ordinari permittuntur vxore retentâ; si verò sacris initiantur, contrahere deinde non possunt, sed castitatem seruare tenentur, tradit Salzed. *in addit.* ad Bernard. *in pract. c.* 8. *liter.* A. post eum Farinac. *d. q.* 138. *num.* 90. Sanch. *de matrimon. d. lib.* 7. *disput.* 28. *numer.* 3. cum duob. sequentib. post Azor. ab eo citatum *lib.* 13. *institution. moral. cap.* 12. *qu.* 3. & 5. quod ait Bermond. *d. præfat. num.* 20. esse contra plurimos, qui fronte inexcogitata asserũt, presbyteros Græcos posse contrahere matrimonium, quibus apertè repugnat tex. in *d. cap. cùm olim,* & in cap. *si quis eorum* 32. *distinct.* vbi gloss. idem notauit per tex. ibi contra contrarium asserentes; & ad tex. in *cap. aliter, distinct.* 31. qui pro illis facere videtur, respondendum erit iuxta gloss. ibi *verb. copulantur,* quod verba illa, *matrimonii copulantur,*

tur,referenda ſunt ad copulam poſt ſuſceptum ſacrum ordinem habendam cum vxore antea ducta. De permiſſione verò iſta, eiuſque cauſa in Orientali illa Eccleſia agit Marquard. *d.tract.de cælibat.ſacerdot.non abrogand.2.part.c.9.* Et de cauſa & rationibus propter quas clericis ſacrorum ordinum,in Romana Eccleſia, matrimonio vti, eſt prohibitum cum perpetuæ caſtitatis vinculo, fuſiſſimè per eundem in toto ferè tractat.præſertim in 1. & 2.illius parte,& Bermond. *d.præfat. num.* 22.Et de hoc eſt antiquiſſimus Apoſtolorum Canon.*cap.27.aliàs 25.ſub init. tom.*1. Concil. general. cuius verba ſunt, *Innuptis autem qui ad clerum prouecti ſunt, præcipimus, vt ſi voluerint vxores accipiant; ſed lectores,cantoreſq; tantummodo.*EtConcil.Toletan.9.*cap.*10.ſtatutum fuit,filium clerici in ſacris ordinibus conſtituti ex libera muliere ſuſceptum ſub ſpecie matrimonij ſcienter contracti, ipſius eccleſiæ cui pater inſeruit,ſeruum fieri; habetur in *c.cùm multæ* 15.*quæſt.*8. eius meminit Couar.*de ſponſal.2.part.cap* 8.§.5. *num.* 17.vbi Roman.notat, vt nimis largè Canonem illum trahentem ad omnes clericorum filios etiam qui ſub ſpecie matrimonij,

d.tract.3.part.c.2.n.2. Paul. Grilland. *tract. de pæn. omnif. coit. illicit. q.7.n.2. & q. 9.n.3.* Menoch. *de arbitrar. lib.2. cent. 5. cas.* 418. *num.*3. & ex alijs communem refert, & sequitur Bernard. Diaz *in pract. criminali Canonic. c.*78. & Salzed. Complutensis in *addit. ad eum ibid.* Ioan. Azor. *instit. moral. 2. part. lib.6.c.7. quæst.* 12. vbi Abb. opinionem communi consensu receptam, dixit, ac sibi magis placere, & quia mitior, & benignior est in pœnis, & pluribus citatis Ferinac. *d. titul. de delicto carn. q.*137. *nu.* 16. *cum sequentib.*

Non minor verò dubitatio est, an presbyteri cum soluta fornicatio alia secum crimina inuoluat. Et primò, de adulterio controuertitur; quidam enim affirmant, alij verò negant, vt videre est apud Felin. *d.c. at si clerici, num.*14. vbi negantes sequitur, tenetque, presbyterum cum soluta simplicem tantùm committere fornicationem, idem tenet Bermond. *d. verb.* & alios non publicos concubinarios, *n.*12. vbi pro hac sententia citat. text. in *c. quia circa, de bigam. & in c. presbyt. ibi, quòd fornicatus fuerit, vel adulterium commiserit, dist.*28. eamq; post citatos ab eo limitat in episcopo, & religioso, sequitur Marquard. 7.

d. tract.

& communem Legiſtarum tradit Grilland.*d.quæſt final.num*.3. de quo latè Cald. *tract.de nominat.emphyteut.quæſt*.19. *num*. 51. *cum duobus ſequentibus*. Sed contra gloſſ.tenet Cyn.*in d.l.2.verſic Quæro hic*, & omnes qui ſimplicem tantùm fornicationem committi, dicunt; & in ſpecie contra gloſſam illam tenet Bermond. *de public. concubinar. rubric. de inceſtu.num*. 30. & illam acriter reprehendit Anan.in *cap. ſignificauit, numero quarto, verſicul. Tu conſidera, de adulter*. vbi ſcripſit, quòd gloſſa illa eſt periculoſa, & pluſquam periculoſa, quia ſi eſſet verum, quod ſacerdos pro ſimplici fornicatione committeret inceſtum, non poſſet abſolui niſi ab epiſcopo, per id quod notat gloſſ.in *cap.2. de pœnitent. & remiſſion. lib*. 6.& ſubdit, quod illa gloſſ. debet abradi per ſacerdotes, quia eſt nimis periculoſa; ita Anan. quem refert, & ſequitur Marquard.*d.cap*.1.*num*.4. communem refert, & ſequitur Clar.*in §.fornicatio.verſic.Cum presbytero*, Salzed. ad Bernard. *in practic. cap*.79.*verb. Audire diuina,verſicul.Sunt quidam*.Cald.*d.quæſt*.19.*num*. 53. *in fin*. vbi opinionem iſtam contra gloſſ.benigniorem vocat, & eam ſequitur Couarr. *de*

ſponſalib.2.part.cap.8.§.5.num. 14. Rojas in *epitom.ſucceſſ.cap.20. num.35.* vbi gloſſam illam ex Salyc. ibi, & alijs communiter reprobari tradidit. Et ſanè, contra gloſſ. tenēdum eſt, quia inceſtus non committitur niſi cum conſanguineis,& affinibus, carnalibus, aut ſpiritualibus, vt explicat Bermond. *d. rubr. de inceſtu, num.1. cum duobus ſequentibus.* porrò, inter ſacerdotē,eo quòd ſacerdos eſt, & fœminas aliunde illi non colligatas nulla cognatio ſpiritualis reperitur contracta , igitur inceſtus non committitur inter eos.

9. De ſtupro multò minus eſt dubitandum attentâ diffinitione illius, quam ponit tex.*in cap.lex illa 36.quæſt.*1.vbi dicitur, quod ſtuprum propriè, virginum eſt illicita defloratio; quæ ſanè defloratio carnalis eſt, & ſpiritualiter conſiderari non poteſt Et multò minùs peccatum contra naturam dici poteſt ſimplex presbyteri fornicatio, niſi appellatione naturæ, ius naturale intelligatur,quod ſimplex etiam laicorum fornicatio offendit.

10. Super eſt ergo ſola ſacrilegij, deſpectio,in quo maior dubitatio verſatur;quia clerici ſacrorum ſuſceptione Deo ſe deuouent , ejuſque mundo ac ſancto miniſte-

nisterio, ad quod quia summa corporis & mentis castitas & mūditia desideratur, eā saltem implicitè vouere visi sunt, quasi antecedens ad illud necessarium, iuxta reg. *l.2.ff.de iurisdict.omn.iud.l.ad rem mobilem.l.ad legatum ff. de procurator.* Atque ita videtur, quod per quemlibet coitum sacrilegi efficiantur, quasi eo ipso peccantes in sacrum ministerium cui se addixerunt, quod probat Azor. *institution. moral. 2.part.lib.6.cap.7. quæst.12. versic.* Sed dubiè, & pro constanti ponit, & commune Theologorum dicit Petr. de Ledesma in *summ.2.part. tract.27.ca.14. conc.2.* Cōtrarium nihilominus probat Bermōd. *de public. concubinar. rubr. de sacrilegio, nu.* 1. constituta differentia inter seculares clericos, & personas religiosas quæ castitatem expresse vouent, eandem cōstituit Grillandin. *d.quæst* 15. *nu.*2. Palæot. *d.c.*16. *numer.*14. *& sequenti*, tenet Clar. *d.* §. *fornicatio numer.* 18. quæ opinio & si æquior sit, verior tamen contraria videtur, quæ communiter tenetur, per ea quæ dicta sunt, & quia secularis sacerdos, sacrata etiam persona est, quæ commixtione carnali violatur; ex quo causatur vna sacrilegij species quam primo loco

V 2 posuit

posuit Caietan. *in sum. verb. sacrilegium in princ.* vbi, prope fin scripsit, quod sacrilegium est si sacerdos fornicetur, quia sanctificatus est ad castitatem; non autem si blasphemet, quia non est ad eius oppositum directè sanctificatus. Vtcunque verò sit, illud constat, quod clerici fornicatio, etsi vt simplex reputetur, attentâ personâ mulieris cum qua committitur, tamen, tam propter ipsius clerici personam Deo dicatam, quàm propter aliorum scandalum, graue crimen est, & iudicis arbitrio punibile. Cautus verò iudex esse debet, ne temerè condemnet, quem sacer vitæ status commendat, vnde maius scandali inde surgentis damnum oriatur; in manifestum ergo fornicatorem strictè animaduertat, non manifestum manifestari, non sinat, memor eius quod de Constantino Imperatore legitur, cuius infra mentionem faciemus.

11. Malum, itaque, est, clericum fornicatorem esse vago concubitu, vt ex prædictis constat, sed concubinam habere peius est, quod & clerici nomine dicitur indignum, Concil. Trident. *sess.* 25. *cap.* 14. *de reformatione*, grauiterque Concilio ipso, & Pontificio iure crimen hoc punitur vs-

que

que ad depositionis ab officio & beneficio pænam sacro ipso Concilio statutam. *d. cap.* 14. vbi non abstinentes se ad primam Superioris monitionem, tertia parte fructuum, obuentionum, ac prouentuum beneficiorum suorum, & pensionum ipso facto priuantur, quæ fabricæ ecclesiæ, aut alij loco pio, arbitrio episcopi applicatur. Intelligitur verò de priuatione duratura, quandiu ille in turpi conuersatione perdurat. Si verò, secundæ deinde monitioni non pareat, fructus omnes, prouentus beneficiorum, & pensiones eo ipso amittit, similiter applicandos; & insuper suspensionis pęnam incurrit ad Ordinarij arbitrium; quæ suspensionis pæna, cùm ad Ordinarij arbitrium sit imponenda, vt ibi, ipso iure non incurritur, in casu isto, sed lata sententia. Post quam, quasi sententia ipsa tertiæ, ac postremæ monitionis loco sit, si adhuc in crimine perseueret, in perpetuum priuatur ab officio, & beneficio, & pensionibus quibuscunque ecclesiasticis atque inhabilis in posterum; & indignus redditur, donec post manifestam vitæ emendationem, à Superiore cum eo ex causa visum fuerit, dispensandum. Semper tamen cle-

rico concubinario ex reditibus beneficij alimenta præſtari debere ad vitæ ſubſidium,ſi aliunde non habeat vnde ſe alat, tradit Salzed.ad *Bernar.in pract.d.cap. 79. verb. Audire diuina, verſicul. Nec huic clerico*, vbi pro hac ſententia citat Bermond.de *public. concubinar.verb. à perceptione fructuum,num.*11.qui datâ concubinarij contumaciâ oppoſitum cenſet ibi in *num.ſequent*; Salzedum verò refert, & ſequitur Petr.de Ledeſm.*in ſumm.2. part. tract.27.cap.18.dub.1.verſicul.* Dialogo ſecundo;qui conſequenter agit, an etiam in caſu iſto pæna Concilij in quotidianis diſtributionibus locum habeat & affirmatiuè reſpondet ſecutus Nauar.ab eo citatum *lib.5.conſilior. titul. de verbor.ſignificat.conſ.*6.in quam ſententiam alios nouiſſimè citat eoſdem ſecutus Luſitanus noſter vir bene eruditus Barboſ. Vimaranenſis in *remiſsionib. ad Concil.ſuper. d. c.*14.*numer*.4.

Atque ita diſcrimen inter hunc,& præcedentes caſus in eo c nſiſtit;quòd in primo,pæna amiſſionis fructuum, prouentuum beneficiorum & penſionum non extenditur vltra tempus delicti; idcirco, concubinâ verè dimiſſâ, pæna hæc ceſſat,

nec

nec de vitæ alia emendatione, necesse est edocere; in secundò, etiam vltra tempus delicti extenditur pœna, iuxta Superioris arbitrium cui committitur; in tertio verò & vltimo, quia pœna in perpetuum irrogatur, dispensatione opus est, vt dicitur *d.cap.*14. ad cuius impetrationem, non solùm concubinæ dimissio, sed manifesta etiam vitæ emendatio præcedere debet. Atque ita, duo copulatiuè requiruntur, vt dispenset episcopus, nempe, concubinæ dimissio, & manifesta vite emendatio; explicat Bermond. *verb. vsq; quo cum eis, &c. & ibi ex num.* 4. quando ad hoc manifesta vitæ emendatio dicatur. Sin autem post concubinam semel dimissam, intermissum consortium repetant, vel alias huiusmodi scandalosas mulieres sibi adiungant, præter prædictas pœnas excõmunicationis gladio plectũtur. *d.c.*14.

Et additur, quod nulla appellatio, aut exemptio prædictam executionem impediat, aut suspendat; quod Salzed. ad Bernard. *d.c.*79. *verb. ab officio, & beneficio, versicul. Est tamen*, interpretatur, vt procedat, quando iudex superior non iustificatâ appellatione, nec visis actis process[9] inferiorem inhibere contendit, aliàs secùs:

quod æquè obseruat ad interpretationem eiusdem Concilij *sess.24.cap.* 10. *de reformatione*, vbi de visitatione, ac morum correctione agitur, cum facultate exequendi episcopis commissa, appellatione, aut exemptione vllâ non obstante; & cum illo remissiuè transit Farinac. in praxi *d.titu. de delict. carn.q.*138.*n.*80.*in fin.* & alijs citatis ad interpretationem Concilij *d.cap.*10. obseruat Vimaranensis Barbos. *in remissionib.* ad locum ibi, *numer.* 3. qui *numer. sequenti* tradit, appellationis inhibitionem, de qua ibi, de suspensiua intelligi, & non de deuolutiua secutus Lusitanũ item virum doctum Thom. Valasc. *allegation.* 70.*numer.* 5.*tom.* 1.

Dubitari autem potest, an pæna ista excommunicationis ob repetitum turpe consortium tantùm habeat locũ in casu vltimo, an etiam in præcedentibus, nempe, si ad primam, aut secundam monitionem semel dimissam concubinam, postea repetant, aut aliam teneant. Et videtur, quod ad hos etiam priores casus excommunicationis pænà post vltimum scripta sit referenda; quia ratio omnes comprehendit, & verba nullum excludunt. Clerici verò beneficia ecclesiastica & pensiones

nes

nes non habentes, iuxta delicti, & contumaciæ perseuerantiam, & qualitatem puniuntur pœnâ carceris, suspensionis, & inhabilitatis, vt in *d. c.* 14. *versicul. Clerici verò*; & ibi vltimò de episcopo subditur. Quas pœnas sacro Tridentin. Concil. declaratas *d. c.* 14. in alijs etiam antea Concilijs ferè per omnia sancitas fuisse, recenset Menoch. de arbitr. *cent.* 5. *cas.* 418. *n.* 12. & de ijs agit Decian. *tract. crimin. lib.* 6. *c.* 21. *sub nu.* 5. *&* 6. *in discursu, & nu.* 25. *&* 32. Farinac. *q.* 138. *ex num.* 35. cum multis sequentib. & ante eos latissimè Bermond. *de public. concubinar. verb. postquam præsentes, & in sequentibus* ad explicationem similis constitutionis, de qua ibi; & quod habeat locum in quocunque clerico etiã minoribus insignito, & prima tantùm tonsura, tradit ibid. *verb. Clericus*, pro quo facit verbum illud, *quibuscunque*, de quo in *d. c.* 14. ibi, *prohibet sancta Synodus quibuscunque clericis, &c.* quod vniuersale verbum nihil excludit, & omnia includit, vt per eundem Bermond. *verb. quod quicunque*; & quod nuncupatum Concilij decretum saltem de clericis sacrorum ordinum intelligatur, etsi presbyteri non sint, probat frat. Petr. de Ledesm. *in summ.*

2.part.tract.27.c.18.conclus.1. quanuis aliàs leges de concubinis clericorum, vel beneficiatorum loquentes non intelligantur de concubinis illorum qui in minoribus sunt, & beneficium non habent, vt tradit Thom. Valasc. cum alijs quos refert, *alle-gat.34.num.6.d.1.tom.*

12. Quanuis autem pœnæ de quibus sup. locum non habeant nisi præmissis superioris monitionibus, vt ibi, tamen non intelligitur, quod clericus antequam admonitus sit, impunè concubinam tenere possit; si enim nec simplex eius fornicatio impunibilis est, sed arbitrio superioris punitur, vt sup. traditum est, multò magis pro concubinatu puniendus erit, non quidem pœnis de quibus sup. nisi post monitiones si illis non obtemperet; ante eas verò, pœnis à sacris Canonibus, vel statutis ecclesiarum impositis puniri debent, & ita pręcipit sacra Trident. Synodus *d.c.14. de reformat. in princ.* Ideo, etsi suspẽsionis, & depositionis pœnæ huic crimini antiquis etiam Canonibus sint impositæ, ad eas tamen hodie deueniendum non erit antequam monitiones præcedant, sed pęnis alijs plectendus erit clericus concubinarius, vel etiam iudicis arbitrio, iuxta Abb.

Abb.ſententiam in *c. at ſi clerici*, *numer.* 36.*de iud.*vbi de pœna fornicationis, & concubinatus ſimul loquitur, cum communi de qua ſup.

Dubitari verò poteſt, an hodie ad pœnam ſuſpenſionis incurrendam monitio etiam neceſſaria ſit in notorio concubinario; talis enim à beneficio, & omni ordinis officio abſque aliqua monitione ſuſpenſus manet ſecundùm antiquos Canones *c. præter, diſt.* 32. tradit Innocent. *in c. veſtra, in fin.* & ibi Abb. *numer.* 7. *&* 8. *de cohabit. clericor. & mulier.* idem Abb. *in c. ex parte.* 3. *notab. extra de teſtib. & in c. cùm non liceat*, *numer.* 4. *de præſcript.* vbi communem opinionem dixit, probabiliorem dicit Azor. *inſtitutio. moral.* 2. *part. lib.* 6. *cap.* 7. *quæſt.* 5. & rurſus idem Author. 3. *part. lib.* 3. *c.* 6. *verſicul.* Secundò notandum, communem etiam tradit, & ſequitur Bermond. *de public. concubinar. verb. poſtquàm præſentes*, & ſequitur idem Author *verb. & alios non publicos concubinarios, numer.* 5. *&* 6. vbi tradit, quòd ſuſpenſio durat, quandiu in vitio perſeuerat, &, ſi interim celebrat, efficitur irregularis ad diſpenſationem Papæ, idem tradit Nauar. *in manual. Latin. cap.* 25. 13.

num.

numer.76.& sequenti, & rursus *c.27. num.* 154. sequitur Farinac. *d.quæst.138.numer.58.* Azor. *d.c.7.quæst.5 in fin. & d.c.6. versicul.* Secundò notandum, communem dicit, & secundùm eam iudicatum fuisse, refert Marquard. *de cœlibat. sacerdot.3.part.cap.2. numer.4.* vbi addit, hoc locum habere, etiã si ordo ecclesiasticus, sit de minoribus, vt puta, Acolytus, Exorcista, aut alius similis; debet enim clericus, si manifestus concubinarius est, abstinere à ministerio illi ordini deputato, &, si illi se immiscet, efficitur irregularis, & ita esse communem sententiam, affirmat, per Abb. & alios *in ca. 2. de cleric. excommunicat.* vltra quos, etiã in initiatis minoribus ordinibus idem tenet Nauar. cum Arch. & Turrecrem. ab eo citatis *d. c.25. numer. 76. in fin.* & cum alijs Bernard. *in practic. c 79. numer.2.* quos sequitur Azor. *d. versi.* Tertiò notandum. Dicitur verò manifestus, seu notorius cõcubinarius, quando de crimine conuictus apparet per sententiam, vel cõfessionem ipsius in iudicio factam, vel per facti euidentiam quæ nullâ tergiuersatione celari potest, secundùm Abb. *d.c. vestra, notab.7.* id est, vt explicat Azor. *d.2.part.lib.6.ca.7. quæst. 5. & d.3. part. lib.3.cap.6.versic.4.* &

Mar-

Marquard.*d.c.2.num.final.* quando publicè tenet concubinam, ſicut vxorem, & nutrit filios, ita vt diffiteri non audeat, nec vlla ſit negatio, & remittit ad Hoſtieſ. de notorio iuris, & facti latiſſimè agentẽ in *ſumm. titul.de cohabitat.clericor.& mulier.* §.quid ſit notorium; fusè in propoſitum Bermond.*d.commentar.verb.. publici autem intelligendi ſunt,& ſequentib.* Palat. *in repetit.c.per veſtras* §.21.*incip.*Ex his patet,*à num.*15.*cum ſequentib. de donat. inter vir.& vxor.*vbi tradit,non ſufficere,concubinam in delicto deprehendi, vt legibus de publicis concubinarijs loquentibus comprehendatur, ſed aliunde debere conſtare de publicitate, putà, quia videntibus & ſcientibus vicinis à concubinario tenetur, & ab eo alimenta recipit, & illum refert, & ſequitur Auiles in *cap. prætor.cap.* 47.*verb. Manceba publica, numero* 1.

Cùm,itaque, notorius concubinarius, 14
ſecundùm antiquos Canones eo ipſo ſit ſuſpenſus ab officio, & beneficio abſque aliqua monitione, ita vt ſi ordinis miniſterio ſe immiſceat, maneat irregularis, iuxta communem ſententiam (quam tamen, quod ad irregularitatem attinet, tametſi

quia loquens de clericis concubinarijs, suspensionis pœnam non imponit nisi monitionibus de quibus ibi præcedentibus;quinimo (quod plus est) nec ex antiquis decretis clericum notorium concubinarium suspensionis pœnam ipso iure incurrere, verius censet, & latè probare contendit doctissimus Hispanus Pater Francisc. Suar. (qui tantus vir, toto orbe Christiano famosissimus propter insignem sacræ Theologiæ peritiam, quarta abhinc retro die idest 25. Septemb. anno Domini 1617.in Vlyssipponensi domo D. Kochi Societatis IESV, è qua ille erat, mortali hâc vitâ functus est, & iam requiescit à laboribus suis, quorùm laudabile testimonium in toto orbe terrarum prædicant plurima ab eo elaborata literarum volumina in publicum edita cum magno Christianæ Reipublicæ commodo)is,inquam,vir *in tract.de censur. disputat.* 31. *sect.* 4. *numer.* 10. *cum sequentibus* verius censuit, clericum etiam propter notorium concubinatum pœnam suspensionis ipso iure non incurrere secundùm ius antiquum, probabile tamen contrarium dixit, quod commune est, vt ex supra dictis constat.

Mihi

Mihi sanè hac in re videtur, quod consuetudini, vbi illa viget, standum sit; sed illâ non extante, sententiam hanc, quam mitior interpretatio commendat, probabilem censeo, quanuis in stricta disputatione contraria defendi posset ex eo quia Concil. decretum in concubinario loquitur, quem sacrorum Canonum pænis plecti iubet, & quia de manifesto expresse non loquitur, in eo quod de monitionibus subijcit, de manifesto non videtur intelligendum vt ita, cōmuni sententiâ stante de suspensionis pæna secundùm antiquos Canones, antiqui iuris correctio, in casu non expresso non introducitur; præsertim quia monitio necessaria non videbatur in manifesto, quem muta etiam labia, & tota vicinia satis monent, & frustra satis.

15. Concubinam autem clerici, vt sacrilegam in vtroque foro posse puniri, sentit Felin. *in cap. cum sit generale, num.* 14. *de for. competent.* contra Aret. & Frederic. de Senis *consc.* 167. *Mulier. accusata,* in fin ab eo citatos, & gloss & Doctor in *cap. eos, per text. ibi* 32. *dist.* tenentes, solius ecclesiastici fori eam esse; quem tamen tex. pro contraria sententia retorquet Felin.

quam

quam etiam probat Marian.Socin.*d. c.* cũ ſit generale, *num.23.verſic. Tu verò latiùs*, ex eo quia tali coitu committitur ſacrilegium & ſacrilegium mixti fori eſt, iuxta text.ibi, vbi idem Socin. notat *numero quarto, notab 7. l. ſi quis in hoc genus C.de epiſcop. & cleric.* & iuribus alijs citatis tradit Paul. Grilland. *tract. de pœn. omnifariam coitus illiciti, quæſt.* 1. *num.* 2. vnde infert Socin.*d. num.* 23. quòd ſi laicus monialem cognoſcat, criminis punitio in laico propter ſacrilegium ad vtrũque forum,pertinet,& præuentioni locus eſt; & quòd concubinæ clericorum mixti fori ſint, tenet Luſitanus Thom. Valaſc. ſecutus alios quos refert, *allegat.* 34. *nu.* 4. *tom.*1. Alij verò diſtinguunt inter concubinam clerici manifeſtam, & occultam, vt manifeſta vtriq; foro ſubdita ſit, occultã verò laicus iudex punire non poſſit, ita Anchar.*conſ.*196. *Magnificè,dub.* 2. quẽ refert,&ſequitur Anan.*in rubr. de adult.n.*5. Bermond. *de public. concub. verb. penitus arcere,num.* 5. *& ſequentib.* vbi cõmunem dicit,& ſequitur Palat.in repetit. *c.per veſtras. d.*9.21.*num.*3. *Auiles d.c.*47. *verb. O clerigo,num.*1. *& alijs citatis* Salzed. *in addit.ad* Bernard.*d.cap.*79 *verb. Audire*

diuina, versicul. Et non solùm.

Mihi quidem prior opinio indistinctè tenenda videtur ex ratione illius, quæ est, sacrilegij crimen, quod tam manifestam, quam non manifestam clerici concubinam ligat, & vtrique foro subdit; intelligendo de non manifesto, quod tamen occultum ita non est, vt de illo inquiri non possit, nec iudicialiter cognosci; quia latentia peccata non habent vindictam, vt dicitur in *c. Christiana* 32. *quæst.* 5. quem tex. citauit Anch. & eum secutus Anan. & Bermond. qui etiam adducunt illud quod de Constantino Imperatore legitur, quem, fertur, dixisse, quod si proprijs oculis vidisset sacerdotem Dei peccantem, chlamide suâ cooperiret eum, ne ab aliquo videretur; quod de occultè peccante intelligitur, vt non occultè verba illa ostendunt, *ne ab aliquo videretur, c. in scripturis*, 96. *dist.* vbi hoc habetur; per quod datur intelligi, Anch. cùm dicit, occultam clerici concubinam per secularem iudicem puniri non posse, ne inde sequatur, clericum ipsum diffamari, vnde alia mala pullulant, de illa sensisse, cõtrà quam nec ecclesiasticus iudex procedere debeat eãdem ob causam.

Iuxta

Iuxta quæ nulla videtur constituenda differentia inter manifestam,& occultam clerici concubinam ad vtrumque forum. Quam sanè lex nostra non constituit *lib.5.titul.* 30. vbi, quasi priorem opinionem de qua sup. secuta,clerici concubinam non facta distinctione inter manifestam, ac non manifestam, per seculares iudices puniri præcipit pænis de quibus ibi; quinimo, si lex bene attendatur, manifestè de non manifesta etiam loquitur ibi.

De incestu clerici sequens se offert disputatio; qui quidem incestuosus coitus, detestabilis est, etiam in laicis, multis de causis, vt videre est apud D. Thom. 2. 2. *quæst.*154.*art.*9. *in cap.* vbi triplicem assignat rationem, præter quartam ex *philosopho* 2.*politic.* adductam, propter quas incestus specialiter est prohibitus, vt determinata luxuriæ species; & varijs vtroque iure plectitur pænis, de quibus fusè agit Bermond.*de public.concubinar.rubr. de incestu,ex num.*6.*cum sequentib.* Paul. Grilland. *de pæn. omnifar. coit. illicit. quæst.*2. *cum trib.sequentib.* Couar.*de sponsalib.* 2. *part. cap.*6. § 8. *ex numer.* 2. *cum sequentib.* Bernard.*in practic. criminal.cap.*84. *nu.*2. 16.

 & eius

& eius Additionator ibid. *verb. deponatur*, Clar. *in* §. *incestus, num.* 1. *versicul. Sed quæro*, Farinac. *in praxi criminal.* 4. *tom. titul. delict. carnis qu.* 149. vbi de incestu latissimè per eum in tota illa quæst. Committitur autem cum consanguineis, & affinibus intra gradus prohibitos, & hoc Cæsareo, & Pontificio iure.

17 Sed Pontificio etiam spiritualis cognatio reperitur quam ius ciuile non cognouit. Vnde tradit Bermond. & vt singulare notandum monet *d. rubr. nu.* 32. quod pœnæ iure ciuili impositæ huic incestus crimini, non habent locum in illa incestus specie quam ius canonicum introduxit, sed solũmodo in incestu quem ius ciuile cognouit, quia pœnalis constitutio non est extẽdenda. Sed hoc inter Doctor. controuersum est, vt videre est apud Bernard. *d. c.* 84. *num.* 3. & citatos à Salzed. *in addit. ad eum ibid. verb. à iure canonico*, Clar. *d.* §. *incestus, num.* 3. vbi communes cõtrarias refert; hanc tamẽ vt mitiorem, & benigniorem sequitur, quam & in pũcto iuris veriorem credit: &, quòd negari non possit, quin ista sit magis communiter recepta. dixit Farin. *d. q.* 149. *nu.* 120. post plurimos citatos in duob. numer.

præ-

præcedẽtibus, hanc, & illam communem dicentes; ſecundùm quam, quia punitio inceſtus, quando inter laicos res agitur, pertinet ad ſecularem iudicem, & non ad eccleſiaſticum, vt per eundem Bermond. *d. rubric. num.* 33. ſequitur, quòd ſi laicus ſpiritualem filiam cognouit, aut matrem eius, eam, inquam, aut matrem eius, quam de ſacro fonte leuauit, vel tenuit ad ſacramentum confirmationis, quo ſpiritualis etiam cognatio contrahitur *cap. final. de cognat. ſpiritual. lib.* 6. Concil. Trident. *ſeſſ.* 24. *cap.* 2. *in fin. de reformat. matrim.* ciuilibus inceſtꝰ pœnis plectendus non erit; atque ita pro tam graui crimine impunitus manebit apud ſecularem iudicem. Quod tamen accipiendum ſic cenſeo, vt lex loquens in eo qui filiam ſuam cognouit, non intelligatur de eo qui ſpiritualem filiam cognouit; arbitrio tamen iudicis erit hic puniendus, vel ſecundùm Canonicas ſanctiones etiam in ſeculari foro pro crimine inceſtus, quod omni iure punibile eſt. Et ſic vtraque ſententia ad concordiam reduci poteſt.

Quod verò attinet ad clericos ſacerdotes, non ſolùm cognationem hanc 18.
ſpiritualis filiationis contrahunt cum

ijs quas baptizant, & parentibus earum, aut de fonte sacro suscipiunt, aut tenent ad confirmationem, quod laicis ęquè commune est, sed cum ijs etiam quas audiūt in pœnitentiario foro, nā & hæ spirituales etiam eorum filiæ sunt, æquè vt in baptismate susceptæ; sic enim dicitur in *cap. omnes quos* 30. *quæst*. 1. tradit Bermond. *d. rubric. de incestu. nu*. 3 & 23. Farinac. *in praxi criminal*. 4. *tom. titul. de delict. carn. quæst*. 137. *num*. 27. & *quæst*. 149. *num*. 53. nouissimè illustrissim. dom. Roderic. à Cunha Episcopus Portulagrensis *super Bulla de cōfessarijs solicitantib. mulieres in confessione, quæst. vltim. numer*. 2. vbi alios citat. Contrariam verò sententiam, sacerdotem, scilicet, crimen incestus non committere cum ea quam de confessione audit, cum Sot. *in* 4. *dist*. 42. *quæst*. 1. *art*. 2. tenet Azor. *instit. moral*. 3. *part. lib*. 3. *cap*. 9. *q*. 5. eamque intrepidè, & constanter tenet Petr. de Ledesma in *summ*. 2. *part. tract*. 27. *cap*. 13. *conclus*. 4. *versicul*. *A esta difficultad*, vbi ait, quod hanc docent, & docere debent Doctores omnes; & mouetur, quia nulla spiritualis cognatio, secundùm eum, ex sacramento confessionis iure introducta est, sicut ex sacramento ba-

to baptiſmatis; in quo Vir doctus loquutus eſt contra tex. expreſſum *in d. c. omnes quos*, vbi, quod attinet ad inducendam ſpiritualem filiationem, hoc & illud ſacramentum æquiparantur: *Omnes quos*, inquit, *in pœnitentia ſuſcipimus, ita noſtri ſunt ſpirituales filij, vt & ipſi quos, vel nobis ſuſcipientibus, vel ſub trinæ merſionis vocabulo vnda ſacri baptiſmatis regenerauit*; & paulò poſt, *Omnes quos in pœnitentia accipimus, ita filij noſtri ſunt, vt in baptiſmate ſuſcepti.*

Quod tamen accipiendum ſic eſt, vt ſpiritualis iſta filiatio non ita perpetua ſit, vt illa quæ oritur ex ſacramento baptiſmi, & chriſmatis, quæ manet in perpetuum; quæ verò cauſatur ex pœnitentiæ ſacramento; mutatione loci, ſeu perſonæ, extinguitur, ita vt, ſi alium mulier eligat, cui confiteatur, priore derelicto, ſpiritualis filiatio cum illo contracta extinguatur; vnde, ſi prior ſacerdos cum illa deinceps fornicetur, non dicetur coire cum filia ſpirituali.

Quanuis autem graue peccatum ſit, 19.
cum filia ſpirituali ex hac aut illa cauſa

ſuſcepta coire, propter quod ſacerdos dignitate, officio, & beneficio priuatur, & poſt duodecim annorum peregrinationem in monaſterium perpetuò detruditur, vt in *d.c.omnes, cum duobus ſequentibus* 30.*q.*1. grauius tamen, & deteſtabilius multò eſt, in ipſo confeſſionis actu pœnitentialis filiam ſuam ad rem veneream ſolicitare, propter iniuriam ſacramento irrogatam; ex quo non videtur de illo rectè ſentire, & vt de hæreſi ſuſpecto Inquiſitores Apoſtolici de eo apud nos inquirunt, & contra culpabiles procedunt, ac puniunt, prout res exigit, ex Apoſtolica cõmiſſione Pauli V. Eccleſiam nunc feliciter regentis, Bulla ad id nuper ſpecialiter emiſſa, cui ſimilis in Regno Caſtellæ iam antea erat; quam varijs exornat queſtionibus reuerendiſſim. Portugalenſ. Luſitaniæ noſtræ vir literis, & morum probitate, ac ſanguinis etiam ſplendore perſpicuus; inter quas, vna eſt de ſolicitantibus paulò ante, vel ſtatim poſt confeſſionem, quam quinto loco ſubiecit; & ad hos etiã Pontificiam illam conſtitutionem pertinere, probat ſecutus alios quos retulit ibi. *d.quæſt.*5.*num.*6. Quam ſanè ſententiam in parte, *ante*, intelligo de confeſſario

ad

ad audiendas confessiones parato, & mulierem eius rei gratia ad eum accedentem, ante inchoatum pænitentiale iudicium ad rem veneream instigante; hic enim incidit in bullam, quia sacramento, cuius administrandi causa sedet, æquè abutitur ac ille, qui mulierem solicitat postquam illam audire cæpit; quod si non sedens, nec paratus ad audiendas confessiones inuentam mulierem solicitat, & illa rem turpem detrectans, eum pro sacra confessione roget, quanuis illam ita rogatus statim, & in continenti audiat, constitutione Pontificiâ non, tenebitur eò quòd paulò ante solicitasset; quia nec susceptam ad confessionem solicitauit, nec suscipiendi animo, nec sacramento abutens, cui tunc, non intendebat; atque ideo suspectus censeri non debet de eo, quod non cogitabat, cùm mulierem solicitabat, & cessant verba, & mens Pontificis. In altera verò parte, quæ spectat ad solicitationem post peractum pænitentiale iudicium, intelligenda est sententia prædicta de solicitatione post confessionis actum absolutum in continenti adhibita; huc enim tendunt quæ pro ea Dom. Cunha adducit;

 alio-

alioquin, ſi poſt abſolutam mulierem confeſſarius ad extraneum alium actum diuertit, quamuis eam ſtatim poſt ſolicitet, in continenti ſolicitaſſe, non dicetur; & per conſequens conſtitutione de ſolicitantibus mulieres in confeſſione non comprehendetur, quia confeſſionis actus, tunc, cùm turpis ſolicitatio obrepſit, iam non erat verè, nec interpretatiuè; ſolumque in his terminis confeſſarius inceſtus crimen cum filia ſpirituali attentaſſe, videbitur; quod ad Inquiſitorum tribunal non pertinet, vt cum Nauarr. *conſ.2.de hæretic.* & alijs tradit idem Author.*d.q.5.num.*14.

20 Quia verò clericus propter inceſtum ab ordinibus perpetuò deponitur, vt tradit Grilland.*tract.de pœn.omnifar.coit.q.*3. *num.*3. Couar.*de ſponſal.2.part.c.*6.§.8.*nu.*3. & ex communi Clar. *in §.inceſtus,n.1.verſic.Sed quæro,*Farinac.*d.quæſt.*149.*num.*34. *& numer.* 53. *& ſequentibus* vbi de inceſtu cum filia ſpirituali, & commatre, multò magis propter adulterium eandem perpetuæ depoſitionis pœnam ſuſtinere debet; quia grauius eſt crimen; quod omnibus peccatis eſſe grauius, dicit text. *in c. quid in omnibus* 32. *q.* 7. quod ad deteſtationem

tionem criminis dictum est, vt explicat gloss. 1. ibi; deteriora enim alia, & peiora multò sunt; & cùm matre concumbere, peius est, quàm cum aliena vxore, vt dicit tex. *in c. adulterij malum 32. quæst. 7.* satis tamen malum, & turpe est adulterij crimen, illo enim matrimonium fœdatur, quod est res sancta, & sanctè tractandum, vt dicitur Concil. Trident. *sess. 24. c. 10. in fin. de reformat. matrim.* atrox iniuria marito infertur, filij quoque, & parentes adulteræ, ac etiam consanguinei illius grauiter iniuriantur, & denique, sacramentum hoc magnum est, secundùm Apostol. *ad Ephes. 5.* quod adulterio violatur, vt tradit Bermond. *de public. concubinar. rubric. de adulter. num.* 23. & sacrilegij crimen adulterio committi, dicit ibid. *num. 25. probat. l. quamuis 2. in fin. C. ad leg. Iul. de adulter.* vbi adulteri, sacrilegi nuptiarum appellantur. Ex quo ad vtrumq; forum eius cognitio pertinet, vt per Bermond. *d. numer. 23.* Salzed. *in addit. ad* Bernard. *in practic. c. 85. verb. detruditur, versicul. Puniri*; & sacrilegij penam esse adulterijs indicendam, tradit ibid. *verb. grauitatem,* ex Coras. ab eo relato in Arrest. Tholos. anno 85. vbi de grauitate delicti, eiusque

eiusque poenis per vtrumque agitur, per Authorem, inquam, & Additionatorem.

21. Inter quas poenas, in clerico depositionis poena est cum perpetua in monasterio clausura, vt *in c. si quis clericus*, 81. *dist.* communem dicit Bermond. *d rubr. num.* 25. *& sequenti*, vbi, etsi rigorosam appellet, ab ea tamen in iudicando & consulendo non fore recedendum, hortatur, quia communis est, communem etiam tradit Bernard. *d. c.* 85. *num.* 2. & pluribus citatis Additionator ad eum ibi *d. verb. detruditur*, Clar. *in* §. *adulterium, num.* 7. *versic. Clericus autem*, & Canonistarum communem, à qua in iudicando non sit recedendum, fatetur Grilland. *d. tractat. quæst.* 2. *nu.* 3. *versicul. Et licet ista*, tametsi ibi, contrariam de iure veriorem esse, censeat dubius tamen, & magis æquam, & probabilem dicat, de quo latius per eundem *quæst.* 6. *ex num.* 1. *cum sequentib.* vbi contra communem latè contendit, & tandem *num.* 11. quanuis nimis rigorosam appellet, scripsit, tutius esse, in consulendo, & iudicando eam tenere; quam ex pluribus, quos refert, communem tradit Farin. *d. titul. de delict. carn. quæst.* 141. *num.* 29. Abb. verò *in c. vt clericorum,*

*rum, nu.*8.*de vit. & honeſtat.clericor.* communem ſecurè tenet; nec quidem rigoroſam reputat pœnam depoſitionis in clerico propter adulterium, citans *tex.in c. cùm non ab homine, de iudic.* ſubdit enim, *& nimirum, cùm laicus veniat, decapitandus l.quanuis C.de adulter.*

Clerico autem in adulterio deprehenſo occiſo à marito, aut patre, excommunicationis pæna de qua in *cap.ſi quis ſuadente* 17. *q.* 4. non incurritur, tradit Bermond. *d. rubr. de adulter. num.* 19. Gom. communem dicens *l.* 80. *Taur. num.* 55. Clar. *in* §.*homicidium, num.* 48. *& ſequenti*; de quo eſt tex. in *cap.*3. *verſic. Nec ille, de ſentent. excommunicat.* vbi dicitur, quod non eſt compellendus ad ſedem Apoſtolicam venire, qui in clercium cum vxore, matre, ſorore, vel filia propria turpiter inuentum manus iniecerit violentas; vbi gloſſ. *verb.cum vxore*, idem tenet, ſi cum ſponſa de præſenti fuerit inuentus; atque ita contrarium ſentit in ea quæ de futuro eſt; quam gloſſ. ab omnibus approbatam dicit Couar. *de ſponſalib.*1.*part. cap.*1.*num.* 12. Subdit tamen, quod ratione iniuriæ quæ ſponſo infertur, excuſari debeat, & ſatis ſit, ab epiſcopo abſolui, & cũ 22

ſecutus

secutus idem tenet Clar. *d. §. homicidium nu.49. versi. Quod tamen.*

23. Adeò autem clerici in sacris constituti cum qualibet muliere coitus iure damnatus & odibilis est, vt non solùm in propria, sed etiam in filiorum persona, si qui ex tali coitu nascantur, punibilis sit; spurij enim dicuntur, *c. ad abolendam, de filijs presbyteror.* tradit Bermond. *de public. concubin. verb. qui etiam filios num.* 1. Marquard. *de cælibat. sacerdot. non abrogand.* 3. *part. ca.* 4. *num.* 2. Ludouic. de sardis *tract. de naturalib. liber. ac success. eor.* 2. *part.* §. *de spuriorum appellatione numer.* 2. Ioan. Baptist. Caccialup. *in repet. l. si qua illustris, numer.* 1. *C. ad senat. cons. Orfician.* Quanuis enim patrem certum habeant, & secundùm verb. etymologiam traditam à Iustinian. *in* §. *si aduersùs, versicul. Nam nec hi, instit. de nupt.* spurij dicantur, quorum pater incertus est, quasi sine patre filij, ad eandem tamen etymologiam pertinet presbyteri spurius; perinde est enim patrem certum demonstrare non posse, vel talem habere, quem habere non licet; vnde & filius istius, spurius appellatur, secundùm Modestin. Iurisconsult. *in l. vulgò ff. de stat. homin.* Aliam eiusdem

dem verbi etymologiam adducit Bermond. loco proximè citato, ſcilicet, à verbo, *ſpurcitia*, quod ſignificat immundiciam, vnde, *ſpuriè*, aduerbium, id eſt, turpiter, atque immundè; cui concinit, Cagnol. *l. ſi qua illuſtris num.* 2. *C. ad Orfician.* vbi inquit, quòd poteſt etiam dici ſpurius, quaſi ſporcus, à verbo *ſpurcare*, quod ſignificat fœdare, & inquinare *l. ſi ſeruus ſeruum §. cum eo ff. ad leg. Aquil.* Et aliam adducit Bermond. loco citato ex Plutarch. in problematib. quam etiam refert Caccialup. *d. l. ſi qua illuſtris, numero ſecundo*, Couar. *de ſponſalib.* 2. *part. c.* 8. §. 5. *numer.* 1. *in princ.* poſt alios Pichard. *in princ. inſtit. de hæredit. quæ ab inteſtat. deferunt.* §. 7. *numer.* 7. & probat Gregor. Tholoſan. in *Syntag. lib.* 10. *c.* 3. *numer.* 18. vt ſcilicet, ſpurius dicatur à duabus primis literis *S. P.* quaſi filius ſinè patre; pro vt moris erat Romanis, nomina ſcribere; quâ ſignificatione etiam legitimis liberis patre orbatis verbum iſtud conuenit; & hanc illius originem ex eodem Plutarch. explicat Palæot. & ex Cicerone, Liuio, & alijs comprobat, *tract. de noth. & ſpur. cap.* 18. *numer.* 3. *& ſequenti.* Alias eiuſdem

verbi

verbi etymologias adducit Ioan.de Rojas *in epitom.success. c.19. num. 2. cum sequenti.* Itaque,presbyteri filius, spurius est, quia, etsi patrem certum habet, eiusmodi est, quem habere iure non licet, quia ex reprobato coitu est, atque ideo spurius est, attenta generali spuriorum appellatione; specialis enim ad vulgò quæsitos refertur,qui,inquam, de facto certum non habent patrem;& ita duplicem hanc spuriorum appellationem tradit , & explicat Ludouic.de Sardis *d.§.de spuriorum appellatione,num.*1.*cum duob.sequentib.* Palæot. *d.tract.de noth. & spur. c.* 16.*numer*.4. latè Rojas *d.c.*19. *ex numer.*4.*cum sequentibus* aliter, non tamen ita bene, sed terminos confundens , duplicem spuriorum speciem declarat Surd. *tract.de aliment.titul.* 1.*quæst.*10.*num.*30.*cum duobus sequentibus.* Atque ideo,ad presbyterorum filios quocunque coitu suscepti sint, tanquam spuriorum appellatione comprehensos, pertinent omnia quæ de spurijs iure traduntur; de quibus vltra alios, fusè agunt Bermond. *d.verb.qui etiam filios,per tot.* Marquard. *de cælibat.d.*3.*part.c.* 4. *cum tribus sequentib.* Ludouic.de Sard.*d.§. de spuriorum appellatione, & 3.part.eiusd. tractat.§.*

de

de succeßione spuriorum, vsq; ad fin. tractatus, Caccialup. *d. l. si qua illustris à. nume.* I. *& ex numer.* 68. *cum sequentib. vsq; ad fin.* fusissimè Palæot. *in tract. illo de noth. & spur. præsertim ex c.* 40. *cum multis sequentibus* fusissimè item, & post eos Rojas *d. c.* 19. *cum sequentibus*. Imò, natos ex Sacerdote spurijs alijs odiosiores esse, scripsit Surd. *d. q.* 10. *nu.* 28. citans Angel. *cons.* 401. *numer.* 7. Cephal. *cons.* 410. *num.* 26. Palæot. *d. tract. c.* 16. *numer.* 16. Sed hoc de religiosorum filijs est intelligendum, qui ex odiosiori multò & detestabiliori coitu producuntur, quàm qui ex seculari sacerdote sunt, vt per Palæot. *d. num.* 16.

Illud in filijs presbyterorum peculiare 24 est, vt cùm patribus suis habitare non possint, vt tradit Bermond. *de public. concubinar. verb. apud patres suos*, vbi scripsit, grauissimam hanc esse pœnam patrum presbyterorum, quod cohabitatio suorum filiorum eis interdicatur; videtur tamen, quod hoc non tam pœnæ causâ, quàm causâ & fauore honestatis inductum fuisset, quia spuriorum cum patre presbytero cohabitatio generat scandalum in clero, & præbet malum exemplum in populo, vt scripsit idem Bermond. loco citato; est

enim ſpurius paternæ turpitudinis aſſiduus teſtis; ob quam cauſam, dicunt Theologi, paruulum illum, quem ex adulterio ſuſcepit Dauid, immaturâ morte ſublatum fuiſſe, Deo ſic præordinante, ad auferendum ſubditorum ſcandalum in preeminenti Regis perſona.

25. Quanuis autem clericorum filijs, cum patribus habitare, non permittatur, à parentibus tamen alendi ſunt, ſi aliunde non habeant, vnde alantur, ſicut ſpurij alij à patribus ſuis aluntur, iuxta tex. *c. cum haberet, de eo qui dux. in matrim. quam poll. per adulter.* cum receptiſſima per eum ſententia; in tantùm, vt & de reditibus præbendarum ali debeant, ſecundùm Abb. *in c. 1. numer. 4. in fin. de cohabitat. cleric. & mulier.* vbi pro ratione ſubdit, quòd licèt clericus malè fecerit, ex quo ſunt geniti, non ſunt perdendi, ſed eis tanquam pauperibus eſt ſubueniendum, & allegat tex. *in d. c. cum haberet*, ſequitur Surd. *de aliment. tit. 1. q. 10. num. 29.* Idem tradens circa dotem ſpuriæ ſacerdotis, *cum lup. in repetit. c. per veſtras 3. notab. §. 23. num. 13.* & Duenh. *reg. 367. nu. 3. ampliat. 3. in fin.* relatis ab eo; hoc tamen intelligendum eſt, quando alia bona patrimonialia

nialia ad filios alendos clericus non habeat, & in his terminis loquitur Bermond. *d. verb.* qui etiam filios, *num.* 54. *versicul. Ampliate, & num. sequenti*, vbi dicit quod ab hac sententia in iudicando, & consulendo, non recederet, & pro ea refert Anton. de Butr. Panorm. Dec. & Nicol. de Vbald. in locis ab eo citatis.

Apparet, itaque, ex supradictis, presby- 26
terorum filios, ex quocunque coitu suscipiantur, ex damnato & punibili, coitu oriri; nam & fornicatio eorum cũ soluta simplici punibilis est saltem extraordinariâ pænâ ad iudicis arbitrium, iuxta Abb. sententiam *in c. at si clerici, nu.* 36. *de iudic.* cum communi, de qua sup. & quia sacrilegij crimen secum inuoluit, quod mixti fori est, in muliere quoque fornicaria, punibilis est apud vtrumque iudicem, vt etiam sup. traditum extat; satis est autem, coitum extraordinaria pæna punibilem esse, vt damnatus & punibilis dicatur, vt explicat Palæot, *de noth. & spur. d. cap.* 16. *numer.* 5. & eo, atque alijs citatis tradit Valasc. *cons.* 29. *numer.* 10. *tom.* 1. & apud nos est lex Regia *lib.* 4. *titul.* 93. quæ, clerici filios, ex damnato, seu punibili coitu esse,

declarát, ad casum de quo ibi, qui est de reciproca fratrum vterinorum successione,& quòd cognatis alijs ex linea materna succedere possint; non tamen parentibus,nec è contra parentes illis, vt circa filium sacerdotis ex soluta susceptum, etiã quæ concubina non erat, quòd matri succedere non posset tanquàm ex punibili coitu procreatus,apud nos iudicatum fuisse,refert Gam.*decis*.136.*nu*.2.*& sequenti*; idque tam attento Cæsareo iure, quàm Regio Castellæ,constanter probat Couar. *de sponsalibus* 2.*part*.*ca*.8.§.5.*num*.17.contra Gregor.*l*.3.*titul*.21.*part*.4.*in gloss*.*final*. vbi contrariam sententiam & ciuili, & Hispano iure latè defendit, quam & alij tenuerunt; contra quos tamen est communis Hispanorum resolutio teste Menâ *in addit*.*ad Gam*.*d*.*decis*.136. & alijs citatis probat Rojas *in epitom*.*successiõn*.*cap*.27.*à num*.2.*cum sequentib*.

ARTIC. DVODECIMI Summaria.

1.

P*VBLICOS ministros, honestos esse conuenit, & maximè erga mulieres coram illis muneris sui causa comparentes; & contrarium facientes*

facientes seuerè leges puniunt. Et intelligitur ord. lib. 5. titul. 20. & l. final. ff. de concub. nu. 2.

3. *Ampliatur ord. Regia d. titul. 20. quatenus pœna priuationis muneris, & exilij temporis punit officialem qui mulierem muneris causa coram eo agentem carnaliter cognoscit, vt procedat etiam in illo qui volentem & se offerentem cognoscit.*

4. *Ampliatur secundo, vt procedat etiamsi mulier ab officiali cognita, talis sit quæ alijs se præbere consueuerit.*

5. *De custode carceris mulierem carceratam cognoscente, & de tutore cognoscente pupillam.*

Intelligitur tex. in l. vnic. C. si quis eam cuius tutor fuer. ibid. versicul. Tex. tamen.

ARTIC. XII.
DE PVBLICIS Ministris.

QVI alijs munere publico præsunt, 1. moratos esse, oportet, ex officio enim suscepto non licentiam peccandi, sed necessitatem bene viuendi se nouerint assecutos, vt aliàs dicitur in *c. 1. in fin. 40. dist.* præcipueque à mulieribus illos muneris suì causa conuenientibus abstinere debent, ne, dum ad eos quasi ad populi pastores vadunt, lupos rapaces inueniant, & inde nasc[illegible]tur iniuria, vnde iura nasci oport[illegible]r. Vnde, Ioã. Andr. *in c.*

quorundam, de elect. lib. 6. *in nouell.* quem refert Auiles in *capit. prætor c.* 47. *verb. manceba publica, num.* 5. dicit, quod non solùm prætoris manus à pecuniæ lucro; sed etiam oculi à libidinoso aspectu continentes esse debent. Quare, officiales cum fœminis sibi subditis, seu coram illis muneris causâ comparentibus coëuntes seuerè leges puniunt: & pœnâ priuationis muneris, atq; inhabilitatis ad alia deinceps obtinenda, ex cõstitutione Nicolai 6. eos puniri tradit Bajard. *in addit. ad Clar. in* §. *fornicatio, versic. Item in officiali, num.* 5. quem refert Far in. *in praxi* 4. *part. titul. de delict. carn. q.* 137. *num.* 39. Cui concinit ord. nostra *lib.* 5. *tit.* 20. quæ talibus pœnam priuationis officij imponit cum annali exilio. Loquitur verò in officiali carnaliter cognoscente mulierem apud eum agentem; & sic non satis est, vt legi locus sit, mulierem esse, de iurisdictione illius, sed apud eum agere, necesse est; si enim nec agat, nec conueniatur coram eo, cognoscens illam non incidit in legem.

2. Iuxta quod accipiendus est tex. in *l. final. ff. de concubin.* vbi habetur, quòd, concubinam ex ea prouincia in qua quis aliquid administrat, habere potest; per quem tex.

tex. dixit Paris de Put. *tract. de syndicat. verb adulterium, fol. 43. numer.* 8. quòd officialis potest habere concubinam in ciuitate quam regit; monet tamen iudicem Auiles *d. num.* 5. vt eam non habeat & ab hoc peccato recedat, adducens illud Ioan. Andr. de quo sup. & quod scripsit Bald. *in l. 2. §. & cùm placuisset. ff. de origin. iur.* vbi per tex. ibi notauit, quòd amor puellarum subuertit rectum iudicium. Sed de hoc potiorem aliam authoritatem, & metuendum cunctis exemplum, præcipueq; magistratibus omnibus ante oculos habendum, in Salomone Rege habemus 3. *Regum. cap.* 11. Text. itaque, in *d. l. final.* si iuxta prędictos terminos accipiatur, iure nostro correctum non dicimus.

Procedit autem leg. nostræ dispositio 3.
d. tit. 20. etiam in officiali mulierem spōte volentem cognoscente, id est, non seductam, neque inductam; quanuis Boer. *decis.* 317. *incipit, Et primo, num.* 1. *& sequēti* distinguat inter cognoscentem mulierem sponte volentem, & ad id inductam promissione sententiæ pro ea ferendæ, vt primo casu impunè iudex agat, in secundo priuatione muneris puniatur;

 quam

quam distinctionem ord. nostra non admittit, tã quia verba eius generalia sunt, & vtrumque casum æquè comprehẽdunt, quàm quia loquitur etiam in officialibus iudicandi munus non habentibus, putà, in aduocato, & alijs de quibus ibi; atque ita videtur, quod legis ratio non consistit in illata mulieri iniuria sub iniqua promissione, quam considerat Boër. sed potiùs in ipsa exequendi muneris rectitudine, quam lex de eo, non confidit, qui mulierem coram se muneris sui causâ comparentem carnaliter cognoscit; etenim amicitia duplex est, honesta, scilicet, & inhonesta, & vtraque à testimonio testem, & multò magis iudicem à iudicando repellere sufficiens est; vt ex Bald. qui in teste loquitur in *l. affectionis gratia ff. de donat.* tradit Boër. *d. numer.* 15. Deniq;, certum est, quòd iudex in munus suum delinquit vtendo rebus litigantis coram se tametsi ab eo sponte sibi oblatis; cur ergo non dicemus, delinquere eum abutendo persona mulieris coram se litigantis, tametsi ab ea illi sponte ad id oblata?

4. Ex qua ratione infertur secunda ampliatio ad leg. Regiam, vt procedat quanuis mulier ab officiali cognita, honesta

aliàs

aliàs non esset, sed quæ alijs se præbere consueuerit; nam & in hac specie, in qua contrarium post multa per eum adducta probat Boër.*d.decis.37.num.*14. militat superior ratio de rectitudine in exequendo munere; & verba etiam ord. quia generalia sunt, hunc quoque casum comprehendunt. Et sanè, in iudice saltem tenendum ita videtur propter muneris superioritatem, & maius damnum insurgens ex iniqua illius administratione, quod lex potissimum præcauere intendit.

Vnde, in quæstione de meretrice carcerata à carceris custode voluntate illius cognita, à pœna legis excusandus ille erit, secundùm sententiam, quam contra Parid.*de Put.tract.de syndicat.verb.Adulterium,num.*5. *versicul. Tamen ego*, multis probat, communem dicens Boër loco citato ex *nu.*7.*cũ sequentib.* Est autem pœna custodis carceris dormientis cum muliere carcerata, vltimum supplicium apud nos, per *leg.Regiam lib.*1.*titul.*33.§.4. Quam pænam in casu isto, consuetudinariam esse tradit. Fab.*in §.item lex Iulia de adulterijs,num.penult.instit. de public. iudic.* & eam probat argumento eius, quod tradit gloss.final. ibi in tutore pupillam sibi cõ- 5.

mendatam ſtuprante, per *l.vnic.C.ſi quis eam cuius tutor fuer. corruper.* vbi Cyn. notauit per text.ibi, quod, ab eo cui plura committuntur, plura exiguntur; cui ſimile eſt quod ad D. Matth. Euangelium c. 25.eleganter obſeruauit. Doctor optimus, Eccleſiæ ſanctæ lumen, beatus Gregor. diuinæ legis amator, *homilia* 9. *in Euangel.*vbi,*cùm*.inquit, *augentur dona,rationes etiam creſcunt donorum.*Tex.tamen in *d. l. vnic.* tutorem mortis ſupplicio non punit, ſed deportationis pæna, cum bonorum publicatione,& quanuis loquatur in tutore qui pupillam quondam ſuam corrupit, non inde inferendum eſt ad vltimi ſupplicij pænam in tutore, qui eam ſtuprauit,cuius tunc tutor erat, quia legum pœnæ interpretatione potius molliendæ ſunt, quam exaſperandæ *l. interpretatione ff.de pæn.*& ideo tex. ille communiter intelligitur etiam in tutore pupillam ſtuprante nondum finita tutela, ſecundum Gom.*l.Taur.*80.*num.*24. Clar.*in* §. *fornicatio num.*23.& pluribus citatis tradit Farinac.in *praxi* 4.*part.titul.de delict.carn. quæst.*147.*num.*16. idque verius & communius eſſe,tradit Boër.*d. deciſ.* 317.*num.* 4.*in fin.* qui *n.* 1. ibi ex alio non probat argumen-

gumentationem de tutore ad commentarienſem, captam mulierem cognoſcentem, & tandem nu. 15. probat, eum, ſicut & iudicem, non teneri, quando ſponte volentem, nec quouis modo conquerentem cognouit, quia volenti & conſentienti non fit iniuria. Quæ ratio in caſu iſto non eſt cōcludens, quia in eo leges non intendunt punire mulieris iniuriam, ſed prauū officialis vſum, ſeu abuſum muneris ſui.

Negari tamen non poteſt, quòd vltimi ſupplicij pœna pro delicto hoc, quando mulier per vim non cognoſcitur, rigoroſa nimis eſt; idque Legiſlatores noſtri in conſtitutione illius planè ſentierunt, dū, eius, executionem fieri, lege ipsâ non permittitur, antequàm Rex certior fiat, quaſi qui ſupra legem eſt, legalis pœnæ duriticm arbitrio ſuo tēperare queat pro caſus euentu, eiuſq; circunſtantia.

ARTICVLI XIII.

Summaria.

CRIMINA nobilium & illuſtrium personarum grauiora reputantur, quam ſi ab alijs eadem perpetrentur; & per contrarium, talium perſonarum virtus præclarior eſt, & fructuoſior propter bonum exemplum. 1.

2. *Caſtitatis virtus, Regia eſt, & magis deſideratur in ſublimibus perſonis, quam in alijs.* Papa

Papa dispensante cum genito ex coniugato, qui comes erat, aut princeps aliquis, non facta de hoc mentione, an teneat dispensatio. Ibid. versic. Nostri verò.

Imperatores potestatem legitimandi spurios concedentes, communiter excipiunt filios principum, & nobilium personarum. d. num. 2. versic. Addit verò.

3. *In maioribus, & nobilibus fœminis maior requiritur castitatis obseruatio.*

Mouetur difficultas ex ratione scripta ab Imperat. in l. si qua illustris C. ad Orfician. ad decisionem de qua ibi. Ibid. versic. Quæ sanè. Respondetur num. 5.

4. *Cum communi traditur, spurios, quando ex punibili coitu suscepti non sunt, maternæ successionis capaces esse, & vnà cum legitimis, matribus succedere.*

Et Mater eos instituere in legitima tenetur, aliàs sine causa exhæredati, aut præteriti, per inofficiosi testamenti querelam testamentum rumpere possunt. Ibid. versic. Et adeò.

5. *Ius de successione spuriorum in hæreditate materna limitatum est ab Imperat. in l. si qua illustris. C. ad Orfician. quando mater illustris est cui liberi legitimi supersunt.*

6. *An spurij ex coitu non punibili suscepti illustri matri cui soboles legitima superstit, succedant, quando proles ipsa legitima matris hæres non est, vel quia nolit, vel quia rite exhæredata est. Negatiuè resoluitur in versicul. Hæc tamen.*

Spurius matris illustris cui legitimi liberi non supersunt, ex coitu non punibili susceptus, hæres eius est secundum ius antiquum, quod in casu isto correctum non est d. n. 6. versic. Qua item ratione.

7. Am-

7. *Ampliatur constitutio d.l.si qua illustris in muliere quæ propter viri nobilitatem illustris effecta est, & illo prædefuncto cum legitima sobole, postea facta vidua spurium edidit, qui cum legitimis non succedet matri.*

8. *Contrarium traditur in plebeia muliere quæ antequam illustri viro nupsisset spurium genuit; qui cum legitimis susceptis ex nobili viro cui postea nupta est, matri succedet.*

9. *Si plebeia ex marito eiusdem conditionis liberos suscepit, & illo prædefuncto nobili copulata est, & postea vidua denuo facta spurium genuit, is cum legitimis prioris tori quamuis ex plebeio patre, & plebeia matre susceptis communi matri non succedet.*

10. *Ampliatur rursus d.l.si qua illustris, in successione maternorum auorum, quibus spurius matris illustris prædefunctæ non succedet extantibus filijs legitimis eiusdem matris.*

11. *Si matris illustris soboles legitima non extabat, spurius illius maternis auis succedet vnà cum legitimis illorum liberis, siue ex illis, siue ex alio filio, filiave alia procreatis.*

12. *Contrarium traditur in casu quo mater filios legitimos reliquit, & spurium tempore mortis suæ, & matris legitimi non extabant auitæ mortis tempore.*

13. *Declaratur, quando alia legitima auorum proles extabat, si enim nulla extabat, succedet spurius auis in casu prædicto.*

14. *Et an nepos spurius illustris matris filius, maternis auis qui illustres non sunt, vnà cum legitimis succedat, tres casus distinguuntur.*

15. *Ius*

15. *Ius succeßionis intestatæ mutuum, & reciprocum est; & ideo mater illustris cui legitimi liberi supersunt, spurio suo prædefuncto non succedit.*

16. *Succedit verò si tempore quo spurius moritur careat legitima sobole, quamuis postea ei nascatur, etiam antea aditam spurij hæreditatem. Et declaratur, quando extranei hæredis capacitas tempore aditæ hæreditatis requiratur.*

17. *Inter spurium, & collaterales ex parte patris nulla datur succeßio abintestato quia nullum inter eos agnationis ius est. Datur verò inter eum & collaterales ex parte matris, quando ex coitu non punibili susceptus est secundùm receptas traditiones.*

18. *Anceps proponitur quæstio de succeßione inter spurium ex punibili coitu susceptum, & transuersales ex latere materno, & contrariæ in illa referuntur opiniones, & num. sequenti.*

19. *Communis opinio affirmatiua est & iure Regio Lusitano approbata; & pro ea expenditur l. si spurius in 2. part. ff. vnde cognat.*

20. *Secundùm communem sententiam, inter spurium qui matri succedere nequit quia illustris est, & legitimam sobolem, & collaterales ex parte illius reciproca datur succeßio abintestatò. Idem traditur, etsi matri nequeat succedere quia ex punibili coitu suscepit eum; & differentiæ ratio aßignatur inter collaterales maternos, & paternos.*

21. *Inter spurium, & collaterales ex parte patris testamentaria succeßio licita est, & etiam donatio, sicut inter extraneos.*

22. *Nepos spurius ab auis paternis institui potest, etsi ex punibili coitu susceptus sit; & traditur, quod appella-*

appellatione parentum in materia pœnali primi tantùm intelliguntur, non vlteriores ascendentes, ad intellectum tex. in Auth. quib. mod. natural. efficiunt sui §. final. collat. 7.

23. *Nepos legitimus ex filio spurio abintestatò auo paterno succedere non potest.*

24. *Ex communi sententia traditur, nepotem legitimum ex filio spurio institui posse ab auo paterno tribus concurrentibus. Idem traditur circa nepotem illegitimum ex filio spurio.*

25. *Naturalis filius matris illustris succedit illi vna cum legitima eiusdem sobole, perinde ac si illustris non esset.*

126. *Quæritur, appellatione filij naturalis, vt matri illustri succedat vnà cum legitima sobole, quis intelligatur, & Cagnoli opinio refertur, intelligentis de illo qui ex concubina suscipitur.*

27. *Traditur, concubinario coitu, quamuis iure ciuili punibilis non sit, castitatem tamen offendi, etiam eiusdem iuris constitutione inspecta.*

28. *Probatur, filium illustris fœminæ ex fornicario coitu susceptum, qui meretricius non sit, vna cum legitima sobole matri succedere, intellecto tex. in l. si qua illustris, in 1. & 2. part. C. ad Orfician.*

29. *Aßignatur differentiæ ratio inter priorem, & posteriorem partem tex. d. l. si. qua illustris.*

30. *Agitur de ord. Regia lib. 4. titul. 92. secundum quam naturalis filius plebeij illi succedit cum legitimis, filius verò nobilis à patris succeßione excluditur; & traditur, legem Regiam in materna succeßione locum non habere, ad quam naturalis filius admittitur, & si mater nobilis sit, & illu-*

& illustris iuxta iuris ciuilis constitutionem.

31. *Illustres personæ quæ dicantur, traditur; & quæ illustris mulier, ad casum d. l si qua illustris.*

32. *Quæ nobilitas in patre requiratur secundùm ius Regium, ad excludendum filium naturalem à successione illius; ad quod referuntur, & explicantur verba legis d. titul. 92. § 1.*

Præsumitur vnusquisque plebeius, & non nobilis, quandiu contrarium non edocetur. Ibid. versicul. Vnusquisque.

33. *Iure communi nouiore naturales filij patri ab intestatò succedunt in duabus vncijs quando legitima proles non extat, nec vxor; antiquo verò iure à paterna successione prorsus repellebantur.*

34. *Iure nostro Regio nec in duas illas vncias filius naturalis patris nobilis illi succedit, quamuis legitima proles non adsit, nec coniux legitima. Plebeij verò filij naturales fauorabiliores sunt iure nostro, quàm communi, ad paternam successionem.*

35. *Plebeij filius naturalis etiam cuius pater duas simul habebat concubinas, illi succedit, ex ord. li. 4. titul. 92. in princ. cuius verba declarantur.*

36. *Susceptus à plebeio soluto ex propria, aut aliena ancilla, postea liber factus illi succedit perinde ac naturales alij. Idem traditur secundùm commune ius, & Regium, in filio liberæ solutæ suscepto ex alieno seruo, & non ex proprio.*

37. *Notatur circa hoc differentia inter ius Regium nostrum, & Cæsareum, quia secundùm ius nostrum filius ex ancilla susceptus, liber postea factus patri plebeio succedit vnà cum legitimis, at verò secundum Cæsareum ius, extantibus legitimis non succedit patri.*

38. *Intelligitur tex. in princ. instit. de seruil. cognation. in versicul final.*

39. *Agitur de validitate legis Regiæ quatenus naturales, & etiam ex ancilla susceptos, ad patris plebeij successionem admittit vna cum legitimis liberis, & Valasc. iudicium refertur iniquam legem arbitrantis, quam alij fauorabilem existimant.*

40. *Lex Regia defenditur, & probatur, nutritiuam peccati non esse, nec diuino, aut naturali iuri contrariam, qua parte statuit, naturales filios, & etiam ex ancilla susceptos, vna cum legitimis plebeio patri succedere. & num. 42.*

41. *Explicantur verba tex. in l final. versicul. filijs enim, ibi,* quia vitiumpaternum refrænãdum esse existimaueiunt. C. *de naturalib. liber.*

42. *Concluditur, legem Regiam de naturalium successione in bonis plebeij patris solo ciuili iuri aduersari, quod absque iniquitate fieri potuit.*

43. *Assignatur ad leg. Regiam cum ratione discriminis quod statuit inter filios plebeij, & nobilis, ad paternam successionem Et quod patris nobilitas in filios legitimos transit, sed non in naturales.*

44. *Quæritur, an filius plebij ex ancilla susceptus, succedat matri postea manumissæ, & cum legitima sobole morienti, & resoluitur, quod non, secundum ius Cæsarcum in hoc à nostro non correctum.*

45. *Nepos naturalis, aut legitimus ex filio naturali, an, & quando succedat auo paterno, ex iure Regio.*

46. *Traditur, in quo ius nostrum à communi deuiet, & in quo cum illo conueniat, circa testamentariam naturalium filiorum sucessionem.*

47. *Pater legitimos habens liberos de portione extra legitimam illis debitam liberè potest in extraneos disponere non verò in filios suos naturales; & cur ita.*

48. *Quod dicitur in filijs naturalibus, extenditur ad nepotes naturales, aut legitimos ex filio naturali natos, & quod appellatione filiorum nepotes intelligantur.*

49. *Naturales filij præteriti contra paternum elogium iure communi nunquam admittuntur. Et quid de iure nostro Regio in patre plebeio.*

50. *Declaratur præcedens resolutio, vt respectu alimentorum nō intelligatur; illa enim naturalis filius qui non habet aliunde vnde alatur, etiam secundùm iuris ciuilis constitutionem petere potest contra paternam voluntatem.*

51. *Pater naturali filio eatenus succedit, secundum omnes, quatenus illi filius.*

52. *Pater quamuis legitimos liberos habeat, aut vxorem, filio naturali sine his decedenti in duas vncias abintestato succedit. Mulier vero illustris cui legitima proles extat filio suo spurio sine illa morienti non succedit.*

53. *Nobilis non succedit abintestato filio suo naturali, de iure nostro Regio sicut nec filius illi; plebeius verò succedit filio naturali sine liberis morienti.*

54. *Parentes vtriusque sexus in pari gradu existentes legitimis liberis æqualiter succedunt cum fratribus, aut sororibus vtrinque coniunctis secundum ius Authent.*

55. Si

55. *Si mater, & pater concurrant in successione filij naturalis, mater in decem vncias succedet, & pater in duas. Et in tutela filij naturalis praefertur mater.*

56. *Et quid de iure nostro Regio circa successionem naturalis filij ad quam mater, & pater concurrunt.*

57. *Inter naturales, & transuersales ex latere paterno ius succedendi abintestatò non datur; datur vero cum transuersalibus maternis.*

58. *Si vnus naturalis alicuius filius moriatur cum fratre vtrinque coniuncto, & altero vterino tantum, aequaliter illi ambo succedent. Et traditur quod antiqua agnationis & cognationis differentia à Iustiniano sublata, etiam hodie durat in illegitimis.*

59. *In quaestione, an secundum ius Regium quo naturalis filius plebeij patris illi succedit, ius succedendi abintestatò detur inter illum, & collaterales ex parte patris, negatiua opinio, vt probabilior defenditur.*

50. *Eadem opinio tenetur in susceptis ex ancilla, secundùm communem.*

ARTIC. XIII.

DE HONESTATE NOBILIVM, ac illustrium personarum.

1. HONESTE viuere, præceptum iuris est quod omnes ligat, arctiùs verò nobiles & illustres personas; sicut enim istarum personarum crimina conspicua magis sunt, & deteriora reputantur, quàm si eadem ab alijs inferioris ordinis hominibus perpetrarentur, iuxta illud Iuuenal. *Satyr.* 8. cuius meminit gloss. *in c.* 2. §. *sanè, de translat. episcop. verb. tanquam maiores.*

Omne animi vitium tantò conspectiùs in se
Crimen habet, quantò maior qui peccat habetur.

Cui concinit illud quod ex D. Ioan. Chrysost. habetur in *c. homo Christianus, in fin.* ibi, *aut propter altitudinem dignitatis*, iuncta gloss. ibi, 40. *distinct.* ita per contrarium primorum virtus præstantiùs elucet, & fructuosiùs operatur, propter bonum, quo alios ad idem trahit, exemplum: in quem sensum, D. Ambros. interpretatur illud Sponsæ ad Sponsum in cantic. canticor. c. 1. *Trahe me post te curremus*

in-

in odorem vnguentorum, quaſi dicat, ſi trahis me, poſt te curram, nec tamen ſola curram, ſed aliæ ſimul mecum, ego quidē allecta odore vnguentorum tuorum, illę exemplo meo excitatæ; ad hunc quoque ſenſum, *Docebo*, inquit Propheta Rex, *vias tuas*, Pſal. 50. intelligens vt explicat Nicol. de Lyra ibi, & alij communiter, de doctrina exemplo edocta, quæ populi Principes & Reges maximè decet, & in ſubditos operoſiùs agit; quod attendens Apoſtolus. 1. *ad Timoth. c.* 2. obſecrationes, & orationes pro regibus, & omnibus qui in ſublimitate ſunt, fieri, rogat, & ſtatim ſubdit, *vt quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate, & caſtitate*, innuens, ſcilicet, quòd regum, ac ſublimiū perſonarum virtus, per exemplum ſubditis prædicatur, & ita prædicata illis communicatur.

Sed Apoſtoli verba quatenus virtutem 2.
caſtitatis exprimunt, preſſius ad propoſitum noſtrum ſunt obſeruanda, quaſi per ea ſignificare voluiſſet, caſtitatis virtutem, regiam eſſe, ac ſublimium perſonarum; in quem ſenſum nonnulli interpretantur illud Dauidicum Pſalm. 50. *Et ſpiritu principali confirma me*; quem locum,

 etſi

etsi frequentiùs accipiatur de Spiritu san-
cto quem sibi postulat Propheta, alij ta-
men, de spiritu humano intelligi posse,
arbitrantur, vt refert Lusitan. Blas. Viegas
super *Apocalyps. c.* 14. *commentar.* 1. *sect.* 3.
nu. final. vbi spiritum per Vatem Regiū ibi
à Deo postulatum, pro spiritu castitatis
& continentiæ interpretatur, qui iure op-
timo principalis spiritus appellatur, quia
dignus est principe; quasi dicat Dauid;
*Cùm adulterium perpetraui, Domine, è sub-
limi regiæ dignitatis culmine ad infimum
& abiectum quendam ordinem delapsus
sum, oblitus me Principem, ac Regem esse; er-
go deinceps confirma me spiritu castitatis,
quo rursus Regem ac Principem referam.*
Hæc ille.

Nostri verò ad ciuiles etiam moralesq; actiones, castitatis virtutem, vt à personis excellentibus magis debitam ac requisitam obseruare solent; hinc enim tradunt *in c. final. de filiys presbyteror.* quod si Papa dispensat cum genito ex coniugato & soluta, & coniugatus erat Comes, Baro, vel Princeps aliquis, non teneat dispensatio si de eo in literis expressa mentio facta nō reperitur; quia adulterium, & coitus reprobatus, in principe maius est pecca-
tum

tum, quàm in alio *d. c. homo* 40. *distinct.* & ideo difficiliùs in casu isto dispensatio impetraretur; ita refert, & probat Caccialup. *in repetit. l. si qua illustris num.* 68. *C. ad senat. consf.* Orfician. & eum secutus Cagnol. ibi *num* 25. *&* 27. *in fin.* quod tamen alijs non placet, nec de stylo curiæ seruatur secundùm eos, vt patris nobilitas, aut dignitas exprimatur, vt refert Valasc. noster *consf.* 80. *num.* 2. *tom.* 1. Addit verò Caccialup. quod Imperatores, qui fuerunt clementissimi in communicando multis potestatem legitimandi spurios, vt videre est in Comitibus Palatinis, communiter tamen semper excipiunt filios Principum, Comitum, Baronum, & nobilium personarum, quia difficiliùs cum illis dispensatur; quòd scripsit Bart. in *l. ex facto. §. si quis rogatus.* 1. *n.* 1. *ff. ad Trebellian.* subdens pro ratione, quia in nobilibus illam sobolem magis abhorret Imperator. In proposito verò, nobilium appellatione omnes intelligi, qui secundùm communem æstimationem nobiles reputantur, tradit Paul. *consf.* 107. Quantùm ad primũ, *num.* 1. *lib.* 2.

Sanè illustrium fœminarum præcipuũ 3.
esse debitum, castitatis obseruationem,

ait Imperat. Iustinian. *ind. l. si qua illustris C. ad Orfician.* vbi Cyn. leg. hanc bonam vocat, & ad hoc notat, quod in maioribus, & nobilibus mulieribus maior requiritur castitatis obseruatio, idem notat Angel. Salyc. & Corn. ibi *num.* 1. & Caccialup. *in repetition. num.* 68. Hieronym. Cagnol. ibid *num.* 24. Ioan Rojas in *epitom. succession. c.* 26. *numer.* 11. *& sequenti,* & tex. illum ad hoc allegari, dicit Bermond. *de public. concubinar. verb. qui etiam filios ex tali concubinatu procreatos, num.* 75. *in princ.* Ex quo sanciuit ibi Imperat. spurios illustrium fæminarum, legitimis earundem liberis existentibus, nihil ab illis capere posse, neque ex testamento, neque abintestato, neque ex liberalitate inter viuos habita.

Quæ sanè constitutio, quatenus restricta est ad casum quo liberi legitimi extent, difficultatem patitur ex eo, quia ratio illius ibidem scripta tam militat, vbi illustrium mulierum liberi legitimi non extant quàm vbi extant; semper, namque, tam in illo, quam in isto casu, ingenuis & illustribus fæminis castitatis obseruatio præcipuum debitum est; quæ est ratio ab Imperatore scripta ad constitutionem

de

de qua ibi; subditque, *& nominari spurios, satis iniuriosum, satisq́ acerbum & nostris temporibus indignum esse iudicamus; & hanc legem ipsi pudicitiæ, quam semper colendam censemus, meritò dedicamus:* quæ verba non magis ad vnum, quàm ad alterum casum pertinent; videbatur ergo, quod constitutio illustrium fœminarum pudicitiæ dedicata, in vtrumque indistinctè ferri deberet; & ita contra tex. ibi opponit Cagnol. ibid. *num.* 43. *in fin.* Matien. *l.* 7. *titul.* 8. *gloss.* 6. *num.* 2. *lib.* 5. *recopilat.* vbi Gom. reprobat tex. illum accipientem, etiam legitima sobole matri illustri non extante, in *l.* 9. *Taur. n.* 10. quem etiã Tell. ibid. in princip. in hoc reprehendit, & meritò reprehendi, dicit Rojas. *d. cap.* 26. *numer.* 73. vbi *d. l.* 8. *Taur.* vt expressam contra Gom. sententiam expendit.

Pro solutione dicendum est, spurios maternæ hæreditatis capaces esse, & matribus succedere vna cum legitimis §. *nouissimè, iuncta gloss.* ibi *verb. hæreditatem, instit. de Senat.* Cons. Orfician. *l. hac parte, versic. itaque l. Modestinus ff. vnde cognat. l.* 1. §. *sed. & vulgò quæsiti ff. ad Senat. cons. Tertull. gloss. in.* §. *vulgò quæsitos, verb. itaq́ omnibus, instit. de success. cognator. & in d.* 4.

 l. si

l. si qua illustris, verb. eum legitimis, vbi, & in *d. §. nouissimè, verb. admitti,* hoc intelligit in spurijs qui ex coitu punibili non sint, qui enim ex tali sunt, etiam ad maternam hæreditatem insuccessibiles sunt, iuxta tex. quem in his duntaxat, non verò in illis intelligit in *Auth. quibus mod. natural. efficiunt. sui §. final. collat.* 7. idem tenuit gloss. in *Auth. ex complexu, verb. paternæ. C. de incest. nupt.* quas tres glossas magistrales vocat Bermond. *d. verb.* qui etiam filios ex tali concubinatu procreatos, *num.* 75. *versicul. si vero spurius,* vbi hoc ipsum tradit, & exemplificat, vt ibid. per eum, sequuntur Cyn. Bart. Bald. Salyc. *numer.* 1. *&* 3. *in d. l. si qua illustris,* & ibi Corn. *col.* 2. *in princip.* vbi commune dicit, licèt in disputando defendi posse contrarium, tentet, cum Hostiens. ab eo citato, Caccialup. ibi, *d. numer.* 75. vbi ait, quod in hoc conueniunt omnes Iuristæ vtriusque iuris, & ab omnibus receptum tradunt. Ludouic. de Sard. *tract. de naturalib. liber.* 3. *part. §. de successione spuriorum, num.* 3 Palæot. *de Noth. & spur. c.* 41. *numer.* 3. Hieronym. Cagnol. *d. l. si qua illustris, numer.* 45. vbi gloss. ibi, multùm notabilem & famosam vocat, & cum citatis ab eo

tradit

tradit Couar. *de sponsalib.2.part.cap.8.§.5. conclus.3.numer*.15.Rojas *d.c.26. numer*.18. Valasc.*cons.29.ex num.2,tom*.1. Et quando coitus damnatus, seu punibilis dicatur, Couar.*d.conclus.3.num*.16. *cum sequentibus* Cagnol.*d. l.si qua illustris, num*. 13. Et adeo maternæ successionis spurij capaces sunt, quando ex tali coitu suscepti sunt, qui accusari non potest, vt non solùm ex testamento, & abintestatò succedere possint pariter cum legitimis si extent, vt est communis Doctor.assertio, quam tradit Caccialup.*in repetit. d. l. si qua illustris, num. penult*.Palæot.*d.c.41.nu*.3. *versic. Quod si*, sed etiam mater eos instituere in legitima teneatur,& aliàs sine causa exheredati, vel preteriti,per inofficiosi testamenti querelam testamentum rumpere possunt.*l.si suspecta,ver.de inofficioso.ff.de inofficios.testament*.vbi gloss. & communiter Scribent. ibid.& in *d. l. si qua illustris*, secũdùm Caccialup ibi *num*.94. Cagnol.*num*.44. Bermond.*d.verb.qui etiam filios,&c. num*.74. *in princ*.Marquard.*de cælibat.sacerdot. non abrogand.3.part.c.7.num*.4. Matien .*d. l.7. titul.8.gloss.7.num*.3.Rojas *d.c.26.ampliat.1.numer*. 41. vbi fusè per eum sequentib. num.

Hoc

5. Hoc autem successionis ius spurijs cõpetens in bonis matris, quando ex non punibili coitu suscepti sunt, limitauit Imperat. Iustinian. in *d. l. si qua illustris C. ad Orfician.* in illis quorum mater illustris est cui liberi legitimi supersunt, vt cum illis spurij & si ex punibili coitu suscepti non sint, succedere nequeant, & ita esse communem opinionem asserit Bermond. *d. numer.* 74. *in fin.* Quamuis verò obseruandæ castitatis ratio etiam ad illas pertineat quæ legitimam sobolem non habent, in illis tamen intactum ius reliquit Imperat. tum vt antiquum generale ius de successione spuriorum in bonis matris minus correctum maneret, quod legislatores attendere solent, vt respondet Matien. *d. l.* 7. *titul.* 8. *gloss.* 6. *numer.* 2. tum quia ad excludendos spurios à successione matris illustris, maior erat ratio, cùm liberi legitimi extant, propter eorum fauorem, quàm illis non existentibus. Et hoc modo ad propositam sup. difficultatem respondet Cagnol. *d. l. si qua illustris, num.* 43. *in fin.*

6. Ex quo dicendum videtur pro limitatione *d. l. si qua illustris*, quod, & si matri illustri, filij legitimi supersint, qui tamen ab

ea ritè & rectè exhæredati sint, spurius ex non punibili coitu susceptus illi succedat; cessat enim tunc propositus legitimorum fauor, & ius antiquum manet incorrectũ; quod extantibus legitimis liberis qui matri succederent, Iustinian. correxit, vt innuit in tex. ibi, *quemadmodum materna res ad eos perueniant, siue tantummodo ad liberos iustos, siue etiam ad spurios, dubitabatur*; quæ sanè verba clarè significant, quæstionem de spuriorum successione in bonis matris, quando illa illustris est, tum demũ incidere, quando naturales & legitimi simul filij extarent, cum quibus spurius matri succedere contendit; atque ideo, si legitima soboles succedere nequeat propter exhæredationem ritè factam, videtur, quod dubitationi, de qua ibi, locus non sit, sed ius antiquum maneat incorrectum. Quâ ratione idem probandum videtur in casu vulgaris substitutionis, si, videlicet, mulier illustris legitimâ sobole institutâ spurium quem suscepit ex non punibili coitu vulgariter substituat, poterit enim ex vulgari substitutione, legitimâ sobole repudiante, vel prędefunctâ antequam adeat, spurius succedere; quod, vt nouum, in casu, isto tradidit Benedict.

de

de Barzijs *tract. de fil. non legitimè nat. nu. 28. versic. Ex quo inferas*, dicens, per Doctores non tentatum.

Quâ item ratione dicendum videtur, vt etiam absq; vulgari substitutione spurius matri illustri succedat extantibus legitimis, si hi matri heredes nō existāt, vel quia nolint, vel quia ante agnitam hæreditatē præmoriantur; quo casu successio abintestatò proximioribus deferetur, omnibus tamen spurius prædefunctæ filius præferendus erit; cui non obstabit, maternæ mortis tempore legitimum extitisse filium; cùm is matris hæres non fuisset; atque ita, spurius in his casibus cum legitimis ad maternam successionem non concurrit, sed solus is inuenitur qui hæres esse possit; & ideo res perinde habenda erit, ac si legitima soboles non extaret; quo casu spurius matri hæres est, & si illa illustris sit, vt probat tèx. in *d. l. si qua illustris*, per argumentum à contrario sensu, & communis sententia secundùm Cagnol. ibid. num. 20. cum glossa ibi, glossa *in §. nouissimè, verb. hæreditatem, instit. de Senat. cons. Orfician.* quæ ex eo confirmatur, quia etsi stemus in sensu directo *d. l. si qua illustris*, secundùm eum, ius anti-

antiquum de ſpuriorum ſucceſſione in bonis maternis, ſolùm correctum legitur in caſu quo matri illuſtri naturales & legitimi liberi ſuperſunt; atque ita, his non extantibus alius ab illo deprehenditur caſus, ad quem correctoria lex non debet extendi, ſed remanet ſub antiqui iuris diſpoſitione, iuxta vulgares traditiones. Porrò, ad rem de qua agitur, perinde eſſe videtur, legitimam ſobolem non habere, ac eam habere, quæ matris hæres non ſit, vt ſup. expenſum eſt.

Hæc tamen quæ vt ad limitationem *d. l. ſi qua illuſtris*, notanda ſcripſimus, ſine dubio non tranſeunt, nec ſanè paruam patiuntur difficultatem ex eo, quia etſi filij legitimi à materna ſe abſtineant hæreditate, aut exhæredati proponantur; non parum tamen iniuriantur ſpuriorum illuſtris matris appellatione; quos & illi heredes eſſe, tanquam eiuſdem filios, ignominioſum legitimis eſſet, & acerbum valde: atq; ita, ſi caſtitatis obſeruatio, quæ fæminas illuſtres magis arctat, quàm alias; cum legitimorum liberorũ fauore cõſtitutioni antiqui iuris correctoriꝫ cauſam dedit; vtrumque hic reperitur; etſi legitimi mater-

maternam hæreditatem non adipiſcãtur; nec quidẽ verba tex. in deciſione ſcripta ab hoc ſenſu abhorrent, ibi, *iuſtis liberis exiſtentibus aliquid penitus ab illuſtribus matribus ad ſpurios perueniat*; quæ verba, iuſtorum liberorum exiſtentiam indiſtinctè reſpiciunt, eoſque comprehendunt, etſi matris hæredes non ſint; & quãuis ea quæ in ſerie dubitationis præponuntur ſup. citata eos duntaxat comprehendant, qui ad maternam venirent ſucceſſionem, cum quibus & ſpurius concurrere tentaret; magis tamen ad deciſionis verba debet attendi, quæ omnes comprehendunt; tam quia in lege, deciſiua potius, quàm narratiua verba ſunt attendenda; quàm quia legis ratio his æquè conuenit. Ex quibus, in tribus illis propoſitis ſpeciebus probabiliorem hanc duco ſententiam, quam nec verba legis negant, & ratio ſtrictè ſuadet.

7. Amplianda verò eſt d. Imperatoris cõſtitutio, vt procedat etiam in fœmina quę propter mariti nobilitatem illuſtris effecta eſt, quamuis origine ſuâ ignobilis ſit & plebeia; ſi enim viro vitâ functo ſuſceptis ex eo liberis, ſpurium deinde vidua ſuſcipiat, cum eo ad matris ſucceſſionem perinde

perinde agendum erit, ac cum spurio matris illustris cui legitimi supersunt; quia vidua illustris viri, nobilitatem ex mariti persona sibi quæsitam retinet. Nec obstabit, si dicatur, priuilegia nobilitatis ex persona mariti viduæ competentia, eo ipso quo stuprum vel semel admittit, eam amittere, vt sup. tradidimus articul. 5. atque ita videtur, quod, cum spurium in viduitate suscipit, iam radijs mariti non coruscat vnde nobilis effecta est; respondetur enim, eam quidem admisso stupro, nobilitatis priuilegia, quæ ex persona mariti prædefuncti competebant, perdere, illa, scilicet, quæ fauore & commodo ipsius illi competebant; ad quæ non pertinet præsens casus de spurij exclusione à successione illius; nec enim spurij à parentum suorum successione repelluntur propter fauorem ipsorum parentum, quos potius leges in hoc punire intendunt; atque ideo, spurius in casu isto à materna successione repellendus erit, quasi nobilis matris spurius, præsertim, quod ex contrario euentu legitima soboles ius sibi competens ad matris successionem perderet stupro illius, quod satis iniquum esset.

8. Dubitari autem poſſet, an hæc reſolutio locum etiam habeat, vbi mulier plebeæ conditionis ſpurium ſuſcepiſſet ex non punibili coitu, non dum nupta, & poſtea cum viro illuſtri matrimonio contracto ſuperſtites filios ex eo reliquiſſet, cum quibus & ſpurium ante genitum; ſi enim tempus quo mater moritur ſpectemus, illuſtris matris filius, ſpurius deprehenditur; ſi conceptionis, aut natiuitatis illius tempus, ignobili matre genitum agnoſcimus. Et ſanè ſi legis mentem, ac rationem ſcrutemur, apparebit, quod tempus conceptionis attendere debeamus; lex enim illuſtrium fæminarum pudicitiæ proſpicere intendit, tamquam quibus obſeruatio illius, debitum præcipuum ſit; porrò, quæ fornicatur plebeiæ conditionis mulier, ex quo ſpurium genuit, quamuis poſtea contingat, eam fieri illuſtrem, debitam ab illuſtri muliere pudicitiam non offendit ex eo quod ante geſſit; atque ita ceſſat in illa mens & ratio legis. Et pro ſententia iſta apud nos optimum præſtat argumentum lex Regia, quâ ſtatutum eſt, vt naturalis filius plebei patris, illi hæres ſit, non verò ſi ex equeſtri ordine pater ſit; an verò huius,

ius, an illius conditionis pater sit, tempus quo filius nascitur, iubet lex attendi, ita vt, si eo tempore plebeius erat, naturalis filius illi cum legitimis hæres sit, quamuis postea pater nobilis efficeretur; sic lege Regia nostra cauetur *lib.* 4. *titul.* 92.§.2.*de* qua infra agemus, quæ pro parte ista in casu proposito optimum, vt dixi, præstat argumentum.

E contrario verò, si mulier plebeiæ 9.
conditionis viro sibi coæquali nupsit, ex quo legitimam prolem suscepit, ac deinde vidua illius, nobili copulata est, quo præmortuo absque liberis, spurium in viduitate genuit, spurius iste cum legitimis prioris tori filijs ad maternam successionem non erit admittendus: ille enim propter matris nobilitatem, quam ex persona secundi viri acquisiuit, abillustri muliere genitus apparet, vt tradidimus, cuius, tempore delatæ successionis illius, legitima extat proles; quæ duo simul requiruntur, & nō aliud, in *d.l. si qua illustris*, ad spurij exclusionē; atque ita casu hic verbis legis comprehensus apparet.

Ampliatur rursus *d. l. si qua illustris,* vt procedat etiam in aui, auiæque successione, videlicet, *si mulier illustris filio*

vulgo quæsito, atque legitimis simul & naturalibus liberis relictis prædecedat patre, aut matre superstitibus, ad illorum enim successionem nepos spurius cum vterinis legitimis non debet admitti; qui enim matri succedere non potest, multò minus auis eiusdem matris parentibus succedet, argum. tex. *in princip. versic. Sed cum hoc, instit. de Senat. consf. Orfician* & ita in his terminis tradit Caccialup. in *repetit. d. l. si qua illustris, numer* 73. *versicul. Subdit etiam*, secutus Mathesil. *tract. de successión. abintestat.* ab eo citatum, & ex alijs Surd. *tract. de aliment. titul.* 1. *quæst.* 16. *num.* 10. *versicul Intelligendo tamen.*

11. Dubitari verò potest, an si mater spurij, legitimam prolem non reliquisset, & defunctis deinde matris parentibus filij legitimi supersint, cum illis nepos spurius debeat admitti ad auitam successionem? videtur enim, quod & in casu isto præcedens ampliatio sit recipienda; vt, qui propter legitimos auiæ maternæ nepotes, ab eius successione repellitur, multò magis repellendus sit propter eiusdem auiæ filios naturales & legitimos, tamquam illi propinquiores. E diuerso verò contrarium illud maximè suadet, quia

quia spurius matris illustris illi succedit perinde ac si legitimus esset, quando legitimus non inuenitur, vt cum communi sententia ad *d.l.si qua illustris*, sup. traditum est; iuxta quam, in proposito casu spurius maternæ successionis capax est; ex quo & auitæ ex parte matris capax est censendus, ad quam iure antiquo admittitur *l. Modestinus. ff. vnde cognat.* quod in hac parte correctum non inuenitur. Quâ ratione idem probandum censeo etsi auiæ in casu proposito non extent filij naturales ac legitimi, sed nepotes ex filio, aut filia alia legitimè suscepti; nā & multò magis cum his admitti debebit nepos spurius, qui matris suæ ob legitimorum defectum hæres fuisset, aut esse potuisset. Et non obstat ratio pro contraria parte adducta; concludit enim in casu, quo spurius maternæ successionis capax non esset propter legitimorum eiusdem matris existentiam, quo casu propter eorundem existentiam ad auitam successionem non erit admittendus ex persona matris, à cuius successione repellitur quasi pro non filio habitus; at verò præsens casus diuersæ speciei & rationis est, in quo spurius maternæ successionis

 capax

successionis capax proponitur; ergo & auitæ ex parte matris, cuius personam repræsentat, capax censeri debet, quamuis auia legitimam sobolem reliquisset, siue ex se, siue ex filio, aliaúe filia susceptam.

12. Solùm itaque præcedens ampliatio recipienda erit casu, quo spurius, matris hæres esse non potuisset, propter legitimorum eiusdem matris existentiam tempore mortis illius; idque siue illi matri hęredes extitissent, siue non; nam & in casu isto spurius ab illius hæreditate repellitur, vt tradidimus sup. ergo, quamuis tempore, quo maternus auus, auiaúe moritur, vterini fratres spurij non extent, qui tempore maternę mortis extabāt; id satis erit, ad spurij exclusionem à successione maternorum auorum legitimâ aliâ eorundem sobole existente.

13. Quod si legitima illis soboles non superfit, maior dubitatio erit, an in casu etiā isto à successione illorum repellendus sit spurius nepos, qui matris suæ hæres esse non potuit propter existentiam tunc temporis legitimæ sobolis illius postea prædefunctæ; quæ ratio illum excludere videtur à parentum matris successione. Admittendum tamen censeo, quia in casu

isto

isto nullus legitimorum liberorum qui in rerum natura non sunt tempore delatæ successionis,ad spurij exclusionem fauor considerari potest;& verba *d.l.si qua illustris*, loquuntur in casu,quo tẽpore delatæ successionis extat legitima soboles defunctæ matris;atque ideo,legis nouę decisio, & antiqui iuris correctoria non est extendenda ad casum quo non loquitur, sed magis in illo, antiquo iuri stare oportet, iuxta quod, nepos ex filia vulgò quæsitus auiæ maternæ succedit,*d.l.Mod.ff.vnde cognat.* Quod si dicatur, nec de auiæ successione in casu aliquo esse verba *d. l. si qua illustris*,& tamen de illa quoque intelligi extante legitimâ sobole in casu prædictæ ampliationis, vt cum Caccialup. *d. num.* 73.& Mathesil. ab eo citato probauimus; facilis est responsio, si aduertatur, legem de matre expressè loquentem, de eiusdem matris parentibus comprehensiuè,tametsi implicitè, loqui datis eisdem terminis, & eâdem existente ratione, prout euenit in casu propositæ ampliationis.

Dubitari rursus potest, ampliatio eadem retinenda sit casu, quo auia, mulier illustris non est, sed plebeia, & filia eius spurij mater, illustris esset aliunde, 14

fortè propter viri prædefuncti cōiugium, quo casu spurius ab ea in viduitate susceptus cum legitima sobole in successione illius non concurrit, vt sup. tradidimus; ex quo, & ab auiæ successione, cuius legitimi extant liberi, repellendus videtur. Distinguendos tamen hic tres casus puto; vnus est quando spurius ad materni aui, auięúe successionem contendit cum legitimis matris suæ liberis, propter quos à materna successione exclusus fuit; & in casu isto indubitanter à successione auorum excludendus erit. Alius casus est, cùm spurius cōtendit cum legitimis maternorum auorum liberis, qui eorum retinent conditionem; & tunc spurius cum illis admittendus erit, iuxta *d. l. Modestinus*, in casu isto non correctam per *d. l. si qua illustris*, nec secundùm verba, nec secundùm mentem illius. Tertius & vltimus casus est, cùm spurius contendit cōcurrentibus legitimis auorum liberis, illustribus aliunde effectis, non susceptis ex filia ex qua spurius est; qui quidem casus dubitandi ratione præcedentes superat, sed decidendi ratio ad secundum, hunc illi magis adæquat; quem ideo iuxta eum decidendum censeo. Quæ omnia apud Nostros

Nostros non inueni, & pro ornatu *d.l.si qua illustris*, notanda duxi.

Quia verò quotiescunque spurius ma- 15.
ternæ successionis capax non est, nec illi mater succedere potest, sicut & è contra, quia ius successionis intestatæ mutuum & reciprocum est, vt per Bermond. *de public. concubinar. verb. Qui etiam filios ex tali cõcubinatu procreatos, numer*. 76. *&* 77. Ludouic. de Sard. *tract. de naturalib. liber. 3. part. §. de successione spurior. num. final.* Palcot. *de noth. & spur. c.* 41. *num.* 3. *versic. Et hæc omnia*, Gom. *in l. 9. Taur. num.* 51. *versic. & in specie*; & alijs citatis communem tradit Caccialup. *d. l. si qua illustris, num.* 77. & Valasc. noster *consl.* 29. *Quidam coniugatus, num.* 3. *tom.* 1. quam probat text. loquẽs in naturalibus, & ibi gloss. *in Auth. quibus mod. natural. efficiunt. sui §. in quibus enim casibus, collat.* 7. si spurius nõ succedit matri, quia illustris est, & iustâ prole relicta decessit, consequens est, vt eiusmodi mulier prædefuncto spurio filio suo succedere nequeat; quòd tenuit gloss. *in §. final. instit. de Senatus consult. Tertull.* cui tamen succederet, si tempore quo ille moritur, illa iustos liberos non haberet, quãuis eos deinde suscepisset; quia propter

susceptos postea liberos hæreditas semel legitimo iure acquisita auferenda non est. Et hoc sanè facilè transit, quando post aditam spurij hæreditatem legitimus nasceretur.

16 Sed an idem probandum sit nato filio legitimo post mortem spurij ante agnitam illius hæreditatem, in difficili est, ex eo quia hæredis extranei capacitas, etiam, atque præcipuè hæreditatis adire tempore spectatur *l. si alienum §. in extraneis. ff. de hæred. instit. §. in extraneis, instit. de hæred. qualitat. & different.* porrò, & mater ad filij successionem, nedum spurij, sed etiam naturalis atque legitimi, extranei hęredis personam gerit; atque ideo videtur, quod & cùm adit hæreditatem, sinè legitima prole esse debeat, vt adeundi capax existimetur. Contrarium tamen in nostro casu tenendum puto, quia in illo succedendi ius inter matrem, & filium suum spurium, reciprocum est, & æquale vtrinque, ita vt capacitas vnius ad succedendum alteri, reguletur secundùm capacitatem istius ad succedendum illi; vnde, cùm spurius perfectum capacitatis ius ad succedendùm matri acquirat mortuâ illâ absque legitima sobole, iuxta

d. l. si

d.l.si qua illustris, cum communi ad eam interpretatione, ita & mater non habens iustos liberos quo tempore spurius eius moritur, perfectum ad illius successionem ius acquirit, vt æqualitas vtrinque seruetur; quo iure per susceptos postea liberos ante agnitam hæreditatem priuari non debet. Et ad iura, quibus cauetur, etiam aditæ hæreditas capacitatem inspici debere, respondendum erit, id in illis intelligi, quorum capacitas à propria eorum persona, aut illorum sub quorum potestate sunt, dependet, vt euenit in condemnatis, quibus testamenti factio actiua, & passiua, pænâ aufertur; non verò in illis, in quibus ius capacitatis secundùm ius alterius regulatur propter æqualitatem vtrinque seruandam; nam in his si in vno ex correlatiuis solo mortis tempore capacitas inspicitur, in altero quoque hoc solo tempore debet inspici vt æqualitas vtrinque seruetur.

De spurij autem cum transuersalibus 17.
successione controuerti solet inter Doctor. & vt certa à dubijs separemus; inter omnes constat, spuriū transuersalibus ex latere paterno, nō sucedere abintestatò, nec

nec illos illi, quia cum ſpurio nullum agnationis ius eſt. *l. ſi ſpurius. ff. vnde cognat.* *§. vulgò quæſitos, inſtit. de ſucceſſion. cognator*. tradit Caccialup. *d. l. ſi qua illuſtris, nu.* 71. *& ſequenti, & nu.* 74. *verſic. Primo caſu, & nu.* 97. *in princ.* vbi ait, quòd in hoc omnes conueniunt, & ab omnibus, receptum in *d. l. ſi ſpurius*, per tex. ibi, áſſerit Couar. *de ſponſalibus* 2. *p. c.* 8. *§.* 5. *concl. final. verſic. Vnde naturales*, & alijs citatis tradit Gom. *l.* 9. *Taur. num.* 4. Gam. *deciſ.* 3. *num.* 1. qui circa naturales tantùm filios ad ſucceſſionem tranſuerſalium ex parte patris idem æquè probant, nouiſſimè pluribus citatis Mena *in addit. ad Gam. d. deciſ.* 3. *numer.* 1. vbi dicit, quod hæc eſt communis, & vera omnium reſolutio. Per contrarium verò, certum quoque inter omnes eſt, ſpurium tranſuerſalibus ex latere materno abinteſtatò ſuccedere, & illos illi, ſecundùm proximitatis ordinem, quia ſucceſſio tranſuerſalium ex parte matris, ad cognationem pertinet, quæ in ſpurio conſeruatur, & ita probat tex. *in l. hac parte verſi. Itaq; & d. l. ſi ſpurius ff. vnde cognat.* tradit Caccialup. *d. numer.* 74. *verſic. Secundo caſu*, Rojas *in epitom. ſucceſſio. d. c.* 26. *ampliat.* 4. *nu.* 46. Et hoc, quando ſpu-

ſpurius ex coitu nõ punibili ſuſceptus eſt.
Quando autem ſuſceptus eſt ex punibi- 18.
li, controuerſia eſt, an, quemadmodum matri ſuccedere nequit, iuxta cõmunem ſup. traditam nec mater illi, ita neque inter eum, ac tranſuerſales ex parte matris, ſucceſſio vnde cognati detur. Quam quæſtionem fusè ad vtramque partem diſputat Caccialup. *in repetit. d. l. ſi qua illuſtris, concluſ. 9. ex numer.* 79. vbi ait, quod quæſtio hæc non eſt facilis, & quod in illa excellentiſſimi Doctores fuerunt contrarij; in qua ille, vt conijcitur ex ſcriptis per eum ibidem, negatiuam partem veriorem de iure ſentit, ait enim *numer.* 83. quod Præceptoris ſui opinionem vellet omni ingenio defendere, ſi maieſtatem veritatis nõ læderet; & opinio Præceptoris ſui, qui fuit Ioan. Petrucius, affirmatiua eſt, quam retulit *num.* 80. pluribus pro ea adductis ex eodem Petrucio, de quo ſcripſit ibidem, quod ſæpe eam tenuit legendo, & conſulendo, & quod in illa perſeuerauit per quadraginta annos, & vltra; & tandem, poſt multa hinc inde adducta, & Doct. vtriuſque partis citatos, *num.* 87. non exprimit, quæ opinio ſibi magis placeat quaſi meliùs fundata, reuerentia diſſiden-

diſſidentium Doctorum,& maximè nuncupati Præceptoris ſui,adducēs illud Gell. *l.1.noct.Atticar.c.18.in fin.*vbi, *In hac re,* inquit,*de viro tam excellentis doctrinæ non meum iudicium eſt*; quo in loco de Varrone loquitur,qui furem à furuo,id eſt,atro, ſeu nigro appellari, ſcripſerit; aliamque eiuſdem verbi Gell. etymologiam adducit à Greco vocabulo;quæ, & aliæ ſcriptæ ſunt *in l. 1. ff. de furt. & tranſcriptæ in* §.1. *verſic.furtum autem, inſtit. de obligation. quæ ex delict.naſcunt.* ſed Gell.qui magis furem,dici putauit,à Græco vocabulo, an hoc Varronem latuerit,an potiùs conſultò tacere id voluerit exiſtimans,aptiùs & cohærentiùs furem à furuo, id eſt,nigro, appellari, Gell.inquam,hoc,aut illud de illo iudicare non eſt auſus propter excellentem Viri peritiam; cæterùm, inter contrarias Doctiſſimorū ſententias proprium depromere iudicium,Scriptoribus noſtris in vſu eſt, & ad ſcribendi munus pertinet.Et in hac ipſa quæſtione de ſucceſſione inter ſpurium ex punibili coitu ſuſceptum,& tranſuerſales ex latere materno, negatiuam quoque partem alij tenuerunt vltra citatos à Caccialup. quos refert,& ſinè controuerſia ſequitur Pa-

Palæot.*tract.de noth.& spur.c.* 43.*numer*.2. probat Cagnol. Alex. præcipuè authoritate fretus, vltra alios quos refert *d.l.si qua illustris,num*.46.*versic. Sed non est recedendum*; & nemine citato probat Bermond. *de public. concubinar. verb. qui etiam filios ex tali concubinatu procreatos, num*.77. Marquard. *de cælibat.sacerdot.non abrogand*.3.*part.c*. 7.*numer*. 5. & 6. Gom. *l*.9.*Taur.numer*.51.*versic.Sed teneo*. Rojas *d.c*.26.*num*.26.

Contrariam verò sententiam, nempe, 19. eiusmodi spurios ex damnato, seu punibili coitu susceptos collateralibus maternis abintestatò succedere, & illos illis, vltra citatos à Caccialup. *d. numer*.87. tenet, ac latè defendit Philipp. Corn.*d.l.si qua illustris col*. 2.*ex versicul. In eadem*, vbi alios pro hac sententia refert, & dicit; quod hæc videtur communis opinio; quam item ex eod.Corn. *consf*.21. *vol*. 1. communem dicit, & sequitur Couar. alijs pro vtraque opinione citatis, *de sponsal*. 2. *part cap*. §.5. *numero decimonono*, magis communem dicit eandem secutus Mena ad Gam. *d. decis*. 3. *numero*. 2. vbi ait, quod Regnicolæ omnes pro spurio tenuerunt, contra Gom.

Gom.& quod hæc opinio seruanda est in iudicando,& consulendo; secundùm quã in Neapolitano Concilio ter iudicatum fuisse,refert Vincent.de Franch. *decis*.238. *incipit*, *Dubitabilis est quæstio*, *vbi in fin.* Venetijs etiam sic fuisse iudicatum, licèt punctus disputabilis esset, refert ex Peregrin.tract.*de iur.fisc.c*.18. *num*. 43. Apud nos quidem disputatio cessat, & altercatio, quia legem Regiam habemus, quæ hanc sententiam expresè secuta est *lib*.4. *titul*.93.Et sanè pars hæc optimo nititur fundamento,quod præstat *l.si spurius in* 2. *part.ff.vnde cognat*. vbi probatur, inter spurium,& matrem eius, vterinosque fratres,cognationis, seu proximitatis iura manere,& idcirco sibi inuicem abintestatò succedere; & quod ibi dicitur de vterinis fratribus,in vlterioribus etiam coniunctis ex latere materno æquè obtinet; porrò,spurij appellatione,non solùm venit vulgò quæsitus ex coitu non accusabili,sed etiam qui ex nefario, incestuoso, & punibili alio coitu nascuntur, vt ex gloss.*final.in l.vulgò ff.de stat.homin*. tradit Ludouic.de Sard.*tract.de natural. liber* 2. *part*.§.*de spurior.appellatione num*.2.At verò *d.l.si spurius*, nouiori iure in collatera-

libus

libus correcta non inuenitur; sed solùm modò respectu matris, quando illa illustris est, & legitimam sobolem relinquit, vt in *d.l.si qua illustris*, vel, quando ex punibili coitu spurium suscepit, Auth. *quibus mod.natural. efficiunt. legitim. §. final. collat.*6. *&*, *quib.mod.natural.efficiunt sui §. penult.collat.*7. vnde desumpta est Auth. ex complexu *C.de incest.nupt.* cum communi de qua sup. quæ intelligitur de coitu punibili ex parte matris, vt ex Bart. *in l.final.num.*4.*ff.de his quibus vt indign.*& alijs tradit Valasc.noster *cons.*29.*num.*10.*tom.*1. Cúm itaque, antiquum ius de successione spurij quod ad lineam maternam attinet, tantummodo nouiori iure correctum inueniatur respectu matris in illis duobus casibus, & nunquam respectu collateralium maternorum; dicendum est, quod iuris correctio; ad hos non est extendenda, in quibus nouum ius non loquitur, sed quod maneant sub antiquo iure, iuxta vulgares traditiones.

Et sanè, quod ad collaterales attinet ex parte matris cui spurius succedere non poterat, quia illustris erat, & legitimam prolem habebat, omnes communiter reciprocam successionem admittunt, secun- 20

dùm Corn. *d. l. si qua illustris col.2. versic. In ead.* vbi inquit, quòd cum hoc trãseunt concorditer omnes, & probat Caccialup. ibi *num.74. versic. Secundo casu.* Pariq; ratione probandum idem est, etsi spurius matri succedere non posset, quia ex punibili coitu susceperat eum; cùm ius antiquum in illa correctum, ad collaterales extendi non debeat, vt dictum est; præsertim, quod prohibitionis ratio quæ militat in matre, cessat in transuersalibus; mater enim filio spurio quem suscepit ex complexu nefario, aut incesto, seu aliàs punibili, non succedit, nec spurius illi, ob suum ipsius peccatum, quod leges odio habent, adeò vt & in persona filij, matrẽ propter peccatum hoc puniant prohibitâ illi in casu isto successione maternâ, sicut & patrem in simili, iuxta tex. *in l. final. versicul. Filijs enim C. de natural. liber.* & in d. Auth. *quib. mod. natural. efficiunt. legitim. §. fin.* ibi, *sed sit supplicium etiam hoc patrum*; quę ratio cessat in transuersalibus qui nõ peccauerunt. Et non obstat, si dicatur, quòd iuxta hoc, etiam cum transuersalibus ex latere paterno successio intestati esse debuisset, quia nec illi peccauerunt in spurij procreatione; etenim differentiæ ratio

stat

ſtat in eo, quia inteſtati ſucceſſio collateralibus ex parte patris, nullo alio iure cõpetit, quã agnationis iure, quod ius agnationis inter ſpuriũ, & collaterales paternos nõ datur, quia à patre oritur, quẽ, ille reputatur, nõ habere *l. ſi ſpurius* 1. *p. ff. vnde cogn. §. vul. quæſitos, inſt. de ſucceſſ. cognator.*

21 Concludit verò præfata ratio, quod, etſi ſpurius propter odium paternum à patre in teſtamento inſtitui non poſſit, nec è contra, quia hæc odij, ac peccati vnde illud proficiſcitur, ratio ceſſat in collateralibus ex parte patris, & hi illum, & ille eos inſtituere poſſint, & tam ex teſtamento, quam per actum inter viuos libera illis facultas, & cõmunicatio bonorum ſit, ſicut inter extraneos; quod verum eſt, & vt receptum ex Bar. & alijs in *l. ſi is qui ex bonis. ff. de vulgar. & pupillar.* tradit Marquard. *de cælibat. non abrogand.* 3. *p. c.* 4. *nu.* 7. Gom. *l.* 9. *Taur. nu.* 51. *ad fin. verſic. ex teſtamento,* Cou. *de ſponſalib. d. c.* 8. §. 5. *num. final verſic. Ex quibus,* vbi alios citat, & in fortioribus terminis, nempe, cùm pater filium ſpuriũ filio impuberi pupillariter in legitima illi debita ſubſtituiſſet, obſeruauit Coſt. *in c. ſi pater* 2. *omnia p. ver. bona omnia, n.* 11. *v. Hiſce arg. de teſt. l.* 6.

22 Nec tantùm inter ſpurium, & collaterales illius ex parte patris teſtamentaria ſucceſſio admittitur, ſed etiam à paternis auis ſpurius nepos inſtitui poteſt, eo modo quo poteſt extraneus, cui teſtamenti factio ineſt; vt tradit Marquard. *de cælibat.d.*3.*p.c.*6.*num.* 5. Ludouic. de Sardis *tract. de natural. liber.*3.*p.* §.*de ſucceſſione ſpuriorum num.*11. Palæot. *de noth.& ſpur. c.*53.*in fin.*Gam.*deciſ.*136.*in fin.*& Additionator ad eum *deciſ.* 23.*num.* 1. *verſic. Tertius caſus:* vbi hoc limitat, vt procedat dummodò nepos ſpurius non ſit natus ex coitu damnato. Cui limitationi, quam vt ab alijs probatam inculcat, aſſentire non potui; quia ſpurius, quocunque ex coitu ſuſceptus ſit, reſpectu ſucceſſionis paternæ tam abinteſtatò, quàm ex teſtamento, ſemper eſt incapax; hæc, namque, diſtinctio inter ſuſceptum eſt coitu punibili, vel non punibili, ad maternam ſucceſſionem tradunt communiter Doctor. Atq; ideo, cùm de auita ſucceſſione ex parte patris agitur, non eſt cur ea adhibenda ſit, quæ circa ipſius, qui eum genuit, perſonā non attēditur; ſed diſtinctio debet eſſe inter ſucceſſionem ex teſtamento, & abinteſtatò, vt ab hac, quæ agnationis iure defertur,

fertur, spurius nepos repellatur, quia nullum agnationis ius cum paternis ascendentibus contrahit; ad illam verò admittatur quasi extraneus hæres institutus ab auo, cui extraneus reputatur. Et non obstat tex. in Auth. *quib. mod. natural. efficiunt. sui* §. *final collat* 7, vbi loquens de susceptis ex nefarino & punibili complexu, dicit tex. quod nec à parentibus est alendus, & sic videtur, quod eiusmodi spurius eandem patiatur incapacitatem respectu aui paterni, qua laborat ad ipsius patris successionem, quia parentum appellatio vlteriores ascendentes comprehendit vltra patrem, & matrem; responderi enim potest, id non procedere in pænali materia, in qua parentum appellatio de primis tantùm est intelligenda, præsertim, cùm odij ratio quæ militat in illis, in vlterioribus cesset, & ita respondet Ludouic. de Sard. *d.* §. *de successione spuriorum, num.* 11.

Per contrarium verò; anceps & assidua quæstio est apud Scribentes de nepote legitimo ex filio spurio ad aui paterni successionem. Et controuersia præcipuè versatur circa testamentariam successionem; abintestatò enim nepotem auo suc- 23.

cedere non posse, communis est conclusio, quam tradunt Doctor. per tex. ibi, *in l. final. versic. final. C. de naturalib. lib.* *Dec. cons.* 85. incip. pro tenui *facultate, nu. final.* Bermond. *de public. concubinar. verb. qui etiam filios ex tali concubinatu procreatos, num.* 65. Gam. *decis.* 11. *num.* 5. vbi Additionator eius, *num.* 2. in fin. alios citat, & veram ac communem resolutionem ita esse, scripsit.

24 De successione verò ex testamento ambigua & frequens est quæstio inter Antiquos, & Recentiores; de qua Bart. & alij *in l. Gallus §. quid si is ff. de liber. & posthum. & cons.* 118. *incip. Oducius*; latè disputant ad vtramque partem Bermond. loco citato, ex *num.* 66. Ludouic. de Sardis *de naturalibus liber.* 3. *part. §. de successione spuriorum ex num.* 5. Palæot. *de noth. & spur. c.* 53. per tot. *vbi num.* 4. pro nepote hodie rem absque dubio esse, censet, per nouam Iustiniani constitutionem in *d. l. final. de natural. liber.* ita vt miretur, controuersiam hanc inter tot grauissimos Doctores vsque ad hæc tempora manasse, cuius decisio, inquit, minimè amplius dubia esset, Marquard. *d. tractat. de cælibat. non abrogand.* 3. *p. c.* 6. Rojas *in epitom. success. c.* 20. *ex numer.*

mer.22.Cald. tract.*de nominat. emphyteut. quæst*.19.*à num*.35. cum sequentib. Ex quibus constat, affirmatiuam sententiam, quam tenuit Bart. *in d. §. quid si is*, *& d. cons*.118.communem esse, ac veram tribus concurrentibus; primum est, quod legitima, proles non extet, illa enim extante non poterit nepos legitimus ex filio spurio ab auo institui, per. *d.l.final. C.de naturalib.liber*.vbi nepos ex filio naturali, qui minori labe afficitur, ab auo institui non potest legitimâ sobole extante; & ita pluribus citatis communem tradit, & sic intelligit Surd *cons*.177.*num*.21. *cum sequentib.tom*.2.Secundum est, quod nepos spurij filij contemplatione institutus non sit, quod in dubio non præsumitur, sed magis ipsius nepotis contemplatione censetur institutus, vt ex Bart. & communi tradit Cald.*d.quæst*.18.*num*.44. Surd.*d.cons*.177.*nu*.10.vbi ex alijs commune dicit, ex quo quicquid illi ab auo relinquitur, aduentitium est, nec vsus fructus patri spurio quæritur tametsi sub illius maneat potestate, quia spurius à patre suo vnde prouenit, capere non potest, sed penes ipsum nepotem remanet secundum Bart. *d.§. quid si is, in final. & d. conscil*. 118. quem

cæteri communiter sequuntur; vt constat ex Matien. qui alios refert, & Bar. sententiam veriorem & receptiorem esse, dixit, in *l.6.tit.8.gloss.8.numer.25. lib.5. recopilat.* Surd. *d.cons.177.num.5.* Cald. *d.quaest.19.numer.47.* Tertium est, quod nepos ex spurio incesto susceptus non sit, hoc enim casu ab auo institui non potest, etsi legitima proles illi non supersit, secundùm Bald. *in l.si quis incesti, per tex. ibi C. de incest. nupt.* cuius sententiam alijs citatis communem dicit, & sequitur Rojas *d.c.20.num.30. cum sequentibus.* Cald. *d.q.19. numer.49.* Et ita prædictam Bart. sententiam, vltra sup. citatos cõmunem dicunt, & probant Couar. *de Sponsalibus 2.part.c.8.§.5.numer.13.* Gom. *l.9. Taur. numer.17.* Pinel. *in l.3.numer.20.C. de bon. matern.* & obiter sequitur Gam. *decis.11. numer.5. & decis.136.num. final.* & eius Additionator ad *decis.23.numer.2. versicul. Quartus casus,* ac pluribus citatis tradit Matien. *d.l.6. titul.8. gloss.8. numer.21. cum sequentibus.* Secundùm quos idem est dicendum, etsi nepos ex spurio non sit legitimus, sed naturalis, aut etiam spurius; quibus enim casibus nepos legitimus institui ab auo potest, potest & illegitimus; imò in ille-

gitimo,

gitimo, communis sententia in legitimo probata, securiùs procedit secundùm Pinel. *d.l.3. num.* 22. ex ratione de qua per eum ibid.

25. Quia verò in superioribus egimus de successione spurij matris illustris, qui à successione illius repellitur extante illi legitimâ sobole, ex ratione de qua *in l. si qua illustris C. ad Orfician.* secũdùm quã maior castitas requiritur in fœmina illustri, quàm in illa quę illustris non est, sciendũ est, ius hoc in naturalibus locum non habere; ij enim matri illustri, perinde ac nõ illustri, pariter cum legitimis & naturalibus simul liberis succedunt, vt probatur in *d. l. si qua illustris, versic. finali, iuncta gloss. ibi, verb. concubina*, & tenet Cagnol. sic intelligens tex. ibi *num.* 33. *& sequenti*, vbi singularem dixit, & est communis omnium intellectus secundùm Caccialup. ibid. eundem secutum *num.* 68. *versi.* Nota ex hac lege, & *num. sequenti*; quod dicit notandum, & alijs citatis tradit Rojas *in epitom. succeßion. c.* 26. *num.* 70. *& c.* 14. *n.* 3. *&* 4. post omnes Pichard. *in tit. instit. de hæreditatibus quæ abintestat. deferunt. in princip.* §. 6. *num.* 27.

Naturalis verò filij appellatio hic pro- 26
Bb 5 priè

priè ac strictè accipitur, de illo, inquam, qui ex vera suscipitur concubina, de qua loquitur tex. *in d. versicul. final.* ad quod multa requiruntur, de quibus sup. articulo 8. vbi de concubina egimus. Vnde, si mulier illustris cum aliquo, cuius concubina non sit, rem habeat, susceptus inde filius, tametsi parentes inter se matrimonium contrahere licitè possent, non pertinebit ad dispositionem tex. *d. vers. final.* *sed magis*, ad priorem tex. partem pertinere, videbitur, ita vt, si matri legitima proles supersit, illi non succedat, quasi spurius; quod pro constanti ponit Cagnol. *d. nu. 34. versic. sed oppositum.* Sed quia ista quæ semel aut iterum cum aliquo concubuit, minus delinquit, quàm illa que sub alicuius permanet concubinatu; vt notat Abb. *in c. tanta, col. final. vbi* Præpos. *num.* 6. *qui fil. sint legitim.* & ex aliis relatis ab eo tradit Surd. *de aliment. titul.* 1. *q.* 9. *nu.* 16. tantò enim grauiora sunt peccata, quantò diutiùs in felicem animam detinent alligatam *c. final. de consuetud.* videbatur, quòd filius istius deterioris conditionis esse non deberet ad maternam successionem, quàm illius. Cui obiectione respondet Cagnol. id ex eo esse, quia concubinatus

tus ciuili iure licitus est, vt probat idem ille tex. *d. l. si qua illustris, versicul. final.* vbi concubinariorum conuersatio, licita vocatur: atq; idcirco, quanuis secundùm legem diuinã grauius delinquat, quæ diutius perseuerat in peccato, tamen secundùm legis ciuilis dispositionem non tam læditur castitas concubinatu, quàm coitu alio fornicario.

Mihi quidem responsio ista non satisfacit; nam, si naturalis filius mulieris illustris in concubinatu genitus matri succedit vna cum legitimis ac naturalibus liberis, quia concubinatus ciuili iure licitus est, id est, iure illo impunibilis, simplicem quoque fornicationem, eodem iure licitam dicemus, quia punibilis eo non est; atque idcirco, filius susceptus ex fornicario coitu, qui tamen meretricius non sit, deterioris conditionis esse non debet, quam ex concubinatu habitus. Deinde, etsi dicamus, concubinatum iure ciuili licitum esse, quod sinè controuersia non transit saltem attento iure nouiori, negari tamen non potest, castitatem illo maximè offendi, etiam attenta iuris ciuilis constitutione, secundum quam, naturales filij, qui propriè sunt, 27

qui

qui in concubinatu gignuntur, paterno vitio procreati dicuntur, *l. final. versic. filijs enim, C. de natural. liber.* ibi, *quia vitium paternum refrænandum existimauerunt.* Si ergo concubinario coitu castitas læditur, quod negari non potest, etiam attentâ iuris ciuilis constitutione; consequenter venit, vt multò magis lęsam illo dicamus, quàm fornicario alio inter solutos habito; hoc enim casu semel, aut iterum fragilitate carnis castitas offenditur, in illo pluries & obdurato animo.

28. Ex quibus, persuadere mihi non potui, filium istius deterioris conditionis esse ad maternam successionem, quàm illius; si enim huius rêi definitio à maternæ castitatis offensa pendet, maior reperitur in illa, quàm in ista. Atque ita, filium in casu isto vnà cum legitima matris sobole illi succedere debere, mihi persuasi. Et ad tex. in *d. l. si qua illustris*, cuius prior pars ad spurios pertinet, posterior ad naturales ex concubina susceptos, respondendum erit, hunc de quo agimus, sub priore quidem tex. parte non comprehendi, planè enim tex. ibi loquitur de spurio illo cuius pater incertus est, vt satis clarè verba illa ostēdunt, *& alterū spurium habuerit, cuius pater*

pater incertus sit, propter quæ verba gl. 1. tex. ibi intelligit de meretrice, quæ, inquã, etsi in lupanari prostituta non sit, modò tamen intrat vnã domum, modò aliam, vt explicat ibi Angel. & Corn. eum secutus *num.* 1. huius enim filius incertum habet patrem, & ideo vulgò quæsitus dicitur; secus ille, cuius mater sex mensibus stat cum vna, & sex cum alio, qui etsi spurius sit, non tamen est vulgò conceptus, quia pater demonstrari potest, vt declarat Bald. *d. l. si qua illustris, nu. penult.* Ad hunc ergo, sicut ad illum de quo agimus, qui eiusdem conditionis est, non pertinet tex. ille in priore parte, in qua de spurio loquitur, cuius pater incertus est; nec item pertinet ad illum posterior tex. pars; quæ loquitur de naturali ex concubina nato. Reliquum est ergo, vt dicamus, præsentem casum tanquam lege illâ omissum sub iuris antiqui dispositione manere, secundùm quam, spurius, qui ex damnabili & punibili coitu non est, matri succedit vnà cum legitima sobole, distinctione inter illustrem, & non illustrem omissa, quæ à Iustinian. nouiter inducta fuit, in *d. l. si qua illustris*, ad casum de quo ibi, vt cum communi tradidimus sup.

Quia

Quia verò prædicta distinctio, castitatis causa introducta est, cuius obseruatio ingenuis & illustribus mulieribus præcipuum est debitum, vt ait Imperat. ibi, videbatur, propter eandem castitatis causam; & debitam obseruationem; ad posteriorem quoque tex. partem extendi debere, vt ita, naturalis filius ex illustri concubina procreatus illi non succederet extante legitimâ sobole, cuius contrarium statuit Imper. *d. versic. final.* de quo miratur Cagnol. ibid. *d num.* 33. & respondet sicut ad præcedentem casum, id inde pronenire, quia concubinatus ciuili iure licitus est. Quæ responsio difficultatem non tollit, quia etsi ciuili iure concubinatus licitus esset, eo tamen, vt sup. diximus, castitatem lædi, negari non potest. Quare, pro ratione differentiæ dicendum censeo, eam quæ corpus suum multis prostituit, maiorem multò impudicæ fæminæ notam incurrere, quam quæ sub vnius contubernio viuit; idcirco quanuis & hæc castitatem lædat, quia magis multò lędit illa, maior ratio erat in illius persona, quã in istius, ad inhibendam liberorum successionem, obseruandæ castitatis causa; quam idcirco in illa

in illa ſtatuit Imperat. non in iſta, vt ita ius antiquum conſtitutione ſua minus corrigeret. Atque ita ex ſupra dictis apparet, maternam nobilitatam nocere filio vulgò concepto, non verò naturali ſuſcepto ex concubinario coitu cũ homine liberæ conditionis; nec item illi, cuius pater certus eſt, & ex punibili coitu non ſuſcipitur, vt ſup. tradidimus. Et hoc ſecundum iuris ciuilis conſtitutionem in *d. l. ſi qua illuſtris*.

Iure autẽ noſtro Regio dubitari poteſt 30
an ad naturaliũ excluſionẽ conditio matris attendẽda ſit; vt, ſi nobilis ſit filius illi non ſuccedat correcto communi iure per *ord. l. 4. tit. 92. in prin. &* §. 1. quę in perſona patris ſtatuit, vt ſi plebeius eſſet tempore quo naturalis filius naſcitur, illi vna cum legitimis ſuccedat, ſi nobilis, abinteſtatò nequaquam, ſed nec ex teſtamento legitimâ ſobole extante, vt in § *fin. ibid.* Quæ diſtinctio in perſona quoque matris, in qua maior requiritur caſtitas, q̃ in parẽte maſculo, recipiẽda videbatur, vt ita lex caſtitatis cauſâ & fauore in nobilib⁹ ſpecialiter ſtatuta quanquã non ſola hęc legis ratio eſt, ſed alia etiã, quã inferi⁹ aſſignabim⁹ in fęminis quoq; ſeruaretur. Sed, quia iuris cor-

correctio non est in dubio inducenda; adeo vt nec ex identitate rationis lex correctoria ad casum non expressum extendi debeat, iuxta celebrem glossæ sententiam in Auth. quas actiones. *C. de sacrosanct. eccles.* vbi receptum id esse, tradidit Ias. *numer.* 21. etiam si in casu omisso eadem aut maior ratio vigeat, nobis non licet, legem Regni in patre loquentem, ad matrem extendere correcto communi iure, quo attento naturalis filius matri succedit vnà cum legitima sobole, etsi nobilis illa & illustris sit *d. l. si qua illustris, versic. final.* eo maximè, quòd antiquo, & nouo iure facilior est illegitimis liberis successionis aditus ad maternam hæreditatem, quam ad paternam; cum matri succedant ne dum naturales, qui ad maternam successionem tam ex testamento, quam abintestatò, nihil prorsus à legitimis differunt de quo Palæot. *de noth. & spur. cap.* 38. *num.* 6. *& alijs citatis* Surd. *de aliment. tit.* 8. *priuil.* 81. *num.* 5. *cum sequent.* sed spurij etiam, qui ex punibili coitu non sunt; quos tamen, constat, hæreditatis paternæ esse in capaces. Mirum ergo reputare non debemus, si, quos lex nostra à paterna prohibet successione non prohibeat

beat à materna; quando, communi iuri hoc consonare, videmus.

31 Secundò, & principaliter notandum erit, ad legem nostram *d. tit.* 92. §. 1. paternam nobilitatem ad naturalium liberorum exclusionem, non sic excellenter requiri, vt ad exclusionem spuriorum requiritur in persona matris eorum in *d. l. si qua illustris*; ad quam satis non erit, quælibet matris nobilitas; sed requiritur, quod mulier illustris sit. Appellatione autem illustris ad casum de quo ibi, ea venit secundùm Cagnol. ibid. *n.* 15. quæ est ex nobili & antiqua familia, & quæ in loco, magno in honore, & reputatione habetur; sed tandem concludit, quod, cùm hoc iure diffinitum non sit, iudicis arbitrio relinquetur, iuxta regul. *l.* 1. *in fin. ff. de iur. de liberand.* sicq; generaliter, quę sint personæ illustres, iudicis arbitrio relinqui, tradit Tiraque. *in l. si vnquam, verb. omnia, vel partem aliquam, num.* 31. *versic. Proinde C. de reuocand. donat. ex gloss. sententia in c. vltim. verb. illustrium, statim post princip. de re iudicat. lib.* 6. quam, vix hoc sentire, dixit Menoch. *de arbitr. centur.* 1. *cas.* 68. *numer.* 2. ex quo loco plures enumerat personarum dignitates, in qui-

 bus

naturales à successione parentum propter nobilitatem, eorum, generosa nobilitas non exigitur,nec scripta in libris regũ;sed sufficit illa quæ hominẽ à plebeorũ ordine seponit propter nobilẽ vitæ vsum, vt verba legis ostendunt *d. titul.* 92. §.1.ibi, *E se ao tempo que os taes filhos nascerem o pay for caualleiro,ou scudeiro,ou de outra semelhante condição que costume andar à cauallo, não sendo ô qae assi costuma andar a cauallo official mechanico, nem hauido & tratado por pião, não herdarão os taes filhos, &c.*quæ verba satis ostendunt, originariã nobilitatem in patre non requiri,vt naturalis filius à successione illius repellatur, sed satis esse, eam in ipsius parentis persona incipere,dũmodo, cùm nascitur filius, nobilis iam effectus esset; siue quia nobiliũ numero ascriptus erat in libris Regijs, siue quia nobilium vsu vitã ducebat; quãuis in hoc vltimo contrarium sentiat Gã. *decis.*322.*n.*4.*in fin.& sequenti.* Differentia tamen est inter vtrumq; casum; quia in priore,equo opus non est ei quẽ Rex cliẽtelæ suæ titulo honorat,idest, vulgari nostro,*com foro de caualleiro,ou scudeiro*in posteriore verò sic,id enim ad nobilem vitę vsum & institutum pertinet;atq; ita verba

illa, *que costume andar a cauallo*, ad proximè præcedentia duntaxat sunt referenda, illa nempe, *ou de outra semelhante condicão*; quę verba vita cõsuetudinē importãt, qua homo ijs assimilatur qui à Rege in nobiles assumuntur, ad quos pertinent antecedentia illa, *caualleiro, ou scudeiro.*

Vnusquisque autem, quam diu contrarium non edocetur, nobilis non præsumitur, sed plebeius vt tradit Gam. *decis.* 86.*num.final.& decis.*322.*num.*3. Cabed.*decis.*73.*num.*10.*tom.*2. Menoch. *de præsump. lib.*6.*præsumpt.*60.*num.*2.*& sequentib.* vbi alios refert, Garſ.*de nobilitat.Hispan.gloss.* 11.*num.*51.*& gloss.*12.*num.*5.

33. Tertiò notandum est, ius nostrum *d. lib.*4.*tit.*92. in multis à communi deuiare, circa naturalium filiorum in bonis patris successionem tam ex testamento, quã abintestatò. Primò enim ius nostrum differentiam constituit inter filios plebeiorum, & eorum qui altioris ordinis sunt, vt illi patribus succedant, & pariter cum legitimis, isti verò non; quam differentiam ius commune non agnoscit, quod successibilem, seu insuccessibilem omnium causam pariter & eâdem sanctione de-

ne determinat, statuens, vt intestato patri, cui legitima soboles, nec vxor legitima supersit, in duabus tantum vncijs naturales filij succedant, *Auth. quib. mod. natural. efficiunt. sui §. si quis autem defunctus, collat*. 7. *Auth. de trient. & semiss. §. consideremus, collat*. 3. *Auth. licet C. de naturalib. lib*. tradit Benedict. de Sard. *tract. de naturalib. liber*. 3. *part*. §. *de naturalium successione, numer*. 2. Palæot. *de noth. & spur. cap*. 38. *numer*. 5. Caccialup. *in repetition. l. si qua illustris, numer*. 54. *C. ad Orsician*. Valasc. *consf*. 94. *numer*. 8. *to*. 1. Gars. *de Hispanor. nobilitat. gloss*. 20. *numer*. 25. Et hoc, nouiore iure, antiquo enim communi iure à successione paterna prorsus repellebantur, vt ex gloss. Bart. & alijs in *l. humanitatis C. de naturalib. liber*. tradit Gars. *d. gloss*. 20. *numer*. 18. Pichard. *super princip. tit. instit. de hæredatib. quæ abintestat. deferunt*. §. 6. *num*. 20. Et an in nepotibus naturalibus ad successionem aui ab intestato idem ius obtineat, quod in naturalibus filijs à Iustinian. nouiter statutum fuit, latè disputat Caccialup. loco citato ex *num*. 55.

Sunt autem duæ hæ vnciæ duæ partes è 34
duodecim quibus totus as, seu vniuersa

hæreditas conſtat §. *hæreditas, inſtit. de hæredib. inſtituend.* In quas duas vncias iure noſtro naturalis filius patris nobilis illi non ſuccedit, etiam ſi legitima proles illi non extet, nec coniux legitima, ſed vniuerſa hæreditas iure agnationis proximioribus defertur *d. lib. 4. titul. 92. §. 1. verſicul. E fallecendo* Atque ita naturales filij patris nobilis, deterioris conditionis reperiuntur ſecundùm ius noſtrum ad paternam ſucceſſionem, quàm ſecundùm commune; quamuis qui ex plebeo patre ſunt, fauorabiliores iure noſtro ſint, quã communi. Cùm quibus & in eo fauorabiliùs actum eſt iure noſtro Regio, quod naturalium nomine & iure æſtimantur, qui ex parentibus orti ſunt, inter quos matrimonium conſiſtere potuit, tametſi mater, patris eorum concubina non eſſet, nec liberæ conditionis mulier; quod iure communi aliter ſe habet; neceſſe eſt enim, vt concubina ſit, vnica & libera, vt filij ex ea ſuſcepti, tamquam naturales in duas illas vncias ſuccedant, iuxta præcitata iura.

35. Sed, cum lex noſtra concubinæ vnicæ mentionem faciat, vbi agit de ſucceſſione filiorum in bonis plebeij patris

d. tit.

d.titul.92.in principio ibi, *ou teuer hũa sò manceba, &c.* videtur, quod si pater duas eodem tempore concubinas haberet, filij ex eis, aut ex vna illarum suscepti, à successionis beneficio, de quo ibi, maneant exclusi, sub iuris communis dispositione remanentes. Sed contrarium est dicendum; nam lex, vt filij succedant plebeio patri, hoc tantùm exigit, quod inter parentes impedimentum nullum subsit ad contrahendum matrimonium; &, cum de concubina vnica loquitur, alternatiuè loquitur, ad præcedentia immediatè verba, *huuer. aiuntamento com algũa mulher solteira*, post quæ sequũtur illa *ou teuer hũa sò manceba*; & ij de quibus agimus, prioribus comprehenduntur, sunt enim verè ex soluta muliere suscepti, quæ tamen, quia vnica non est, concubina non est, secundum verum ac proprium significatum, vt tradidimus sup. *articul.* 8. priora ergo verba ad eos pertinent qui ex soluta muliere sunt, tametsi illa concubina nominetur secundum latam & inpropriam verbi significationem; posteriora ad concubinæ filios. Quod si dicatur, & hos prioribus contineri, qui verè ex soluta muliere

 suf-

ſuſcepti ſunt,vt ita poſterior pars alternatiuæ diſpoſitionis in lege,otioſa appareat; reſpondebitur, legem vtrumque caſum æquè determinare voluiſſe, & ideo de vtroque expreſsè locutam fuiſſe, non contentam priori diſpoſitionis parte, ne fortè,concubinæ veræ filius dum non expreſſus reperitur, vt omiſſus haberetur propter diuturnius, atque idcirco odibilius in populo Chriſtiano parentum peccatum.

36 Notanda deinde eſt lex Regia *d.princip.in fin.* vbi ſtatuit, ſuſceptos à plebeio homine non vxorato ex muliere ſeruilis conditionis propria,aut aliena, ſi tempore quo pater moritur, liberi inueniuntur, ei ſuccedere perinde ac naturales alij de quibus in d.princip. Et ſanè, in ſuſceptis ex propria, in ord.antiqua cautum id ita erat *lib.4.titul.*71. *in princip.* vbi quia de ſuſceptis ex aliena ancilla lex non loquebatur,exorta non ſemel dubitatio fuit inter Noſtrates, an in his etiam lex intelligi deberet,vt videre eſt apud Gam.*deciſ.*86. 167.*&* 312.qui affirmatiuam partem ſecutus ſemper eſt,& in ſenatu præualuiſſe,teſtatur,arbitratus,legem in propria ancilla locutam fuiſſe ratione frequentiori vſus, vt inde

vt inde argumentum à contrario ſenſu in aliena ſumi non deberet. Hæc verò dubitatio iam hodie ceſſat, & lege noua ſublatata eſt *d. lib.4.titul.92. in fine principij*, quo in loco in ſuſceptis à plebeio ex ancilla propria,& aliena idem pariter & eâdem oratione diſpoſitum extat. Et conuenit cum Imperat. conſtitutione de qua in princip.inſtit. *de ſeruil. cognation.* vbi è conuersò idem traditur, ſi libera mulier ex ſeruo filium ſuſceperit, vt is patri libero deinde effecto,& matri ſuccedat. Quod tamen de alieno ſeruo eſt intelligendum, & non de proprio; nam coitus cum proprio acerrimè punitur : & filij inde nati, patri,& matri ſuccedere, prohibentur, *l. vnic.C.de mulierib.quæ ſe ſeru.propr.iunx.* Atque ita,iuxta hæc,lex noſtra Regia loquens in ſuſceptis à plebeio ex aliena ancilla, intelligēda eſt & amplianda in filio liberæ ſolutę ex alio ſeruo ſuſcepto, qui poſtea libertatem adeptus eſt; illi, namque,filius ſuccedet,quaſi naturalis plebeij patris filius, vt *d.tit. 92. in princip. & d. princip.inſtit.de ſeruil.cognation.*

Circa hoc tamen notanda quoque differentia eſt inter ius noſtrum, & Cæſareum,de quo in d.princip.quia ſecundùm

ius noſtrum *d. titul.* 92. *in princip.* filius plebei ex ancilla ſuſceptus ſuccedit patri vnà cum legitima illius prole; at verò, ſecundùm ius Cęſareum, filius ancillæ, cum prole legitima patri ſuccedere nunquam poteſt; nec enim melioris conditionis cõtra liberos iuſtis nuptijs quæſitos eſſe debuit filius ancillę cum qua iure illo matrimonium conſiſtere non poterat, *l. cum ancillis. C. de inceſt. nupt.* nec verus concubinatus, quàm filius ex concubina libera ſuſceptus, qui patri inteſtato defuncto cum legitimo non ſuccedit, *Auth. quib. mod. natural. efficiunt. ſui §. ſi quis igitur habens filios, collat.* 7. Quanquam, qui ex ſeruili conſortio prodière, melioris conditionis eſſe, quàm naturales ex libera ſuſceptos, probet Matheſil. *tract. de ſucceſsionib. ab inteſtat. artic.* 1. *mem.* 2. *num.* 4. *verſic. ſecundo caſu*, ſubdens pro ratione differentiæ inter hos, & naturales ex liberis ſuſceptos, quia ſecundùm leges inter ſeruos matrimonium conſiſtere non poterat, & lex præſumit, quod, ſi contrahere poſſent, contraxiſſent, vt ita non ſic illis imputari debeat in naturalium ſuſceptione, ſicut alijs qui matrimonium liberè contrahere poſſunt, ex quo naturales ſimul ac le-
gitimos

gitimos liberos suscipere potuissent; sequitur Angel. *in d. princip. instit. de seruil. cognat. col. final.* Caccialup. *in repetit. si qua illustris numero sexagesimo, cum duobus sequentibus. C. ad Orfician.* Palæot. *de noth. & spur. capite trigesimo octauo, in fin.* Sed prædicta ratio non est idonea ad tale inter hos, & illos constituendum discrimen, præsertim hodie stante Pontificio iure, quo inter seruos legitimum contrahitur matrimonium.

Et tex. *in d. princip. instit. de seruili cognation. in versic. final.* vbi habetur, in seruitute susceptos, si liberi postea efficiantur, parentibus vnà cum alijs succedere, sic semper accipiendus est, vt de communi cum liberis legitimis successione non intelligatur. Et non obstant verba in fine scripta, quæ in aliquibus codicibus sic reperiuntur, *siue ex eodem patre, siue ex eadem matre, siue ex alijs nuptijs, &c.* nam verior est litera quæ in recentioribus & emendatioribus sic legitur, *siue ex eodem patre, vel eadem matre, siue ex alijs qualicunque copulatione nati sunt.* Quæ verba, *qualicunque copulatione*, nec de coniugali sunt intelligenda, vt præcedens euitetur inconueniens, nec de damnabili 38.

& puni-

& punibili;quia,qui inde nascuntur, parentibus succedere, iure prohibentur, iuxta communes traditiones de quibus sup.sic ergo,tex.ibi accipiendus ita est, vt, etsi generaliter loquatur, suppositis terminis habilibus intelligatur, prout vulgare est,*l.qui testamento ff.de testament.l.1. iuncta gloss.*1.ibi, *& communi interpretatione C.de sacrosanct.ecclef.*

Atque ita apparet, quod differentia est inter ius nostrum,& Cæsareum; nam iure nostro filij plebeio patri nati ex seruili consortio, si liberi inueniuntur cùm pater moritur,illi succedunt cum legitima eiusdem parentis prole.Quod sanè in difficili est,& iniquum videtur, vt filius ancillæ, hæres sit cum filio liberæ ac legitimæ vxoris, iuxta illud Saræ ad Abraham Genes. 21. *non enim erit hæres filius ancillæ cum filio meo Isaac.* & Apostol. ad Galat.4.*non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ;c.dicat aliquis 32.quæst.*4.eo maximè,quod nec dum in filio ancillæ, sed in naturali ex libera suscepto, non valere statutum eum admittens, præsertim legitima prole extante, communis est Scribentium opinio,vt constat ex citatis à Valasc.*consf.94.nu.9.tom.*1.qui illi adeo assentit,

tit, vt ibid. numer. sequenti scripserit, quod semper optauit, vt lex nostra quasi non minimum Reipublicæ scandalum generans, corrigeretur, sperans, ita in noua legum Regiarum compilatione futurum; & rursus idem Valasc. valde iniquam ausus est appellare *cons.* 151. *numer. final. tom.* 2. & tamen voti compos non extitit in noua legum compilatione, quâ, non solùm antiqua lex abrogata, non est, sed magis ampliata, aut declarata amplius fuit pro filijs ex aliena etiam ancilla habitis, vt diximus sup. legemque nostram, non odiosam, nec nutritiuam peccati, imò naturæ fauorabilem esse, dixit Gam. *decis.* 167. *numer. final. versic. Non obstat, & decis.* 312. *num.* 3. *versicul.* Pars tamen, fauorabilem quoque reputat Cabed. *decis.* 100. *num.* 10. *tom.* 1

Ego quidem in naturalibus ex libera susceptis legem valere, facilè admitto, idque ex eo saltem persuasum mihi est, 40
quod tales vnà cum legitimis matri succedunt secundum ius commune, de quo non dubitatur, qua ergo ratione id in materna successione constitutum probatur, eadem, vel alia quæ iusta sit secundùm temporum mores, in paterna consti-

constitui, posse, non est improbandum, prout apud nos circa plebeiorum filios lege constitutum videmus, quæ in iudicijs sinè controuersia seruatur. Quod verò attinet ad natos ex seruili consortio; quia inferioris conditionis hi sunt, & illis literaliter obstat illud de quo sup. *non erit hæres filius ancillæ cũ filio liberæ*, de validitate legis dubitari magis potuit, sed non vsq; adeò, vt iniquã dicamus, quæ doctissimorum Virorum consilio sub catholico Principe lata est. Sustinenda ergo lex erit; & primò, quod attinet ad verba illa sacræ paginæ, per allegoriam dicta sunt, vt Apostolus ipse testatur ad Galat. *d. c. 4.* & non important præceptum aliquod diuini, aut naturalis iuris de non admittendo ancillæ filio cum filio liberæ ad paternam successionem. Deinde, lex eiuscemodi filios, aut etiam naturales ex concubina libera susceptos admittens, vt nutritiua peccati reputari non debet; quod vel ex eo saltem ostenditur, quia patri legitima sobole carenti, naturales filios sibi instituere hæredes, licet, secundum ius Authenticorum, *Auth. licet C. de natural. liber.* & in corpore vnde sumitur, *quib. mod. natural. efficiunt. sui §. si verò filios*

non

non habuerit collat.7. quod ius, iniquum dicere necesse esset, si lex statuens, vt naturales filij patribus succedant, nutritiua peccati censeretur; vltra quam, quod eadem iniquitas ac peccati nutritio reperiretur in legibus disponentibus, vt tales filij matribus succedant; quod communi iure antiquo, & nouo cautum sæpe legimus. Non est ergo dicendum, quod lex nostra nutritiua peccati sit, quatenus, naturales ex concubina, & etiam ex ancilla habitos, ad plebeij patris successionem, perinde ac si legitimi essent, vna cum illis admittit.

Et non obstat tex.in *l. final. versicul filijs enim.C.de naturalibus. liber.* ibi, *quia vitium paternum refrænandum esse, existimauerunt*; quæ verba prout iacent, iunctis præcedentibus, nihil aliud sonare videntur, quam constitutionibus, quarum ibi meminit Imper. non licere patribus, quantùm vellent, filijs naturalibus relinquere, vt liberę erga eos dispositionis facultate prohibita, a coitu vitioso cohiberentur; quæ tamen ratio ad talem prohibitionem manca satis & debilis apparet; quotus enim quisque est, qui illicitis se committ... t 41

am-

amplexibus futuræ prolis intuitu, & non magis concupiscentia carnis illectus?iam verò,qui à talibus se abstineat, quia futuram prolem, si fortè inde sibi nasci contingat,hæredem sibi futuram non fore, in animo proponat, propter legis prohibitionem, *Rara auis in terra,nigroq́. simillima cygno*. Dicendum est ergo, paternum vitiū his amplexibus ac copulationibus verè semper inesse, idemque postea apparere in sobole inde susceptа;filius,namque, ex illicito coitu habitus paternum vitium, quo susceptus est,secum portat, & paternæ turpitudinis testis est. *cap. dicat aliquis 23.quæst*.4. &, cùm dicitur, quod prohibita libera disponendi facultate erga filios naturales, paternum vitium constitutiones refrænandum existimauerunt, non est intelligendùm, quòd prohibitione illâ refrenare intenderunt coitus vitium;id enim si intendissent, inaniter intendissent; sed refrænatio illa bonorum elargitionem cōcernit,quæ dum coarctatur,paternum vitium refrænatur, id est, vitium patris,quod cernitur in filio, non ita diffunditur, nec ita alijs innotescit coarctatâ bonorum dispositione,sicut innotesceret effusâ in illum bonorum elargitione

gitione ad ipsius patris arbitrium.

Itaque, lex quæ filios naturales, & etiam ex ancilla susceptos ad bonorum paternorum successionem vna cùm legitimis vocat, nec naturæ iuri, nec diuino contraria est; solùm ergo superest, vt, legitimorum liberorum iuri aduersari, dicamus, quibus naturalium cōmunione minor legitimæ portio continget; sed hoc ciuile ius respicit, quo legitimæ portio taxata est; & variè quidem secundùm varia locorum statuta: Igitur, lex, cuius fuit, certam legitimæ portionem liberis legitimis diffinire haud quaquam ex maiori liberorum numero augendam, potuit vtique eandem statuere cum naturalibus filijs viriliter partiendam, vt pro plebeiorum naturalibus lex nostra statuit. 42

Cuius legis ratio, in eo, quantùm conijcio, consistit, vt, in successione bonorum paternorum filij legitimi à naturalibus non discernerentur, quando patris conditio æquales omnes efficit; tam enim legitimi, quam naturales plebeij hominis filij, ad plebeiorum ordinem pertinent patris conditionem pariter in hoc secuti; quod in filijs nobilium longè ali- 43

ter se habet; nobilitas, namque, patris bene in filios legitimos deriuatur, sed non in naturales, seu bastardos, de quo Palæot. *de noth. & spur c.59. cum duob. sequent.* tradit Tiraque qui plures refert, *de nobilitat. c.15. à num.10.* & ex communi sententia, & plurimis ab eo citatis Rojas in *epito. succession. cap.15. numer.1. & 2.* Atque ita, cùm naturalis filius in honore, & nobilitate patris non succedat, longeque disparem à legitimo sortem in hoc subeat, in successione bonorum cum eo concurrere non debere, Legislatoribus nostris visum est, constituta differentia inter plebeij filios, & nobilis; quam & illud adiuuat, quod nobili, magis quàm ignobili ignominiosum est, illegitimos habere successores, vt argumento *l. si qua illustris. C. ad Orfician.* tradit Alex. *in l. ex facto §. si quis rogatus numer. 3. ff. ad Senat. consf. Trebell.* Hac ergo de causa prædicta differentia inter nobilium, & plebeiorum filios naturales lege nostra inducta est, simul vt hoc ipso probaretur, legibus odibilius esse nobilium, quam aliorum hominum, contra castitatem peccatum.

44 Sed dubium est circa eandem ord. *d. titul. 92. in princip.* quâ parte ex ancilla suf-

susceptos ad plebeij patris successionem cum legitimis admitti, an & ad matris hæreditatem admitti debeant illa postea manumissa, & cum legitima prole moriente. Qui casus, cùm lege expressus nō sit, tanquā omissus sub iuris communis dispositione manet, *l. commodissimè ff. de liber. & posth.* quo iure, quia ne dum naturalis matri succedit pariter cū legitimis, sed & spurius qui ex punibili coitu non est susceptus, vt sup. tradidimus, cuiusmodi est is de quo agimus, qui ex punibili coitu non est susceptus, & quia in seruitute conceptus est, pro spurio habetur, *l. ex libera C. de suis & legitim. hæredib.* & ex communi sententia tradit Alex. *d. §. si quis rogatus, n. 2.* videtur, quod ille matri, quæ postea ad libertatē peruenit, hæres sit. Accedit, quod omni iure facilius est & largius illegitimorum ius ad maternam successionem, quàm ad paternam; cùm ergo ad paternā; liber sit aditus iure nostro in casu proposito, videtur, quod multò magis ad maternam esse debeat.

Contrarium tamen tenendum, puto, quia, si ius ciuile antiquum attendimus huiusmodi filij cognationis iure matrem non attingunt; vnde eo iure

insuccessibiles illi sunt, quamuis omnes postea libertatem adipiscantur, vt probat tex. in princip. instit. de seruil. cognat. qui sic exorditur, *Illud certum est, ad seruiles cognationes illam partem edicti quâ proximitatis nomine bonorum possessio promittitur, non pertinere; nam nec vlla antiquâ lege talis cognatio computabatur.* Et loquitur ibi tex. vt patet in sequentibus, etiam in filio à serua muliere ex libero concepto, inter quos nullũ cognationis ius computabatur, quo, illis postea ad libertatem peruenientibus, alter alteri succedere posset; quod ius antiquum Iustinian. constitutione de qua ibi, æquitatis causâ temperauit, mutuum successionis ius inter eos introducens, sic tamen intelligendum, vt tales filij in seruitute concepti cum legitimis nõ succedant, vt tradidimus, sup. Iuxta quam obseruationem, filius ex serua muliere natus patri plebeio succedet vnà cũ legitimis, si liber inueniatur tempore quo moritur pater, matri verò non succedet illâ postea manumissâ cum prole legitima moriente.

Et non obstat, spurios etiam cum legitimis matri successibiles esse, qualis reputatur is de quo agimus, & latius patere il-

legiti-

legitimis maternam successionem, quàm paternã; id enim ex ea parte edicti prouenit, quâ cognationis iure proximioribus successio defertur; sunt enim mater, & filiꝰ tametsi spuriꝰ, sibi inuicẽ cognati, & ideo cognationis, seu proximitatis iure sibi inuicem succedunt *l. hâc parte, versi. Itaque, l. si spurius ff. vnde cognat.* §. *vulgò quæsitos, versicul. Tantùm, instit. de success. cognator.* vnde, quia seruilis cognatio ad leges non pertinet, vt in *d. princip. instit. de seruil. cognat. l.* 1. §. 1. *ff. vnde cognat. l. Iurisconsultus* §. *inter ff. de gradib.* secundùm leges antiquas filius seruæ mulieris hoc cognationis, proximitatis úe iure succedere illi nũquam poterat, potest verò ex noua Iustiniani constitutione, de qua in *d. princip. legitimá prole non extante*, intelligendo prout sup. secundùm quam Imperat. constitutionem casus præsens, quia lege nostrâ non reperitur expressus, apud nos determinandus erit; & sic eueniet, quòd filius in eo melioris conditionis existet ad paternam, quàm ad maternam successionem. Quod est notandum.

Lex autem nostra quanuis in nepotibus non loquatur, ex quo, tanquam iuris correctoria, de quo in *l. final. versi. final. C.* 45

de natural.liber. in illis locum non habere, videbatur, vt, nempe, nepos naturalis plebeio auo non succederet abintestatò, tamen contrarium sæpe in senatu iudicatum fuit, vt constat ex adductis per Gam. *decis*.312.*numer*.4.& pro hac parte iudicatum in senatu fuisse, testatur Cabed.*decis*. 100.*num*.13.*in fin.tom*.1. vbi disputat, & vtriusque partis fundamenta adducit; & ita de stylo esse, asserit idem Author *arest*. 88.*tom.eod*.siue nepos legitimus sit ex filio naturali, siue naturalis ex legitimo. Addo, idem æquè fore probandum, etsi nepos naturalis sit ex filio naturali; quia eadem ratio omnes hos casus æquè amplectitur ad eandem in omnibus iuris decisionem. Quod tamen in priori casu ampliandum est, vt procedat etiam in nepote, cuius pater nobilis esset, tempore natiuitatis suæ, cùm auus adhuc esset plebeius; is enim patre prædefuncto succedet auo: & ratio est, quia nepos in casu isto, tanquã legitimus patris sui filius, hæres eius est; & filius, tametsi naturalis esset, patri suo hæres esse potuit, quia plebeius erat; atq; ita, nihil est quod impediat, nepotẽ ex patris sui persona, quam repræsentat, auo posse succedere. In alijs verò casibus, in quibus pro-

proponitur nepos naturalis ex filio legitimo, aut naturalis ex naturali, aliter est dicendum pro limitatione prædictæ sententiæ; si enim auus tempore quo nepos nascitur, plebeius erat, & filius eo iam tempore nobilis aliunde effectus esset, nepos auo succedere non poterit propter paternam nobilitatem, propter quam patri suo prædefuncto succedere non potuit; vnde ad auitam successionem ascendere non poterit, quasi medio impedito, per quod ascensus erat. Per contrarium quoque, si auus nobilis esset; & filius plebeius, (quod euenire, non raro potest, presertim in filio naturali, in quem paterna nobilitas non transit, vt dictum est supra) nepos qui patri suo succedere potuit, non succedet auo; quia non debet potiori iure gaudere ad auitam successionem, quàm ad paternam, à qua, si pater esset nobilis tempore natiuitatis illius, repelleretur; & non minor ad repellendum eũ ratio, imò maior in aui persona reperitur; cùm non debeat qui remotior est, melioris conditionis esse, quàm sit proximior, Bart. in *l.* 2. §. *videndum, n.* 1. *ff. ad Tertyll.* sed proximior, id est, filius patri suo qui nobilis erat tẽpore natiuitatis suæ

ſuccedere nequit, ergo, nec nepos qui remotior eſt, ſuccedere illi poterit; & ita in non diſſimili ſpecie argumentatur Surd. *conſ.177.num.20. in fin.& ſequenti, tom.2.*

64 Circa teſtamentariam quoque naturalium ſucceſſionem ius noſtrum à communi diſcrepat; quia iure communi pater cui legitima ſoboles extat, poteſt in teſtamento ſuo naturalibus filijs vnam vnciã relinquere, ideſt, duodecimam totius aſſis partem *lib.2.C. de naturalib liber. Auth. quib.mod.natural.efficiunt.ſui, §. ne igitur collat.7.* de quo tam circa antiquũ, quàm nouum ciuile ius, poſt alios Pichard. *in princip.tituli inſtit.de hæreditat. quæ abinteſtat.deferunt.§.6.ex numer.8.* Quam diſpoſitionis metam ius nóſtrum non nouit; ſed, aut naturalis pariter cum legitimis in legitima eſt inſtituendus, ſi pater plebeius eſt, aut prorſus repellendus, ſi nobilis eſt; à pari enim apud nos procedit naturaliũ filiorum ſucceſſio ex teſtamẽto, & abinteſtatò, adhibitâ ſemper diſtinctione inter filium plebei ſeu peditis, & filiũ nobilis. Vbi verò legitima proles non exiſtit, ius noſtrum quâ parte de nobilium filijs diſponit, cum communi conuenit; eo enim iure, ſi pater aſcendentes habeat,

legitimâ

legitimâ illis derelictâ, reliquam bonorũ suorum partem naturalibus filijs relinquendi licentiam habet; quod si nec ascẽdentes quibus legitimam debeat, habuerit in vniuersa hæreditate naturales instituere potest *d. Auth. quibus mod. natural. efficiunt sui §. si verò filios, & §. si verò habuerint, Auth. licet C. de natural. liber.* quod in vtroque membro circa nobiliũ naturales iure nostro æquè statutum est, *d. lib. 4. titul. 92. §. final.*

Atque ita notandum est, quod, vbi legitima proles non extat, adsunt verò ascendentes, potest pater de parte quæ est extra legitimam illis debitam liberè disponere, tam, inquam, in naturales liberos suos, quàm in prorsus extraneos; vbi verò legitima proles adest, de parte extra legitimam illi debitam constituta, non ita libera disponendi facultas patri competit; quam enim totam extraneis relinquere potest, naturalibus filijs non potest. Quod durum videtur, sed lex filijs legitimis prouidere intendit, ne bonis paternis aliàs illis obuenturis priuarentur propter naturalem parentum erga filios naturales amorem; quia testator præsumitur ita diligere naturales, sicut legitimos, vt 47

ſcripſit Surd. *de aliment. titul. ſecundo, quæſt. decima quinta, numer, quadrageſimo tertio citans tex. in l. ex facto §. ſi quis rogatus. 1. ff. ad Trebell.* qui tamẽ tex. hoc ita nõ probat; ſed natura ipſa parẽtum amorem erga filios naturales quemquam ſatis docet, quia illa communis eſt omnibus filijs, tam legitimis, quàm naturalibus *l. hos accuſare §. omnibus, verſic. ſed cùm natura ff. de accuſation. cum adductis* per Tiraq. *in l. ſi vnquam, verb. donatione largitus, nu.* 288. *C. de reuocand. donation*; quæ propenſi amoris ratio ceſſat in extraneis, quibus pars extra liberorum legitimam conſtituta relinqui liberè poteſt.

48 Ex quo videbatur, legem in filijs loquẽtem, ad nepotes non debere extendi: vt ſi naturales ſint, aut legitimi ex filio naturali, tales, inquam, quos auus inſtituere, neceſſe non habeat, poſſit nihilominus illis eam bonorum partem relinquere, quę eſt extra iuſtæ ſobolis legitimam, ſicut extraneo cuilibet eandem relinquere, liberè poteſt; lex enim noſtra, quæ hanc libere diſpoſitionis facultatem arctat, in filijs duntaxat loquitur, non in nepotibus, in quibus illa propenſi amoris ratio non ita viget, vt in filijs proprijs quos quis genuit;

nuit; & cùm verba legis deficiant, quæ loquitur in filijs, ad nepotes non videbatur trahenda, in quibus minor est ratio.

Sed contrarium est tenendũ per tex. in *l. final. versicul. Ea enim C. de naturalib. liber.* vbi Iustinian. etsi tradat, nepotes naturales, cùm proles legitima non extat, melioris conditionis esse secundùm veteres leges ad auitam successionem, quàm filios ad paternam, & loquitur de successione testâti) tamen illâ subsistente, in naturalibus filijs statutum ad nepotes extendit, idest, vt vnam tantùm vnciam ex testamento aui, cui superfunt liberi legitimi, accipere possint, secundùm dispositionem tex. in *l. 2. C. de naturalib. liber.* Et ita tradit Ludouic. de Sard. *tract. de naturalib. liber. tertia part. §. de successione naturalium, numero tertio*, & alijs citatis Surd. *consilio centesimo septuagesimo septimo, numero vigesimo sexto, cum sequentibus tomo secundo.* Iuxta quam Imperatoris constitutionem, quia apud nos filius naturalis patris nobilis cui legitimi liberi supersunt, ex testamento illius nihil capere potest, nec etiam capere quicquam poterit naturalis nepos ex

aui

aui testamento cum legitima sobole morientis. Et non obstat, legem in filijs loqui; quia iuris interpretatione appellatione filiorum veniunt nepotes in materia ista, vt constituit Iustinian. *d. l. final versic. Ea enim.* Et cùm legis finis sit, legitimis filijs prouidere, quorum fauore constitutum est, ne pater filijs naturalibus relinquere possit in testamento suo, quod potest extraneis vt pro ratione illius expendimus, nimirum, si appellatione filiorum nepotes quoque intelligantur; quod nouum non est, siue ex propria vocabuli significatione id eueniat, vt voluit glo. *verb. appellantur, in §. final. instit. qui testament. tutor. dat. poss.* siue ex interpretatione extensiua, vt tenet, & multis probat Bart. *in l. liberorum, num.* 10. *& sequenti, ff. de verbor. significat.* Bald. *in l. maximum vitium numer.* 9. *C. de, liber. præterit.* quod vltimũ probat tex. in *d. l. final. versic. Ea enim.* ibi, *& in nepotibus extendimus,* & *l. iusta, ff. de verbor. significat.* vbi dicitur, quod iustâ interpretatione recipiendum est, vt filij appellatione nepos comprehendi videatur; & de hoc, quando filiorum appellatione nepotes comprehendantur, latissimè agit Peregrin. *de fideicommiss. art.* 22. *ex nu.* 44.

cum

cũ multis sequẽtib.& Surd.*tract.de alimẽt. titul.*9.*quæst.*36. *ex num.* 8. Valasc.noster *cons.*429 *per tot.tom.*2.

Nunc, postquam de successione filiorũ 94
naturalium ab intestatò,& ex testamento dix imus ad ius commune,& Regium nostrum,peropportunè se offerebat quæstio de successione contra testamentum paternum.Sed,quia iure communi expeditum est,naturales liberos si prætereantur, patris testamentum non rumpere, qui contra paternam voluntatem quicquam vt patris hæredes capere non possunt,tradit gloss. *in libro primo verb. naturales &* ibi Bart. *versic. Quæro vtrùm, vbi gloss. ibi notabilem dicit,ff. de bonor. possess.*contra tabul.Marquard.*de cœlibat.Sacerdot.*3. *part.cap.*4.*num.*10.Palæot.*de noth. & spur. cap.*38. *numer.*7. Surd. *de aliment. titul.* 7. *q.*11.*numer final.& quæst. sequenti numer.*2. & latiùs *titul.*8.*priuileg.*81.*nu.*1.*cum duob. sequentib.*Valasc.noster *cons.*94.*nu.*4. *to.*1. vbi de iure Regni latè & eleganter disputat circa naturales plebeiorũ, & resoluit, eos non posse annullare, nec rescindere patris testamentum, si prætereantur, aut inique exhæredentur, sed debitam sibi legitimæ portionem, testamento in reli-

quo

quo manente, tantummodo posse petere, in quæstione hac non immoror his contentus quæ apud doctissimum Virum eo in loco videri possunt, vbi *numer. final. addit.* tales plebeiorum liberos, non solùm legitimam portionem ex paterna hæreditate vendicare sibi posse iure nostro, sed & à parentibus alienata in fraudem illius, posse post obitum eorum, per inofficiosæ donationis querelam reuocare instar legitimorum.

50 ☞Quod autem dicimus, contra paternam voluntatem ac dispositionem naturales liberos iure communi quicquam capere non posse, quod & secundùm ius nostrum obtinet in his qui patre nobili nati sunt, sic semprr accipiendum est, vt de acquisitione hæreditario titulo intelligatur, saluâ, scilicet, semper alimentorum causâ, quæ de bonis patris filio naturali qui non habet aliunde vnde alatur, etiam iure ciuili debentur, probat text. in Auth. *de trient. & semiss. §. consideremus*, ibi, *& nutrimentũ damus, eis collat.* 3. & in Auth. *quibus mod. natural. efficiunt. sui §. si quis autem defunctus, & §. si quis igitur habens, collat.* 7. Auth. *licet, in fin. C. de naturalibus liber.* Tradit Palæot.

d. cap.

d. capite trigesimo octauo, *numero quarto*, *& quinto*. Surd. *de aliment. titulo primo quæstione nona*, *numero primo*, qui alios citat, & ampliat in *numeris sequentibus* de quo per eundem *titul. sept. quæst. decima. & sequenti*, vbi post Palæot. loco proximè citato agit, an filius naturalis vltra vnam illam vnciam quam ex patris testamento capere potest, & duas, quas capit abintestatò quando legitima proles non extat, alimenta petere possit.

Atque ita, secundùm ius ciuile, inter naturales, & eos qui ex damnato sunt coitu, etiam circa alimenta differentia est, quæ notatur d. Auth. *licet in fin.* & in corpore vnde sumitur, quanuis Pontificio iure omnes alantur, vt in cap. *cùm haberet, in fin. de eo qui dux. in matrimon. quam poll. per adulterium*, cum communi sententia, & intellectu. Et quanuis prædicta iura quæ naturalibus alimenta præstari, iubent, loquantur in casu, quo pater illorum abintestatò moritur, eadem tamen ciuilis constitutio accipienda est etiam inuitis parentibus, si, videlicet, cum testamento moriantur nullâ de naturalibus liberis factâ mentione, erunt enim

enim, si aliunde non habeant, vnde alantur, de bonis patris alendi; quos & pater ipse dum superstes erat, alere tenebatur, vt tenet gloss. *in d. §. si quis igitur habens, verb. legitimis, & in l. si quis à liberis §. Idem rescripsit. verb. iuste ff. de liber. agnoscend.* & pluribus citatis tradit Surd *d. quæst. 9 num.* 1. qui num. sequenti ampliat cum citatis ab eo, non posse patrem testamento prohiberi, alimenta naturalibus filijs præstari; nec id statuto caueri potest, vt per eundem ibid. num. 3. & hanc quidem sententiam iuuat tex. in *d. Auth. licet*, ibi, *huiusmodi enim naturales filios pasci boni viri arbitrio, est necesse, siue legitimi extant, & succedunt, vel coniuge viuâ quilibet alij sunt hæredes*; si enim naturales pasci, necesse est, vt ibi dicitur, aduersùs hanc iuris necessitatem pater testamento suo præcipere non potest, quia nemo potest facere, quin leges in testamento suo locum habeant *l. nemo potest, ff. de leg.* 1.

51. Illud inter omnes constat, patrem filio naturali eatenus succedere, quatenus illi filius *Auth. quib. mod. natural. efficiunt sui §. in quibus enim casibus. collat.* 7. tradit Mathesil. qui tex. illum optimum dixit, *d. suc-*

succesion.abinteſtat.art.2.membr.2. num.8. & ſequentib. & Bolognion in *additione ad eum ibi d.* Ludouic.de Sard. *de natural. liber.3.part.* §.5.*de ſucceßione naturalium,numer.penult.* Palæot.*de noth.& ſpur.c.39.numer.*1.Gom.*l.9.Taur.num.* 8.

Ex quo infert Matheſilan. *loco citato,* 52. *num.*10.quod,ſicut filius naturalis inteſtato patri,cui legitima proles extat,aut coniux legitima,in nihilum ſuccedit, ita & è contra pater illi prædefuncto non ſuccedet,ſi tempore quo filius moritur, pater ipſe legitimos habeat liberos, aut vxorem,idem probat Nicol.de Vbald. *tract. de ſucceßion.abinteſtat.2.p. num.* 23. *verſic. Sed poſſet dubitari,* Angel. mirabile reputans, in §.præferuntur,*num.* 6. *verſic.* Ex quo infertur mirabiliter,inſtit. de Senat. conſ.Tertyllian. Sed Bolognin. *in addit. ad Matheſilan.numer.*11. de ſententia hac multum dubitat,& quamuis cogitandum relinquat, in contrariam magis inclinat; quam expreſsè probat Palæot. *d.c.39.num.* 3.ſucceſſionum viciſſitudinem admittens ſpectatis paribus terminis in perſona illius cui ſucceditur,& non in perſona ſuccedentis, vt, videlicet, quemadmodum naturalis filius ſuccedit abinteſtatò in

duas vncias patri, cui nec legitima proles, nec vxor ſuperſit, ita pater in eaſdem ſuccedat filio naturali cui nec legitima proles extat, nec vxor, quanuis pater ipſe tunc temporis legitimos habeat liberos, aut vxorem; qui non oberunt illi, naturali filio ſuccedere volenti; & contrarium aſſerere, abſurdum reputat Palæot. Ego illi aſſentio; ſic enim ſucceſſionis viciſſitudo æqualiter vtrinque ſeruatur; quia quemadmodum propria legitima proles naturali filio non obeſſet, quominus patri ſuo ſinè liberis legitimis, & vxore morienti, in duas illas vncias ſuccedere poſſet: ita è conuerſo legitima proles, & vxor non debet obeſſe patri, quominus naturali filio abſque illa prædecedenti in eaſdem vncias ſuccedere poſſit. Sic etiam videmus, quod frater qui legitimos liberos habet, ſuccedit abinteſtatò fratri illis carenti; & tamē ſi hic illi ſuperuiueret, propter liberorum eius exiſtentiam à ſucceſſione illius repelleretur; quod pro eadem opinione adducit Palæot. *d. num.* 3. Et quanuis videam, pro contraria non parum vrgere, eam, quam ſup. *numero.* 25. probaui ad reciprocam matris illuſtris cum filio ſuo

ſpurio

ſpurio ſucceſſionem,à qua matrem legitimam prolem habentem repellendam dixi,quia eo caſu ſpurius illi prædefunctæ non eſſet ſucceſſurus,iuxta *l. ſi qua illuſtris C. ad Orfician.* differentiæ tamen ratio in eo eſt, quia illuſtri fæmina legitimam ſobolem habente indignum reputauit Imperat. ſpurios nominare ; quæ quidem ratio fortior eſt ad illam repellendam à ſpurij filij ſucceſſione, quam ad repellendum ſpurium à ſucceſſione illius; ſi ergo ſpurius repellitur propter exiſtentiam liberorum illius *d. l. ſi qua illuſtris*,multò magis illa ex ratione ibidem expreſſa repelli debebit, ſeruato ſic in caſu iſto reciprocæ ſucceſſionis vſu. Quem tamen hoc in caſu non admittit Matheſil.*d. art. 2. membr.* 2. *num.* 4. *in fin.* vbi ſcripſit, matrem illuſtrem filio ſpurio abinteſtato ſuccedere , etſi ipſa legitimos & naturales filios habeat, quãuis ſpurius illi prædefunctæ in caſu iſto non ſuccederet,& ita tenuit Matheſil.ibi, contrarium, abſurdum eſſe,dicens, idem tenet Angel.*d. §. præferuntur, n.* 6. *contra gl. in §. fin. inſtit. illo tit. de Senat. conſ. Tertyl.* qui tamẽ viciſſitudinariç ſucceſſionis ius in caſu iſto probare magis debuiſſent

ex ratione ſcripta in *d.l.ſi qua illuſtris*, & non in illo de quo agimus, in quo prædicta ratio non reperitur, nec alia quæ patrem, cui legitima proles extat, à naturalis filij ſinè illa decedentis ſucceſſione repellat.

53. Et iuxta prædicta dicendum eſt, iure noſtro patrem nobilem inteſtato filio naturali in nihilum ſuccedere, quemadmodum, nec filius illi ſuccedit; per contrarium verò plebeium, ſeu peditem, naturalis cui legitima proles non extat, vniuerſalem eſſe hæredem, tradit Gam. *deciſ.3. num.*3.*&* 4. Et quanuis filius plebeo patri ſuccedat vnà cum legitimis eiuſdem patris liberis, non inde ſequitur, patrem filio naturali poſſe ſuccedere vnà cum legitimis eiuſdē filij liberis, cū nec legitimus ac naturalis ſimul pater filio ſuccedat cui legitimi extāt liberi; ſemper enim viciſſitudinarium hoc & mutuū ſuccedendi ius, accipiendum ſic, & ſeruandum eſt, vt ex eo abſurdum nō ſequatur; quod ſequeretur, ſi cum deſcendentibus prædefuncti filij, aſcendentes concurrerent ad ſucceſſionem illius; quod verò dictum eſt de naturali filio defuncto cum prole legitima ad excluſionem plebeij patris, æquè procedit

cedit in filio cui naturales tantum liberi supersunt, qui patris hæredes sunt, si & ille plebeius erat tempore natiuitatis eorum.

Illud constat, quod, parentes vtriusque 54
sexus filio legitimo æqualiter succedunt, siue pater, & mater sint, siue vlteriores cùm in pari gradu existunt, cum quibus semper fratres aut sorores vtrinque coniuncti in virilem admittuntur portionem; & hoc secundum nouissimum ius de quo in *Auth. de hæredib. abintestat. venient. §. si igitur defunctus* 1. *collat.* 9. *Auth. defuncto C. ad Senat. cousult.* Tertyllian. antiquiori enim 12. tabularum iure multò melioris conditionis erant ad successionem legitimi descendentis pater, & aui paterni, quam mater, & maternæ lineæ ascendentes, adeo vt à successione filij repelleretur mater extantibus ascendentibus paternis cuiuslibet gradus, aut etiã agnatis, vt in *princ. instit. de Senatus cõsult. Tertyll.* & postea decreto Senatus illius benigniùs cum matre actum est, non tamen vsque adeo quin à patre præcederetur vsque ad Iustinian. tempora *l.* 2. *§. sed neque auus ff. ad Senat. consul. Tertyllian. §. præferuntur, versicul. pater vero. instit. eod. titul.*

 Per

55. Per contrarium verò ad filij naturalis successionem mater & aui materni potiore iure fruuntur, quam pater; illi enim totius assis capaces sunt; & in totum succedunt, secundùm gradus prærogatiuam, quo iure fruuntur & in filij spurij successionem, dummodo ex punibili coitu susceptus non sit, vt ex communi traditum est sup. at verò pater ex intestata filij naturalis hæreditate amplius quam duas vncias capere non potest. Vnde euenit, quod si ad eiuscemodi filij successionem pater, & mater concurrant, mater decem vncias capiet, pater duas tantum, in quas solummodo succedere potest, vt tradit Mathesil. *d. tractat. de successión. abintestat. artic.* 2. *memb.* 2. *numer.* 13. Angel *in* §. *præferuntur, num. final. versicul. Item ex his, instit. de Senat. consult. Tertyll.* Paleot. *de noth. d. c.* 39. *num.* 3. *in fin.* quanuis Ludouic. de Sard. *de natural. liber* 3. *p.* §. *de successione natural. numer. penult* tenuerit, in casu isto matrem in vniuersam hæreditatem succedere excluso patre, motus ex eo, quia eodem modo defertur tutela, quo & successio, *Auth. de hæredibus ab intestat. venient.* §. *ex his, collat.* 9. sed mater præfertur in tutela filij naturalis

lis, ſecundum Bart. in *l. ſi quis ſub conditione, num.* 8. *ff. de teſtamentar. tutel.* ergo, & in ſucceſſione præferri debet. Sed hoc argumentum non conuincit, patrem in caſu propoſito à duabus illis vncijs per matrem repelli debere, tum, quia etſi in illas ſuccedat, ſemper verum eſt dicere, quod mater illi pręfertur in filij ſucceſſione, vtpote, quæ decem capiat vncias, & ſic in vniuerſam ferè hæreditatem ſuccedit; tum, quia mater totius hæreditatis capax eſt, & in tota ſimpliciter ſuccedit, abſolutè loquendo, non verò pater; quo argumento ſic vtitur ad tutelæ onus Bart. *d. nu.* 8.

Apud nos ſanè, ſi pater nobilis erat, 56
cùm filium ſuſcepit, mater in totam hæreditatem ſuccedit; imò, ea non exiſtente, hi qui per lineam eius proximiores ſunt prædefuncto filio, cognationis iurę ſuccedent excluſo patre; qui, & conſanguinei ex parte illius, extranei prorſus naturali filio reputantur, *Auth. quib. mod. naturalib. efficiunt. ſui* §. *filium verò, collat.* 7. *Si verò pater plebeius erat*, tunc ſimul & cum matre æqualiter ſuccedet, & perinde res habenda erit, ac ſi de legitimi filij ſucceſſionę tractare-

 tur,

tur, illâ quidem, ascendenti proximiori siue ex vno, siue ex altero latere, delata; nec fratrum, sororumúe vtroque latere coniunctorum, iure nostro ratio vlla habetur ascendentibus superstitibus.

57 Nunc vltimò se offerebat disputandi occasio de naturalium successione cum collateralibus, & è contra; sed, quæ sup. num. 17. dicta sunt circa spurios tam ad paternorum, quàm ad maternorum collateralium successionem, & in naturalibus æquè obtinent; quia inter eos, & consanguineos patris nulla reperitur agnatio; sed extranei prorsus reputantur, vt in *d. Auth. quibus mod. natural. efficiunt sui §. filium verò*; idcirco nullum inter eos successionis intestatæ ius datur; datur verò cum transuersalibus ex parte matris ex capite cognationis, quam inter se seruant *l. hâc parte, versic. Itaque, & l. si spurius ff. vnde cognat.* tradit Mathesil. *de success. ab intestat. artic.* 3. *membr.* 2. *numer.* 3. Caccialup *in repetit l. si qua illustris, numer.* 66. *C ad Orfician.* Palæot. *d. c.* 39. *num.* 5. Gom. *l.* 9. *Taur. num.* 47. *& sequenti, versicul. Ex parte verò.*

58. Ex quo, contra Mathesil. *d. art.* 3 *membr.* 2. *num.* 12. *versicul. Tertiò, quid si superuiueret,*

ueret, quem secutus est Bolognin. in addit. ad eum ibid. & Gom. *d. l. 9. numer.* 50. infert Palæot. *d. cap.* 39. *num.* 6. quod, si Mæuius decedat duobus relictis fratribus naturalibus ambobus, cum vnus vterinus, alter vtrinque coniunctus esset, pariter succedent; quia duplex, vinculum non consideratur in vtrinque coniuncto; quãdo, quod ex patre est, quia nulla illo contrahitur agnatio, quæ ex patre proficiscitur, pro nullo habetur; tantum ergo, in casu proposito attenditur necessitudinis vinculum, quod ex matre est, & quia illud in ambobus fratribus æquale est, æqualiter ambo prædefuncto succedẽt. Quod ius etiam hodie post sublatam à Iustinian. agnationis, & cognationis differentiam, in *Auth. de hæredib. abintestat. venient.* §. *nullam vero collat.* 9. *durare*, tenet Palæot. *d. c.* 39. *num. final.* existimans, differentiam inter agnatos, & cognatos, à Iustiniano sublatam fuisse in legitimè natis, non vero in naturalibus, secutus in hoc Fabr. quem ingeniosissimum vocat, *in* §. *repetitis nu.* 5. *instit. de seruil. cognat.* & eundem ibid. sequitur Caccialup. illustrem Doctorem *vocans. d. l. si qua illustris, num.* 67. *versicul.* Sed Ioan. Fab. Gom. *d. l.* 9.

numer. 67. *versicul.* Sed Ioan. Fab. Gom. *d. lib.* 9. *numer.* 47. *versicul. Prætereà etiam.*

59 Quia verò iure nostro Regio naturalis filius pedite patre natus, vnà cum legitimis eidem patri succedit, & pater illi, ex correlatiuorum natura, dubium est, an inter eos, & collaterales ex parte eiusdem patris successionis ius detur? In qua quæstione olim contrarias in Senatu nostro fuisse Senatorum opiniones, refert Gam. *decis.* 3. qui affirmatiuam amplectitur; cùm tamen pro negatiua non parùm vrgeat, quòd lex Regia libr. 4. *titul.* 92. *in princ.* quæ naturalem filium ad plebei patris successionem vnà cum legitimis vocat, correctoria iuris est; vnde ad collateraliũ successionem de qua non loquitur, extendenda non est, sed tanquàm casus omissus, sub iuris communis dispositione manere debet; iuxta vulgares traditiones.

Nec quidem correlatiuorum ius, ac ratio hic locum sibi vendicat; quia lex loquitur de filij successione in bonis patris; & ideo, correlatiua, seu reciproca successio patrem respicit erga filij bona: ad collaterales verò nullatenus pertinet,

tinet, quòd & ipsum probat text. *in Auth. quibus mod. natural. efficiunt. sui §. filium verò, collat. 7*. vbi naturalis filius legitimatus genitori suo succedit, non tamen consanguineis illius, qui, legitimatione non obstante, extranei ei nihilominus reputantur.

Denique, nec respectu vnciarum duarum, in quibus naturalis filius, successibilis, est patri suo, iuxta terminos Auth. *licet C. de natural. liber*. ius succedendi habet cum paternis collateralibus, vt inter omnes constat, & Gam. fatetur *d. decis. 3. num*. 4. atque ita apparet, quod successionis, ius, & capacitas inter collaterales ex parte patris, non pendet à iure, & capacitate ad paternam successionem.

Ex quibus sententiam hanc, probabiliorem duco. Quæ etiam in susceptis ex ancilla tenenda est: quanuis enim tex. in princip. *institut. de seruil. cognat.* in his mutuam successionem excluso patrono probare videatur, vt tenuit Gam. *d. decisione, 3. numero. finali*. secutus Guielmum Benedictum ab eo citatum, in *c. Raynutius, verb. & vxorem Adelasiam, numero*. 144. *de testamento*. tamen glossa. *principi. verb. in alterius* succes-

successionem, Ioan. secuta contrariam opinionem magis probat, quæ communis est secundùm Angel. ibi, *col.* 2. qui eam sequitur, & præstantiorem vocat Fab. eandem secutus *ibid. in fin.*

ARTICVLI XIIII.
Summaria.

1.

Vidua quæ à mariti hæredibus est alenda cum quibus honestè habitare non potest, non tenetur habitare cum illis.

2. *Traduntur casus in quibus mariti hæredes ex legis dispositione vxorem illius alere tenentur.*

3. *An alimentarius, in domo alere debentis, alimenta sibi debita percipere teneatur.*

Et quando viduæ priuilegium honestatis causa circa hoc locum habeat.

Si testator vxori alimenta relinquat in loco certo præstanda, & mulier in illo honestè manere non possit, alibi præstanda erunt. Ibid. versic. Cæterùm.

4. *Conditio morandi cum hæredibus adiecta alimentorum legato vxori relicto, si adolescentula illa est, vel alias pulchra, & hæredes extranei sunt, quamuis boni alias nominis, & honesti, vt turpis reijcitur.*

5. *Viduæ propter honestatem hospites recipere non tenentur si tamen sunt diuites non excusantur a pecuniaria contributione hospicij causa indict.; à qua excusantur qui dignitatis priuilegio, hospitij onere sunt exempti.*

6. Quan-

6. *Quamuis vidua potius eligat hospitem recipere, quam de patrimonio contribuere, non est audienda.* Et *quod in vidua dicitur, æquè procedit in illa quæ nunquam nupsit, & in coniugata, cuius vir abest.*

Honestatis ius & priuilegium, tanquam ius publicum, priuatorum consensu tolli non potest. Ibid.

7. *Etiam mulier inhonestè viuens hospitem recipere cogenda non est* Et *simultanea cohabitatio maris atq; fœminæ, quamuis honesti sint, turpis iudicatur.*

8. *De impuberibus qui mulieres grauidas effecerunt.*

Puellæ in scholis puerorum edoceri non debent. Ibid. versicul Vnde puellas.

9. *Veteres Romani nocturna sacrificia mulieribus inhibuerunt honestatis causa; & nocturnos cætus vrbe agitare, lege duodecim tabular. prohibitum erat.*

De antiquis in ecclesia vigiliis & ieiuniis earum loco subrogatis. ibid. versicul. Quem morem.

10. *Mares, & fæminæ Romæ non conueniunt in eodem templo eadem die ad stationes quadragesimales ex instituto Romanorum Pontificum honestatis causa.*

11. *De loco mulierum distincto à viris in templo ex antiquo Hebræorum more, & quod euntibus ad templum, & redeuntibus festorum temporibus distincta via erat, qua fœminæ seorsum à maribus incederẽ*

12. *Antiquum est, aut etiam Apostolicum institutum, vt mulieres in templis, seorsum à viris sint, quod intertecto ligneo pariete in aliquibus fieri consueuit seruanda honestatis causa.*

A R-

ARTIC. XIIII.

DE FAEMINARVM SEPAratione à masculis honestatis causâ.

1. QVOD vidua cùm à mariti hæredibus est alenda, cum illis habitare non teneatur, quando cum eis habitare honestè non possit, tenuit Speculat. *lib.4. titul. Qui filij sint legitimi numer.*30. quem sequuntur Bald. *in l.diuortio, in princip.col.2. versicul. Sed hîc quæro,quando vidua ff. solut. matrimon.* & ibi Paul. *numer.* 9. qui ponit exemplum in hæredibus extraneis,qui possent mulieris pudicitiæ insidiari, cum alijs ab eo relatis Menoch. *de arbitr.lib.*2.*cas.*170.*numer.* 12.Barbos.*in l.*2.*in princip.*1. *part. numer.* 29.*in init.ff.solut.matrimon.*

2. Tenentur autem mariti hæredes vxori illius alimenta præstare ex legis dispositione,quando prægnans relicta est *l. curator ff. de ventr. in possess. mittend.* tradit Surd.*de aliment.titul.*1.*quæst.*44.*numer.*51. vel quando inops est,& durat annus, quo mariti hæredes mobilia dotis, ex lege retinent; hoc enim casu inopem defuncti vxorem

vxorem alere tenentur; vt tenet Specul. *d. titul. qui filij sint legitimi, numer.* 29. & ex communi sententia cum pluribus ab eo citatis tradit Barbos. eandem secutus *d.* 1. *part. l.* 2. *numer.* 21. *versicul. succedit igitur, & numer. sequenti*, & quando ad hoc mulier dicatur inops, ibid. per eum, *numer.* 23. *& sequenti*; & de materia latè Surd. *quæst.* 44. *per tot.*

3. Et tunc quidem quando alimenta debentur ex legis dispositione, alimentorum debitor regulariter extra propriam domum præstare ea non tenetur; quando verò debentur ex dispositione hominis, vt putà, si alicui in testamento relicta sint, legatarius cohabitationi hæredis astrictus non est: & ita distinguit Paul. *d. l. diuortio, in princ. num.* 9. intelligens text. *in l.* 4. §. *final. ff. de aliment. & cibar. legat.* secundùm posteriorem distinctionis casum, & sequitur Barbos. *d. l.* 2. *in princip.* 1. *part. num.* 27. *versicul. Adde & aliam, & numer. sequenti.* Quâ sententiâ stante præsens priuilegium honestatis, locum habet; quia viduæ quæ aliunde non habet, vnde alatur, ex legis dispositione intra annum alimenta debentur, secundùm prædictam communem opinionem, ex

ex quo in domo hæredum ea recipere tenetur; si tamen, cum illis habitare honestè, non possit, honestatis causâ & priuilegio seorsum illi præstanda sunt, factâ tamen compensatione operarum, quas, qui ex legis dispositione alitur, debet alenti, vt tradit Barbos. *d. l. 2. in princip.* 1. *part. num.* 27. *& num.* 29. *in princip.*

Alij verò indistinctè tenent alimentarium non teneri, alimenta percipere in domo alere debentis, sed extra eam sibi præstari, petere posse, tam vbi ex dispositione legis, quàm vbi ex dispositione hominis illa debentur; idque commune ita esse, tradit Ias. *in l. diuortio, in princ. numer.* 24. *& sequenti ff. solut. matrim.* & pluribus citatis Surd. *de aliment. titul.* 4. *quæst.* 14. *num.* 16. *& numer.* 19. communem dicit, & sequitur. Quâ communi retentâ, priuilegium honestatis in hoc non reperitur, quando ex legis dispositione alimenta viduæ debentur, cùm mulier, etsi in domo hæredum recipere ea honestè possit, ordinario iure secundum communem petere possit, vt seorsum moranti præstentur. Cæterùm, cùm ex hominis dispositione debentur, videlicet, quia testator vxori alimenta reliquit, priuilegio locus esse poterit,

terit, si alimentorum legato certus adiectus est locus; hoc enim casu, mulierem in loco à testatore designato alimenta percipere debere, communiter tenent omnes; limitatur tamen, nisi, honestè ibi manere, non possit, quia tunc alibi præstabuntur spretâ loci adiectione, vt notat Bart. per text. ibi, *in l. Caio* §. Impetor, *numer*.2.*ff.de aliment.& cibar. legat.* Bald. *in l.*1.*numer*.9.*&* 10.*C. de legat.* post alios Ias.*d.l.diuortio,in princ.num.*25.vbi ex Anchar.*cons.*254. super primo quæsito, tradit, mulieri incumbere probandi onus, quod alijs citatis tradit Menoch.*d.cas.*170.*num.* 13. & ibi *numer*.15.scripsit ex Paul. *cons.* 388. *aliàs* 425.*viso casu supra scripto, col. vltim. versicul de alimentis verò*; *lib.* 2. *in nouis*, iudicis arbitrium in hoc versari, vt ex personarum qualitate iudicet, an verisimiliter subsit futuræ turpitudinis suspicio, vel intolerabilis sæuitia.

Ego quidem, quod ad honestatis causam attinet, cùm inter extraneos res agitur, & vidua adolescentula est, vel aliàs pulchra, leue probationis onus, facileque pro ea esse debere iudicis arbitrium, duco; idque etiam si defuncti hæres honesta, persona sit, & probatæ opinionis; vt lo- 4.

quens in vidua pulchra, cui legata alimenta sunt adiecta conditione morandi cum hæredibus, respondit Bald. *d. l.* 1. *num.* 10. *C. de legat.* vbi scripsit, eo casu conditionem vt turpem fore remittendam, etsi hæredes boni sint, & honesti, quia, inquit, habere malum nomen, & malam famam, est turpe *l. facta* §. *si in danda ff. ad Trebell.* conueniunt tradita per Surd. *de aliment. d. titul. quarto, quæstio.* 15. *numer.* 31. *cum duobus sequentibus* vbi alios allegat.

5. Ad præsens etiam priuilegium spectat quod de hospitij exemptione notauit Mutius Surgens in adnotation. ad fratrem suum Mart. Anton. Surg. *lib.* 1. *de Neapol. illustrata, pag. in lib. meo,* 412. vbi tradidit, viduas, honestatis causa, onere hospitij exemptas esse.

Subdit tamen, quod diuites mulieres, quæ viris carent, tametsi à recipiendis domo militibus excusentur, tamen à pecuniaria contributione non excusantur; quia onus, hospitij, patrimonij est onus, non personæ, vt habetur in *l.* 3. §. *munus hospitis ff. de munerib. & honor. l.* 3. *C. de munerib. patrimonior. libr.* 10. idcirco patrimonij ratio, quæ in diuidendis hos-

hoſpitibus eſt habenda, viduas diuites ſaluo honeſtatis iure, & priuilegio comprehendit.

Quod ſecus eſt in alijs, qui ſpeciali priuilegio dignitatis cauſa indulto, hoc onere ſunt exempti, de quibus in *l. final. §. final. ff. de muner. & honorib.* ij enim nec hoſpites recipere tenentur, & à pecuniaria contributione hoſpicij cauſa indicta, eiuſdem priuilegij iure eximuntur; alias enim indulto priuilegio plenè non fruerentur, ſed illo potius per indirectum fraudarentur; at verò viduæ priuilegium non datur illius perſonæ cauſa & honore, ſed propter honeſtatem cui plenè ſatisfit, ſi non admiſſo hoſpite onus patrimoniale ſupportet per pecuniariam contributionem.

Quinimo, etſi illa potius hoſpitem admittere, quam de patrimonio ſuo contribuere, eligat, audienda non erit quaſi proprio renuntians priuilegio; quia honeſtatis ius, cuius cauſa vidua iſtius oneris immunis eſt, publicum eſt, quod idcirco priuatorum conſenſu tolli nequit *l. ius publicum ff. de pact. tex. opti. in propoſitum in l. non aliter ff. de vſu, & habitat.* vbi habetur, quod mulier, cui vſus domus 6.

competit, non poteſt in ea hoſpitem recipere, niſi is ſit, qui honeſtè cum ea habitaturus ſit. Quod autem in vidua dicimus, etiam in illa quæ nunquam nupta eſt, æque procedit, pariterque in coniugata cuius vir abſens eſt.

Sed & ſi talis mulier ſit, quæ inhoneſtè viuat, & meretricio etiam more, adhuc hoſpitem recipere cogenda non erit; cùm nec meretrix ipſa in lupanario publico conſtituta, ab aliquo compelli poſſit ad ſecum coeundum pretio dato, vt cum Couar. *lib.3.var.c.*14.*numer.*2.& Menoch. qui alios refert, *de arbitr.cent.*6.*caſ.*535.*numer.*29.tradidimus ſup.*art.*9.*ad fin.* Et non obſtat, priuilegium honeſtatis causâ conceſſum, propter inhoneſtum viuendi modū amitti, vt tradit Gregor. *in l.*42.*titul.*18.*part.*3.*verb.Vſare del mal, ad fin.* & ita generale eſt, ſecundùm eum ibid. vt, qui delinquit in illud cuius causâ priuilegium conceſſum eſt, priuilegiū amitat; reſpondetur enim, mulieri virum non habenti, hoſpitij immunitatem non competere, quia honeſta eſt, ſed ne ex contrario euentu inhoneſtum quid ſequatur; ita vt, ſi inhoneſta eſt, nouæ turpitudinis illi occaſio non detur, ſi honeſta, honeſtatis pericu-

riculum, notamúe aliquam non patiatur. Porrò, hominum saltem opinione inhonestum esse, & turpe, viduam cum milite sub eodem tecto pernoctare, nemo non videt; vltra quàm, quod periculosum id valde sit, ita, vt qui malè suspicatur, sæpe culpandus non sit; cùm & in bonis etiam & honestis simultanea cohabitatio, turpis iudicetur, secundùm Bald. *in l.1. numer.* 10. *C. de legat.* in propositum vide multa notatu, & obseruatione digna ex sanctis Patribus, & Ecclesiæ, Doctoribus adducta per Petr. Canis. *in commentar. de Maria virgine lib.2.c.13. versicul. Verum enim verò,* vbi eleganter, & piè. Et nec impuberem apud eum oportet morari, vel educari, qui pudicitiæ illius possit insidiari *l. penult. ff. vbi pupill. educar. deb.* vbi notandus est tex. qui in impubere loquitur, quasi & in his sinistræ suspicioni locus esse possit.

Nec mirum, cùm & masculos impuberes, mulieres prægnantes reddidisse, historijs proditum sit; vt de illo qui cùm nouem annorum esset, nutricem suam grauidam effecit, testimonio D. Gregor. in Dialog. traditum extat, vt refert gloss. *in summ.* 20. *quæst.* 1. cuius Doctores plurimi 8.

Ieiunare diem, visum est sapientius, illam
Quæ præit, & clauso noctem dormire cubili.

Ad præsens item honestatis ius & priuilegium spectat vsus vrbis Romę in quadragesimalibus stationibus: non enim eâdem die mares & fœminæ, indulgentiarum causa in eodem templo conueniunt ad effundendas Deo preces statis illis indulgentiarum diebus, vnde stationum nomen vsurpatum est: sed distincti masculis & fœminis in vnumquodque stationum templum dies sunt: quod satis prouidè & salubriter Summi Pontifices decreuerunt, vt dum sanctum hoc separatim agitur, salua honestatis causa sanctius peragatur. 10

Nec ab his dissimile est, quod de mulierum à viris in templo discretione ex more Iudæorum tradit Ioseph. *de bello Iud. lib.* 6. *cap.* 6. cuius verba refert Card. Baron. *annal. Ecclesiast. tom.* 1. *sub anno Christi* 12. *nu. Ex quibus*, inquit, *probè intelligi potest, tam in ingressu templi, quam etiam intra templum, & portis diuersis, & parietibus interpositis mulieres à viris fuisse distinctas: porrò, puerulos innocentes, de quibus nulla posset esse peccati suspicio, matres* 11.

sequi, si vellent, non erat vetitum, quibus etiam liberum esset, si voluissent, magis patribus inhærere. Beda. *in Luc. c.* 2. quem retulit idem Baron. *numer. sequenti*, eandem, dicit, apud illos fuisse consuetudinem, vt ad festa venientes, vel redeuntes in patriam, seorsum viri à mulieribus choros ducentes incederent: atque ex hac, aut illa causa, perditi pueri IESV occasionem fuisse quorundam est opinio; quam tamen Baron. non probat, qui aliam assignat *loco citato nu.* 5.

12. Sed, quod ad propositum nostrum attinet, antiquus ille Hebræorum mos circa loci distinctionem inter masculos, & fœminas, tam in templo, quàm in via ad illud, festorum temporibus, honestatis causâ introductus est. Ob quam etiam apud nos in templis aliquibus, præsertim cœnobitarum, mulieres ab hominibus diuiduntur ligneo pariete interiecto, ita vt inuicem non videantur dum deputato sedent loco; idque Neapoli interpositis inter vtrosque linteis, aut simili quopiam, passim obseruari, testatur Anton. Surgen. *de Neapoli illustrata lib.* 1. *c.* 9. *num.* 27. Sed res hæc ab antiquo est; nam ex D. Chrysostomo *hom.* 74. *in Matth.* refert Petr.

Canisius

Canisius Theologus Societatis IESV, *lib.2.de MARIA Virgine c.13.versi. Quid, quod adeò,* viros olim à mulieribus, cùm in ecclesia conueniunt, ligneis parietibus fuisse secretos; & ex Clemente Romano tradit ibid. Apostolicum hoc esse institutum, vt viri à mulieribus, & virgines ab alijs seorsum in templis versentur; & alia ibid. in propositum adducit doctissimus Canis.

Quibus apparet, præsertim ex antiqua illa Hebræorum consuetudine, etiam ipso maritali iure, honestatis ius hac in parte maius esse; quia secundùm consuetudinem illam, vxores à viris in templo, & in itinere secernebantur honestatis causâ; nec id quidem mirum, quando & in nuptijs, ac matrimonialibus coniunctionibus, non solùm quod liceat, sed & quod honestum est, seruari debeat, *l. semper in coniunctionibus ff. de reg. iur. l. semper ff. de rit. nuptiar.* 13.

A R-

ARTICVLI XV.
Summaria.

I.

Filius, potius præsumitur legitimus, quam adulterinus, quanuis mater eodem tempore adulterium commisisse probetur; & quanuis ipsa asseueret, ex adultero filium concepisse; & tempore mortis sua id ita affirmet, filius illi credere non tenetur.

2. *Delictum in dubio non præsumitur, & actus potius præsumitur factus tempore, & loco licito, quam illicito.*

Filius potius præsumitur genitus ex marito, quàm ex adultero, propter præsumptionem quæ potius pro possibili honesto sumenda est. Ibid. versicul. Cæterum,

3. *Quæsita per vxorem, a viro ad eam peruenisse, præsumuntur, fauore honestatis, quæ præsumenda potius est, quam turpis acquisitio.*

4. *De mariti confessione asserentis, quæsita per vxorem ab eo illi non obuenisse, an valeat, & an turpis quæstus præsumptionem elidat.*

5. *Quæ acquisiuit mulier negotiatrix, aut quæ honestam aliquam lucratoriam artem exercet non præsumuntur, à viro illi obuenisse, sic limitata l. Quintus ff. de donat inter vir. & vxor.*

6. *Acquisita per viduam intra annum luctus, ex bonis prædefuncti mariti præsumuntur acquisita ad euitandam turpis quæstus suspicionem.*

7. *Idem traditur in filia, quæ sub parentum cura & administratione est, vt acquisita per eam, ex bonis parentum*

parentum cura & administratione est, vt acquisita per eam, ex bonis parentum acquisiuisse præsumatur. Et quid in filio sub patria potestate constituto.

8. *In quæstione acquisitis per concubinam, an, ab amasio acquisiuisse, præsumatur vxoris argumento, contrariæ referuntur opiniones, & negatiua probatur. Et num. 19.*

10. *Præsumptio iuris perfectam facit probationem, & probandi contrarium onus transfert in aduersarium.*

11. *Tormentorum vsus, subsidiarium est remedium ad veritatem indagandam, quo iudices vti non debent quando modo alio de delicto contrarium constat. Et intelligitur tex. in l. 1. §. ipsas C. de naturalib. l. cum Alc. constituta differentia inter iuris, & hominis præsumptionem.*

12. *In dispositione legis, & dispositione hominis de muliere honesta loquentis, mulier præsumitur honesta Quod notatur ad leg. Regiam qua viduis honestis fori priuilegium conceditur.*

13. *Honestatis qualitas a muliere allegari debet. Et idem traditur ex communi regula circa bona fidei præsumptionem, & quamcunque aliam iuris præsumptionem, vt allegari debeat ab eo pro quo præsumitur. Et sufficit allegari etiam post conclusionem in causa.*

(+)

A R-

ARTIC. XV.

QVOD PRO HONESTATE præsumptio in dubio sumenda sit.

1. QVOD in dubio præsumendum potius sit quod est possibile honestum, quàm possibile inhonestum, notauit Bald. per *tex* ibi *in l. filium eum diffinimus*, *numer. vndecimo versicul. Item nota ff. de his qui sunt sui, vel alien. iur.* Ex quo infert, filium, potius legitimum præsumi debere, quàm adulterinum, tametsi eodem tempore mater, adulteriũ commisisse,probetur; & Bald. refert, & sequitur Menoch. *de præsumption. libro* 6. *præsumption.* 54. *numero vigesimo secundo & vigesimo quarto*, idem Author. *de arbitr. l.* 2. *cas.* 89. *n.* 23. Et in tantùm procedit hæc presumptio, quòd etsi mater ipsa asseueret, filiũ illum, non ex marito, sed ex adultero cõcepisse, talis confessio filio non noceat, vt tenuit gloss. *in l. etiam ff. de probat. & in l. final. in fin. iuncto tex.* ibi, *eod. tit.* nec si mortis tempore mater id affirmet, dicens, quod pro exoneratione conscientiæ suæ hoc declarat, filius illi credere te-

re tenetur, vt cum Cyn. & Iacob. de Aret. tradit Bart. *d. l. filium, numer. final.* & pluribus citatis Menoch. *d. casu* 89. *numer.* 27. *cum sequentibus.* Quanuis enim negari non possit, quòd matris assertio, presertim cùm in extremis agit, aliquam faciat præsumptionem, illa tamen eliditur aliâ tanquam potiori, quæ honestatis causa pro filio iure inducta est.

Vnde inquit Bald. in *libr. primo, numero* 34. *C. de his qui accusar. non poss.* quod honesta coniectura inhonestam præsumptionem excludit fauore innocentis, per text. *in l. miles* §. *quæ propter, in fin. ff. de adult.* repetit Menoch. *d. præsumpt.* 54. *num.* 22.

Sed videtur, quod nullum honestatis speciale in hoc consistat, sed potius præsumptio ista ad generalem iuris regulam, ac conclusionem spectet, secundùm quam, delictum in dubio non præsumitur, sed potius actus licitus, vt est communis omnium ac frequens assertio per tex. *in l. meritò ff. pro Soc.* & vltra ordinarios latè Alc. tract. *de præsumption. regul.* 3. *præsumpt.* 1. Mascard. *de probat. conclus.* 495. Menoch. *d. tractat. de præsumption. libro quinto, præsumpt. secunda,* per tot. 2.

vbi

vbi *num.* 20. *&* *in præsumpt. sequenti num.* 120. *&* 121. ex Bart. in l. non solùm §. sed vt probari *num.* 3. *ff. de oper. nou. nuntiat.* post Alciat. & alios quos refert, tradit, quod actus qui certo loco, aut tempore potuit esse licitus, alio verò illicitus, potius tempore & loco licito gestus, à lege præsumitur, vt euitetur delictum. Atque ita, cùm filij generatio effici potuisset coniugali coitu, aut adulterino, quo per idem tempus mater vtebatur, ex generali illa iuris regula, ac conclusione absque vllo speciali fauore, honestatis causa inducto, ad coniugalem potius pertinere, credendus erit, Cæterùm, vt proposita conclusio de possibili honesto potius præsumendo, in subiecto legitimæ filiationis exemplo verificetur, aduertendum erit, in exemplo illo probationem delicti in dubium non verti; præsupponitur enim, matrem per illud tempus, quo, filium genuisse, dicitur, & cum viro proprio cohabitasse. & cum alieno cubasse; atque ita; quod filius ex illo potius, quam ex hoc coitu natus præsumatur, non eo pertinet, vt mater à delicti præsumptione liberetur, de cuius probatione non dubitatur; sed vt filij conceptio, quæ hoc, aut illo tempore, & hoc,

hoc, aut illo actu effici potuit, honesto potius, quam inhonesto causata presumatur, iuxta Bart. doctrinam *d. l. non solùm §. sed vt probari, num.* 3. & aliorum de quibus Alciat. *d. regul.* 3. *præsump.* 1. *num.* 2. & Menoch. *locis proximè citatis*. Quod si adhuc dicat aliquis, nec sic in proposito exemplo fauorem honestatis reperiri, sed ipsius filij causa & fauore, natum potius ex matrimonio præsumi, quam ex adulterio; id enim important verba Bald. *in l.* 1. *num.* 34. *C. de his qui accusar. non poss.* vbi scripsit, quod honesta coniectura inhonestam præsumptionem fauore innocentis prolis excludit, respondendum erit, hunc quidem filij fauorem quem in hoc agnoscimus, filium ipsum honestatis causæ & iuri acceptum referre debere; idcirco, namque, fauor hic filio impertitur, vt matrimoniali potius, quam adulterino coitu editus præsumatur cùm in ambiguo sit, hoc, aut illo conceptus fuisset; quia honesta coniectura inhonestam præsumptionem excludit, vt Bald. inquit, *quasi sic filij in hoc fauor ab honesta pendeat coniectura*, id est, à coniectura quam suadet honestas.

3. Rursus, ad eandem radicem pertinet

Præſumptio de qua in *l. Quintus Mutius ff.de donation.inter vir. & vxor.* vbi Iuriſconſult.ait, verius,& honeſtius eſſe, quæſita per vxorem, à viro ad eam perueniſſe, præſumi, vt turpis quæſtus præſumptio euitetur; cui conuenit *l. etiam,in fin. & ibi gloſſ.C.eod.titul.notauit gloſſ.in l. cum oportet, verb. ex eius ſubſtantia, verſic. ſed in vxore C.de bon.quæ liber.&* ibi Bald.*num.* 12.& alij communiter ſecundum Corn. ibid.*col.final. prope fin.* Alciat.*de præſump. regu.l.3.præſumpt.* 26. & pluribus citatis tradit Maſcard. *de probation.concluſ.*30.*nu.* 1.vbi latè proſequitur,& rurſus *conclu.*210. *& concl.*1080. *n.* 42. fusè item Menoch.*de præſumption.li:3.præſumpt.*51.vbi *nu.*3.ſcripſit, quod etſi preſumptio iſta alias mulieri damnoſa videatur, tenenda tamen eſt tanquam eidem vtilis, quia vtilius videri debet, quod eſt honeſtius; ſi enim dicimus, mulieri ab alio vtiliter donatum eſſe, inhoneſtæ alicuius donationis ſuſpicio quædam oboriretur. Et in tantum præualet pro honeſtate præſumptio, vt, etſi dicatur, maritum non donaſſe vxori res penes eam repertas, præſumi potius debeat, furtiuè ab eo illam ſubtraxiſſe, quam ab alio acquiſiuiſſe, vt tra-

tradit Aretin. *conf.* 31. *incip. Considerata, collat. penultima versicul. Ad secundum*, quem sequitur Alc. *d. reg.*3.*præsumpt.*6.*num.*3.

Nec quidem contraria mariti assertio, 4.
præsentem elidit præsumptionem, quanuis contrarium vt certum, & commune probet Menoch. *d. præsumpt.* 51. *num.*27.cum sequentibus. vbi in quæstione illa, an confessio mariti asserentis, quæsita per vxorem, ab eo illi non obuenisse, probet, res ipsius mulieris esse, duo considerat, vnum, an talis mariti confessio, turpis quæstus suspicionem tollat, de qua in *d.l. Quintus*, & eam tollere, affirmat pluribus ab eo citatis, ex quibus hanc esse receptam opinionem, asserit; aliud, an eiusmodi confessio probet, rem mulieris esse ad tollendum obstaculum donationis prohibitæ inter virum, & vxorem; &, nisi aliæ adsint præsumptiones, solam mariti confessionem ad id non valere, tradit, quia confessio inter personas alias prohibitas, censetur simulata, & in fraudem legis facta *l. qui testamentum ff. de probat.* & ita intelligit contrariam aliorum sententiam quos refert ibidem. *numero.* 28. non tamen

omnino probans distinctionem circâ hoc ab Alciat. traditam *d. præsumptio .26. num. penult. & vltim.*

Ego quidem in quæstione hac censeo, solam mariti confessionem, non solùm contra ius donationis inter cõiuges prohibitorium non valere, propter fraudulentæ confessionis inter personas prohibitas præsumptionem, de qua in *d. l. qui testamentum*, sed nec elidere turpis quæstus suspicionem de qua in *d. l. Quintus*; cùm enim maritos ait, res ab vxore quæsitas, suas ipsius non esse, nec à se vxori obuenisse, quid aliud dicit, quam ab alio ad illam peruenisse? porrò, turpis quæstus suspicio, de qua in *d. l. Quintus*, nõ in alio, quàm in hoc ipso consistit, dum, quæ à marito mulier nõ habet, ab alio turpiter habere, existimatur. Cæterùm, si maritus declaret, ab honesta aliqua persona rem vxori suæ donatam fuisse, credendum illi erit ad euitandam turpis quæstus suspicionem, propter honestam acquisitionis causam ab eo expressam, non tamen si alia non adsint, adminicula, ad eludendam prohibitæ donationis præsumptionem; atque ita, in casu isto communem sententiam accipio cum traditis per

Me-

Menoch. loco citato.

In muliere autem negotiatrice, aut 5.
quę honestam aliquam lucratoriam artem exerceat, turpis quæstus præsumptio cessat, & ideo quæ eiusmodi mulier acquirit, à viro illi obuenire, non præsumuntur, sic limitata communi traditione, & præsumptione *d.l. Quintus*; & est communis limitatio, quam tenuit Bald. in *l. cùm oportet, num.* 12. *in fin. C. de bon. quæ liber.* quem sequitur Alc. *d. regul.* 3. *præsumption.* 26. *versicul. Sextò non procedit, numer.* 10. *&* 11. *& aliis citatis.* Mascard. *d. conclus.* 30. *num.* 15. *&* 18. *& conclus.* 214. *num.* 11. Menoch. *d. præsumpt.* 51. *num.* 32. *& sequenti.* Et est aduertendum, quod sola ipsa mulieris honesta negotiatio, & artis exercitium turpis quæstus suspicionem excludit, & prohibitæ inter coniuges donationis præsumptionem, ita vt, quicquid acquirit, industriâ suâ honestè acquisitum præsumatur.

In vidua intra luctus annum, idem pro- 6.
bant omnes vnanimiter, quod in coniugata, vt ex bonis prædefuncti mariti præsumatur acquisiuisse ad turpis quæstus suspicionem euitandam, quæ facilè suboriretur, si, intra breue tempus post viri

 mortem,

mortem, aliunde quam ex bonis illius acquisiuisse, diceretur; & ita tradit Alc. *d. præsumpt.* 26. *v. Secundò declara, nu.* 4. *& pluribus citatis* Menoch. *de præsumpt.* 51. *num.* 14. *& sequenti*, & receptissimam esse nostrorum sententiam, scripsit Mascard. *d. conclus.* 30. *num.* 4.

7. Parique ratione, in filia quæ sub parentum cura, & administratione est, id idem probandum erit. Et, sanè, in quæsitis à filio sub patria potestate constituto gloss. Ioan. secuta in *l. cum oportet, verb. ex eius substantia, versic: Item quid si dubitetur. C. de bon. quæ liber.* scripsit, qualitatem personarum debere attendi, ita vt, si filius industriosus non sit, & pater diues sit, ex re patris acquisita præsumantur; è contra verò, si filius industriosus sit, & pater pauper, quæ acquisiuit, aduentitia præsumantur; sequuntur Bart. ibi *num. penult. in fin.* & alij secundum Mascard. *de probat. conclus.* 221. Bald. verò ibid. *num.* 11. distinguit inter filium qui paternum patrimonium administrabat, & eum, cuius negotiatio de re patris non erat; quam distinctionem sequitur Menoch. *d. lib.* 3. *præsumpt.* 50. *numer.* 1. *&* 3. & ibi *numer.* 5. *&* 6. duos alios casus subiungit, quorum vlti-

vltimus eſt, quando verè ſumus in dubio, & hoc caſu, inquit, præſumitur pro poſſeſſore,& quia agit, probare debet, ſecundum gloſſ. *d. verb. ex eius ſubſtantia, in fin.* In filia verò quæ habitat in domo parentum, præſumptio alia vehementior eſt,honeſtatis cauſa inducta, illa, inquam, quam in coniugata probat Iuriſconſult *d.l. Quintus.ff.de donat. inter vir. & vxor.* quia eadem ratio de ſuſpicione turpis quæſtus vitanda militat in filia. Quare,etſi ſui iuris illa ſit, ſi non doceat, aliunde ſibi obueniſſe, quæ poſſidet, æquè præſumptioni huic locus erit; nec id quidem ægre ferre debet,quaſi in re pecuniaria ſibi damnoſum, cùm, quod honeſtius eſt, vtilius ſibi reputare,debeat, vt in coniugata ſcripſit Menoch. *d. præſumpt. 51.numer.3.*

Circa concubinam verò, quærunt 8. Doctores, an eadem præſumptio locum habeat, vt, quæſita per eam, ab amaſio accepiſſe,præſumatur; quod in illa,vxoris exemplo, ſeu argumento æquè probat Bald.*d.l.cum oportet, num.* 12. *verſicul. Idem puto,*& in *l.1.nu.1.C.de natural.l. cuius dictum* ibi, ſequitur, & ſingulare reputat Frãciſc.Cremenſ.*ſingul.6.incip. Tuſcis, &*

 ſequun-

ſequuntur alij, citati à Maſcard. *d. concluſ.* 30.*num*.3.*ampliat*.1.& à Menoch. *d. libr.* 3. *præſumption.* 51. *ampliat.* 2. *numer.* 7. vbi pro hac ſententia ponderat text. in *d. l.*1. §.*ipſas C. de natural. liber.* quo illam ſatis ſibi probari, ſcripſit, eamque ibid. *numeris ſequentibus* latè defendit aduersùs Alc. *d. regul.*3.*præſumption.*26.*numer.* 2. *&* 3.& Pariſ.*conſ*80.*numer*.23.*lib*.1.ab eo citatos; cum quibus ſentit Maſcard. Alc. ſolùm citato *d. concluſ.*30. *numer.* 3. *in fin.* & clarius *concluſ.*340. *numer.* 2. *cum ſequentibus.*

Nec ſanè poſterior hæc opinio diſplicet, attentâ ratione, quâ in vxore præſumptio acquiſitionis honeſtatis cauſa inducta eſt; hæc enim ratio, nón ſolùm ceſſat in concubina, ſed contrarium potius, in illa ſuadet; ideo, namque, vxor à marito acquiſiuiſſe, præſumitur, vt turpis acquiſitionis præſumptio euitetur, quæ eſt ratio *d. l. Quintus*, modò verò, ſi vxoris argumento dicimus, quod præſumitur, concubinam ab amaſio acquiſiuiſſe quæ concubinatus tempore acquiſiuit, non ſolùm turpis quæſtus præſumptionem euitamus, ſed eam potius apertè introducimus; quid enim aliud eſt dicere,

re, concubinam à concubinario suo acquisiuisse quæ lucrata est, quam turpia lucra, & turpem quæstum dicere? quare, si in quæsitis ab ea, honestatis causam prætendimus, quę in dubio præsumenda est, ipsa nos cogit dicere, quamdiu contrarium non edocetur, quod ab amasio ad illam non peruenerunt; nec arctanda est mulier possessionis suæ titulum edocere, seu edicere seu sufficit ei, dicere, possideo, *l. cogi. C. de petition, hæredit. l. fin. C. rei vēdic. bonus tex. in l. si defunctus C. arb. tutel.*

Et non obstat Menoch. consideratio 9. *d. præsumpt.* 51. *numer. octau. & sequentibus*, vbi scripsit, eandem rationem militare in concubina, quæ in vxore; si enim concubina ab amasio acquisiuisse non præsumitur, ab alio turpiter acquisiuisse, præsumetur, vt igitur hæc turpis quæstus præsumptio euitetur in illa, quæ maritali retinetur affectu *l. concubinam* & ibi Bart. & reliqui *ff. de concubin.* & à lege honestæ personæ loco habetur *l. Massurius*, vbi *Alc. ff. de verbor. significat.* quæsita per eam concubinatus tempore, ab amasio peruenisse, præsumendum est ex eadem illa ratione, quam in vxore cōsiderat Iurisconsult. *d. l. Quintus.* Sed

omissâ responsione Alc. *d. præsumpt.* 26. *num.*2. vbi dixit, legem faciliùs turpem quæstum præsumere in concubina, quàm in vxore, quasi in illa quę turpiter viuit in concubinatu, inconueniens non sit, si ab alio turpiter acquisiuisse, præsumatur; dū non præsumitur à concubinario ipso acquisiuisse; hâc, inquam, responsione omissâ, quę turpis quęstus pręsumptionem vndequaque secum inuoluit, respondendum erit, diuersam omnino esse rationem in vxore, & concubina; quia in vxore, dum à marito accepisse, præsumimus ad euitandam turpis quęstus pręsumptionem; honestam acquisitionis causam reperimus; at verò si in concubina eandem recipimus præsumptionem turpis quæstus euitandi gratiâ, hâc ipsâ præsumptione, quâ turpis quęstus pręsumptionem declinare intendimus, in turpem quęstum certò incidimus; non est ergo talis admittenda pręsumptio, quę contrarium eius quod illa aliàs intenditur, in concubina effectum operatur.

10. Tex. verò in *d. l.* 1. §. *ipsas, non ita vt visum est* Menoch. contrariam sententiam probat, qui potiùs pro ista retorqueri potest;

test; dum enim, concubinam negantem ab amasio obtinere quę possidet, tormentis subijci, iubet, planè ostendit, præsumptionem legis contra eam non adesse, si enim talis præsumptio adesset, ad plenã rei probationem tormentis opus non esset; ipsa, namque, legis; seu iuris pręsumptio vbi adest, perfectam facit probationem, vt alia opus non sit, & liquidissima dicitur probatio, iuxta glo. final. *in fin. in l. si tutor. C. de pericul. tutor.* quam vt notabilem commendat Ias. post alios quos refert, in *l. licèt Imperator, num.* 8. *ff. de leg.* 1. Alc. *de præsumpt. in prælud ijs.* 3. *p. numer.* 3. *& alijs citatis* tradit Mascard. *de probat. concl.* 1222. *ampliat.* 3. & ibi *num.* 2. tradit, quod pręsumptio iuris, releuat ab onere probandi, illudque in aduersarium transfert, vt respondit Dec. *consl.* 32. *col. penult. in fin.* & sępe alibi, quem & alios refert ibid. ac denique, quod eiusmodi pręsumptio, dicatur vera & propria probatio, pluribus citatis tradit Menoc. *d. tract. de præsumpt. li.* 1. *q.* 36. *numer.* 3. vbi *num.* 8. subdit, quod rectè Interpretes nostri vno ore scribunt, pręsumptionem iuris facere probationem euidentem, clarã & manifestam.

Cùm ergo cõmuni calculo ita tradatur, bene

bene infertur, præsumptionem, de qua in *d.§.ipsas*, legis præsumptionem non esse; si enim eiusmodi esset, tormentis in concubinæ persona opus non esset ad perfectam acquisitorum probationem eliciendam; si quidem, tunc demum iudices tormentis vti debent, quando alijs probationibus delictum non probatur, non verò cùm alijs probationibus de illo constat, vt ex communi. Interpretum sententia tradunt Cou.*pract.c.22.num.5. post. init. versic.Quibus profecto*, Iul. Clar. *in pract. criminal.quæst.64.numer.5.* est enim tortura subsidiariũ quoddam remedium indagandæ veritatis, ad quod non est deueniendum, nisi cæteri modi probationem deficiant, & contra reum indicia vrgeant, *l.item apud Labeonem §. quæstionem ff. de iniur.* post alios tradit Mascard. *conclus. 1.386.num.3.* Atque ita tex.*in d.§. ipsas*, vbi concubina negans, ab amasio acquisiuisse, tormentis subijcitur exquirendæ veritatis causa, non est intelligendus de præsumptione legis, quæ sola per se aduersus negantem liquidissimam faceret probationem, vt alia opus non esset, iuxta sup. dicti, quicquid de legis præsumptione, aduersus Alc. *d.regul.3.præsumpt.26.nu.3.*

text.

text. illum intelligat Menoch. *d. lib. 3. præsumpt. 51. num. 7. versic.* Nec repugnat; melius enim intelligitur de præsumptione hominis seu coniectura, quæ arbitratu iudicis posset esse ita efficax, quod faceret sufficiens indicium ad torturam, vt intelligit Alc. *d. num. 3.* quem secutus est Mascard. *d. conclus. 340. num. 6. & 7.* hæc est enim differentia inter præsumptionem iuris, & præsumptionē hominis; quod illa, vera & propria dicitur probatio; hęc vero probationem sola nō operatur, sed coniecturam in arbitrio iudicis positam, vt explicat Menoch. differentiam hanc ita tradens *lib. 1. d. quæst. 36. nu. 10. cum sequentib.*

Denique, ad eandem principalem con- 12. clusionem pertinet generalis in quacunque dispositione pro honestate præsumptio; semper enim, siue legis, siue hominis dispositio de muliere honesta loquatur, pro honestate mulieris, in dubio præsumendum erit; vt tradit Mascard. *de probat. conclus. 1066. numer. 3. & conclus. 1080. numer. 41.* vbi addit, mulierum virginitatem præsumi, secundum Doctor. *in c. 1. de adulter.* & Paris. *consi. 160. numer. 28. vol. 4.* Atque ita, vbi lex de muliere honesta loquitur, quia legis præsumptio pro muliere

liere eſt,quòd honeſta ſit, onus probandi contrarium aduerſario incumbit; Maſcard. *locis citatis*, vbi tradit,ex quibus mulieris inhoneſtas, & meretricium probetur,de quo poſt eum fusè Farinac. *in praxi criminal.tom.4.titul. de delict.carn. q.136. cap.3.per tot.* Quod eſt notandum ad leg. noſtram quâ viduis honeſtis, & mulieribus honeſtis quę nunquam matrimoniũ contraxerunt, fori priuilegium conceditur,de quo diximus *ſup.ar.4.* ſufficit enim, conſtare,mulierem,viduam eſſe,aut nunquam matrimonium contraxiſſe, vt legi locus ſit,quanuis de honeſtate teſtes non deponãt;dũmodo contrariũ nõ probetur.

13. Sed dubium eſt,an neceſſe ſit, honeſtatis qualitatem ſimul cum viduitate allegare;videtur enim,quod omiſſio illius nõ noceat; ſi quidem, dum ſe viduam proponit,quod probare,neceſſe habet, honeſtam eſſe, ipſa legis præſumptione docet,ita vt alia qualitatis iſtius aſſertione, aut probatione non egeat.In contrarium verò,quod honeſtatis qualitas neceſſariò alleganda ſit, probatur ex communi traditione,quâ aſſeritur, quod prçſumptio iuris alleganda ſemper eſt, vt colligitur ex *l.ſi adulterium cum inceſtu §. ijdem Pollioni,*

lioni, ibi, *vtique si error allegatur. ff. de adulter.* & ita esse regulam generalem, & notabilem, quæ colligitur ex illo tex. quem singularem dixit, tradit Balb. *in repetit. l. Celsus* 3. *part. num.* 4. *versicul.* Ex quo tex. *ff. de vsucapion.* secundùm quam regulam procedit, quod ibid. latè tradidit circa bonæ fidei præsumptionem; nam etsi illa in dubio pręsumatur, iuxta gloss. *in c. si diligenti, verb. bona fides, de præscript.* & Innoc. *in c. vigilanti, eod. titul.* & communem quam tradit Couar. *in regul. possessor* 2. *part.* §. 8. *numer.* 2. *de regul. iur. lib.* 6. *& pluribus citatis.* Surd. *cons.* 73. *Quia Iacobus numer.* 50. *vol.* 1. hæc tamen communis conclusio intelligitur, dummodo bona fides à possidente allegetur, vt per Balb. *d. numer.* 4. vbi refert Bald. & Angel. *in l. super longi, col.* 3. *C. de præscript. long. tempor. aduocatum de hoc admonentes*, & Cepol. *tract. de seruit. vrbanor. prædior. c.* 20. *col.* 2. dicentem, quod in hoc vidit multos errare, & alia ibi in propositum adducit *d. nu.* 4. *cum sequentibus.* Iuxta quam regulam, & communem conclusionem, dicendum est in casu nostro, quod etsi honestas in dubio præsumatur præsumptione iuris, allegandа tamē sit vbi à lege

quali-

qualitas hæc requiritur. Sufficit verò, illã allegari etiam post conclusionem in causa,vt loquens in bonæ fidei præsumptione, & quauis aliâ præsumptione iuris ex facto insurgente, cum Alex. in *d.* §. *ijdem Pollioni, in apost. ad Part. & in l.* 1. *col.*2. *C. vt quæ desunt aduocat.* & Panorm. per tex.ibi *inc.dudum,col.*2. *de elect.* tradit Balb.*loco citato num.*8.

ARTICVLI XVI.
Summaria.

1.

QVod honestum est præferri debet non honesto, vt in legato pauperibus mulieribus relicto, & pro virginibus maritandis,ad quod præeligendæ erunt, quæ honestæ sunt.

2. *Legatum monasterio religiosarum relictum, cum duo sunt in ciuitate,alterum virginum,alterum conuersarum,traditur, cui potius applicari debeat.*

3. *Honestatis fauore, ad legatum pro virginibus maritandis relictum, ex honestis eæ potius sunt assumendæ; quarum honestas sub maiori est discrimine; idq; singulari S.Nicolai exemplo comprobatur.*

4. *Si vnus ex socijs communis domus eam locare vult personæ honestæ,alter inhonestæ; præferendus est qui honestæ locare vult,etiam si inhonesta pinguiorem vltra iustam offerat pensionem.*

Limitatur, si domus in lupanario sita est. ibid.in versicul. In casu verò.

Cum

5. *Cum communi traditur, spurios, & naturales etiam, ad emphyteusim ecclesiasticam nominari non posse.*

6. *Ampliatur, vt procedat etiam si nominandi facultas concedatur per verba liberam omnino voluntatem importantia, contra Gam. & alios. Et respondetur ad l. cum quidam ff. de leg. 2. quæ pro contraria opinione mouentur. nu. 7.*

8. *Traditur, quod illegitimorum exclusio ab emphyteusi ecclesiastica, non pendet à iuris potestate, sed à voluntate ecclesiæ concedentis, ex Bart. & communi, contra Valasc.*

9. *Inhonesta persona, quæ, scilicet, in concubinatu, aut alias luxuriose viuit, ad emphyteusim ecclesiasticam nominari non potest.*

10. *Explicatur Regia ord. Lusitana lib. 4. titul. 36. §. 4. quatenus naturalem filium admittit ad successionem emphyteusis paternæ in casu de quo ibi. spurium verò non, & differentiæ ratio inter vtrumque assignatur.*

11. *An lex Regia d. §. 4. habeat locum in emphyteusi ecclesiastica, contrariæ opiniones referuntur. & contrariæ in senatu sententiæ; & pars negatiua vt verior probatur.*

Limitatur ord. d. §. 4. etiam in emphyteusi priuata, quando in concessione actum fuit, vt naturalis in illam non succederet. ibid. in versicul. Cæterum.

12. *Legitimè natus ex naturali, aut spurio, ad emphyteusim ecclesiasticam nominari potest, etsi à radice infecta procedat; quamuis ad maioratus successionem non admittatur qui procedit à radice infecta; & assigna-*

aßignatur ratio differentiæ inter vnum, & alterum casum.

13. *Si emphyteuta ecclesiæ moriatur nulla facta nominatione, relicto filio naturali, & nepote legitimo, ex illo, aut ex filio alio naturali suscepto, succedet nepos in emphyteusim patre, & patruo exclusis, secundum ius Regium ord.lib.4.titul.36.§.4.*

14. *Idem traditur in emphyteusi priuata, vt nepos legitimus ex filio naturali, patri præferatur, in terminis ord. d.§.4.*

15. *Quæritur an naturalis nominari poßit ad emphyteusim quam nobilis aliquis, aut in dignitate constitutus conceßit cum libera nominandi facultate. Affirmatiuè respondetur num.18.*

16. *In quæstione, an filius naturalis substitutum excludat, testatoris qualitas attenditur & illa præualet ipsius grauati conditioni.*

17. *Contrarium traditur in maioratus succeßione, ad quam non admittitur naturalis, quanuis à plebeio homine maioratus institutus fuisset.*

18. *Probatur, naturalem ad emphyteusim priuatam libera nominationis nominari posse, quanuis dominus qui in emphyteusim dedit, nobilis sit, aut quauis dignitate præditus.*

Limitatur in emphyteusi pro filijs recepta. ibid. versicul. Nec obstat.

19. *Naturalis iure Regio succedit in emphyteusi priuata liberæ nominationis, quanuis dominus qui conceßit, nobilis eßet.*

20. *Illegitimi ad honores & dignitates promoueri non poßunt, secundum communem sententiam.*

21. *Illegitimi ad gradum doctoratus & magisterij in sacra Theologia absque dispensatione promoueri possunt. Et num. 23.*

22. *Doctoratus est dignitas; & traditur, quid sit personatus in ecclesia.*

23. *Intelligitur tex. in c. final. de filijs presbyteror. Dictio, alia, similitudinis implicatiua est, ibid. versic. Tertio.*

ARTIC. XVI.

DE HONESTO præferendo.

LVxuria non debet aliquid amplius habere castitate. *l. his solis, in fin. C. de reuocand. donat. Auth. de restitut. & ea quæ parit in vndecim. mens. §. final. collat.* 4. & quia honestas & castitas sororizant, & per contrarium, luxuria & inhonestas, dicendum item erit, quod inhonestas non debet aliquid amplius honestate habere, sed, quod vbicunque huius & illius causa concurrat, præferenda hæc sit. Exemplum sit in legato decem mulieribus pauperibus distribuendo ex testatoris præscripto; ad quod præeligendæ erunt, quæ honestè viuunt, tametsi in alijs eiusdem loci quæ honestatis metam transgrediuntur, paupertatis qualitas à testatore expressa reperiatur. 1.

Et idem in relicto dotis nomine pro virginibus maritandis; nam, etsi omnes virgines sint, & dotis relicto egeant, vt nubere possint, eæ tamen præferri debent, quas cum virginitatis flore decor honestatis magis commendat.

2. Nec his obstat quod tradidimus in commentar. *l.* 1. *C. de Sacrosanct. eccles.* 1. *part. in init. num.* 47. circa legatum monasterio simpliciter relictum, cum duo, aut plura in ciuitate sint, nec appareat, de quo magis senserit testator; quo casu, si monachi cum monialibus ad legati petitionem concurrant, monialium potius monasterio cæteris paribus fore applicandum legatum, tradiderunt Cyn. *quæst. vlt.* Bald. Angel. & Salyc. in *l. cùm multæ. C. de donat. ante nup.* & alij quos retulimus loco citato *num.* 46. Quod quia propter muliebris sexus fragilitatem sic tradiderunt, consequenter addidimus in num. sequenti, quod si similis oriretur quæstio inter religiosas fœminarum domos, alteram virginum Deo dicatarum, alteram mulierum post ante actam vitam malè perditam ad Deum conuersarum, harum potius domui, quam illarum, in ambiguæ voluntatis quæstione, relictum applicari, de-

ri, debere, idque, non quia aliquid amplius habere debeat castitate luxuria, sed quia maior est istarum quàm illarum infirmitas. Quam sanè traditionem, acceptam volo in casu, quo legatum expediat ad conseruationem mulierum in ea vitæ professione, ad quam se receperunt, vel ad conuersionem aliarum; huc enim spectat infirmioris status ratio ad quam respeximus, atque ideo, illa non existente, virginum cœnobium præferendum in legato existimo cæteris paribus, propter virginitatis prærogatiuam, sic declarans opinionem illam meam, quam scripsi *d. num.* 47.

Et hâc stante declaratione apparet, illam non pugnare cum ijs quæ sup. scribimus; quæ potius prædicta sententia sic declarata coadiuuantur, tam cum virgines admittuntur, vt re ipsa patet, quam cùm conuersæ mulieres in casu quem explicuimus; nam, etsi eæ in casu illo virgini-honestè viuẽdi, sicut illę, reperiũtur; & ipsius præferãtur, cùm præferuntur, in statu honestatis fauor, cuius, periculũ subest in casu proposito, has potius vocat, quam illas quæ in tuto sunt; ijs enim succurrendum potius est honestatis fauore 3.

 sic

ſic exigente,quarum honeſtas maius patitur diſcrimen.Quod inſigni illo ac præclaro D.Nicolai exemplo edocemur,qui, cùm cognouiſſet, conciuem quendam ſuum tres filias iam nubiles, quas habebat,matrimonio collocare nō poſſe, quia pauper erat,& de illarum pudicitia proſtituenda cogitaſſe, ſingulari quodam modo omnibus competente dote ſuccurrit,quâ tres illæ virgines honeſtis viris in matrimonium datæ ſunt; dubitare verò non licet, plures alias virgines, & honeſtas quidem per idem illud tempus in ciuitate illa indotatas & egenas extitiſſe, idque non latuiſſe pium Adoleſcentem, de quo legitur, quod parentibus orbatus facultates ſuas pauperibus diſtribuit;& tamen, vt inſigne Chriſtianæ benignitatis exemplum,illud in legenda illius ſpecialiter commemoratur, & in officio eiuſdem Sancti laudat Eccleſia, quod egit erga tres virgines illas,quarum pudicitiam pater earum proſtituere cogitabat; quia, ſcilicet,cautiùs agi debuit, & celeriùs occurri,vbi maius honeſtatis vertebatur diſcrimen. Quo argumento, ad legatum pro virginibus maritandis relictum, inter honeſtas præferendæ eæ erunt quæ

maius amittendæ honestatis periculum patiuntur, siue à domesticis custodibus, siue à lasciuis amatoribus, aut, aliunde periculum hoc eas pati, contingat.

Ad eundem etiam honestatis fauorem, ac prærogatiuam pertinet, quod scripsit Angel. in *l.* 1. *col.* 2. *versic. Si verò quis C. qui testament. facer. poss.* & eum secutus Socin. *in l. serui electione §. labeo ait, num.* 5. *ff. de leg.* 1. nempe, quod si ex duobus communis domus socijs vnus eã personę honestę locare intẽdat, alter inhonestæ, in locatione illius præferẽdus sit, qui vult locare honestæ; sequitur Gom. 2. *tom. var. c.* 3. *nu.* 14. *versic. Vnum tamen est.* Quod ampliãdum est, vt procedat etiamsi inhonesta persona pinguiorem offerat pensionem, adhuc in locatione domus præferendus est socius qui honestè iustâ consuetâque pactâ mercede locare vult; turpe enim lucrum censeri debet, quod supra iustum consuetumque pretium ab inhonesta persona offertur, vt honestæ in domus conductione præferatur. Vltra quàm, quòd quæ inhonestè viuit, ad habitationem domus inter honestos vicinos constitutæ admitti non debeat, & 4.

 admissa

admissa etiam è vicinia expelli possit; de quo scripsimus *sup. ar. 9.* Quare quod scripsit Angel. loco citato de prælatione pinguiorem pensionem offerentis, de inhonesta persona intelligens, vel est accipiendum in locatione domus lupanario destinatæ de qua ante immediatè ibi loquitur; vel, si de locatione domus in loco honesto sitæ intelligit, non est probandum; cùm in casu isto, qui locare vult honestæ personæ iustam mercedem offerenti præferri debeat. In casu verò, quo domus lupanario destinata est, inhonestæ personæ locanda potius est, nedum si pinguiorem offerat pensionem, sed etiam si eandem, quam honesta persona promittit; tum, quia domus in lupanario sita, inhonestarum mulierum habitationi deputata est, & ideo socius qui illi locat, re communi vtitur in destinatum vsum; tum etiam, quia honestati magis expedit, vt mulier honesta inter inhonestas nõ habitet, nec cum illis conuersetur.

5. Ad eandem honestatis causam pertinet, quod communiter traditur, spurios, & naturales etiam ad emphyteusim ecclesiasticam nominari non posse; quæ fuit Bald. traditio in *l. generaliter §. cum autem*

autem nu.2.C.de institut. & substition. vbi loquitur in bastardis, & addit, in feudo, & emphyteusi ecclesiastica non includi etiam si legitimati sint, quia non sunt legitimè nati; sequitur Salyc, ibi *col.1. versic. Hinc est, Ias. num.9.* qui *numero sequenti* limitat nisi essent legitimati per subseques matrimonium, & Dec. ibid. *num. final.* idem Dec. *in c. in præsentia, num 47. de probat.* vbi hoc, vt commune tradit ex Bart. & alijs in *l. ex facto §. si quis rogatus, ff. ad Trebell.* vbi Bart. *numero. 8. in fin.* scripsit, quod ecclesia de his non cogitat, nec præsumendum est; quod cogitauerit propter dignitatem suam, & quia tales naturales non possunt haberi sine peccato mortali, Gam. *decis.2. numero.1.* vbi inquit, quod tales naturales ecclesia odio habet quia impudice nati sunt, & in confirmationem adducit illud Bald. in *Auth. si quas ruinas, num. 3. in fin. C. de Sacrosanct. eccles.* vbi dixit, quod non licet in loco honesto inhonestas personas collocare, idem Gam. *decis.149. numer.2. & decis.377. numero. 2.* communem tradunt Palæot. *de noth. & spur. cap.31. in princip. Clar. in §. emphyteusis. quæst.30. & sequenti,* Mena in *addit. ad Gam. d. decis. 2. & pluribus citatis*

Corbul.*tract.de causis ex quib. emphyteut. iure suo priuatur c.*12. *titul.de caus. priuationis ob lineam finitam, numer*. 54. *&* 76. qui contra communem idem probare contendit etiam in emphyteusi à priuato recepta, *ex num*. 56. vbi latè prosequitur; in ecclesiastica verò idem pluribus relatis cum communi tradit Valasc. *cons.* 134. *numer*.7.*& cons*.147.*numer*.10.*tom*.2.Cald. *de eligend. potestat. c*. 13. *numer*. 1. *versicul. Et videtur, & de nominat.emphyt. quæst*.7. *numer*.39. latissimè idem Author. *eod. tract.quæst*.19.*à num*. 28. *cum sequentib. & quæst.sequenti ex numer*. 1. vbi *numer*.3. cum citatis ab eo, contra Bald. & alios quos refert, & sequitur Gam. *d. decis*. 2. *num*.8. idem probat etiam in casu quo ecclesia à principio spurio, aut naturali emphyteusim concessisset; quod plerique probant, vt fatetur Palæot. *d. cap*. 31.*num*. 4. quanuis ipse cum Bald. teneat.

6. Cuius receptissimæ sententiæ ratio fundamentalis in honestate consistit, quã diligit ecclesia,& per contrarium, concubinariam commixtionem, ac simplicem etiam fornicationem, sinè qua illegitimi filij suscipi non possunt, odio habet; idcirco in concessione emphyteusis cum nominandi

minandi potestate non intelligitur de nominatione illius, qui concedenti odibilis est, iuxta tex. quem in propositum Doctor. adducunt, in *l.Lucius §. Lucius Titius Damam ff.de leg.2.* Ex qua ratione infertur primò quod, etsi nominandi facultas concedatur per verba liberam nominantis voluntatem importantia, adhuc illegitimus illa non includitur quia non est præsumendum, quod ecclesia de illo cogitauerit, qui sinè peccato mortali haberi nō potest; quæ est ratio quam scripsit Bart. in *d.l.ex facto §.si quis rogatus numer.*8. cuius dictum ibi, notabile vocat Abb. & singulariter notandum monet in cap. *in præsentia, numer.* 25. *in princip. de probat.* Et sanè nuncupata ratio præsentem etiam casum comprehendit; vnde & pro eo Bart. mentem esse, fatetur Gam. *d. decis.*2.*atque etiam decis.*149.*nu*3. licèt vtrobique,& rursus *decision.*377.*numer.penult.* contrarium magis probet in generali concessione facta per verba liberam omnino voluntatem importantia,vt putà, si dicatur, quod nominare possit emphyteuta quem voluerit; qua in specie idem tenet Afflict. *decision.* 386. *in causa petitionis*, *numero sexto.*
Cald.

Cald. *d. quæst.* 19. *numer.* 27. *& sequenti, & numer.* 64. *& quæst. sequenti numero* 8. contra quos eſt mens Bart. in ratione ab eo ſcripta *d. §. ſi quis rogatus, nu.* 8. quæ hunc caſum ſinè dubio comprehendit.

7. Nec obſtat *l. cum quidam* 24. *in princip. ff. de leg.* 2. ex qua Doctor. communiter colligunt, quod vbi eligendi facultas datur per verba, *Quem volueris*, etiam indignus, & teſtatoris inimicus eligi poteſt; cuius tex. argumento ad caſum præſentem pro contraria ſententia mouentur, qui eam probant. Sed reſpondendum eſt, differentiæ rationem dari inter liberam eligendi facultatem ad rem ſuam à teſtatore datam, & liberam nominandi ad emphyteuſim poteſtatem ab eccleſia conceſſam; priori enim caſu etiam indignus, & teſtatoris inimicus eligi poteſt, tanquam verborum proprietate comprehenſus, iuxta quam mens teſtatoris intelligitur in rei ſuæ diſpoſitione; & quia è teſtatoris mente id venit, quæ ceſſat in inimicitijs poſt factum teſtamentum contractis *l.* 3. *§. final. ff. de adimend. legat.* etiam ex liberæ electionis commiſſione non poterit eligi is qui poſt teſtamentum conditum de teſtatore male meruit, vt tenuit Bald.

Bald.*d.l.cum quidam,quaſtion.*1. quem refert,& ſequitur Paul.ibi *numer*. 2. notabilẽ reputãs limitationẽ ad text.illum;at verò in eccleſia hæc voluntatis erga naturales ratio ceſſat; quia enim eccleſia honeſtatis cultrix maxima eſt *c innotuit*, *de elect*.etiã ſi cõceſſionis verba liberã important nominandi facultatem,ſecundũ proprium ſignificatum, non ſic accipienda ſunt,vt dicatur, voluiſſe eccleſiam, inhoneſtam perſonam in loco honeſto collocari contra id quod dixit Bald. *in Auth. ſi quas ruinas,numer*.3. *C. de ſacroſanct.eccleſ.per tex.in l.ſi qua C.de ſpectacul. libr*.11. quod de illa præſumendũ non eſt vt notabiliter dixit Bart.*d.l. ex facto* §.*ſi quis rogatus,numer*.8.Sunt ergo conceſſionis verba quantumcunque liberam nominandi facultatem ex proprio ſignificatu importent,ſic accipienda,vt ſaluum ſemper maneat honeſtatis ius & cauſa, propter præſumptam eccleſiæ concedentis mentem, quæ verbi proprietati præponderare debet, nec hoc mirum, quando & ad ſpeciem *d.l.cum quidam*,priuati mens præualet contra verbi proprietatem, vt cernitur in limitatione de qua ſup.

Sane Valaſc. noſter *conſ*.134. *numer*. 18 8.

ver-

versic. Item non obstat, & num. sequenti tom 2. hanc, quam tuemur sententiam probat, diuersâ tamen ratione; existimat enim, naturalium, ac spuriorum exclusionem non pendere ab ecclesiæ concedentis voluntate, sed potius à iuris Pontificij potestate, secundum quod, illegitimi in emphyteusi ecclesiastica succedere prohibentur quasi incapaces illius; atque ita secundum eum de concessionis verbis curandum non est; & idem censet, licet non ita explicite *cons.* 147. *num.* 16. *& final. in fin. d.* 2. *tom.* In quo cũ illo non conuenio, illiq; aperte refragatur Bart. ratio communiter recepta *d. l. ex facto* §. *si quis rogatus, num.* 8. secundum quam, illegitimorum exclusio ab emphyteusi ecclesiastica ab ecclesiæ concedentis voluntate pendet, quæ non præsumitur de talibus cogitasse; & ita ex Bart. & communi tradit Cald. *d. quæstione vigesima, numero septimo.*

Nec quidem cõtraria ecclesiæ voluntas præsumenda ex eo est, quod nominandi potestatem concesserit per verba liberæ voluntatis, vt tradidimus.

9. Secundò & principaliter ex eadem communis sententiæ ratione infertur, quod

quod ad emphyteusim Ecclesiasticam nominari non poterit inhonesta ac turpis persona, quæ inquam, in concubinatu, aut alias luxuriosè viuit, si enim naturalis nominari non potest iuxta communem traditionem, quia ecclesiæ odibilis est, & ideo odibilis, quia inhonesto & luxurioso complexu, in quo non ipse, sed parentes eius peccauerunt, susceptus est, profectò multo magis odibilis, & de ecclesia malè meritus existimandus est qui proprium portat peccatum luxuriosè viuens; non est ergo is ad emphyteusim ecclesiasticam assumendus ex mente communis cum ratione illius. Et sane sententiam hanc confirmat illud quod scripsit Bald. *d. Auth. si quas ruinas, numero.* 3. *in fin.* vbi ait, quod licet quis possit, recipere emphyteusim ecclesiæ pro se, & vxore, secus tamen videtur in concubina, pro ratione subiungens, quia non licet in loco honesto personas inhonestas collocare *d. l. si qua C. de spectaculis libro. vndecimo.* quod dictum cum ratione illius præsenti casui bene conuenit, multoque proprius huic, quam præcedenti prædicta ratio adaptatur; qui enim turpem

pem vitam agit in concubinatu, vel aliàs luxuriosè viuendo, inhonesta persona verè ac propriè est, vereque ac propriè inhonestæ personæ nomine notatur, multò magis, quam ille qui non propriam, sed alienam, parentum, scilicet, suorum inhonestatem secum portat; si ergo hic qui inhonesta persona quodammodo censetur, in loco honesto collocandus non est, multò minùs collocari debebit qui inhonesta persona verè ac propriè est, ac propterea rei domino detestabilior illo.

10. Tertiò infertur ad ius nostrum Regium, quo statutum extat, naturalem filium, cuius pater habet emphyteusim ecclesiasticam, illo abintestatò mortuo, legitimâ sobole non extante, nec aliquo nominato, succedere in eam, quasi à parente ipso tacitè nominatum, *ord. lib.*4. *titul.*36.§. 4. quod in antiquis habebatur *lib.*4.*titul.*62.§. 4. Notanda verò est lex Regia, vt hoc obiter annotemus, quæ hoc ita statuit in naturali, ne dum ex plebeio patre nato, sed etiam cuius pater nobilis, esset, ita vt ei abintestatò hæres esse non posset secundùm ius ipsum Regium *ord.li. quarto*, *titul.* 92. §. 1. de quo scripsimus

sup.

ſup. *artic.* 13. atque ita eueniet, quod patre nobili decedente abſque legitima ſobole & nulla facta nominatione, naturalis filius ſuccedet in emphyteuſim, cum alij, proximiores, inquam, abinteſtatò patris hæredes ſint. In ſpurio verò diuerſum ius traditur, qui non capit emphyteuſim, præterquam ſi à Rege legitimatus ita ſit, vt patri abinteſtatò ſuccedere poſſit, vt habetur *d. titul.* 36. §. 4. *in fin.* atque ita non ſufficiet legitimatio, vt patri ex teſtamento ſuccedere poſſit, quæ apud nos eſt communis legitimationis forma, & diſpenſationis vice fungitur. Et diuerſitatis ratio inter naturalem, & ſpurium ad emphyteuſis ſucceſſionem ex iure Regio in caſu prædicto, ex eo eſt, quia ſpurius nec communi iure, nec noſtro capere quicquam poteſt ex teſtamento patris præter alimenta, & hæc, quando aliunde non habet vnde alatur; at verò naturalis ex nobili patre natus ex teſtamento illius capere poteſt, ſi legitima proles non extat, vt *d. titul.* 92. §. *final.* huic igitur, qui paternæ ſucceſſionis non adeo eſt incapax, emphyteuſis defertur in caſu prædicto; ſpurio verò non, tanquàm paternæ ſucceſſionis prorſus incapaci iure ipſo,

 etſi

etsi ad illam ex testamento sit habilitatus dispensatione Principis. Atque ita tam diuersimodè circa naturalem, & spurium iure nostro cautum est *d. titul.*36. §.4.

12 Circa quam ord. dubitatum sæpe est, an illa in emphyteusi etiam ecclesiastica locum habeat; & pro parte negatiua, testatur Cald. *tract. de nominat. emphyt. q.* 7.*num.*39. pluries senatum nostrum iudicasse, emphyteusis ecclesiasticæ successionem filijs naturalibus negantem, tanquam exosis, & ecclesiæ inimicis, & ibi hanc sententiam tenet,& rursus *quæst.*19. *numer.*31.*eod.tract.* secundùm quam multoties iudicatum fuisse, testatur etiam Valasc.*consf.*134.*numer.final.tom.*2. vbi tamen fatetur, quod his temporibus magis recepta est in praxi contraria opinio, vt lex Regia procedat & practicetur etiam in emphyteusi ecclesiastica, quoad naturales tantùm, subditque, quòd ipsi viderint, quantum hoc iuri consonum sit, planè significans, priorem sententiam veriorem esse; quam ibidem latè defendit etiam in specie emphyteuticæ inuestituræ cum libera nominandi facultate; qui tamen hac in specie contrarium respondit,

ſpondit, *conſ.* 147. *d.* 2. *tom.* id intelligens ibid. *numer penult.* quando eccleſia nominationi filij naturalis non reſiſtit quod tamen non ſatis conuenit cum eo quod dixerat *d. conſ. centeſim. trigeſim. quart. numer. penult. & repetit. d. conſ.* 174. *numero decimo ſexto* nempe, naturalium excluſionem ab emphyteuſi eccleſiaſtica, non pendere à voluntate eccleſiæ concedentis, ſed potius à iure ipſo Pontificio, quod odio habet, & reſpuit eiuſcemodi filios; ſi enim, ſemotâ eccleſiæ voluntate, iure ipſo prohibentur, in emphyteuſi eccleſiaſtica ſuccedere, vt ille exiſtimat, profectò nihil refert, an nominationi filij naturalis eccleſia reſiſtat, aut conſentiat, quo minus pro nulla habeatur quæ de perſona inhabili facta appareat, iuxta ſententiam quam nuncupatus Author indiſtinctè probauerat *d. conſ.* 134.

Contrariam verò ſententiam, quod lex Regia naturales admittens ad emphyteuticam ſucceſſionem, in eccleſiaſtica etiam locum habeat, tuetur Gam, *deciſ. ſecunda, numero quinto, & ſexto*, vbi pro hac multoties fuiſſe iudicatum refert, & eandem tenuit, *deciſione* 149.

*num.*6 vbi etiam pro ea iudicatum fuit in vtroque ſenatu in cauſa de qua ibi; ſemperq́; eò motus eſt fundamēto, quia vtile dominium quod habet emphyteuta, ſeculare reputatur, & ſecularis principis iuriſdictioni ſubiectum, vt ſtatuere poſſit circa illud, ſicut circa perſonam ipſius ſecularis emphyteutæ; quod vltra citatos à Gam. tenuerunt plures, quos retulit, & ſecutus eſt Valaſc. *de iur. emphyt. q.* 17. *nu.* 12. *& d. conſ.*134. *num.*13. vnde lex Regia loquens de naturalis filij ſucceſſione in emphyteuſi paterna, in eccleſiaſtica etiam eſt accipienda, quam ſtatuto ſuo concludere lex potuit, vt vltra citata loca tenuit etiam idem Senator Regius Gam. *deciſ.*377 *num. final.*

Cæterùm, prior ſententia tenenda eſt; nam, etſi demus, vtile dominium emphyteuſis eccleſiaſticæ, laicum cenſeri propter poſſidentis perſonam, non ſatis hoc eſt, vt de eo lex Regia intelligatur reſiſtente eccleſiæ voluntate in ipſa emphyteuſis inueſtitura; cùm nec aduerſus priuati laici voluntatem lex Regia practicari debeat; ponamus enim, quod laicus rem ſuam in emphyteuſim dedit cum pacti conuentione, ne naturalis filius in illam

illam succedere posset; sanè valere conuentionem, quæ bonos mores nullatenus offendit, dubitare non licet, & per consequens, naturalis filius deficiente prole legitimâ, in emphyteusi non succedet, limitatâ sic *ord. d. titul.* 36. §. 4. non quidem, quia dominus rei, siue vtile, siue directum simul dominium spectemus, de iurisdictione Principis legis latoris non sit, sed quia aduersùs iustam & honestam contrahentium voluntatem statuere voluisse, credendum non est; sic ergo in casu ecclesiasticæ emphyteusis, demus, vtile dominium, secularis Principis iurisdictioni subesse, non id satis est, vt ex lege Regia naturalis filius in illam succedat in casu de quo ibi, propter tacitam ecclesiæ voluntatem in contrarium in cõcessione rei suæ legitima præsumptione sub intellectam, secundùm Bart. communiter receptum in *d. l. ex facto. §. si quis rogatus, nu.* 8. *ff. ad Trebell.* quod enim expressa operaretur voluntas operatur &, tacita, iuxta reg. *l. cum quid. ff. cert. petat.* Atque ita, si communis sententia ex ratione quam scripsit Bart. *d. numero.* 8. & probant communiter Doctor. tenenda est, vtrique, & ad ius nostrum Regium probanda hæc erit,
 Quar-

Quartò infertur, legitimè natum ex naturali, aut etiam ex ſpurio, ad emphyteuſim eccleſiaſticam nominari poſſe; quod tenuit Cald. *de nominat. emphyteut. quæſt.* 19. *nu.* 53. *verſicul. Quod ego*, contra Gozadin *conſ.* 46. *nu.* 15. & Ruin. *li.* 1. *conſ.* 158. *nu.* 7. ab eo relatos ibid. *num.* 35. Nec obſtat, quod eiuſmodi nepos à radice infecta, & repulſa procedit, idcirco, ipſe quoque quanuis legitimus ſit, repellendus videtur, vt ad maioratus ſucceſſionem communiter obſeruatur, ad quam, excluſâ radice, & omnes qui ex ea procedunt, cenſentur excluſi, Gom. *l.* 40. *Taur. num.* 61. & pluribus citatis tradit Penel. in *l. ſi viua matre, num.* 19. *C de bon. matern.* Pelaez. *de maiorat.* 2. *part. quæſt.* 6. *à num.* 52. Molin. *de primogen. Hiſpanor. lib.* 3. *c.* 5. *num.* 41. *& ſequenti*; reſpondetur enim, non valere argumentum de maioratu, qui conſeruandæ familiæ cauſa inſtituitur, ad empyteuſim liberæ nominationis, ad quam perſona extranea nominari poteſt; in illo enim excluſo naturali filio, aut fœminâ quia per eos familia nō conſeruatur, & omnes qui ex illis procedunt, ex eadem ratione merito cenſentur excluſi; at verò in emphyteuſi eccleſiaſtica libera, natu-

naturalis excluditur ex tacita ecclesiæ concedentis voluntate, quia finè peccato non suscipitur, secundùm Bart. *d. l. ex facto § si quis rogatus, num.* 8. *&* quia non licet, personam inhonestam in loco honesto collocare, secundum Bald. *in Auth. si quas ruinas, numero tertio, in fin. C. de sacrosanct. eccles.* quæ quidem ratio in idem tendit, quod prior; & siue hoc, siue illo modo eam spectemus, in eo qui legitimè natus est tametsi ex naturali, aut spurio susceptus sit, non inuenitur; qui enim legitimis nuptijs procreatur; sinè peccato quidem, & honestè suscipitur; ex quo inhonesta persona dici, nullo modo potest, nec vt exosus, & ecclesiæ inimicus considerari potest.

Quâ ratione sententia ista, non solùm in expressa nominatione tenenda est, sed & in tacita, ac legali, de qua in ordinatione nostra *libro quarto, titulo trigesimo sexto. §. quarto*, si enim ecclesiæ emphyteuta, intestatus decedat absque legitima sobole nullâ facta nominatione, relicto nepote legitimo ex naturali aut etiam ex spurio filio suscepto, paterna incapacitas 13

pacitas non obſtabit nepoti, quominus, quaſi tacitâ aui voluntate nominatus in emphyteuſi ſuccedat; ratio enim quam ſup. expendimus ad naturalis excluſionem in terminis iuris Regij *d.* §. 4. nempe, præſumpta eccleſiæ voluntas in conceſſione emphyteuſis, ceſſat in nepote legitimo ex filio naturali nato; atque ideo, quia eccleſiæ voluntas ſucceſſioni iſtius non reſiſtit, ad legem Regiam pertinet, ſiue quia vtile dominium, circa quod lex diſponit, laicum reputatur, ſecundùm plurimorum ſententiam, ſiue quia ſucceſſio illa de qua lex agit, tacitâ nominatione venit à lege ipſa ſubintellecta, cui eccleſia ſe conformare viſa eſt, quandiu perſonæ qualitas aliud non ſuadet. Vnde, retento eodem themate, ſi emphyteuta eccleſiæ moriatur relicto filio naturali, & nepote legitimè nato ex eodem filio, aut ex alio naturali, ſuccedet nepos patre, & patruo excluſis, qui ex propria perſona, tacitaque nominatione ſuccedit, cuius illi ſunt incapaces propter voluntatis defectum in eccleſia concedente, vt dictum eſt ſup. Nec verò mirum videri debet, vt nepos, cuius pater ad ſucceſſionem emphyteuſis auitæ

inca-

incapax est, capax ipse sit & habilis, quando ad testamentariam successionem bonorum ipsius aui hoc reperitur, vt nepos ex filio spurio, qui à patre institui nõ potest, auo hæres esse possit ex testamento illius, secundùm Bart. communiter receptum in *l. Gallus §. quid si is ff. de liber. & posth.* de quo egimus sup. *art.* 13. *num.* 24.

Dubitari verò magis potest, an eadem resolutio ad ius Regium tenenda sit in emphyteusi priuata. Et dubitandi ratio est, quia lex Regia *d.* §. 4. in terminis de quibus ibi, naturalem filium admittit ad emphyteusim, quod de priuata est intelligendum, & non de ecclesiastica, vt tradidimus sup. atque ideo, cùm naturalis filius eiuscemodi emphyteusis capax lege sit, videtur, quod filio suo sit præferendus tanquam gradu proximior. Per contrarium verò, quod à nepote repelli debeat, vrgent maximè verba legis, quæ tum demum naturalem filium vocant, quando legitima proles non extat, vt patet in *d.* §. 4. ibi, *E não auendo descendente legitimo per morte do foreiro, posto que aia ascendente legitimo, hauera esse foro o seu filho natural se o teuer, aindaque seu pay fosse caualleiro.* 14

Atque ita, cùm adſit in propoſita ſpecie deſcendens legitimus, vdetur, quòd naturali filio locus non ſit, ſi verbis legis adhærendum eſt; ſecundùm ea namque nepos legitimus, tametſi vlterioris ſit gradus, aditum filio naturali præcludit; porro, lex non requirit, vt legitimus deſcendens vlterioris gradus, quem naturali filio præponit, ex legitimo quoque parente ſuſceptus ſit, generaliter & indiſtinctè loquitur; quocirca ſic eſt accipienda prout eius verba ſonant, nec nos amplius requirere debemus; præſertim, quod negari non poteſt, quod omni iure, ad ciuiles, moraleſque actiones nepos legitimus ex naturali, aut ſpurio filio ſuſceptus, melioris cōditionis ſit, ac fauorabilior, quã pater ipſius; quòd vel ſaltem communi illa Bart. traditione in *d. l. Gallus §. quid ſi is, edocemur*.

15 Poſtremò ex ijs quæ dicta ſunt inferri videtur, quod ſi emphyteuſis priuata ſit conceſſa à perſona aliqua nobili aut in dignitate conſtituta, non poſſit ad eam quiſpiam illegitimè natus nominari, ex ratione, qua ad eccleſiæ emphyteuſim nominari nequit; ratio enim in illa eſt, præſumpta eccleſiæ voluntas inde colle-

cta

cta, quod, quia honestatis est cultrix, non creditur cogitasse in libera nominandi potestate de persona inhonesta, qualis illegitimè natus reputatur, quia parentum turpitudinem, quâ susceptus est, secum portat; quæ præsumptæ voluntatis ratio etiam in nobili persona locum sibi vendicat; in nobilibus enim maior requiritur honestas, vt notatur in *l. si qua illustris C. ad Orfician.* & tradidimus sup. *artculo decimotertio.* atque ideo, si nobilis, seu aliàs in dignitate constitutus rem suam in emphyteusim dedit cum libera nominandi facultate, non est præsumendum, quod de persona inhonesta cogitauerit, tanquam odibili sibi & exosa, vt in ecclesia dicitur.

Confirmatur hoc ex eo quod tradunt communiter Doctor. de filio naturali ad substituti exclusionem, id enim ex conditione ac qualitate personæ testatoris conijcere solent, per tex. ibi, in *l. ex facto* §. *si quis rogatus* 1. *ff. ad Trebell.* vbi Bart. *numero primo.* inquit, quod si est homo positus in dignitate, non præsumitur de naturali filio sensisse ad substituti 16

exclu-

exclusionem, quia in hominibus positis in dignitate ista soboles magis abhorretur; quod vltra Ordinarios ibi, & in *c. in præsentia, de probationib.* tradit Cost. *in l. Gallus.§.& quid si tantùm* 5.*part.numer*,72. *ff.de liber.& posthum.*Mantic.*de coniectur. vltimar.voluntat.lib.*3. *titul.* 1. *numer.* 10. Molin,*de primogen.Hispanor.lib.*3.*ca.*3.*nu*-42.& 44.Aluarad.*de coniectur. mente defunct.lib.*2.*c.*1.§.1.*numer.*14.Cald.*de nominat.d.quæst.*19. *numer.*32, Peregrin. *de fideicommiss. artic.*28.*num.* 47. vbi inquit, quod Bart. omnes indifferenter sequuntur. Quæ coniectura ex dignitate, seu nobilitate testantis sumpta, adeò potens est, vt si grauati conditio illi repugnet, quia fortè ille naturalis sit, aut aliàs ignobilis, testatoris conditio attendi nihilominus debeat, vt probat Alex. *d.* §. *si quis rogatus numer.*4. secutus Angel.ibi, *per tex. in l. generaliter* §.*cùm autem.C. de institut. & substitutio.*quos contra Rip.*d.*§. *si quis rogatus num.*13. & 16. sequitur Peregrin. *d. artic.*28.*num.*48.Et quod testatoris dignitas operatur, idem in hoc vitæ illius honestatem operari, tradidit Bart.*d.* §. *si quis rogatus num.* 2.vbi alij sequuntur, & notabile reputat Alex. ibid. *numero quinto,*

Alua-

Aluarad. *d.cap.*1.§.1.*numer.*18.

Prædicta verò voluntatis coniectura 17.
ſumpta ex qualitate teſtatoris, etiam ad maioratus ſucceſſionem vti ſolent Noſtrates, vt ſi inſtitutor illius, nobilis fuiſſet, aut aliàs in dignitate conſtitutus, naturalis in illo non ſuccedat; ſed in hoc Molin. *d.c.* 3. *numer. final* aliter tenet, & melius quidem, eâ ratione motus, quia vbicunque agitur de commodo, & honore filiorum, nunquam filiorum appellatione naturales filij comprehenduntur, ſecundùm Bald. qui etiam in legitimato loquitur, *in ca. per tuas, numer.* 3. *de probat.* Tiraq. *de nobilitat. quæst.* 15. *num.* 11. cui rationi alia additur, nempe, maioratum ad familiæ conſeruationem inſtitui, quæ non conſeruatur per naturales, quia non dicuntur eſſe, de familia & domo, nec de agnatione, aut etiam de cognatione parentis, vt ex communi Scribentium traditione tradit idem Molin. *lib.* 1. *cap.* 4. *numer.* 46. inde inferens, quod tales non ſuccedunt in feudo, nec etiam in maioratu, niſi ſpecialiter & expreſſis verbis vocati ſint. Quæ ratio naturales à maioratus ſucceſſione remouet etiam ſi inſtitutor illius, non nobilis, ſed inferioris ordi-

ordinis esset. In emphyteusi verò in qua de familiæ conseruatione non agitur, hæc ratio cessat; & præcedens etiam, quia de filiorum commodo, & honore non agitur, quando libera conceditur nominandi facultas, cuius virtute & extraneus nominari rectè potest omisso, filio; atque ita videtur, quod ad naturalis nominationem recurri debeat ad qualitatem domini concedentis, iuxta supradicta.

18. Nihilominus tamen, in emphyteusi priuata tenendum est, nominari posse naturalem etiam si dominus qui dedit in emphyteusim, nobilis sit, aut quâuis prędiтus dignitate; quia etsi nobiles magis deceat honestas, & vitium illi contrarium in illis magis abhorreatur, quàm in alijs hominibus: tamen illi vitium hoc & peccatum non ita abhorrent, vt ecclesia, quæ honestatis & castitatis maxima est cultrix, ex quo in illa exuberat voluntatis coniectura ad exclusionem naturalis etiam in libera nominandi facultate, vt sup. traditum est; quam coniecturam non ita parit castitatis & honestatis amor in nobilibus personis desideratus: vnde, quod in ecclesiastica emphyteusi, speciali quâdam voluntatis coniecturâ optimo

mo nixa fundamento traditum est, ad secularem, vbi illa ratio ita non vrget, trahi non debet, sed si verba naturalem non excludunt, iuxta eorum tenorem admitti debebit.

Nec obstat communis traditio in *d.§. si quis rogatus*, quia loquitur, quando testator substituit honorato si sinè liberis decessisset; quo casu dubium erat, an de naturali etiam intelligeretur ad substituti exclusionem; & in ambigua voluntate ad coniecturas recurritur; inter alias verò pro negatiua parte sumitur ex dignitate eius qui fidei commisit, vt in *d. §. si quis rogatus*. Cuius tex, argumento ad emphyteusim priuatam pro filijs receptam vti possemus, est vt illa distingueretur inter nobilem concedentem, & plebeium, facto argumento de vltimis voluntatibus ad contractus, cum Alex. in *d. §. si quis rogatus, num.* 21. *prope finem, versicul. Sit ergo conclusio*, vbi post multa in hac eadem specie hoc vtitur argumento pro hac parte, & magis communem dicit, communem etiam fatetur Dec. licet, illi non assentiat, in *c. in præsentia, numer.* 46. *de probat.* qua de re latè Cald. *d. q.* 19. *ex nu.* 9. *cum sequentib.*

Atve-

At verò noſter caſus diſſimilis eſt quia nõ eſt de emphyteuſi priuata pro filijs nominatim recepta, ſed de emphyteuſi libera; atque ita vltimæ voluntatis argumentum, de quo in *d.* § *ſi quis rogatus*, cum ibi notat. ad præſentem caſum nullatenus pertinet. Probanda eſt ergo in illo affirmatiua ſententia.

19. Quæ ſine dubio tenenda eſt iure noſtro Regio attento, quo indiſtinctè cauetur, vt naturalis filius deficientibus legitimis in emphyteuſi ſuccedat, in terminis ord. *lib.*4.*titul.*36.§. 4. quam aliqui ex Noſtris adeò generaliter & indiſtinctè acceperunt, vt etiam in eccleſiaſtica intellexiſſent; quod ſup. refellimus; legis verò generalitatem in ſæculari agnoſcimus, ita, vt etſi dominus qui conceſſit, nobilis eſſet, aut aliàs in dignitate poſitus, naturalis filius in emphyteuſi ſuccedat tacitâ nominatione, de qua in *d.* §.4. & expreſſa etiam, iuxta inueſtituræ, tenorem, cùm naturales comprehendit, ſicut quamlibet aliam perſonam extraneam, quod illud etiam ſuadet, quod etſi pater nobilis ſit, cui ſecundùm ius idem Regium *d. lib.* 4. *titul.*92. §. 1. naturalis filius abinteſtatò ſuccedere nequit, ſuccedit, tamen in emphy-

phyteusi in terminis *d.* §. 4. de quo sup. egimus.

Vltimò, vt circa spurij, & naturalis successionem, & nominationem ad emphy- 20
teusim, ita circa honores etiam & dignitates, an ad illas illegitimè nati promoueri possint, varias Doctores nostri excitant quæstiones, vt videre est apud Bermond. Choueron. *de publicis concubinar. verb. Qui etiam filios ex tali concubinatu procreatos, à num.* 82. *cum sequentib.* Gambar. *tract. de authoritat. legat de latere lib.* 7. vbi *à num.* 58. *cum sequentib.* disputat, an illegitimus generaliter dispensatus, ad Cardinalatus dignitatem euehi possit, & an ad episcopatum, & alia in propositum tractat ibid. ex *numer.* 156. latè Palæot. *de noth. & spur. c.* 56. *cum duobus sequentib.* qui *d. c.* 56. *numer.* 7. *in fin.* de communi sententia ad quascunque dignitates pro parte negatiua testatur, secundùm quam subdit, illegitimos absque speciali priuilegio doctores creari non posse, quia doctoratus, dignitas est, cuius illi sunt incapaces, iuxta communem pro qua citari solet tex. in *l. honor* §. *de honoribus*, ibi, *Item origo natalium, ff. de munerib. & honor.* cui tamen Palæot. ipse *d. c.* 56. *num.* 8.

non assentitur, quin potius contrarium pro certo reputat, nempe, illegitimos, ad quemlibet posse euehi honoris gradum, idque apertè legibus nostris decisum existimat per *l. generaliter §. spurios ff. de decurionib.*

21. Ego modò ne vltra propositum meum egredi videar, omissâ disputatione circa honores alios, & dignitates alias, de promotione ad doctoratum specialiter agam, de quo his diebus consultus, pro parte affirmatiua respondi in persona Religiosi cuiusdam, qui non spurius, sed naturalis filius erat; & tamen, absque illegitimitatis dispensatione non posse eum ad doctoratus, seu magisterij gradum in sacra Theologia euehi, opponebatur. Quod loquens in spurio tradidit Cardinal. *in proœm. Clement. in princip. col. 2. numer. 4.* idem Cardin. *in Clem. cùm sit, numer. 14. in fin. de Magistr.* vbi in illegitimè natis generaliter loquitur; quam sententiam in puncto iuris veriorem esse, existimat Bermond. *d. verb.* Qui etiam filios ex tali concubinatu procreatos, *nu. 82.* vbi tamen subdit, quòd contrariã quidam probant in *c. perpendimus, de sentent. excom.* quia doctoratus, non est honor qui com-

competat alicui ratione publici officij, ſed ſolùm competit ſpurio ratione priuati officij, & conſuetudo poſteriorem hanc ſententiam approbat, vt idem Card. fatetur *d.clem.cùm ſit,num.*14.*in fin.*& Pet. Lenauder. *tract.de priuileg. doctor.*1.*part. quæſt.*21.vbi, loquens in ſpurijs, ait, quod quotidie doctorantur, & quod non ſeruatur, quod doctorari non poſſint, & ita etiam de iure ſentit idem Author ibid. quod nuncupatim, ac ſecurè probat Palæot.*d.c.*56.*num.*8. vbi ſcripſit, quod hodie paſſim ſpurijs omnibus doctorum inſignia concedi videmus, & addidit, quod, quanuis aliqui ſentiant, id conſuetudine introductum eſſe, ipſe tamen, ne dum conſuetudine, ſed & iure multò ante cautum credit, quod conſuetudo deinde ſemper approbauit, quæ optima dicitur legum interpres, *l. ſi de interpretatione ff.de legib.*

22 Sed obſtat tex. *in c.final. de filijs presbyteror.* quatenus ibi prohibet Summus Pontifex, quemquam illegitimè natum ad dignitates, & perſonatus promoueri, abſque Sedis Apoſtolicæ diſpenſatione; qua prohibitione, doctoratus, & magiſterij gradus cõprehenſus videtur, tam ſub

verbo *dignitates*, de quo ibi, doctoratus enim, dignitas est, vt scripsit Bart. *in rubr. de nouo Codice faciend.* §. 1. *num.* 10. dicens, de hoc esse casum in *c. quanto, de magistr.* quam sub verbo, *personatus*, de quo in *d. c. final.* est enim personatus, vt explicat Archidiac. in *cap.* 1. *de consuetud. lib.* 6. quædam prærogatiua in ecclesia sinè iurisdictione, vt habere statum honorificum in choro, in capitulo, in optionibus, in processionibus, in vocibus dandis, & similibus plusquam alij ordinis sui canonici, & non tanquam alij in dignitate constituti; quæ omnia religiosis sacræ Theologiæ magistris in monasterijs suis conueniunt; eo enim ipso, quod tales magistri sunt, alijs qui non sunt, in choro, capitulo, & similibus præcedunt; atque ita videtur, prohibitionem de qua in *d. c. final.* ad doctoratus quoque, & magisterij gradus pertinere.

23 Contrarium tamen est tenendum, quod consuetudine receptum est; & ad tex. *in d. c. final.* respondetur primò, quòd, etsi doctoratus, dignitas sit, talis tamen est dignitas, quæ non prouenit ratione muneris publici, sed priuati, cuius spurius incapax non est, sed eius solummodo quæ

ratione

ratione muneris publici prouenit, ad quam, natalium originem attendi debere, præcipit tex. *d. l. honor §. de honoribus ff. de munerib. & honor.* Nec quidem publicæ dignitatis, ac muneris incapax omnino ſpurius eſt, admittitur, namque, ſi ex perſona ſua idoneus alias ſit, & legitimum non habeat competitorem. *l. generaliter §. ſpurios ff. de decurionib.*

Deinde reſpondetur, quod doctoratus, & magiſterij gradus in ſcholis principaliter honoris & prærogatiuæ causâ nõ cõferuntur, ſed ſciẽtiæ & doctrinæ cauſa, vt inquã, quaſi alijs ſcientia præſtantiores, illo præſtantioris ſcientiæ gradu inſigniti alios edoceant, & erudiant, ad hoc enim doctoratus gradus ſubordinatus eſt, quod & verbum, *doctor* ſeu, *magiſter*, indicat; ideoque, ad gradum hunc recipiuntur qui ſapientes ſunt, & habent docendi facundiam, & interpretandi ſubtilitatem, vt inter alia ad id requiſita tradit Card. *d. cle. cum ſit, num. 14. de magiſtr.* Atque ita, cum hoc ſit, quod principaliter intenditur in collatione doctorat⁹, honoris & dignitatis qualitas quæ venit in conſequentiam illius, & per accidens, obſtare non debet, quominus, qui dignitatis capax non eſt,

ad eum scientiæ gradum admittatur, quo quod principaliter intenditur ex natura rei, non est dignitas, sed aliud longè diuersum; non enim principale pendere debet ab accessorio *l. quod per manus ff. de iur. codicillor*; sed è contra accessorium principale sequitur, *regul. accessorium, de reg. iur. lib. 6.*

Tertiò, & vltimò respondetur, quod tex. *in d. c. fin.* planè loquitur in dignitatibus, & personatibus, qui pertinent ad ecclesiastica beneficia; loquitur enim ibi Papa cum Prælato ecclesiæ secularis, quæ talibus potitur beneficijs; quod verba immediatè sequentia post illa, *dignitates, & personatus*, maximè persuadent, subditur enim statim, *& alia beneficia curam animarum habentia*; etenim dictio illa, *alia*, implicat similitudinem ad precedentia, iuxta gloss. *in l. si fugitiui C. de seru. fugitiu.* quam ad hoc semper allegari, ait ibi Cepol. *numer.* 18. *gloss. in c. sedes, de rescript.* tradit Tiraq. *de legibus connubial. gloss.* 5. *n.* 28. *&* 48. Couar. *pract. c.* 25. *num.* 3.

Atque ita, dum tex. vetat, illegitimè natos promouere absque Summi Pontificis dispensatione ad dignitates, & personatus, & alia beneficia curam animarum ha-

bentia

bentia, planè appellatione dignitatum, & personatuum, ecclesiastica beneficia intelligit propter verba quæ sequuntur, *& alia beneficia, &c.* quæ similitudinis implicatiua sunt; quod gradui doctoratus, & magisterij nequaquam conuenit, & per consequens, in illo tex. gradus hic non intelligitur, quia nec verba illius id important, nec iuris ratio extentionem talem patitur; siquidē prohibitio doctoratus in spurijs odiosa est, & contra publicum cōmodum; ad quod pertinet, vt qui alijs sciētia excellit, scientiæ gradum adipiscatur, quo alios docere, & erudire possit; ad publicum item commodum spectat sapientium multitudo, iuxta illud Sap. 6. *Multitudo sapiētium, sanitas est orbis terrarum.*

Non debet ergo ad hunc casum, quem verba tex. non comprehendunt, extentio fieri; nec talis assumenda est interpretatio vnde prohibitio doctoratus viro docto indicatur, cum publicæ vtilitatis detrimēto; sed potius, cùm talis prohibitio odiosa quidem, nec parum odiosa sit, & illa in iure scripta & expressa non reperiatur, etiā in casu dubio non deberet admitti, cùm odio restringi, & fauores conueniat ampliari, vt dicit iuris regula.

ARTICVLI XVII.
Summaria.

I.

Impedimentum iustitiæ publicæ honestatis, quid sit, traditur ex D. Thom. quem omnes sequuntur.

2. *Pontificium ius de impedimento publicæ honestatis in duobus corrigitur sacri Concilij Trident. decreto, nempe, quia non oritur ex sponsalibus inualidis; & cum valida sunt, non extenditur vltra primum gradum.*

3. *Proponitur quæstio, an ex matrimonio clandestino quod irritum est ob non seruatam formam S. Concilij oriatur impedimentum iustitiæ publicæ honestatis.*

Pij V. Bulla refertur, qua declarauit. Concilij decretum de impedimento publicæ honestatis in sponsalibus de futuro solummodo intelligi, & non de præsenti contractis, sed in his antiquum ius per omnia seruari debere. Ibid. versicul. Et sanè.

4. *Contra Sanch. probatur, ex matrimonio clandestino oriri impedimentum iustitiæ publicæ honestatis, secundum ius antiquum in hoc non correctum decreto Concilij.*

AR-

ARTIC. XVII.

DE IMPEDIMENTO IVSTItiæ publicæ honestatis.

IVstitię publicę honestatis impedimentum Ecclesiasticum est, Pontificio iure indictum ad impedienda, & dirimenda sequentia sponsalia & matrimonia cōtracta cum cōsanguineis prioris spōsi aut sponsæ, vt probat tex. in *c. iuuenis c. ad audientiam, c. sponsam, de sponsalib. c. vnic. eod. titul. libr. sexto c. literas, c. duo pueri, de desponsat. impuber.* Definitur autem impedimentum istud à D. Thom. *in* 4. *distinct* 41. *quæst. vnica, art.* 1. *quæst.* 4. quem omnes sequuntur secundùm Thom. Sanch. de matrimon. *libr.* 7. *disput.* 68. *nu.* 1. *tom.* 2. sic, est propinquitas ex sponsalibus proueniens, robur trahens ab Ecclesiæ institutione propter honestatem eius. Quam diffinitionem explicat Sanchez loco citato, vbi, & duabus disputationib. sequentib. de impedimento hoc fusè egit, vltra citatos ab Augustin. Barbos. Lusitano nostro Vimaranensi in *Remission. ad Concil. Tridentin. sess.* 24. *cap.* 3. *de reformation. matrimonij.* Notanda verò sunt vltima diffinitionis verba, quæ 1.

sumpta sunt ex text. in *d. cap. Iuuenis*, ibi, *tum propter honestatem Ecclesiæ*; & manifestè ostendunt, solius honestatis causâ & intuitu impedimentum istud ab Ecclesia inductum fuisse; etenim honestum erat, vt frater cum sponsa fratris sui etiam illo præmortuo matrimonium non contraheret & in contrahendis matrimonijs non solùm quod liceat, sed & quod honestum est, attendi debet *l. semper ff. de ritu. nuptiarum*, *l. semper, in coniunctionibus ff. de reg. iur.* ex quo, etiam ciuili iure ob eandem honestatis causam nec filius cum sponsa patris, nec pater cum filij sponsa matrimonium contrahere poterat *l. si qua §. 1. ff. de rit. nuptiar. §. si vxor, instit. de nupt.*

2. Sed Pontificium ius latiùs hoc extendit, vsque ad quartum, scilicet, consanguinitatis gradum, quo circumscribitur impedimentum consanguinitatis, & affinitatis causâ ortum *c. non debet, de consanguinitat. & affinitat.* Cuius argumento idem tradit Abb. in hoc publicæ honestatis impedimento, in *c. sponsam, num. 4. de sponsalib.* & ab omnibus ibi receptum dicit Couar. *de sponsalib. 2. part. c. 6. §. 2. num. 1.* & pluribus ex Theologis, & ex Iurispe-

ritis

ritis citatis pro more suo tradit Sanch. *d. disput.*68.*num.*8.*& num.sequenti* ex plurimorum sententia id ampliat etiam cum sponsalia irrita erant, attento iure antiquo. At verò ex sacri Concilij Tridentini decreto *sess. vigesima quarta, capit. tertio, de reformatione matrimonij*, ius antiquum in duobus corrigitur; primò enim iustitiæ publicæ honestatis impedimentum sustulit, vbi sponsalia quacunque ratione valida non erunt, cùm tamẽ antea ex spõsalibus puris & certis, id est, nullâ conditione suspensis, quãuis nulla essent, dummodo ex defectu consensus talia non essent hoc oriretur impedimentum, vt habetur in tex. *d. cap. vnic. de sponsalib. lib.* 6. Deinde statuit sancta Synodus, vt, cùm sponsalia valida fuerint publicæ honestatis impedimentum primum gradum non excedat. Atque ita frater non poterit ducere in vxorem, fratris sui sponsam; poterit verò eam ducere, quisuis alius vlterioris gradus consanguineus; quod si sponsalia cum priore fratre inita, quauis ratione valida non fuerint, poterit frater cum eiuscemodi fratris sui sponsa matrimonium legitimè contrahere.

Vnde

3. Vnde, quia hodie matrimonium clandestinum ex eodem Concilij decreto *de reformatione matrimon. cap.* 1. *d. sess.* 24. irritum omnino est ex formæ defectu, ita vt nec valeat in vim sponsaliorum, vt concludit Sanchez de matrimon. *libr.* 1. *disputat.* 20. *num.* 3. dubium est, an iustitiæ publicæ honestatis impedimentum inde hodie oriatur; pro parte enim negatiua facit, quia Concilium sustulit impedimentum vbi sponsalia inualida sunt, cuiusmodi sunt ea quæ verbis de præsenti conceptis contrahuntur non seruatâ formâ Concilij *d. capite primo*, quod si verum est, qui clandestinè contraxit cum sorore vna quam non cognouit, liberè copulari alteri poterit, similiter & frater poterit ducere illam cum qua clandestinè contraxerat frater suus, quia affinitatis impedimentum non inuenitur vbi copula secuta non est, & honestatis iustitiæ impedimentum ex clandestino matrimonio, quod irritum omnino est ex formæ defectu, non oritur; & ita tenet Sanch. *d. libro septimo, disputat.* 60. *numero* 13. quamuis, si matrimonium ratum, alia de causa irritum sit, publicæ honestatis impedimentum ex eo oriri etiam post

Con-

Concilium Trident probet ibid. *numer*. 5. contra Nauarr. in *summ. latina c*.22. *nu*.58. Couar. *d.c*.6.§. 2. *n*. 2. & Ludouic. Lopez 2. *part. instructor. c*.50. ab eo citatos; contra quos mouetur Pij V. motu proprio edito anno 1568. qui incipit, *Ad Romanum spectat*, cuius verba refert, quæ satis declarant, decretum Concilij *d.c*.3. in sponsalibus de futuro duntaxat procedere, non verò in matrimonio rato, sed in eo durare adhuc impedimentum in omnibus illis casibus & gradibus, quibus de iure veteri ante prædictum decretum Concilij introductum erat.

Et sanè, si Pontificis declaratio ad Concilij decretum tenenda est, quam teneri, idem Pontifex præcipit, & de hoc dubitare non licet, tum propter Pontificiam authoritatem, tum propter rationes quibus ad sic declarandum motus est ab eo ibidem expressas, probandum vtique est, d. Concilij decretum in sponsalibus de præsenti, ac proinde in matrimonio rato, & non consummato, quod nihil aliud est, quam sponsalia quædam de præsenti, intelligi non debere; id enim Pontificiæ bullæ verba satis exprimunt, non solùm quæ Sanch. retulit, sed & antecedentia eorum;

corum; postquam enim Pontifex præmisit, multos dubitare, an dictum œcumenici Concilij decretum *d. cap. 3.* quo cauetur, impedimentum publicæ honestatis, vbi sponsalia valida non fuerint, prorsus tolli, vbi verò valida fuerint, non excedere primum gradum, in sponsalibus de futuro duntaxat deberet intelligi, an etiam matrimonia per verba de præsenti contracta, non tamen cōsummata, quæ interdum sponsalia appellantur, comprehendat, ita vt etiam eo casu impedimentum inde proueniens sublatum fuerit, quęstionem soluens sic ait: *Nos itaque, vt omnis difficultas, dubitatioq́ tollatur, attendentes, quòd sponsaliorum appellatione, qua dictum Concilium vtitur, non nisi impropriè matrimoniũ verbis de præsenti conceptis contractum continetur, quodq́ agitur de correctione iuris veteris, quo casu secundùm proprietatem verborum duntaxat procedendum est: præsertim, cùm longè maiorem rationem prohibitionis in matrimonio per verba de præsenti contracto, quàm in sponsalibus de futuro vigere, à nemine dubitetur; idcirco motu proprio authoritate Apostolicâ tenore præsentium declaramus, & diffinimus, decretum Concilij huiusmodi* omni-

omnino intelligendum esse, & procedere in sponsalibus de futuro duntaxat, non autem in matrimonio sic (vt præfertur) contracto, sed in eo durare adhuc impedimẽtum in omnibus illis casibus & gradib⁹, quibus de iure veteri ante prædictũ decretum Concilij introductũ erat; & ita ab omnib. iudicari debere, mãdamus, atq; statuimus, nõ obstãtib. &c.

Hæc Summ. Pontifex in d. Bulla, quæ omnem prorsus dubitationem remouent, ita vt dubitare non liceat, dictum Concilij decretum in matrimonio irrito locum non habere, sed circa illud ad ius antiquum recurri debere; quo stante, quando ex defectu consensus irritum non est, dubitare item non licet, publicæ honestatis impedimentum ex illo oriri, iuxta *c. vnic. de sponsalib. lib.* 6. idque ad quartum vsque gradum, iuxta Abb. sententiam in *c. sponsam, num.* 4. *de sponsalib.* communiter receptam. Atque ita constat, quod bene aduertit Sanch. *d. disputat.* 60. *num.* 5. contra Nauarr. Couar. & Ludouic. Lop. ab eo citatos; nec de sententia hac dubitandum est.

4. In eo verò quod doctissimus idem Author ibid. *num.* 13. sententiam hanc limitat in matrimonio clandestino, cui, nempe, paro-

parochi, & duplicis testis præsentia defuit, secundùm formam Concilij *d. sess.* 24.*c.*1.*de reformat. matrim.* assentire ei nō potui; vel enim limitatio hæc procedit secundùm Concilij decretum *d.cap.* 3. vel secundùm ius vetus; non secundùm Concilij decretum; quia illud ad sponsalia duntaxat de futuro pertinet, & non ad matrimonia, iuxta Pij V. declarationem, & determinationem in Bulla de qua sup. non secundùm ius vetus, quia secundùm illud etiam ex sponsalibus quauis ratione irritis, dummodo non sint irrita ex defectu consensus, oritur publicæ honestatis impedimentum, vt habetur expressè in *d. c. vnic. de sponsalib. libr.* 6. Atque ita apparet, quod prædicta limitatio nullo iure procedit; & per consequens præsens casus sub iuris antiqui dispositione manet, quod in matrimonio irrito dictum Concilij decretum non correxit, vt habetur in præcitata Pontificis Bulla.

Et non obstat, matrimonium de quo agitur, ex formæ defectu, quam præcipit idem Concilium *d.c.*1. irritum esse, & nec vim sponsaliorum habere; id enim agnoscimus; cæterùm, quod matrimonium irritum sit ex formæ defectu, nec valeat in

in vim ſponſaliorum, non eſt in cauſa, quominus, ex illo publicæ honeſtatis impedimentum oriri, dicamus; ſi quidem ſtando iuri antiquo etiam ex ſponſalibus omni validitatis robore carentibus hoc oritur impedimentum, & ſola vna ad id excipitur nullitatis cauſa in *d.c. vnic.* illa eſt quæ prouenit ex defectu conſenſus; qui ſanè conſenſus matrimonio non deeſt, tametſi abſente parocho de facto contrahatur liberâ contrahentium voluntate; atque ita exceptio illa in caſu nullitatis ex defectu conſenſus firmat regulam in contrarium ad omnes alias nullitatis cauſas, vt quacunque alia de cauſa ſponſalia nulla ſint, ſiue de futuro, ſiue de præſenti contracta, publicæ honeſtatis impedimẽtum oriatur ex illis; quod & ipſa text. verba in *d.c. vnic.* in ſenſu directo ſatis probant; poſtquam enim quaſdam nullitatis ſponſaliorum cauſas expreſſit, ſubdidit verba illa, *aut aliâ quâuis ratione ſint nulla, dummodo non ſint nulla ex defectu conſenſus.* Denique, non tantum verbis tex. in *d. c. vnic.* & Pontificiæ Bullæ, ſed & perſpicuâ etiam ratione ab ipſa honeſtatis iuſtitia deducta, vnde hoc prouenit impedimentum, ſententia iſta

facilè cuiquam persuadere, potest; etenim, quod frater vnus eam habeat in vxorem, quam frater suus prius de facto matrimonialiter duxerat, negari non potest, quin honestos offendat obtutus; & multò magis si pater eam cum qua filius clandestinè contraxit, aut filius eam cum qua pater suus, postea ducat; quam honestatis offensam, nec ciuile ius apud Gentiles patiebatur *l.si qua* §.1.*ff.de rit.nuptiar.* multò minus ergo toleranda illa erit in Ecclesia Dei, quæ solius honestatis causa & intuitu impedimentum hoc introduxit, vt ex definitione illius supra in initio relata constat.

ARTICVLI XVIII.
Summaria.

I.

BEATA Virgo Maria pulcherrima omnium mulierum omnibus excelluit prærogatiuis honestatis, castitatis, & virginitatis, & duæ honestatis prærogatiuæ assignantur, & numer.2.& 3.

4. *Duæ*

4. *Duæ castitatis prærogatiuæ eiusdem Virginis traduntur.*

5. *Singularia quinque virginitatis beatissimæ Virginis traduntur, & numer. sequentibus.*

ARTIC. XVIII. & vltimus.

DE EXCELLENTIA, ET prærogatiua honestatis, castitatis, & virginitatis Beatæ Virginis MARIAE.

I.

HONESTAS pignus est castitatis, & ornamentum; castitas virginitatis imago est; virginitas Angelicæ naturæ est imitatrix; *E cælo accersiuit, quod imitaretur in terris,* inquit D. Ambros. *libr.* 1. *de virginibus* & post alia, *Nemo ergo miretur, si Angelis comparentur, quæ Angelorum Domino copulantur.* Tria hæc sororizant, & in vna eademque persona interdum simul inueniuntur; felix cui eiuscemodi

 sors

sors contigit; sed in beatissima Virgine MARIA omnia, & singula felicissimam perpetuamque mansionem fecerunt singularibus insignita prærogatiuis. Quod enim ad primum attinet, honestatis decor sic enituit in B. Virg. vt splendor illius, honestatem ipsam intuentium animis infunderet, nec sineret, quemquam inhonestum aliquid cogitare ad honestissimum Virginis aspectum; erat quidem pulcherrima, speciosissima inter filias hominum, sic eam vocat Albert. Magnus in *lib. de laudib. B. Virginis*, quem refert Petr. Canis. *de Maria Virgine lib.* 1. *c.* 13. *versic.* Quæ omnia, prope fin. cuius pulchritudinem, vbi de illa sermo incidit, passim Theologi extollunt; quam etiam naturali ratione desumpta ex optima complexione, & proportione membrorum comprobat insignis Theologus Francisc. Suar. *super 3. part. D. Tho. tom.* 2. *quæst.* 27. *art.* 1. *disput.* 1. *sect.* 2. *versic. Secundò colligitur*, vbi etiã scripsit, ꝙ pulchritudo Rachel, & aliarum mulerum veteris testamenti figura fuit pulchritudinis Virginis, de qua, denique, scripsit Albert. Magnus relatus à Canis. loco proximè citato, non potuisse non eximia & in-

com-

comparabili pulchritudine præditam esse, quæ multò rectiùs in ipsa, quam in in Hester coniuge, & Iudith vidua, vel in Rachel, & Rebecca virginibus, Mariæ typum exprimentibus, prædicetur. *Habuit,* inquit, *summum & perfectissimum in pulchritudine, quod potuit esse in mortali corpore secundùm statum viæ operante natura.*

2. Et tamen ex illius aspectu, licèt eximium & admirabilem decorem Maria Virgo præ se ferret, nullum mortalium ad fœdam carnis concupiscentiam solitum incitari, ex D. Bonauenturæ, & aliorum sententia tradit idem Canis. *d. tract. de Maria Virgine lib. 2. c. 13. versic. Quid verò, in fin.* vbi subdit, ex illo venerando vultu & corpore diuinum aliquid, & virgeneum frigidumque prodijsse rorem, qui ad impuritatem libidinemque omnem spectantium restringendam & arcendam conferret, ac quasi Virgines germinaret, aut certè quidem ad maiorem vitæ honestatem prouocaret; cui conuenit, quod ex D. Tho. in *3. dist. 3. quæst. 1. art. 2. quæst. 1. ad 4.* & grauissimorum Theologorum iudicio asserit Suar. loco sup. citato, talem, scilicet, fuisse Virginis pulchri-

 tudinem,

tudinem, vt eam intuentes non nisi ad castitatem & pudicitiam excitaret. Singularis sanè honestatis prærogatiua, quæ ad pulcherrimum Virginis aspectum non sineret adesse in intuentis animo cogitatum inhonestum; nempe, corporalis pulchritudo eximio honestatis decore perfusa ita erat, vt pulchrum sinè honesto non videres. Oris loquela, corporis gestus, pedum gressus, omnia suauissimum ex se honestatis odorem emittebant, *Quàm pulchri sunt gressus tui in calceamentis filia principis?* Cãt. 7. Et D. Ambros. *lib. 2. de Virginib.* de B. Virgine loquens, *Nihil*, inquit, *toruum in oculis, nihil in verbis procax, nihil in actu inuerecundum; non gestus fractior, non incessus solutior, non vox petulantior; vt ipsa corporis species, simulachrum fuerit mentis, figura probitatis.*

3. Adeò vt nec lingua alias mendax, nec labia dolosa sacram vnquam eius pudicitiam attingere auderent; quod pro re magna & notabili sacris literis de Iudith, casta illa & pulcherrima vidua memoratum est, *Et erat*, inquit *Iudith* 8. *hæc in omnibus famosissima, quoniam timebat Dominum valde; erat qui loqueretur de illa verbum malum*; post alia ibi virtutum ac lau-

ac laudum præconia, quasi magnum hoc & mirabile ultimo loco scribitur, quod non erat, qui loqueretur de illa verbum malum. Iudith sanè typum gessit beatissimæ Virginis Mariæ; nec tamen ita magnum in illa fuit, cui Vir suus reliquit diuitias multas & familiam copiosam, quod non esset qui de ea malum verbum loqueretur, vt in Virgine paupere, & quæ filium habebat, quem opprobriis multis, & maledictis blasphemantes inimici eius conuiciebantur, & tamen de Matre propter eximiam eius honestatem, & ipsa fronte enitentem nunquam locuti sunt verbum malum. Et quidem conuenientissimum sic erat, vt de illa quæ honestatis ac pudicitiæ exemplar ac speculum viuum in orbe terrarum futura erat, nec iniquus mali aliquid vnquam loqueretur; oportet enim, Sanctos & ab his testimonium habere qui foris sunt, vt ait S. Ambros. 2. *super Luc.* vbi loquitur de inuiolabili apud omnes Virginis Mariæ opinione, & statim subdit, *Nec decuit; sinistra virginibus opinione viuentibus velamen excusationis relinqui, quod infamata quoque Mater Domini videretur.*

Atque ita, duo hæc ſingularia ſunt excellentiſſimæ honeſtatis quæ enituit in Domina noſtra B. Maria; vnum, quia intuentes eam inhoneſtè quicquam cogitare, non ſinebat virginalis illa honeſtas; alterum, quia & linguas procaces à verbo mendacij cohabebat. Sed quæret aliquis, Quod horum maius? Ego puto poſteriùs; nec enim tam mirabile eſt, in conſpectu pulcherrimæ Virginis, quam magis ac magis decor honeſtatis adornat, ipſius potius honeſtatis amore, quàm carnis concupiſcentia allici, quàm, linguam effrænam & mendacem à verbo iniquo refrænari. *Beatus* (inquit Eccleſ. c. 28.) *qui tectus eſt à lingua nequam, qui in iracundiam illius non tranſiuit, & qui non attraxit iugum illius, & in vinculis eius non eſt ligatus, iugum enim illius, iugum ferreum eſt, & vinculum illius, vinculum æreum eſt.* Beata eſt, ergo, Domina noſtra, quæ ſpecioſiſſimo honeſtatis velamine tecta, quaſi clypeo forti à lingua nequam tecta & protecta ſemper fuit.

4\. Caſtitatis inſigne eiuſdem Virginis, ac Dominæ noſtræ inter alia in eo ſingulariter elucet, quod non ſolùm, nec minimum quoduis veniale peccatum inuen-

uentum est in illa, iuxta illud *Canticor.* 4 vnanimi Theologorum consensu Mariæ Virgini attributum, *Tota pulchra es amica mea,& macula non est in te*; & est de fide & Catholicorū omnium cōcors sententia, cui concinit sacrum Concil. Trident. *sess.* 6. *canon.* 23. dum docet, Ecclesiam tenere, B. Virginem, ex speciali Dei priuilegio omnia venialia peccata vitasse, sed nec vllum vnquam concupiscentiæ motum qui absque peccato obrepit, passa est. Angelicam illi vitam tribuunt catholici Scriptores, de quo pulchre & eruditè Pater Canis. *de B. Virg. lib.* 1. *c.* 10. quippe qui, quam non tenuit originalis culpa, peccati fomes inde oriens nō affecit, sed à prima eius sanctificatione extinctus in illa fuit, vt docet Pater Suar. *super.* 3. *D. Thom. qu.* 27. *art.* 6. *disput.* 4. *sect.* 5. *tom.* 2. Caro illa sanctissima adeo spiritui subdita erat, vt nec primo vnquam motu aduersùs eum concupisceret: omnia in illa bene ordinata erant, inferiora superioribus, & superiora Deo perfectissimè subiecta erant; corpus, corporeosque sensus summa clarissimæ mentis ratio incessanter regebat, ratio mentem ipsam, vt reginam suspiciebat, mens, seu spiritus beatissimæ Virgi-

 nis

nis DEO conditori suo, quem semper mente ipsa gerebat, in omnibus & per omnia promptissimè obediens erat. Erat, itaque, prudentissima Virgo, mulier fortis, *terribilis vt castrorum acies ordinata*, vt de illa canit Ecclesia, terribilis, inquam, Diabolo, & agminibus eius, humana verò generi benigna & clementissima fautrix, atq; aduersùs Infernorum acies tutissimum præsidium. Hæc est, ergo, singularis prærogatiua virginalis illius castitatis. Cui & illa additur, quod supra omnem humanam creaturam castitatem dilexit, & obseruauit.

De qua, vt inquit D Ambros. *de virginibus lib. secundo, sub. init.* velut in speculo refulget species castitatis, & forma virtutis; & idem sanctus Doctor *lib.2.in c.2. Luc. Discamus*, inquit, *sanctæ Virginis in omnibus castitatem, quæ non minus ore pudica, quam corpore argumenta fidei conferebat in corde.* Sed, cùm hoc dicimus, quid mirum, aut quid magnum dicimus de illa, quâ, cum in terra morabatur, nec ipsa Angelica creatura, quæ habitat in cœlis, purior erat.

5. De Virginitatis prærogatiuis testat vt dicamus, si fas est dicere de eo quod indicibile

cibile eſt; dicam tamen, non pro rei amplitudine, quæ ſanctorum Doctorum, inſigniumque Theologorum ſcriptis omnibus maior eſt, ſed pro fragilitate mea, quam pro benignitate ſua adiuuet ſanctiſſima ipſa Virgo. Prima ergo virginitatis eius prærogatiua eſt, quod à principio vſus rationis habuit abſolutum & firmum propoſitum ſeruandi perpetuũ virginitatem; de quo Suar. *ſuper* 3. *D. Thom. quæſt. vigeſimo octauo, articulo quarto, diſput.* 6. *ſect.* 1. *tom* 2. ex eodem Angelico Doctore ibi, & alijs quos refert. Vſus autem actualis rationis in illa incæpit cum illa, id eſt, ab initio ſanctificationis eius in primo immaculatæ conceptionis inſtanti, de quo idem Author ibid. *quæſt. vigeſima ſeptima, artic. quarto, diſput. quarto, ſect.* 7. atque ita, ſanctiſſima Domina in vtero matris, ab initio, & deinceps Virgo ſemper fuit, non ſolùm corpore, quod multis contingit, ſed & mente etiam, quod ſolius MARIAE eſt, in quo Virginitatis forma & perfectio conſiſtit, vt docet Sanct. Thom. *ſecundo, ſecundo quæſtione.* 152. *articulo primo,* vnde meritò proprijſſimeque ſola, *ſemper*

Virgo

Virgo, appellata est, quæ sola ex quo esse cœpit, perfectissima Virgo corpore, & mente esse cœpit, in æternum permanens Virgo, Virgo carne, Virgo mente, Virgo professione, Virgo, denique, qualem describit Apost.1. *ad Corinth.* 7. mente & corpore sancta.

6. Secunda singularis prærogatiua beatissimæ eiusdem Virginitatis in eo stat, quod prima in orbe terrarum ex voto Deo facto Virgo fuit, ita pluribus adductis latè Petr. Canis. de *Deipara Virgine lib.* 2. *c.*14. *ex versicul. Tam consentienter*, Suar. *super.*3.*D.Tho.quæst.*28.*art.*4.*disp.*6.*sect.*3. *tom.*2. quam prærogatiuam eximam dicit Canis. & quod res hæc immortalem Virgini laudem parit, quod non solùm perfecto virginitatis dono excelluerit, sed etiam in hoc pietatis genere nulli secunda primas omnino tulerit; ex quo, Euangelicarum virginum Principem vocat ibid. De tempore autem quo votum emisit, communis omnium sententia est cum D. Thom. *d.*3.*part.quæst.*28. *art.*4. *in solutione ad primum* vbi Suar. *d. disput.* 6.*sect.*2. *ver. Dicẽdum primò est*, quod purè & absolutè vouit antequam ab Angelo annuntiaretur, pro quo adduci communiter

niter solet illud Luc.1. *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco*, cuius in hanc sententiam meminit tex. in *c. sufficiat* 27. *quæst*.2.& pro eadem post alios quos referunt, explicant Canis. *d. c.* 14. *versic. Hunc germanum*, Suar. loco proximè citato *d. sect.*2. vbi *in versicul. Dico ergo secundò* cum communi Theologorum in 4. *dist.* 30.& aliorum quos citat, probat, B. Virginem etiam ante contractum cum Iosepho matrimonium votum hoc emisisse. Nulla verò dubitatio est de excellentia, dignitate, & perfectione, voti eiusdem super vniuersa alia aliarum Virginum vota, tum quia excellentiùs vouit, & , quod vouit , perfectius obseruauit , tum quia in vouendo prima fuit, vt dictum est ; atque ita, B. Virgo inter omnes Virginis primatum gerit, quarum etiam ex hoc, & illo clarissimum est exemplar: post eam enim, atque ad illius exemplum Deo Virgines offeruntur, iuxta illud Prophetæ, *Adducentur Regi Virgines post eam, proximæ eius afferentur tibi, afferentur in lætitia, & exultatione, adducentur in templum Regis*, Psalm. 44. quod D. Bernar. in sermon. *Signum magnum*, Virgini accommodat, *Offerantur*,

tur, inquit, *Regi Virgines, sed post eam, nam primatum sola vendicat sibi.* Ex quo, conuenientissimè, *Virgo virginũ*, cognominata est, & à sancta Ecclesia sic appellata, quæ, quia Virginũ omniũ Princeps excellētissima est, & omniũ excellētissimũ exēplar, omnium Dux & Princeps, cognomē hoc merito sibi suo promeruit, & sortita sola est. Tertia prærogatiua in humilitate con-
7. sistit; decet, namque, virgines, humiles esse, alioquin, *Melius est*, inquit D. Aug. in Ps. 29. *humile coniugium, quàm superba virginitas.* Cui cōuenit quod habetur in reuelation. Sanctæ Viduæ Brigittæ *li.* 4. *c.* 71. vbi dicitur, *Nam acceptior est mihi coniugata humilis, & deuota, quā virgo superba, & impudica.* Decet, itaq;, virginē, humilē esse, &, vt elegāter ait: S. Antonin. Archiepisc. Florent. *l.* 2. *in Luc. Decet, vt quātò castior virgo tantò humilior sit. Nouerit*, inquit, *deferre senioribus, sit magistra humilitatis, in qua est professio castitatis.* Vnde D. Bern. *ho.* 1. *super Euang. Missus est, Pulchra permixtio*, inquit, *virginitatis, & humilitatis, nec mediocriter placet Deo illa anima, in qua & humilitas commendat virginitatem, & virginitas exornat humilitatem*; & post alia ibid. sermonem cōuertens ad super-

bos

bos Virgines, *Quid*, inquit, *dicis Virgo superbe? Maria virginem se oblita, gloriatur de humilitate; & tu negligendo humilitatem, blandiris tibi de virginitate; Respexit (ait illa) humilitatem ancillæ suæ; quæ illa? Virgo vtique sancta, Virgo sobria, Virgo deuota; Nunquid tu castior illâ? Nunquid deuotior? Aut nunquid tua fortè pudicitia gratior castitate Mariæ, vt tu, scilicet, sine humilitate placere sufficias ex tua; quod illa non potuit ex sua? Denique, quantò honorabiliores ex singulari munere castimoniæ, tantò tibi tu maiorem iniuriam facis, quod eius in te decorem fœdas permixtione superbiæ; alioquin expedit tibi, virginem non esse, quàm de virginitate insolescere. Non omnium quidem est virginitas; multò tamen pauciorum est cum virginitate humilitas. Si igitur virginitatem in Maria nō potes nisi mirari, stude humilitatē imitari, & sufficit tibi. Quod si & virgo & humilis es, quisquis es, magnus es.* Hæc sanctus Abbas, quæ hic transcribere non piguit, tum quia dulcia sunt & absque fastidio melliflua, sicut omnia eiusdem Sancti de B. Virgine, quam deuotissimè coluit, quib. opera illius passim abundant, ac vt melle dulci affluenter redundant;

vnde

vnde, & melliflui cognomen meritò Sanctus ipse adeptus est, tum & maximè, quia nuncupata verba prærogatiuam virginitatis cum humilitate B. Virginis prædicant quantum humana valet loquentia, & aureum illud os quod ex abundantia cordis loquebatur; etsi non tantum, quantum res ipsa in se laudabilis est, & prædicabilis; id enim, nec si omniū hominum mēbra in linguas cōuerterentur, sufficiēter vnquā impleri potuisset, iuxta D. August. testimonium *ser. 35. de Sanctis*, qui est secundus in assumpt. eiusdem Virginis. Est, itaque summa Virg. M. humilitas, Virginitatis eiusdem insignis prærogatiua de qua S. Anton. loco sup. citato, *Didicistis*, inquit, *Virgines pudorem Mariæ, discite humilitatem.*

8. Quarta prærogatiua est, quia sacra hæc Virginitas sacris literis significata, & præsignata sæpe est; oportebat, nempe, magnum hoc, quod apparuit in terra, multis ante seculis in ea per varios typos & vaticinia Prophetarum multa prædicari, tum, vt antiqui illi Patres prænotione illius gauderēt, iuxta illud Domini, *Io. 8. Abrahā Pater vester exultauit vt videret diē meū & vidit & gauisus est*; tū & maximè vt res

res mirabilis & in orbe terrarum singularis, præcedentibus signis tanquam clarissimis fidei argumentis apparentius illustrata posteris traderetur. *Rubus ardens incombustus* de quo miratur Moyses *Exo.3.* admirabilem B. Mariæ Virginitatem presignabat; Porta illa quæ respiciebat ad Orientem, de qua dicitur *Ezechiel.44. Porta hæc clausa erit, non aperietur, & vir non transiet per eam, quoniam Dominus Deus Israel ingressus est per eam, eritq́ clausa Principi; Princeps ipse sedebit in ea, &c.* quid aliud, quàm perpetuam eiusdem Virginis virginitatem ante partum, & in partu, & post partum significat? *Pulchrè,* inquit, D. Hierony. super Ezechiel. ibid. lib. 13. *quidam portam clausam, per quam solus Dominus Deus Israel ingreditur, & Dux cui porta clausa est, Mariam Virginem intelligunt; quæ & ante partum, & post partum Virgo permansit. Hortus conclusus, & fons signatus, Cantic.* 4. ad idem pertinent; totumq́ue ipsum Canticorum librum, non solum per accommodationem, sed etiam in sensu aliquo à Spiritu Sancto intento Virginem præcinere, ex communi Interpretum super eum sententia testatur Pater Suar. super 3. *D.*

 Thom.

Thom. in præfation. col 2. versicul. principio ergo, tom. 2. Denique, vt alia omittamus, quæ videri possunt apud Canis. locupletissimum authorem *de B. Virgine lib.* 2. *c.* 4. & eod. *lib. c.* 6. *versicul. pergamus autem, illud Isaiæ.* 7. *Ecce Virgo concipiet & pariet filium*, Virginem ipsam eiusque ante partum in conceptione Filij, & in partu virginitatem prædicat. Singularis itaque, ac miranda virginitas est, quæ, antequam esset in orbe terrarum, erat in ore Prophetarum sub typis & figuris in oculis Patriarcharum. Quinta, denique, ac vltima earum quas hic attingere proposuimus, nam recensere omnes, nec mei muneris est, nec virium mearum, eiusdem virginitatis prærogatiua magna, excellentia humano maior intellectu, ac singulare maximum est, esse virginitatem cum prolis fæcunditate. A seculo non est auditum, vt aliqua simul mater esset & virgo, præter Beatissimam hanc, quæ nec primam similem visa est nec habere sequentem, vt de illa cantat Ecclesia. *Singularis virginitas*, ait Bernard. *homil.* 1. *super Missus est, prope fin. quam non temerauit, sed honorauit fæcunditas; & nihilominus specialis humilitas quam non abstulit, sed extulit*

fæcunda

fœcunda virginitas; & incomparabilis prorsus fœcunditas quam virginitas simul comitatur & humilitas. Quid horũ non mirabile, quid non incomparabile, quid non singulare? Singulare, itaque, maximum, & præexcellens virginitatis prerogatiua, fecunditas est. Iam verò si, cuius mater virgo ista sit, attendas, de materna dignitate magis miraberis, quàm de fœcunda virginitate. *Quò te tua*, ait D. Bernard. loquens de hoc *d. homil.* 1. *super eius mirabili celsitudine ducet admiratio? Nonne ad hoc, vt te videas nec satis posse mirari?* Et D. Ambros. *de virginib. lib.* 2. *sub. init. Quid* inquit, *nobilius Dei matre? Quid splendidius eâ quam splendor elegit? Quid castius eâ, quæ corpus sine corporis contagione generauit?* Etenim, matrem esse Dei, primaria est laus & prærogatiua Virginis, vt ex multis sanctorum authoritatibus latè & eleganter tradit Petr. Canis. *de Deipara Virgin. li.* 3. *c.* 13. *per tot.* post eum Suar. *super.* 3. *D. Thom. qu.* 27. *art.* 1. *disput.* 1. *sect.* 2. *tom.* 2. Tanta est hæc dignitas, vt nec cor eam concipere, nec lingua valeat exprimere, & Angelici etiam transcendit capacitatem intellectus. S. Tho. 1 *par. q.* 25. *ar.* 6. *ad* 4. & *in* 1. *sent.* infinitam vocat hanc matris dignitatem,

quia filius,cuius est mater, DEVS est, qui est infinitus. Qui cum Patre, & Spiritu Sancto viuit & regnat per infinita sæcula sæculorum.

AMEN.

LAVS DEO.

INDEX
ALPHABETICO
ORDINE DIGESTVS NOTAbilium rerum præſentis tractatus.

Accuſare.

Con-

Con-

Diues,

Filia

Incestus, & alia de litera I.

Inimi-

Legatum

Mari

Mater.

Miles, & alia de litera M.

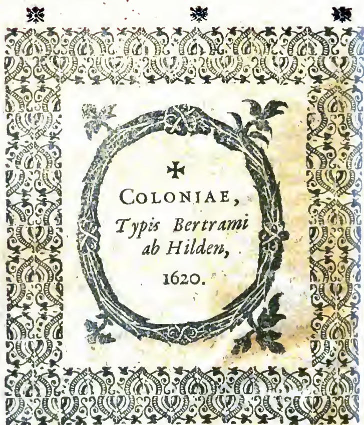
Pupil-

Spurius

Vxori

F I N I S.

COLONIAE,

Typis Bertrami ab Hilden,

1620.